

WYDZIAŁ
KONTO
KONTO

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 12255
Akademii Obrony Narodowej

BIBLIOTEKA NAUKOWA
~~3023~~
3

ALGORYTM BADAŃ

" DOSKONALENIE ORGANIZACJI I PROWADZENIA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH I TAKTYCZNO-SPECJALNYCH W WOJSKACH ŁĄCZNOŚCI "

Cel zasadniczy: - doskonalenie metodyki opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.

Cele poznawcze:

1. Ustalić stan szkolenia kadry i żołnierzy służby zasadniczej wojsk łączności w formie ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych.
2. Zebrać opinię kadry na temat stopnia wpływu określonych elementów metodyki opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń oraz doboru problematyki operacyjno-taktycznej na stopień intensyfikacji procesu szkolenia podczas ćwiczeń wojsk łączności.
3. Ustalić zakres możliwości wykorzystania dorobku innych rodzajów wojsk w temacie metodyki ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych dla potrzeb wojsk łączności.

Cele teoretyczne:

1. Opracować udoskonalone założenia teoretyczno-modelowe układu czynności przełożonego - przyszłego kierownika ćwiczenia oraz zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia w procesie organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.
2. Wypracować podstawy teoretyczne do przyjęcia doskonalszych form i układu treści w podstawowych dokumentach opracowywanych do ćwiczeń wojsk łączności.

CEL PRACY

Cele praktyczne:

1. Udoskonalic i praktycznie wykonać wzory podstawowych dokumentów opracowywanych do ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.
2. Wykonać projekt modelu czynności wykonywanych przez kierownika i zespół autorski /autora/ ćwiczenia w procesie opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności.

PROBLEMY BADAWCZE

Problem główny - w jaki sposób doskonalic proces organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych aby uzyskac ich wyższą skuteczność szkoleniową?

Problemy szczegółowe:

1. Jakie rozwiązania stosowane w dotychczasowym procesie szkolenia wojsk łączności w formie ćwiczeń można przyjąć bez zmian, które powinny być doskonalone, a które należy całkowicie odrzucić?
2. Które rozwiązania stosowane w procesie opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń w innych rodzajach wojsk oraz w jakim zakresie można wykorzystac dla potrzeb wojsk łączności?
3. Jaki model działań organizatorskich w procesie opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności można uznać za optymalny?

HIPOTEZA ROBOCZA

" Ćwiczenia taktyczne i taktyczno-specjalne stanowią zasadniczą formę szkolenia kadry i pododdziałów łączności w warunkach maksymalnie zbliżonych do realiów współczesnego pola walki i zmuszają ćwiczących do pełnego wykorzystania walorów sprzętu łączności podczas organizacji i eksploatacji systemu łączności adekwatnie do potrzeb dowodzenia oraz kierowania środkami walki. Aktualny stan wiedzy, różnorodność poglądów na proces opracowania i przygotowania ćwiczeń w wojskach łączności, duża dowolność w sposobach ich prowadzenia oraz w formie i treściach opracowywanej do nich dokumentacji, powoduje często obniżenie efektywności szkoleniowej tych ćwiczeń. Pojawia się więc potrzeba opracowania i wdrożenia do praktyki szkolenia wojsk łączności podstaw metodyki opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych tych wojsk, opracowania doskonalszych wzorów zasadniczych dokumentów wykorzystywanych w tych ćwiczeniach wraz z ujednoczeniem ich nazewnictwa i formy. Pozwoliłoby to przyszłym kierownikom i autorom ćwiczeń wojsk łączności lepiej je opracowywać i przygotowywać, a następnie sprawniej prowadzić."

TEREN BADAŃ

Praktyka i teoria opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności

Ocena literatury przedmiotu badań

Literatura dotycząca założeń ogólnych szkolenia bojowego i uwarunkowań w przygotowaniu do wykonania zadań łączności na polu walki.

Wydawnictwa dotyczące opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych.

Dokumentacja z ćwiczeń, wnioski z wojen lokalnych, analiza szkolenia Połączonych SZ NATO i Armii Radzieckiej.

- wpływ nowo wprowadzanej techniki łączności na sprawność i jakość wykonywanych zadań łączności na ćwiczebnym polu walki;
- doświadczenia historyczne.

- wnioski z ćwiczeń i analiz szkolenia:
- dotychczasowe poglądy na proces opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności,

PRZEDMIOT BADAŃ

Metody empiryczne

1. Praktyczne sposoby i metody stosowane przez kadry w procesach opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności.
2. Metodyka opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń w innych rodzajach wojsk.
3. Ogólne metody i sposoby organizacji i prowadzenia ćwiczeń

Metody teoretyczne

SPRAWOZDANIE Z BADAŃ

1. Kierunki doskonalenia metodyki opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności.
2. Modelowy zakres czynności kierownika i zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia podczas opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności.

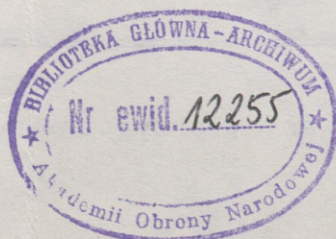
Ćwiczenia taktyczne i taktyczno-specjalne

Opracowanie
Zasady metodyczne opracowania, przygotowania i prowadzenia tych ćwiczeń.

Przygotowanie
Obowiązki i czynności kierownika ćwiczenia.

Prowadzenie
Obowiązki i czynności zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia.

Prowadzenie
Wzory zasadniczych dokumentów opracowywanych do tych ćwiczeń.

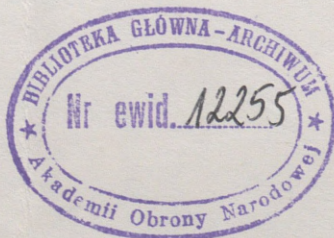

ZESTAWIENIE ELEMENTÓW STRUKTUR ORGANIZACYJNYCH I ICH NAZW Z NIEKTÓRYCH BADANYCH ĆWICZEŃ TAKTYCZNO - SPECJALNYCH WOJSK ŁĄCZNOŚCI

Lp.	Instrukcja o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych. Szkol.520/76.	Ćwiczenia taktyczno-specjalne		
		Działanie batalionu łączności TSD w operacji zaczepnej armii.	Działanie batalionu łączności DZ w okresie organizacji i prowadzenia działań bojowych.	Zapewnienie łączności DZ działającej jako OG armii.
1	2	3	4	5
1.	<u>KIEROWNICTWO ĆWICZENIA</u> a/ kierownik ćwiczenia; b/ zastępca kierownika ćwiczenia do spraw politycznych; c/ zastępca kierownika ćwiczenia do działania strony przeciwnej; d/ zastępca kierownika ćwiczenia do spraw tyłowych i zastępca do spraw technicznych; e/ zastępca kierownika ćwiczenia do spraw lotniczych; f/ zastępca kierownika ćwiczenia do spraw wojsk powietrzno-desantowych; g/ zastępca kierownika ćwiczenia do spraw marynarki wojennej; h/ pomocnik do spraw pozorowania przeciwnika.	<u>GRUPA KIEROWANIA ĆWICZENIEM</u> / sładu nie określono/	<u>KIEROWNICTWO ĆWICZENIA</u> a/ kierownik ćwiczenia/szef szt./ b/ zastępca kierownika ćwiczenia /szef wydz. łączn.sztabu 4 DZ/; c/ pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw organizacji łączności; d/ pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw obciążenia eksploatacyjnego; e/ pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw zakłóceń i kontroli radiowej.	<u>KIEROWNICTWO ĆWICZENIA</u> a/ kierownik ćwiczenia/szef szt./ b/ zastępca kierownika ćwiczenia do spraw łączności /szef wydz. łączn.sztabu 1 WDZ/; c/ zastępca kierownika ćwiczenia do spraw politycznych /ofic. wydz.polit. 1 WDZ/; d/ zastępca kierownika ćwiczenia do spraw tyłowych /ofic.kwater. 1 WDZ/; e/ pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw obciążenia eksploatacyjnego systemu łączności/st. ofic.wydz.łączn.sztabu 1 WDZ/; f/ pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw organizacji pracy grup podgrywających/st.ofic.wydz. łączn.sztabu 1 WDZ/; g/ pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw kontroli radiowej i zakłóceń radioelektronicznych /st.ofic.wydz.łączn.sztabu 1WDZ/; h/ pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw pozoracji nieprzyjaciela/ofic. z br 1 WDZ/.
2.	<u>SZTAB OGÓLNOWOJSKOWY</u>	/ brak/	/ brak /	/ brak /
3.	<u>ZESPÓŁ KONTROLNO-BADAWCZY</u>	/ brak/	/ brak /	/ brak /
4.	<u>GRUPA PODGRYWAJĄCA</u>	<u>ZESPOŁY PODGRYWAJĄCE:</u> /WŁ TSD FPIn, WŁ SD 7 A, WŁ ZSD	<u>GRUPY PODGRYWAJĄCE:</u> / za niećwiczące elementy systemu	<u>GRUPY PODGRYWAJĄCE:</u> - WŁ SD i ZSD 6A;

1	2	3	4	5
		7A, WŁ SD ABZ, WŁ SD ABR, WŁ SD ZT, WŁ SD oddziałów 7A/ - grupa obciążenia eksploatacyjnego; - grupa pozoracji.	Łączności DZ/ - grupa zakłóceń radioelektronicznych. - grupa obciążenia eksploatacyjnego; - grupa pozorowania nieprzyjaciela.	- WŁ SD 6,7,8pz, 6pcz; - grupa zakłóceń radioelektronicznych. - grupa obciążenia eksploatacyjnego systemu łączności; - grupa pozoracji nieprzyjaciela
5.	<u>SZEFOWIE RODZAJÓW WOJSK I SŁUŻB</u>	/ brak /	/ brak /	/ brak /
6.	<u>GRUPY KONTROLNE WOJSK PAKIETOWYCH I ARTYLERII</u>	<u>GRUPA KONTROLI I ZAKŁÓCEŃ RADIO- WYCH</u>	<u>GRUPA KONTROLI RADIOWEJ</u>	<u>GRUPA KONTROLI RADIOWEJ</u>
7.	<u>PRZEDSTAWICIELE PROKURATURY WOJSKOWEJ.</u>	/ brak /	/ brak /	/ brak /
8.	<u>ĆWICZĄCY</u>	<u>ĆWICZĄCY:</u> - WŁ TSD A.	<u>WOJSKA ĆWICZĄCE:</u> - zespół WŁ SD; - zespół WŁ TSD; - zespół sił i środków WSD.	<u>ĆWICZĄCY:</u> - 6 batalion łączności 6 DZ.

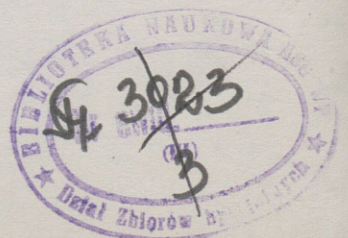
WYKAZ

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
★ Nr ewid. 12255 ★
Akademii Obrony Narodowej

BIBLIOTEKA NAUKOWA
★ 3023 ★
3
Instytut Zbiorów

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
9.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne Bat. łączn. dywizji	Praca elementu łączności w systemie łączności.			x		x ^{2/1}	x				x	x			x	x		x	2/ Na mapie w skali 1:50 000 1:100000
10.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne bł TSD armii	Działanie batalionu łączności TSD w operacji zaczepnej armii			x		x	x		x	x			x	x					
11.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne pł armii	Działanie pułku łączności w operacji zaczepnej armii			x		x	x					x		x		x	x	x	

Faint, illegible text and markings at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNEGO - CZĘŚĆ GRAFICZNA

Z A T W I E R D Z A M

PLAN

KLAUZULA TAJNOŚCI

SZEF SZTABU 9 DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ

PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA GRUPOWEGO Z OFICERAMI ŁĄCZNOŚCI 9 DZ

Egz.Nr

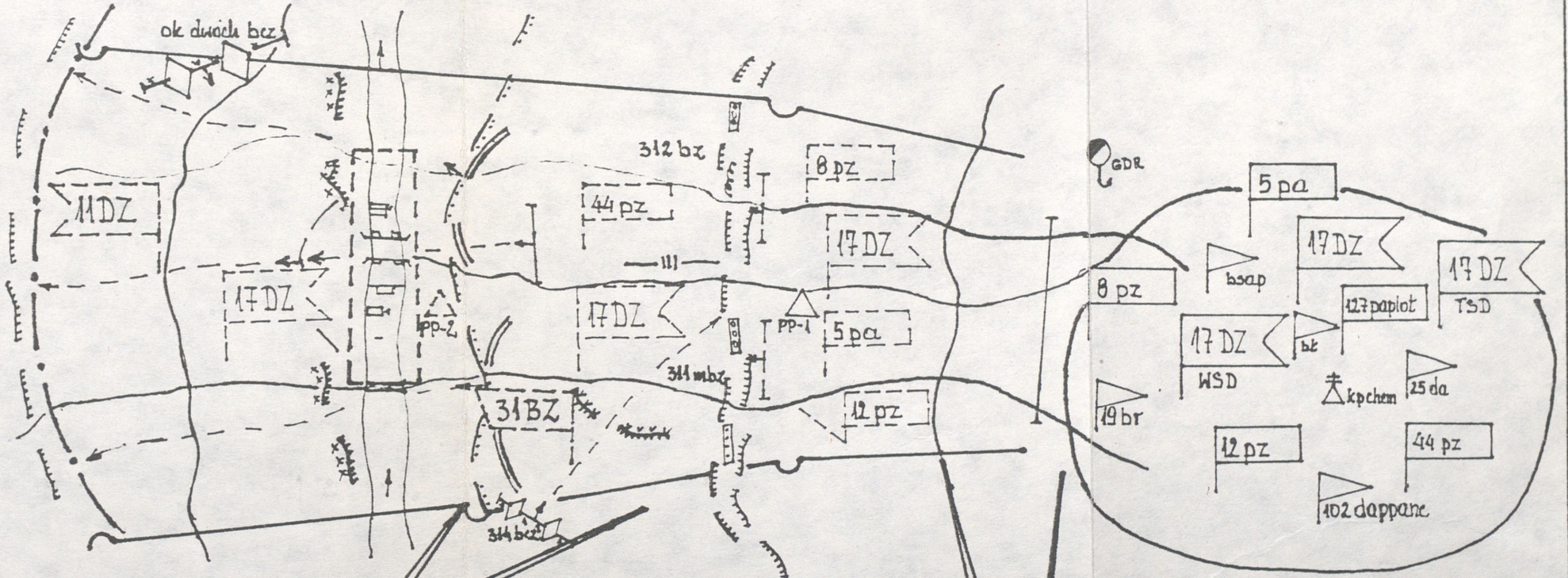
NA TEMAT: "PLANOWANIE ŁĄCZNOŚCI DZ W NATARCIU".

/CZĘŚĆ GRAFICZNA/

Dnia

LEGENDA:

- położenie wojsk o 10.00;
- położenie wojsk o 12.00;
- przewidywana rubież obrony lub kontrataku.

LEGENDA:

- PP-1 Organizacja rekonesansu rejonu rozwinięcia WŁ.
- PP-2 Kierowanie łącznością w walce.

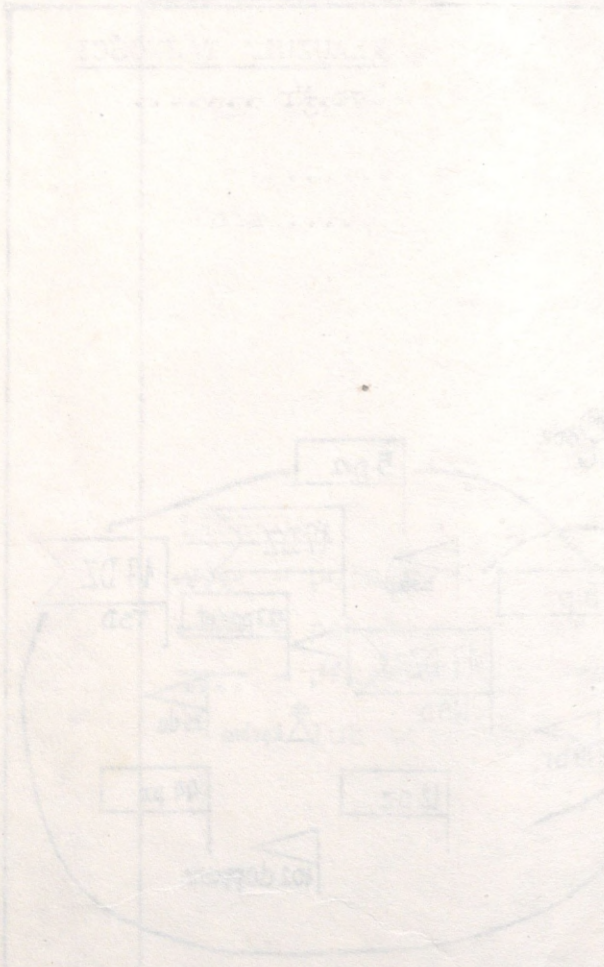
ZAJĘCIE-3	ZAPEWNIENIE ŁĄCZNOŚCI TODCZAS FORSOWANIA PRZE- SZKODY WODNEJ.
CZAS	4 godziny
ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE:	
1. Kierowanie łącznością w walce. 2. Organizowanie łączności dla zapewnienia kierowania przepra- wami.	

ZAJĘCIE-2	ORGANIZOWANIE ŁĄCZNOŚCI NA RUBIEŻY ATAKU. ŁĄCZ- NOŚĆ WSPÓLDZIAŁANIA.
CZAS	2 godziny
ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE:	
1. Rekonesans rejonu rozwinięcia WŁ SD i WSD dywizji. 2. Organizacja łączności współ- działania.	

ZAJĘCIE-1	WYPRACOWANIE DECYZJI DO ORGANIZACJI ŁĄCZNOŚCI W NATARCIU.
CZAS	6 godzin
ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE:	
1. Analiza zadania i ocena sytuacji. 2. Wypracowanie decyzji do organi- zacji systemu łączności dywizji. 3. Stawianie zadań.	

S Z E F
WYDZIAŁU ŁĄCZNOŚCI SZTABU 9 DZ

.....
/stopień, imię i nazwisko /

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
 Nr ewid. 12255
 Akademii Obrony Narodowej

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASP WP
 3023
 3

WSTĘPNY PROJEKT METODYCZNO-TAKTYCZNY ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO WOJSK ŁĄCZNOŚCI.

Temat: "SYSTEM ŁĄCZNOŚCI DYWIZJI W NATARCIU".

Główne cele ćwiczenia:

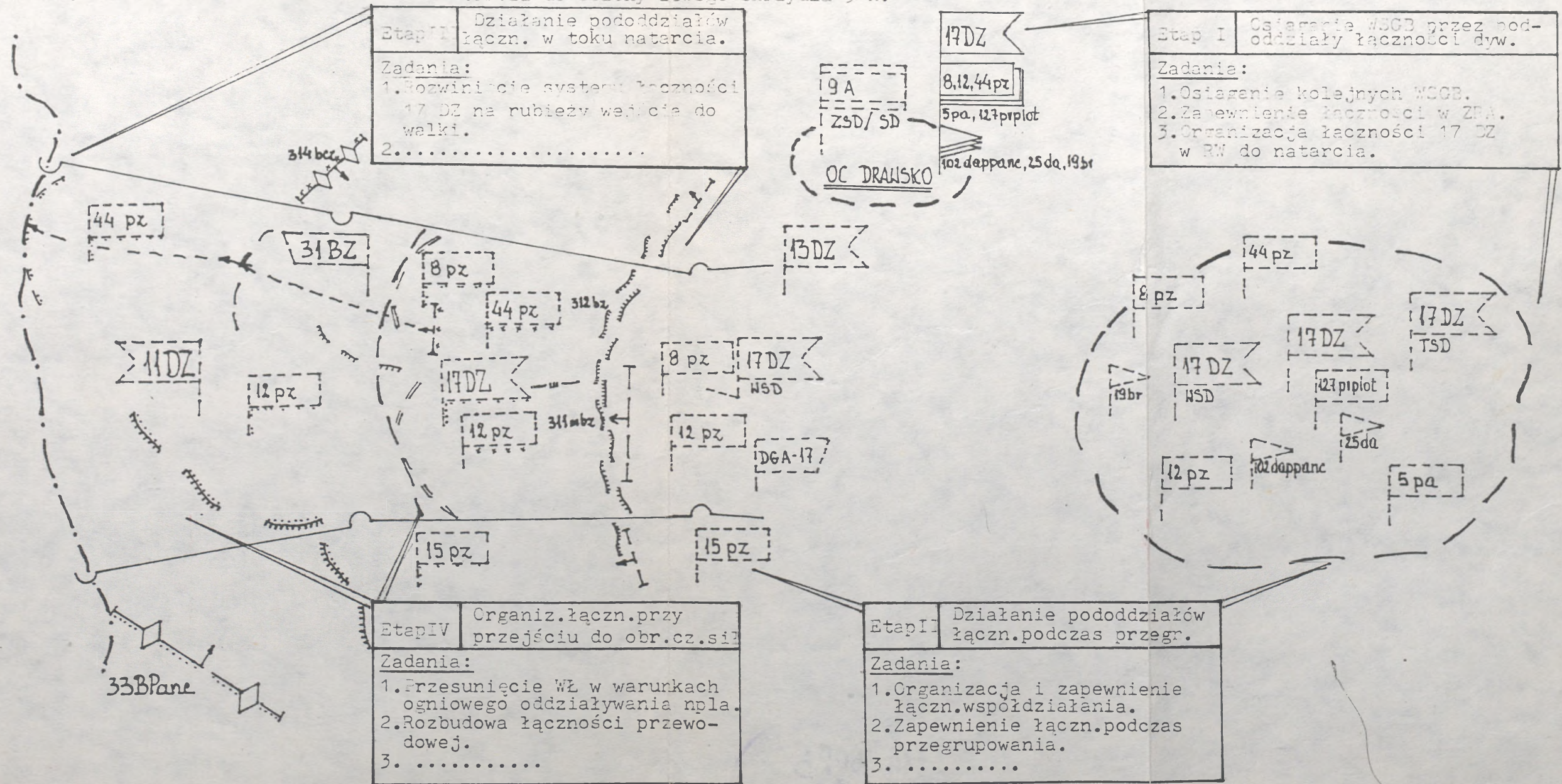
1. Zgrać system łączności 17 DZ.
2. Doskonalić rozwijanie, zwijanie i przemieszczanie w zółw łączności stanowisk dowodzenia 17 DZ w warunkach zróżnicowanego tempa natarcia.
3. Sprawdzić znajomość obowiązków w ramach osiągnięcia WSGB.

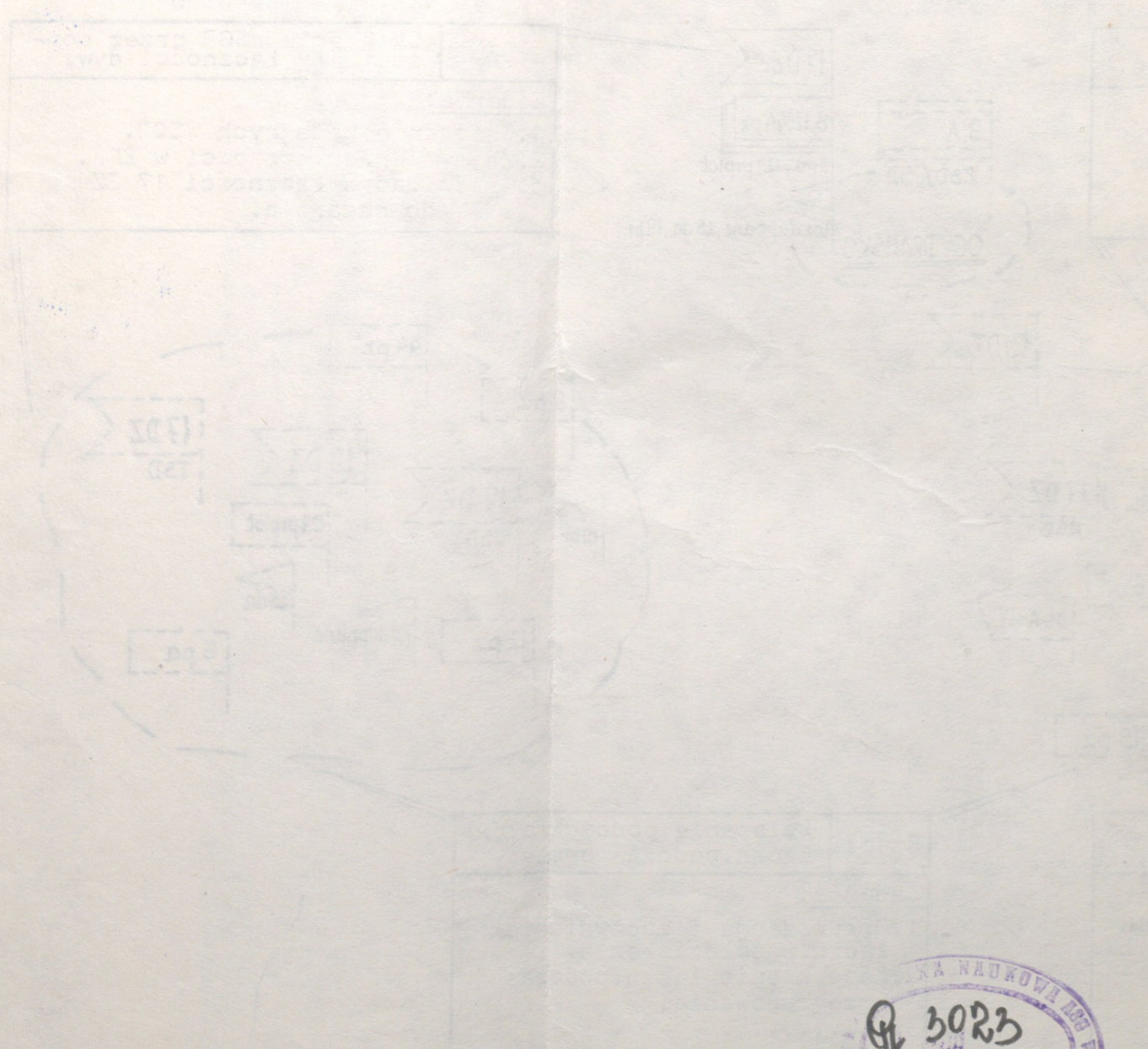
Główne zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia:

1. Osiągnięcie stanu pełnej gotowości bojowej.
2. Organizacja i eksploatacja systemu łączności w czasie przełamania i odpierania kontrataku nieprzyjaciela.
3. Planowanie i praktyczne użycie sił i środków łączności 17 DZ podczas przejścia z natarcia do osłony lewego skrzydła 9 A.

Skład wojsk ćwiczących:

1. 36 batalion łączności w etatowym składzie.
2. Kompanie łączności 8, 12, 44 pz.
3. Wydzielone siły i środki łączności z: 5pa, 25 da, 102 dappanc, 127 pilot, 90 bdow. szefa AD, 30 kdow. szef C/L, 19 br.
4. Grupa środków łączności z 9 pł i 9 płl.

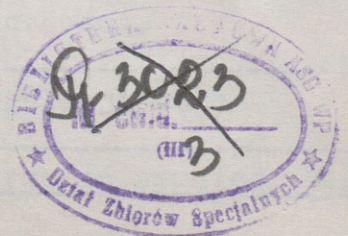

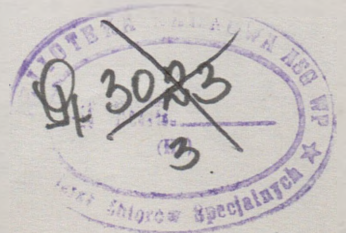
XXX NAUKOWA
 3023
 m
 WYSTAWA NAUKOWA
 WARSZAWA 1929

ZESTAWIENIE RODZAJÓW DOKUMENTÓW WYKONYWANYCH DO ĆWICZEŃ WEDŁUG BADANEJ LITERATURY PRZEDMIOTU

Instrukcja o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych. Szkol. 520/76	Podręcznik - Metodyka ćwiczeń taktycznych. ASG WP wewn.3553/80	Metodyka szkolenia taktycznego w wojskach lotniczych. Lot.2109/81	Podręcznik - Metodyka ćwiczeń taktycznych w wojskach inżynieryjnych. ASG WP wewn.4022/85
DOKUMENTY OPRACOWYWANE W CELU PRZYGOTOWANIA ĆWICZENIA			
	Koncepcja taktyczno-metodyczna /wytyczne przełożonego/.	Wskazówki do opracowania i przeprowadzenia ćwiczenia.	Wytyczne dowódcy /szefa wojsk inżynieryjnych/.
	Plan pracy zespołu autorskiego.		Plan pracy zespołu autorskiego/autora/.
			Koncepcja taktyczno-metodyczna w formie graficznej lub opisowej.
Plan przygotowania ćwiczenia /tylko do ćwiczeń pułkowych i dywizyjnych/.	Plan przygotowania ćwiczenia /opracowuje się w ćwiczeniach od szczebla pułku wzwyż/.	Plan przygotowania ćwiczenia.	Plan przygotowania ćwiczenia.
DOKUMENTY OPRACOWYWANE W CELU PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA			
Plan przeprowadzenia ćwiczenia ¹⁷ .	Plan przeprowadzenia ćwiczenia.	Plan przeprowadzenia ćwiczenia.	Plan przeprowadzenia ćwiczenia.
Założenia taktyczne.	Założenia taktyczne.	Założenie taktyczne.	Założenia taktyczne.
Rozkazy /zarządzenia/ bojowe.	Rozkazy i zarządzenia bojowe.	Rozkazy i zarządzenia operacyjne /bojowe/	Rozkazy i zarządzenia bojowe.
Plany działania rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk /służb/.	Plany działania rodzajów wojsk i służb.		Plany działania rodzajów wojsk. Plan przedsięwzięć z wykorzystaniem bojowych środków minersko-zaporowych Plan podawania wiadomości.
Plan pozorowania przeciwnika.	Plan pozorowania przeciwnika.		Plan pozorowania nieprzyjaciela. Plan badań.
Inne niezbędne dokumenty stosownie do wymagań wynikających z celu ćwiczenia.			Inne dokumenty dodatkowe w zależności od konkretnych potrzeb ćwiczenia.
Rozkaz w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia /tylko przed ćwiczeniami pułkowymi i dywizyjnymi/.	Rozkaz dowódcy w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia.	Rozkaz organizacyjny wraz z załącznikami.	Rozkaz dowódcy w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia.
		Plan omówienia ćwiczenia.	Plan omówienia ćwiczenia.
Dokumenty dotyczące organizacji łączności.	Plan łączności.		
Plan regulacji ruchu opracowany przez kierownictwo.	Plan regulacji ruchu.		
Plan strzelań amunicją bojową ²⁷ .	Plan strzelań amunicją bojową ²⁷ .		

Schemat sytuacji tarczowej ^{2/} .	Schemat sytuacji tarczowej ^{2/} .	
		Harmonogram przeprowadzenia ćwiczenia.
<p>1/ Na szczeblu kompanii i batalionu zamiast tych wszystkich dokumentów opracowuje się tylko plan przeprowadzenia ćwiczenia w formie planu-konspektu na mapie.</p> <p>2/ Tylko w ćwiczeniach ze strzelaniem amunicją bojową.</p>		

PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNO - SPECJALNEGO W FORMIE PLANU - KONSPEKTU NA MAPIE

Z A T W I E R D Z A M

Szef sztabu 8 pz

PLAN - KONSPEKT

Klauzula tajności

DO PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO Z kł 8pz

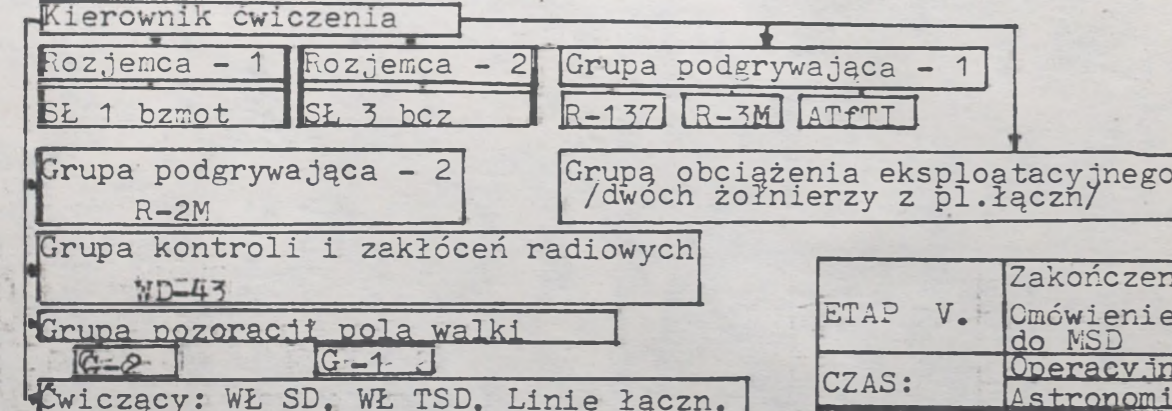
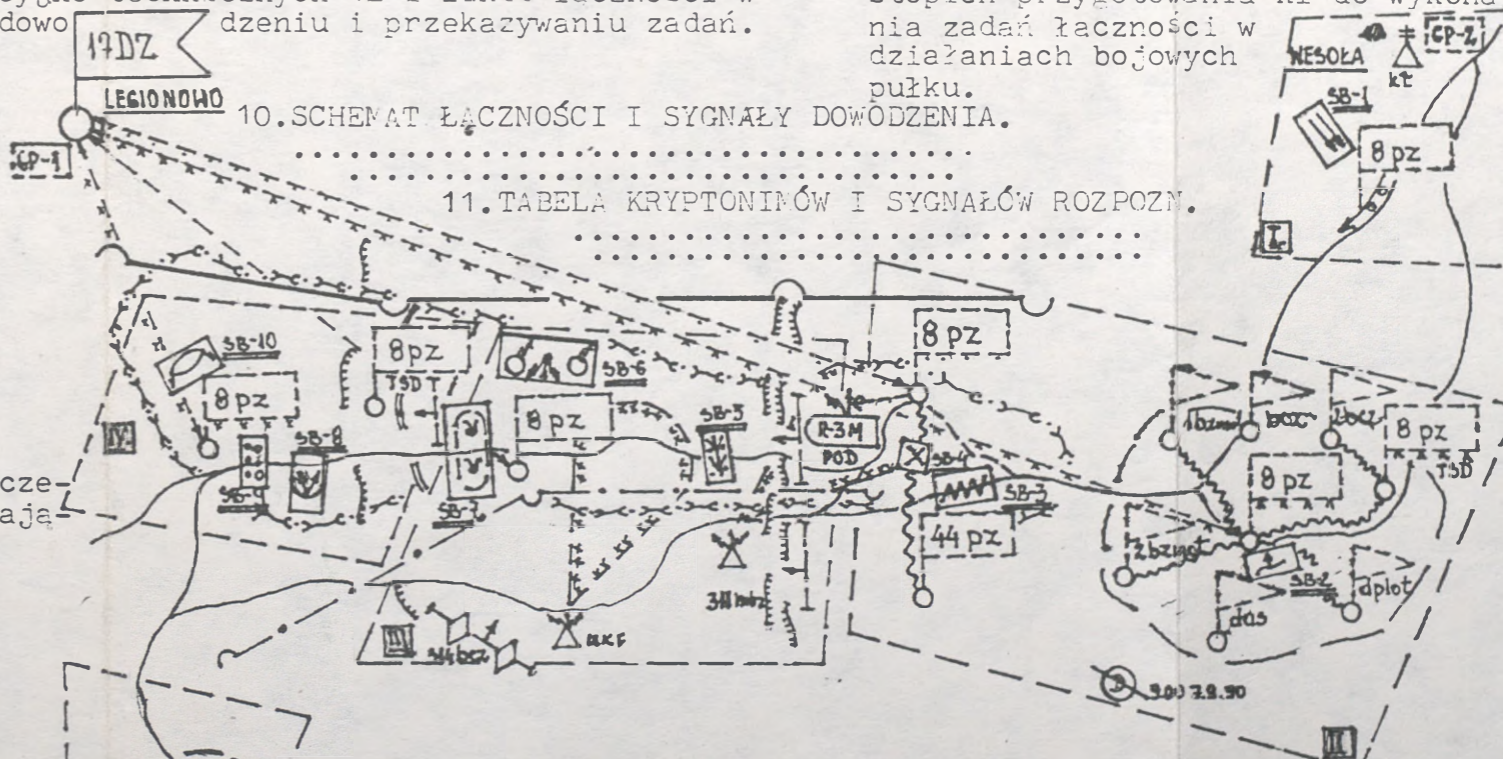
Egz. Nr

.....

TEMAT: "ROZWIJANIE I PRZENIESZCZANIE WEZŁÓW ŁĄCZNOŚCI STANOWISK DOWODZENIA PUŁKU W NATARCIU".

Dnia

- 1. CELE SZKOLENIOWE:
 - A. ZGRACĆ:
 - pododdziały kompanii łączności w rozwijaniu i eksploatacji WŁ i linii łączności w skomplikowanych sytuacjach pola walki.
 - B. DOSKONALIĆ
 - dowódców poszczególnych struktur organizacyjno-technicznych WŁ i linii łączności w dowodzeniu i przekazywaniu zadań.
 - C. SPRAWDZIĆ
 - gotowość bojowa kompanii łączności;
 - stopień przygotowania kł do wykonania zadań łączności w działaniach bojowych pułku.
- 2. ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE:
 - A. Sprawdzenie gotowości alarmowej.
 - B. Zapewnienie łączności w procesie CWSGB.
 - C.
- 3. RODZAJ ĆWICZENIA:
 - Jednostronne ćwiczenie taktyczno-specjalne z pozorowanym nplem.
- 4. CZAS PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA: 3.00 25.9 - 14.00 27.9
- 5. SKŁAD BIORĄCYCH UDZIAŁ W ĆWICZENIU:
 - A. Kompania łączności 3 pz.
 - B. Fluton łączności 2 bzmot - pododdział pozoracji.
- 6. WARUNKI ORGANIZACJI ĆWICZENIA:
 - Kompania łączności odbyła programowe szkolenie i na zakończenie uczestniczy w ćwiczeniu taktyczno-specjalnym poprzedzającym ćwiczenie pułkowe na temat: Natarcie pułku.
- 7. ROZMACH ĆWICZENIA:
 - A. Taktyczny:
 - B. Parametry systemu dowodzenia.
 - C. Parametry systemu łączności.
- 8. STRUKTURA ORGANIZACYJNA ĆWICZENIA:

9. ZADANIA POZORACJI:

Nr SB	Kto pozoruje	Zad. poz.	Środki	Ilość
SB-1	G - 1	Atak lot	Am. ćw. 6etar-av	30 6
SB-2	G - 2

ETAP I	Ogłoszenie alarmu i przegrupowanie do rejonu alarmowego/RW/.	ETAP II.	Organizacja i zapewnienie łączności w RW i na rubieży ataku.
CZAS:	Operacyjny - Astronomiczny -	CZAS:	Operacyjny - Astronomiczny -
3.00	Ogłoszenie alarmu.	4.30	Postawienie zadania dowódcy kł
3.40-4.00	Sprawdzenie wyposażen.	4.30-6.45	Kontrola realizacji zadania w rejonie wyj.
4.05	Zadanie do przegrupow.		
.....		
ETAP III.	Zapewnianie łączności w toku natarcia w warunkach zakłóceń.	ETAP IV.	Zapewnianie łączności w warunkach użycia broni masowego rażenia.
CZAS:	Operacyjny - Astronomiczny -	CZAS:	Operacyjny - Astronomiczny -
.....
.....
.....
ETAP V.	Zakończenie ćwiczenia		
CZAS:	Operacyjny - Astronomiczny -		
8.30-9.15	Wypracowanie decyzji do przegrupowania.		
9.20	Postawienie zadań pododdziałom przez dowódcę kł.		
.....		

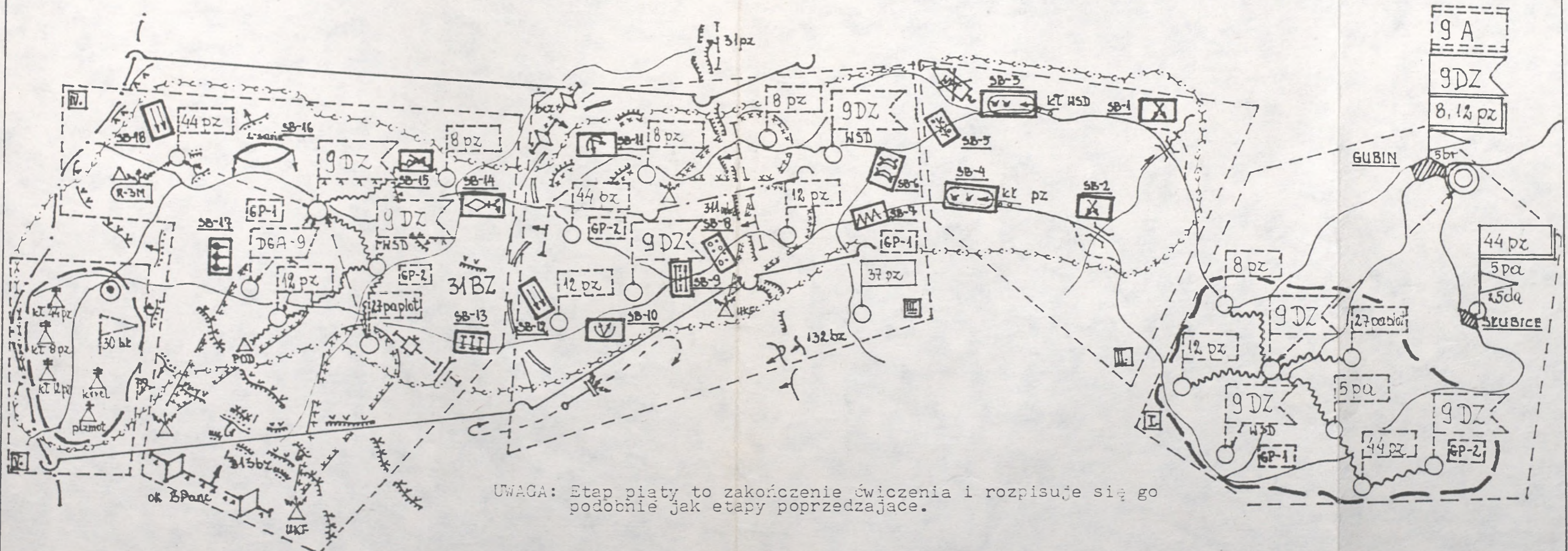

PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNO - SPECJALNEGO / Część graficzna /

Z A T W I E R D Z A N
SZEFSZTABU/DOWÓDCA/ŚOW
/stopień, inicjał i nazwisko/
Dnia

PLAN
PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO Z PODODZIAŁAMI ŁĄCZNOŚCI 9 DZ
/ CZĘŚĆ GRAFICZNA /

Kluczule tajności
Egz. Nr

UWAGA: Etap piąty to zakończenie ćwiczenia i rozpisuje się go podobnie jak etapy poprzedzające.

ETAP IV	Zapewnienie łączności podczas odparcia przeciwnika i st.bmr:
CZAS:	Operacyjny- Astronomiczny-
ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE:	
1.
2.	..itd.

ETAP III	Wykonywanie zadań łączności w okresie przygotowania i w toku nat.
CZAS:	Operacyjny- Astronomiczny-
ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE:	
1.
2.	..itd.

ETAP II	Przemieszczenie WŁ na rubież wejścia do walki i zap. łączn.
CZAS:	Operacyjny- Astronomiczny-
ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE:	
1.
2.	..itd.

ETAP I	Alarm bojowy. Marsz do RW i zapewnienie łączn. w RW do natar.
CZAS:	Operacyjny- Astronomiczny-
ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE:	
1.
2.	..itd.

LEGENDA: -x-x- granica poligonu;
- - - - - położenie o 11.30;
- - - - - położenie o 15.00;
- - - - - położenie o 17.30.

Wykonano w 1 Egz.
itd.

SZEF WYDZIAŁU ŁĄCZNOŚCI
.....

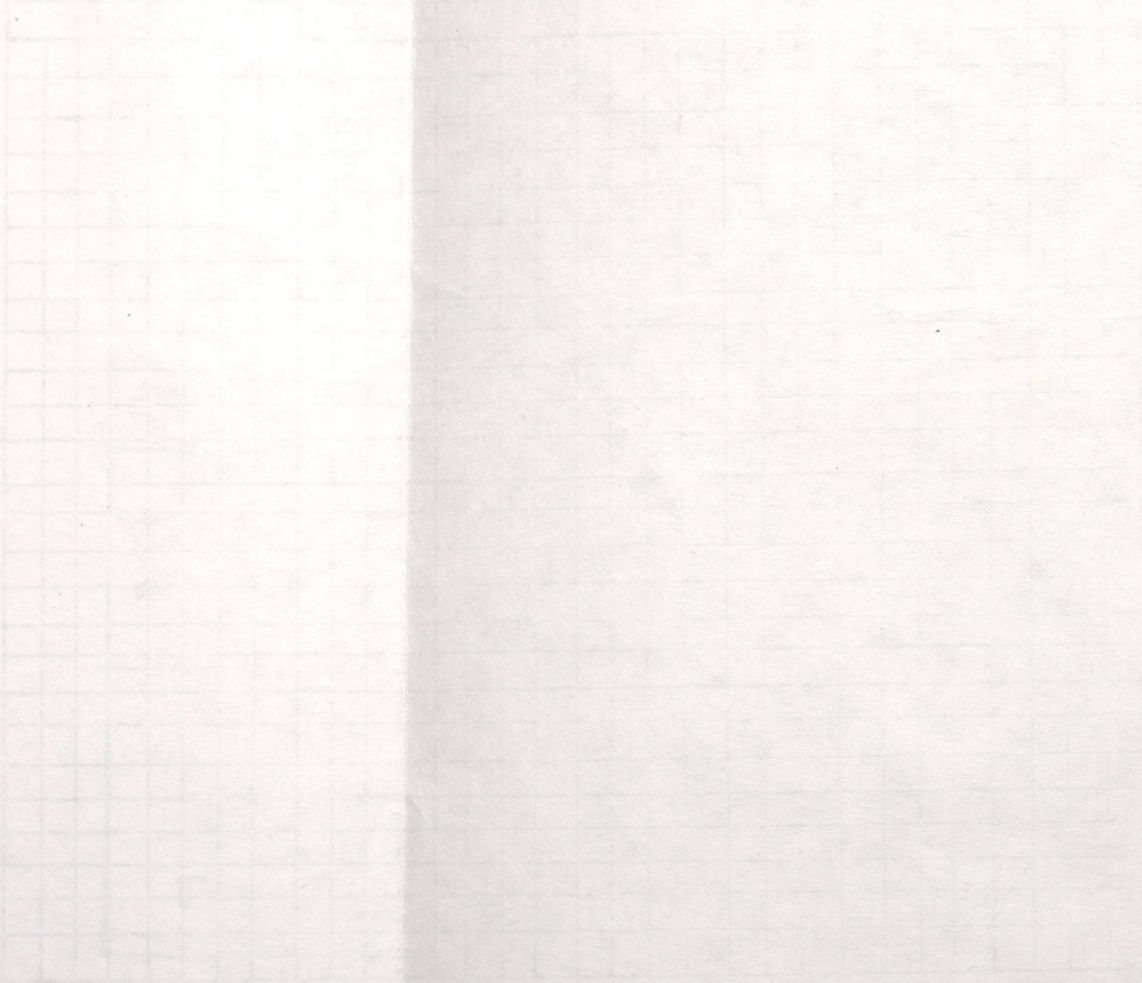
SZEF SZTABU 9 DZ
.....

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
S/R nr 2032506 szefa artyleri 5 DZ	Szef artylerii 5 DZ												
	Zca szefa art. 5 DZ												
	Dowódca DGA-5												
	Dowódca 102 dappanc												
	Szef artylerii 6 pz												
	Szef artyleri 7 pz												
	Szef artyleri 8 pz												
S/R nr 2032507 szefa OPL 5 DZ	Szef OPL 5 DZ												
	Szef OPL 6 pz												
	Szef OPL 7 pz												
	Dowódca RSWP-611												
	Dowódca RSWP-612												
S/R nr 2032508 szefa saperów 5 DZ	Szef saperów 5 DZ												
	Szef saperów 6 pz												
	Szef saperów 7 pz												
	Szef saperów 8 pz												
	Dowódca 17 bsap												
	Dowódca IPR												
.....													
.....													
itd.													

- - korespondent odbierający wiadomość;
- - korespondent nadający wiadomość;
- f - nadawanie fonem;
- k - nadawanie kluczem telegraficznym;
- D - nadawanie dalekopisem;
- S - nadawanie sygnałów alarmowych i sygnałów dowodzenia;
- z - zwrotne sprawdzenie wiadomości.

KIEROWNIK
ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO
.....

BIBLIOTEKA GŁÓWNA-ARCHIWUM
Akademii Obrony Narodowej
Nr ewid. 12255

BIBLIOTEKA REZERWA
Instytut Zbiorów Specjalnych
3023

HARMONOGRAM OBCIĄŻENIA ŁĄCZY ZESTAWIANYCH PRZY WYKORZYSTANIU
KANALÓW RADIOLINIOWO - PRZEWODOWYCH

STANOWISKA DOWODZENIA	UMIOWNY NUMER SD	TERMINY WYMIANY WIADOMOŚCI Pomiędzy poszczególnymi stanowiskami dowodzenia														
		3.9							4.9							
		17.00 18.00	18.00 19.00	19.00 20.00	20.00 21.00	21.00 22.00	22.00 23.00	23.00 24.00	0.00 1.00	1.00 2.00	2.00 3.00	3.00 4.00	4.00 5.00	5.00 6.00	6.00 7.00	itd.
OBCIĄŻENIE ŁĄCZY TELEFONICZNYCH																
SD 6 A	1		S	S			3									
WSD 5 DZ	2															
SD 5 DZ	3															
TSD 5 DZ	4															
SD 6 pz	5															
SD 7 pz	6															
SD 3 pz	7															
SD DGA-5	8															
SD 27 paplot	9															
OBCIĄŻENIE ŁĄCZY TELEGRAFICZNYCH																
SD 6 A	1															
WSD 5 DZ	2															
SD 5 DZ	3															
TSD 5 DZ	4															
SD 6 pz	5															
SD 7 pz	6															
SD 3 pz	7															
SD DGA-5	8															
SD 27 paplot	9															

- korespondent odbierający wiadomość /cyfra oznacza numer nadającego stanowiska dowodzenia/;
- korespondent nadający wiadomość /cyfra oznacza numer odbierającego stanowiska dowodzenia/;
- sprawdzenie zwrotne nadanej wiadomości;
- nadawanie przez stację tranzytową gdzie T oznacza tranzyt a cyfra numer stanowiska dowodzenia przez który ten tranzyt przechodzi;
- nadawanie sygnałów alarmowych i sygnałów dowodzenia;
- czas na rozwijanie, zwijanie i przemieszczenie.

KIEROWNIK
ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO

.....

HARMONOGRAM PRACY GRUPY KONTROLI I ZAKŁÓCEN RADIOWYCH

Wykorzystanie środków i urządzeń łączn. do kontroli i dyw.	Numer i nazwa sieci lub kierunku radiowego /radioliniowego/ przewidzianego do kontroli, zakłóceń i dyw.	Częstotliwość /Nr fali/ robocza x/ zapasowa	TERMINY PROWADZENIA KONTROLI, ZAKŁÓCEN I DYWERSJI																				
			3.9							4.9													
			17.00 18.00	18.00 19.00	19.00 20.00	20.00 21.00	21.00 22.00	22.00 23.00	23.00 24.00	0.00 1.00	1.00 2.00	2.00 3.00	3.00 4.00	4.00 itd									
Odbiorcze: -KF: R-1250, R-250, R-311 -UKF: 2 x R-323, 4 x VU-21M R-405 z rst. R-137	S/R nr 2031200 dowódcy 6 A	_____																					
	S/R nr 2032500 dowódcy 5 DZ	_____																					
	S/R nr 2032501 dowódcy 5 DZ	_____																					
	S/R nr 2032502 szefa sztabu 5 DZ	_____																					
	S/R nr 2032504 wewnętrzna 5 DZ	_____																					
	S/R nr 2032503 szefa sztabu 5 DZ	_____																					
Nadawcze: -KF: R-118, R-130 -UKF: R-137, R-107 R-111, R-105 R-405	S/R nr 2032506 szefa artylerii 5 DZ	_____																					
	S/R nr 2032507 szefa OPL 5 DZ	_____																					
	S/R nr 2032508 szefa saperów 5 DZ	_____																					
	K/Rlin. nr 12 SD 6 A - WSD 5 DZ	_____																					
	K/Rlin. nr 13 SD 6 A - SD 5 DZ	_____																					
	K/Rlin. nr 23 SD 5 DZ - WSD 5 DZ	_____																					
	K/Rlin. nr 34 SD 5 DZ - TSD 5 DZ	_____																					
	K/Rlin. nr 25 WSD 5 DZ - SD 6 pz	_____																					
K/Rlin. nr 26 WSD 5 DZ - SD 7 pz	_____																						

- ||||| - zakłócanie;
- ||||| - dywersja;
- ||||| - kontrola.

x/ Częstotliwości zgodnie z danymi opracowanymi dla ćwiczących.

KIEROWNIK
ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO

.....

PLAN REGULACJI RUCHU W ĆWICZENIU TAKTYCZNO-SPECJALNYM WOJSK ŁĄCZNOŚCI

ZATWIERDZAM
KIEROWNIK ĆWICZENIA
.....
Dnia

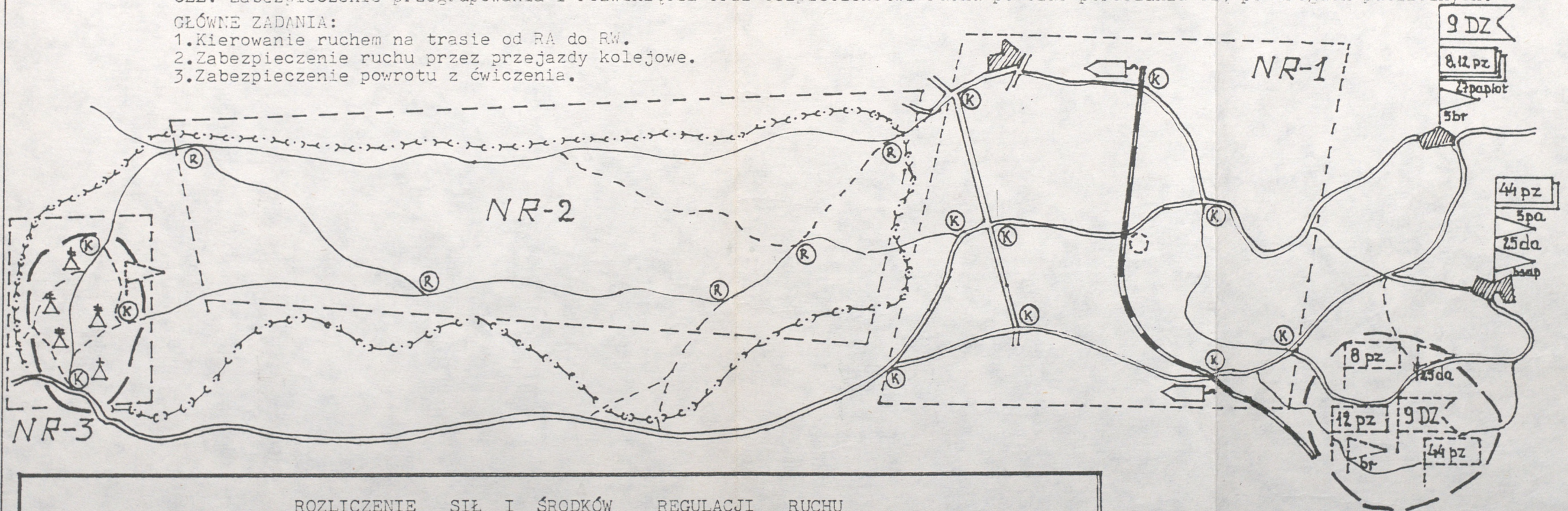
PLAN REGULACJI RUCHU
W ĆWICZENIU TAKTYCZNO - SPECJALNYM
NA TEMAT: " System łączności dywizji w natarciu".

Klauzula tajności
Egz. Nr

CEL: Zabezpieczenie przegrupowania i rozwinięcia oraz bezpieczeństwa ruchu podczas poruszania się po drogach publicznych.

GŁÓWNE ZADANIA:

1. Kierowanie ruchem na trasie od RA do RW.
2. Zabezpieczenie ruchu przez przejazdy kolejowe.
3. Zabezpieczenie powrotu z ćwiczenia.

ROZLICZENIE SIŁ I ŚRODKÓW REGULACJI RUCHU

Numer rejonu odpowiedzialności Odpowiedzialny	Liczba post-runków RR	Skład osobowy			Środki łączności	Środki transportu	Środki pomocy techn.	Kto wydziela	Gotowość do działania
		Podofic	Szereg	Razem					
NR-1 plut. J. DĄB	9	2	11	13	10	2	2	ko irr	16.30 1.9
NR-2 ćwiczący	według uznania	ćwiczą	cych	dowódców					
NR-3 plut. J. DĄB	3	1	4	5	5	1	-	ko irr	11.00 3.9

Sztab ćwiczen.	PRR	NR-1	NR-2	NR-3
107		107	107	107
107		107		
107			107	
107				107

PLAN POZOROWANIA POLA WALKI I IMITOWANIA SYTUACJI BOJOWYCH /SB/

Z A T W I E R D Z A M
KIEROWNIK ĆWICZENIA

P L A N

Klauzula tajności

Egz. Nr

POZOROWANIA POLA WALKI I IMITOWANIA SYTUACJI BOJOWYCH
W ĆWICZENIU TAKTYCZNO-SPECJALNYM Z PODODZIAŁAMI ŁĄCZNOŚCI 17DZ

Dnia

Temat: "SYSTEM ŁĄCZNOŚCI DYWIZJI W NA PARC I U".

I. SKŁAD I PODZIAŁ POZORACJI:

1. Skład: - dowódca plutonu saperów z ksap 7 bsap;
- drużyna piechoty z 7 pz
2. Podział:

Pomocnik kierownika ćwiczenia
ds pozorowania - dca plo i rr
z ko i rr

Grupa pozorowania
Nr 1
Dca plsap. + 5 żołn.

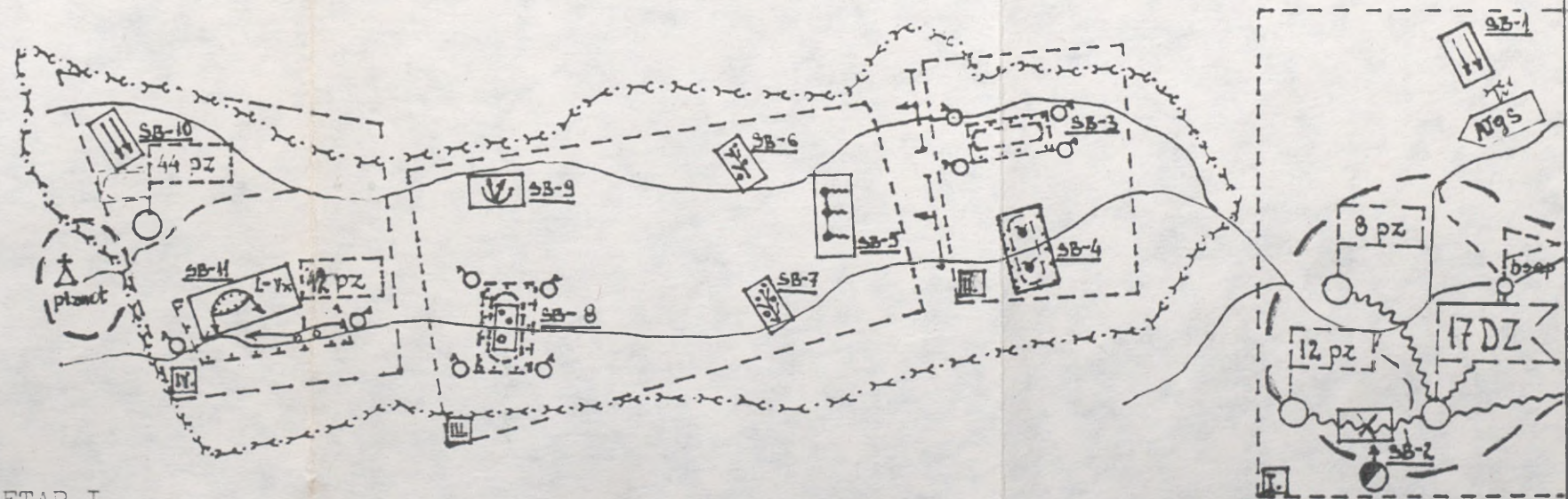
Grupa pozorowania
Nr 2
Dca drp + 4 żołn.

II. CZAS DZIAŁANIA POZORACJI:
17.00 1.9 - 14.00 3.9

III. PODZIAŁ ŚRODKÓW POZORACJI POLA WALKI:

Lp.	ŚRODKI POZORACJI	GP-1	GP-2	RAZEM
1.	Materiał wybuchowy /kg/	8	-	8
2.	7,62 mm nb wz. 43 ćwiczebny	450	900	1350
3.

- LEGENDA:
- granica poligonu;
 - posterunek ochronny;
 - rejony wykonywania wybuchów;
 - strefa bezpieczeństwa;
 - SB-1 - numer sytuacji bojowej.

IV. SYGNAŁY DOWODZENIA POZORACJĄ:

Lp.	TREŚĆ SYGNAŁU	RADIO	RAKIETA	ŚWIATEŁO
1.	Otworzyć ogień	OGIEŃ	1xziel. gwiazda	--
2.	Atak lotnictwa	KOMAR	Niebieski dym	---
3.

ETAP I.

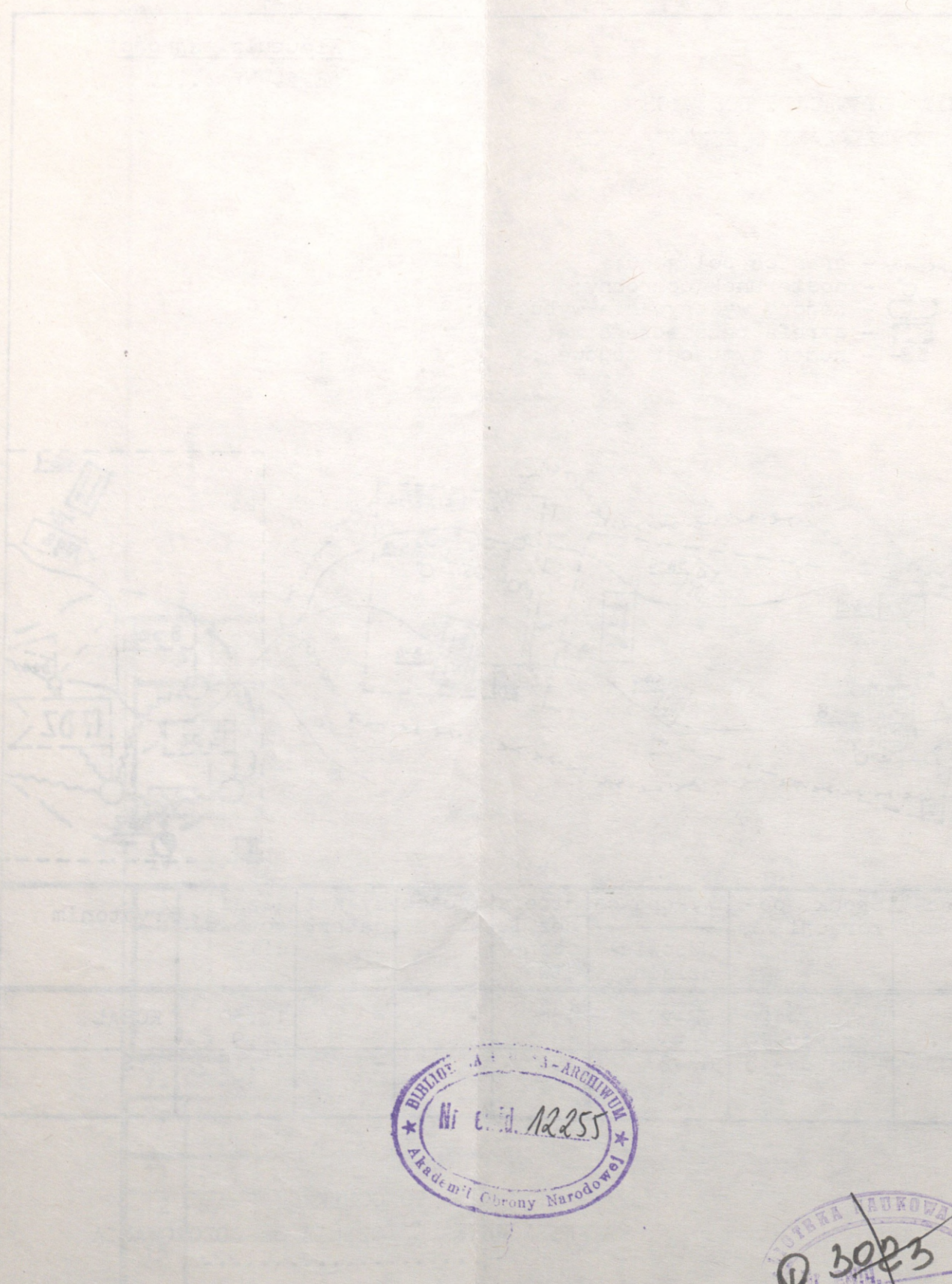
Nr sytuacji boj.	Rejon pozorowania	Rodzaj przedsięwzięcia	Środki pozoracji	Wykonawca	Strefa bezpieczeństwa	Sposób ubezpiec.	Sygnal ostrz.	Czas gotowości	Kryptonim
SB-1	Droga marszu	Pozorowanie ataku lot.	Am. ćw. -120 Petardy-10	GP-2	15m	-	-	17.30 1.9	KORAL
SB-2	Rejon rozwinięcia WŁ	Działanie GDR	Petardy-5	GP-2	15m	-	-	18.15	RYŚ

V. ORGANIZACJA ŁĄCZNOŚCI POZORACJI:

Nr	Nazwa sieci lub K/R	Typ rst.				
11	S/R Kier. ćw.	R-107				
12	S/R Pom. Kier. ćw. ds. doz	R-107				
13

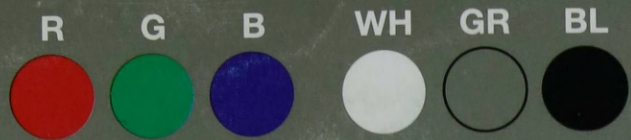
ETAP II.
itd.

POMOCNIK
KIEROWNIKA ĆWICZENIA ds POZOROWANIA
.....

BIBLIOTEKA I ARCHIWUM
Akademii Obrony Narodowej
Nr. 12255

3023
3
BIBLIOTEKA NAUKOWA
Specjalnych

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

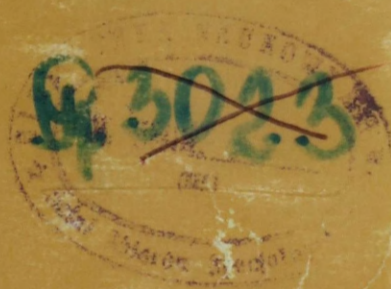
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~POUFNE~~

Egz. Nr. 3

Pptk dypl. inż. Józef MICHNIAK

**DOSKONALENIE ORGANIZACJI
I PROWADZENIA ĆWICZEŃ
TAKTYCZNYCH I TAKTYCZNO-
-SPECJALNYCH W WOJSKACH
ŁĄCZNOŚCI**

Rozprawa doktorska

12,255

WARSZAWA 1990

AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~POUFNE~~

Egz. Nr. 3

Pptk dypl. inż. Józef MICHNIAK

DOSKONALENIE ORGANIZACJI
I PROWADZENIA ĆWICZEŃ
TAKTYCZNYCH I TAKTYCZNO-
-SPECJALNYCH W WOJSKACH
ŁĄCZNOŚCI

Rozprawa doktorska

12255

WARSZAWA 1990

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WOJSKA POLSKIEGO

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

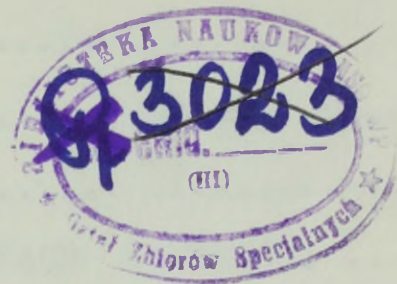
~~Do użytku
służbowego~~

~~POUFNE~~

Egz. Nr 3

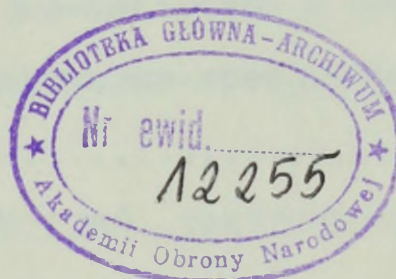
Prot. Prot. 779/21.08.95 (P)

Ppłk dypl.inż. Józef MICHNIAK

DOSKONALENIE ORGANIZACJI I PROWADZENIA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH
I TAKTYCZNO - SPECJALNYCH W WOJSKACH ŁĄCZNOŚCI

Rozprawa doktorska

Opracowana
pod kierownictwem naukowym
płk doc.dr Wacława IZYDORKA

WARSZAWA

1990 r.

	Strona
WSTĘP.....	4
1. METODOLOGIA BADAŃ	11
1.1. Uzasadnienie wyboru tematu	11
1.2. Cele rozprawy doktorskiej	12
1.3. Problemy badawcze	13
1.4. Hipoteza robocza	14
1.5. Teren badań	14
1.6. Metody badawcze	16
2. OCENA ĆWICZEŃ PROWADZONYCH W WOJSKACH ŁĄCZNOŚCI	20
2.1. Charakterystyka szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno-specjalnego w wojskach łączności	20
2.2. Podstawowe problemy metodyczne w badanych ćwiczeniach taktycznych i taktyczno-specjalnych.....	29
2.3. Wybrane problemy operacyjno-taktyczne w badanych ćwic- zeniach taktycznych i taktyczno-specjalnych	50
2.4. Wnioski i uogólnienia	57
3. DOSKONALENIE ORGANIZACJI ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH I TAK- TYCZNO-SPECJALNYCH WOJSK ŁĄCZNOŚCI	61
3.1. Organizowanie ćwiczeń taktycznych	63
3.1.1. Opracowanie ćwiczeń taktycznych	64
3.1.2. Przygotowanie ćwiczeń taktycznych	83
3.2. Organizowanie ćwiczeń taktyczno-specjalnych	96
3.2.1. Opracowanie ćwiczeń taktyczno-specjalnych	98
3.2.2. Przygotowanie ćwiczeń taktyczno-specjalnych	121
4. DOSKONALENIE PROWADZENIA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH I TAK- TYCZNO-SPECJALNYCH WOJSK ŁĄCZNOŚCI	141
4.1. Prowadzenie ćwiczeń taktycznych	148
4.1.1. Ćwiczenia grupowe	148
4.1.2. Treningi sztabowe i gry wojenne	154

4.2. Prowadzenie ćwiczeń taktyczno-specjalnych	159
ZAKOŃCZENIE	172
WYKAZ LITERATURY	175
WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW	178

WSTĘP

Szkolenie wojsk łączności ma na celu pełne i całkowite wyrobienie wśród pojedynczych żołnierzy oraz w zespołach /pododdziałach/ umiejętności walki swoją "bronią". Z natury rzeczy dzieli się ono na szkolenie "ogólnowojskowe", gdzie chodzi o uformowanie żołnierza w ogóle i na szkolenie specjalne zajmujące się żołnierzem -specjalistą łączności.

Szkolenie specjalne ma nauczyć obsługiwanie i praktycznego wykorzystania etatowej techniki łączności w warunkach bojowych oraz tworzenia systemów i sieci łączności jako środków dowodzenia walczącymi wojskami. Dlatego też szkolenie specjalne obejmuje dwa główne kierunki: szkolenie techniczne i szkolenie specjalistyczno-bojowe.

Na najniższych szczeblach dowodzenia przeważają oczywiście zagadnienia techniczne. Im bardziej posuwamy się w hierarchii do góry - tym większego ciężaru gatunkowego nabiera taktyka /organizacja/ łączności.

Jednakże oczywista jest zasada, że każdy żołnierz wojsk łączności musi doskonale znać i technikę i taktykę łączności w zakresach ustalonych dla jego stopnia i stanowiska służbowego a stanowiących razem podstawę do jego kwalifikacji jako specjalisty wojsk łączności.

Wszyscy "łącznościowcy" orientują się doskonale co do zakresu taktyki łączności wymaganego np.: dla szefa wydziału łączności sztabu dywizji. Ale musimy również uprzytomnić sobie, że np.: kwestie wyboru właściwej trasy dla budowy polowej kablowej linii łączności, umieszczenie stacji telefonicznej we właściwym miejscu, obliczenie czasu i środków do wykonania zadania, umiejętność sprawnego wzajemnego wykorzystania sieci łączności podsystemu ogólnowojskowego i podsystemu wojsk raketowych i artylerii, funkcjonowanie punktu

wymiany poczty polowej i obsłużenie środków teletransmisyjnych w wozie dowodzenia swego dowódcy /szefa/, który chce rozmawiać z abonentami różnych sieci łączności - są to również elementy taktyki łączności, właściwe dla dowódców łączności najniższych szczebli dowodzenia tzn. dla chorążych, podoficerów a nawet i dla szeregowców pełniących bardziej odpowiedzialne funkcje.

Najlepszą szkołą taktyki łączności i dowodzenia jest wojna, gdzie każdy błąd, a nawet najmniejsza usterka jest natychmiast w bardzo widoczny sposób wychwytywana i wykorzystywana przez nieprzyjaciela i gdzie każdy żołnierz znajduje się w realnych warunkach pola walki i wobec realnych jego wymogów i potrzeb.

W czasie pokoju trudno stworzyć taką szkołę i takie warunki i to tym bardziej w łączności gdzie muszą być zaangażowane i liczne sztaby taktyczne /operacyjne/ i wielkie przestrzenie i kosztowne środki techniczne.

Pewnym surogatem wojny są prowadzone ćwiczenia dowódczo-sztabowe i ćwiczenia z wojskami, czas jednak ich trwania jest zbyt krótki a okazja zbyt rzadka i cenna, by dopiero tam i wtedy uczyć się elementów taktyki i dowodzenia /kierowania/ łącznością.

Okres ćwiczeń dowódczo-sztabowych, dowództw i sztabów ogólnowojskowych /rodzajów wojsk/ czy ćwiczeń z wojskami może być tylko "egzaminem" kwalifikacji nabytych podczas całorocznego szkolenia, sprawdzianem postępu w wyszkoleniu i sposobnością do ostatecznego oszlifowania umiejętności jako dowódców i dyspozytorów łączności.

Umiejętność dowodzenia /kierowania/ jest do pewnego stopnia sztuką, której nie da się nabyć bez wrodzonych ku temu zdolności. I odwrotnie - każdy, najbardziej nawet przez naturę obdarzony kandydat na dowódcę /szefa/, musi przejść przez odpowiednią szkołę rozwijającą te jego zdolności i uczącą go sposobów, metod i rozwiązań praktycznych.

Dowodzenia /kierowania/ w pełnym znaczeniu tego słowa nie można nauczyć się tylko z teorii, gdyż wchodzi tu w grę elementy sugestii, intuicji, woli i wyobraźni.

Pamiętać też należy, że każdy dowódca - a więc i szef łączności czy też dowódca pododdziału łączności lub załogi - nie może w chwili powzięcia decyzji i wydawania rozkazu zastanawiać się nad tym "jak" to należy czynić - tylko "co" należy czynić.

Tutaj właśnie uświadamiamy sobie, że na umiejętność dowodzenia /kierowania/ składa się - prócz predyspozycji psychicznych - również i technika dowodzenia czyli rozkazodawstwo.

W dziedzinie techniki łączności rozkazodawstwo jest stosunkowo proste, ujęte w regulaminach i instrukcjach, jest jednakowe w każdych warunkach i dlatego łatwe do opanowania - analogicznie zresztą jak w mustrze.

Rozkazodawstwo w taktyce łączności nie jest i nie może być szablonowe i dlatego jest trudne do opanowania. Ponadto braki w zarządzeniach łączności, zarządzeniach bojowych łączności czy w rozkazach do bojowego użycia pododdziału/oddziału, związku taktycznego/łączności, szczególnie na wyższych szczeblach dowodzenia, nie mogą być pokryte osobistą odwagą, przykładem i sugestywną siłą dowódcy /szefa/, jak to może mieć czasem miejsce w innych rodzajach wojsk.

Rozkazodawstwo łączności jest obszerne i obecnie w większości wykonuje się je pisemnie. Wskutek tego wyłania się też kwestia straty czasu tak cennego w warunkach wojny. Dlatego technika rozkazodawstwa w taktyce łączności musi być w wojskach łączności specjalnie starannie i dokładnie ćwiczona, tak by każdy oficer, chorąży i podoficer wojsk łączności, wychodzący ze swym pododdziałem /oddziałem, związkiem taktycznym/do wykonania zadania, był pod tym względem przygotowany bez zarzutu.

Studiowanie samych regulaminów i instrukcji choćby najdoskonals-

szych nie da należytej w tym kierunku praktyki. Jedynym środkiem prowadzącym do celu najszybciej i najskuteczniej jest ćwiczenie.

Ćwiczenie w wojskach łączności nie licząc ćwiczenia grupowego i treningu sztabowego w zasadzie powinno składać się z dwóch części: pierwszej - ćwiczenia dowódczo-sztabowego w formie gry wojennej i drugiej - ćwiczenia taktyczno-specjalnego, w której wykonanie zadania realizuje się według rozwiązania z części pierwszej, ze sprawdzeniem jego celowości, dokładności obliczeń, rozdziału środków oraz szczegółów wykonania technicznego. Jednak uwarunkowania ekonomiczne kraju, wysokie koszty prowadzenia takich ćwiczeń powodują, że nie można prowadzić ich w tej formie zbyt często. Dlatego aby zapewnić uzyskanie jak najwyższej skuteczności szkoleniowej w ćwiczeniach wojsk łączności należy zwiększyć ich efektywność. Zwiększenie efektywności ćwiczeń wojsk łączności można między innymi osiągnąć poprzez wzorowe ich opracowanie i przygotowanie a następnie prawidłowe przeprowadzenie.

Aktualny stan wiedzy, różnorodność poglądów, brak literatury z tego tematu i potrzeby wojsk łączności skłoniły autora do próby podjęcia tego problemu.

Doskonalenie organizacji i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności należy realizować w kilku obszarach jednocześnie. Obejmować ono powinno różne zabiegi usprawniające proces szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno-specjalnego kadry zawodowej i żołnierzy służby zasadniczej wojsk łączności. Szczególnie zaś powinno dotyczyć procesów opracowania, przygotowania i prowadzenia samych ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.

W niniejszej rozprawie przedstawiono wyniki badań dotyczące tego drugiego problemu. Sformułowane uogólnienia i wnioski oraz skonstruowany model działań organizatorskich kierownika i zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia dotyczą właśnie zagadnień związanych z opraco-

waniem, przygotowaniem i prowadzeniem ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.

W rozdziale pierwszym przedstawiono założenia i uwarunkowania metodologiczne przeprowadzonych badań, zwłaszcza uzasadnienie wyboru problemu naukowego, cele i problemy badawcze, hipotezę roboczą, teren badań oraz stosowane w toku badania przedmioty metody badawcze.

W rozdziale drugim dokonano charakterystyki szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno-specjalnego w wojskach łączności przedstawiając jego formy i cele szkoleniowe. Pokazano funkcje jakie powinny w całości szkolenia bojowego spełniać ćwiczenia prowadzone samodzielnie przez określone struktury organizacyjne wojsk łączności. Zaprezentowano rozwiązania podstawowych problemów metodycznych występujących w badanych ćwiczeniach taktycznych i taktyczno-specjalnych, ukazując ich dodatnie i ujemne strony. Podjęto ponadto próbę przedstawienia roli treści operacyjno-taktycznych jako czynnika mającego bezpośredni wpływ na stopień realizmu badanych ćwiczeń a tym samym decydującego w określonym stopniu o ich efektywności. Rozdział ten kończy się uogólnieniami i wnioskami, które powinny znaleźć rozwiązanie podczas doskonalenia procesu organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.

W rozdziale trzecim przedstawiono kierunki doskonalenia metodyki opracowania i przygotowania ćwiczeń z kadrami i pododdziałami wojsk łączności. Skonstruowano model działań przełożonego - kierownika ćwiczenia i zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia taktycznego i taktyczno-specjalnego. Zaprezentowano udoskonalone wersje rozwiązań w zakresie formy i układu treści podstawowych dokumentów opracowywanych do ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych oraz określono modelowy zakres przedsięwzięć realizowanych w procesie przy-

gotowania tych ćwiczeń.

Rozdział czwarty to doskonalenie procesu prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych oraz zaprezentowanie modelu działania kierownictwa ćwiczenia w toku prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.

Zakończenie rozprawy zawiera ogólne podsumowanie wyników badań, jak również sugestie autora co do kierunku dalszych badań.

Treści zawarte w pracy adresowane są do oficerów dowództw i sztabów jednostek łączności, szefów łączności i dowódców pododdziałów łączności różnych szczebli dowodzenia odpowiedzialnych za organizację szkolenia oraz do kadry dydaktycznej szkół i uczelni wojskowych, która naucza metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno-specjalnego wojsk łączności.

Autor niniejszej rozprawy zdaje sobie sprawę, że przedstawiony sposób rozwiązania problemu jest jednym z wielu możliwych i że nie wyczerpuje całkowicie szerokiej problematyki związanej z doskonaleniem procesu organizowania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności. Rozumie, że niektóre zagadnienia potraktowane zostały marginesowo, chociażby ze względu na obszerność problemu, w związku z czym w poszczególnych rozdziałach mogą znaleźć się pewne luki.

Rozprawę niniejszą, ze względu na to, że wojska łączności nie posiadają dotąd żadnego podręcznika lub służbowej instrukcji w zakresie organizowania i prowadzenia ćwiczeń tych wojsk, autor traktuje jako skromną próbę wmurowania i swojej cegiełki do wielkiego gmachu szkolenia bojowego wojsk łączności.

Realizacja założonego celu badań nie byłaby możliwa bez aktywnej pomocy Kierownictwa i licznego grona kolegów - wykładowców Katedry Taktyki Wojsk Łączności Wydziału Wojsk Lądowych Akademii Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, za co autor tą drogą pragnie im podziękować.

Serdeczne podziękowania autor składa byłemu szefowi KTWŁ płk rez.mgr inż. Kazimierzowi PATKOWSKIEMU za inspirację podjęcia tematu rozprawy, a także oficerom łączności z okręgów wojskowych, związków taktycznych i jednostek łączności za udzieloną pomoc oraz umożliwienie przeprowadzenia badań.

Szczególną wdzięczność autor pragnie wyrazić promotorowi płk doc.dr Wacławowi IZYDORKOWI za wyrozumiałość, cierpliwość i wnikliwe uwagi, które znacznie pomogły w opracowaniu problemu badawczego oraz pozwoliły uniknąć wielu błędów.

1. METODOLOGIA BADAŃ.

1.1. Uzasadnienie wyboru tematu.

Rozwój środków walki, zmiany w organizacji i wyposażeniu wojsk oraz wzrost dynamiki działań bojowych powodują lawinowe narastanie przekazywanych ilości informacji.

Procesy informacyjne będące integralną składową dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki determinują wręcz efektywność wykorzystania możliwości bojowych wojsk, jak i środków walki. Zapewnienie terminowego i skrytego przepływu potoków informacji we współczesnych działaniach bojowych w warunkach oddziaływania środków radioelektronicznych i ogniowych nieprzyjaciela, wymaga zintensyfikowania procesu szkolenia kadry i żołnierzy służby zasadniczej wojsk łączności w zakresie zapewnienia ciągłej łączności dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki w różnych sytuacjach bojowych, porach roku i doby, warunkach meteorologicznych i terenowych.

Podstawowym warunkiem spełnienia tych wymogów jest wysoki poziom praktycznych umiejętności poszczególnych funkcyjnych łączności zdobytych w czasie zajęć programowych i doskonalonych podczas ćwiczeń.

Aby ćwiczenia spełniały swą rolę w toku szkolenia bojowego wojsk łączności muszą uzyskiwać najwyższą skuteczność szkoleniową. Wysoką skuteczność szkoleniową ćwiczeń można osiągnąć wówczas, gdy w procesach ich organizowania i prowadzenia przestrzegane będą określone zasady metodyczne i uwzględniana specyfika szkolenia wojsk łączności.

Powyższe uwarunkowania, przywiązywanie w wojskach łączności do problematyki ćwiczeń dużej wagi i fakt, iż nie można stać w miejscu a ciągle poszukiwać nowych, coraz to doskonalszych sposobów organizowania i prowadzenia ćwiczeń, charakter i stopień zagrożenia radioelektronicznego oraz funkcja łączności w procesach dowodzenia

wojskami i kierowania środkami walki szczególnie po wprowadzeniu do wojsk zautomatyzowanych środków dowodzenia a także duże zainteresowanie problemem w ośrodkach szkolenia wojsk łączności stwarzają sytuację problemową wymagającą rozwiązania. Jednocześnie stanowią one obiekt zainteresowania autora z racji wykonywanej profesji i są podstawą powzięcia decyzji wyboru następującego tematu: "Doskonalenie organizacji i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych w wojskach łączności," którego próbę opracowania przedstawiono w postaci niniejszej rozprawy.

1.2. Cele rozprawy doktorskiej.

Planując przeprowadzenie omawianej pracy badawczej autor założył osiągnięcie następujących celów poznawczych, teoretycznych i praktycznych.

C e l e p o z n a w c z e :

- A. Ustalić stan szkolenia kadry i żołnierzy służby zasadniczej wojsk łączności w formie ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych.
- B. Zebrać opinię kadry na temat stopnia wpływu określonych elementów metodyki opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń oraz doboru problematyki operacyjno-taktycznej na stopień intensyfikacji procesu szkolenia podczas ćwiczeń wojsk łączności.
- C. Ustalić zakres możliwości wykorzystania dorobku innych rodzajów wojsk w temacie metodyki ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych dla potrzeb wojsk łączności.

C e l e t e o r e t y c z n e :

- A. Opracować udoskonalone założenia teoretyczno-modelowe układu czynności przełożonego - przyszłego kierownika ćwiczenia oraz zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia w procesie organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.

B. Wypracować podstawy teoretyczne do przyjęcia doskonalszych form i układu treści w podstawowych dokumentach opracowywanych do ćwiczeń wojsk łączności.

C e l e p r a k t y c z n e :

A. Udoskonalić i praktycznie wykonać wzory podstawowych dokumentów opracowywanych do ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.

B. Wykonać projekt modelu czynności wykonywanych przez kierownika i zespół autorski/autora/ ćwiczenia w procesie opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności.

1.3. Problemy badawcze.

Precyzując problematykę badań autor wyszczególnił kilka podstawowych rodzajów pytań:

- faktograficznych, typu: jak jest?
- eksplanacyjnych, typu: dlaczego tak jest?
- praktycznych, typu: jak postępować, aby osiągnąć zamierzone cele?

Stosownie do przedstawionych wyżej uogólnień główny problem badawczy autor zawarł w pytaniu: w jaki sposób doskonalić proces organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych, aby uzyskać ich wyższą skuteczność szkoleniową?

Rozwiązanie problemu głównego autor uwarunkował rozwiązaniem poniższych problemów szczegółowych. Problemy szczegółowe sformułowano w postaci następujących pytań badawczych:

- jakie rozwiązania stosowane w dotychczasowym procesie szkolenia wojsk łączności w formie ćwiczeń można przyjąć bez zmian, które powinny być doskonalone, a które należy całkowicie odrzucić?
- które rozwiązania stosowane w procesie opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń w innych rodzajach wojsk oraz w jakim zakresie można wykorzystać dla potrzeb wojsk łączności?
- jaki model działań organizatorskich w procesie opracowania,

przygotowania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności można uznać za optymalny?

1.4. Hipoteza robocza.

Określenie celów oraz problemów badawczych powiązanych ze sobą i wzajemnie się uzupełniających a także posiadana wiedza i doświadczenie autora umożliwiły sprecyzowanie hipotezy roboczej, której treść przedstawia się następująco: "Ćwiczenia taktyczne i taktyczno-specjalne stanowią zasadniczą formę szkolenia kadry i pododdziałów łączności w warunkach maksymalnie zbliżonych do realiów współczesnego pola walki i zmuszają ćwiczących do pełnego wykorzystania walorów sprzętu łączności podczas organizacji i eksploatacji systemu łączności adekwatnie do potrzeb dowodzenia oraz kierowania środkami walki. Aktualny stan wiedzy, różnorodność poglądów na proces opracowania i przygotowania ćwiczeń w wojskach łączności, duża dowolność w sposobach ich prowadzenia oraz w formie i treściach opracowywanej do nich dokumentacji, powoduje często obniżenie efektywności szkoleniowej tych ćwiczeń. Pojawia się więc potrzeba opracowania i wdrożenia do praktyki szkolenia wojsk łączności podstaw metodyki opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych tych wojsk, opracowania doskonalszych wzorów zasadniczych dokumentów wykorzystywanych w tych ćwiczeniach wraz z ujednoczeniem ich nazewnictwa i formy. Pozwoliłoby to przyszłym kierownikom i autorom ćwiczeń w wojskach łączności lepiej je opracowywać i przygotowywać a następnie sprawniej prowadzić."

Tak sformułowana hipoteza robocza określiła drogę postępowania w procesie badawczym oraz wskazała kierunki doskonalenia.

1.5. Teren /obszar/ badań.

Całość badań prowadzona była w jednostkach łączności Śląskiego Okręgu Wojskowego i Warszawskiego Okręgu Wojskowego oraz w następujących związkach taktycznych: 1 Wdz, 4 DZ, 12 DZ, 5 DPanc. Ponadto

badaniami objęto proces kształcenia słuchaczy grup łączności Wydziału Wojsk Lądowych Akademii Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z przedmiotu "Metodyka szkolenia operacyjno-taktycznego."

Obszar badań sprowadzono do praktyki i teorii opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.

Przedmiotem badań były: praktyczne sposoby i metody stosowane przez kadre w procesach opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności; metodyka opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń w innych rodzajach wojsk; ogólne metody i sposoby organizowania i prowadzenia ćwiczeń.

W toku procesu badawczego szczególną uwagę skupiono na studiowaniu i analizowaniu dokumentów z przeprowadzonych ćwiczeń w objętych badaniami jednostkach oraz na studiowaniu i analizowaniu materiałów źródłowych dotyczących metodyki organizowania i prowadzenia ćwiczeń.

Materiały te składały się z: rozkazów, zarządzeń, wytycznych, regulaminów, programów szkolenia, publikacji i wydawnictw wojskowych oraz literatury pomocniczej pośrednio związanej z rozpatrywanym problemem.

W regulaminach i programach szkolenia rozpatrywany problem znajduje swoje odbicie w formie bardzo ogólnej i ogranicza się do odpowiednich ustaleń dyrektywnych. W związku z powyższym ani poszczególni oficerowie, ani sztaby, które organizują szkolenie i chciałyby doskonalić formy i metody organizowania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności nie mogą go widzieć w pełnym świetle. Żaden z tych materiałów/ za wyjątkiem programu szkolenia(26)/ nie ujmuje problematyki ćwiczeń samych wojsk łączności a przeważająca ich część ukazała się ponadto wiele lat temu.

Wśród opracowań teoretycznych najbardziej przydatne w prowadzonych badaniach były: Instrukcja o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń tak-

tycznych (6); Metodyka ćwiczeń taktycznych/opracowanie, organizowanie i prowadzenie/ (17); Metodyka szkolenia taktycznego w wojskach lotniczych (19); Metodyka ćwiczeń taktycznych w wojskach inżynierskich/opracowanie, organizowanie i prowadzenie/ (18).

Jednak także i te opracowania nie mogły być bezkrytycznie wykorzystywane ze względu na dość duże rozbieżności pod względem merytorycznym i metodycznym. Stanowiły jednak ogólny drogowskaz na drodze postępowania w procesie doskonalenia organizacji i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności.

Badania opinii/wywiady/ przeprowadzono wśród żołnierzy wojsk łączności zajmujących stanowiska służbowe od szeregowca - członka załogi do zastępcy szefa wojsk łączności okręgu wojskowego. Dążąc do uzyskania w miarę obiektywnych wyników, prowadzono także obserwację działania kierowników i autorów ćwiczeń podczas opracowywania, przygotowywania i prowadzenia ćwiczeń w 9 pł, 1 bł, 33 bł, KTWŁ WWL ASG WP.

Dokonano badań dostępnej autorowi literatury dotyczącej szkolenia taktyczno-operacyjnego Połączonych SZ NATO (1) oraz szkolenia taktyczno-specjalnego oddziałów i pododdziałów łączności wojsk lądowych armii radzieckiej (25).

Uzyskane wyniki, spostrzeżenia i uogólnienia stały się podstawą do określenia modelu działania dowódcy/szefa/ - przyszłego kierownika ćwiczenia i zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia w procesie opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności oraz zaproponowania udoskonalonych wzorów podstawowych dokumentów opracowywanych do tych ćwiczeń.

1.6. Metody badawcze.

Przy wyborze metod badań kierowano się przede wszystkim specyfiką problemów oraz możliwościami autora tej rozprawy.

Zasadniczymi metodami, które zastosowano w procesie badań były metody teoretyczne i metody empiryczne wojskowych badań naukowych.

Wśród metod empirycznych wykorzystywano głównie bierną i uczestniczącą obserwację naukową oraz metody badań sądów/opinii/.

Za pomocą biernej lub uczestniczącej obserwacji naukowej badano ćwiczenia prowadzone w 1 bł, 9 pł, 33 bł, 5 DPanc, natomiast za pomocą biernej obserwacji naukowej ćwiczenia prowadzone w 4 DZ, KTWŁ, WWL ASG WP, w których autor był uczestnikiem.

Przeprowadzona obserwacja naukowa ukazała aktualny stan metodyki ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych oraz poziom przygotowania kadry w zakresie organizowania i prowadzenia tych ćwiczeń w wojskach łączności. Badane ćwiczenia pozwoliły na ustalenie praktycznych sposobów i metod stosowanych przez kadrę wojsk łączności w procesach opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń. Pozwoliły określić pozytywne i negatywne cechy ich strony metodycznej i merytorycznej.

Wśród metod badań sądów powszechnie stosowano wywiad i metodę oceny ekspertów. Badaniami objęto ekspertów z szefostw wojsk łączności okręgów wojskowych i wydziałów łączności sztabów dywizji oraz dowództw jednostek łączności szczebla operacyjnego, którzy z naukowego punktu widzenia dostarczyli najbardziej pożytecznych danych w zakresie ustalenia koncepcji doskonalenia procesu organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych. Ponadto badaniami objęto ekspertów z związków taktycznych i kadrę dydaktyczno-naukową Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Łączności i Akademii Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, których oceny wzbogaciły proces badawczy.

Zastosowanie powyższych metod umożliwiło pozyskanie wartościowych informacji z zakresu potrzeb szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno-specjalnego wojsk łączności, jego efektywności oraz określenie kierunków doskonalenia organizacji i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych.

Zastosowanie metod teoretycznych takich jak analiza i synteza, porównanie, analogia i uogólnienie stanowiło uzupełnienie metod empirycznych.

Uzyskane w empirycznym etapie badań oraz w toku badań literatury przedmiotu dane poddano analizie. Najbardziej przydatnymi były prace naukowe, naukowo-badawcze, wydawnictwa popularno-naukowe, podręczniki, skrypty i artykuły opublikowane w periodykach wojskowych oraz wnioski z ćwiczeń dotyczące metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno-specjalnego a także dotyczące metodyki samych ćwiczeń. Zaliczyć do nich należy przede wszystkim: Leksykon wiedzy wojskowej (13); Leksykon naukowo-techniczny (12); rozprawa doktorska - Łazarek (14); Metodyka szkolenia taktycznego w wojskach lotniczych (19); Metodyka ćwiczeń taktycznych/opracowanie, organizowanie i prowadzenie/ (17).

Zastosowanie analizy umożliwiło rozłożenie procesu organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych na niezbędne fazy składowe, i ich dokładne zbadanie. Zastosowanie natomiast kolejnej metody badawczej towarzyszącej analizie - syntezy, pozwoliło połączyć w jedną całość badane składniki procesu organizowania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności i sprecyzować wnioski dotyczące negatywnych i pozytywnych cech zwłaszcza w zakresie czynności kierownika i autora ćwiczenia w toku jego opracowywania, przygotowywania i prowadzenia.

W toku badań równoległe z analizą i syntezą stosowano porównanie, analogię i uogólnienie. Metody te umożliwiły określenie uwarunkowań procesu opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności oraz sprecyzowanie kierunków ich doskonalenia wraz z opracowaniem modelu czynności kierownika i zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia w tym procesie a także pozwoliły wypracować doskonalsze wzory zasadniczych

dokumentów tych ćwiczeń.

Badania, opracowanie ich wyników oraz zredagowanie rozprawy doktorskiej zostało przeprowadzone zgodnie z algorytmem badań przedstawionym w załączniku nr 1.

2. OCENA ĆWICZEŃ PROWADZONYCH W WOJSKACH ŁĄCZNOŚCI.

=====

2.1. Charakterystyka szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno-specjalnego w wojskach łączności.

"...Zapewnienie ciągłości dowodzenia stanowi dziś jeden z podstawowych komponentów gotowości bojowej wojsk, jeden z decydujących czynników prowadzenia skutecznych działań bojowych "...^{1/}.

"Ciągłość dowodzenia polega na zapewnianiu dowódcom i organom dowodzenia możliwości nieprzerwanego wpływania na przebieg działań bojowych. Osiąga się ją przez: utrzymanie nieprzerwanej łączności z przełożonym, podwładnymi i współdziałającymi związkami/oddziałami, pododdziałami/ " ^{2/}. Tak więc ranga ciągłości dowodzenia określa znaczenie problemu zapewnienia ciągłości łączności, rozumianej jako zdolność systemu łączności do zabezpieczenia możliwości działania we wszystkich możliwych sytuacjach współczesnego pola walki. Aby ta możliwość działania mogła być zabezpieczona, to wojska łączności muszą skutecznie wykonywać swoje zadania bojowe.

Skuteczne wykonywanie zadań bojowych na polu walki przez wojska łączności w dużym stopniu zależy od poziomu przygotowania operacyjno-taktycznego ^{3/} i taktyczno-specjalnego ^{4/} kadry zawodowej i żoł-

1/ Z zagajenia w czasie konferencji naukowej Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego, gen.armii A.J. GRIBKOWA, Praga, kwiecień 1984r.

2/ Dowodzenie dywizja/pułkiem/ w działaniach bojowych. Podręcznik, wyd. ASG WP 1980 r. s.25.

3/ Szkolenie operacyjne, jeden z podstawowych przedmiotów szkolenia wojskowego z zakresu sztuki wojennej objętych programem szkolenia sztabów operacyjnych, instytucji wojskowych oraz akademickich szkół wojskowych. Celem szkolenia operacyjnego jest umożliwienie oficerom operacyjnych szczebli dowodzenia oraz słuchaczom akademii wojskowych zdobycia wszechstronnej wiedzy operacyjnej oraz wykształcenia umiejętności rozwiązywania operacyjnych problemów pola walki/bitwy/. Szkolenie operacyjne w wyższych dowództwach i sztabach prowadzone jest w czasie przewidzianym na szkolenie kadry(11).
Szkolenie taktyczne, szkolenie z zakresu sztuki wojennej, objęte programem szkolenia pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wszystkich rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb, instytucji wojskowych oraz wszystkich szkół wojskowych. Celem szkolenia taktycznego jest umożliwienie żołnierzowi nabycia wiedzy taktycznej oraz ukształtowania praktycznych umiejętności indywidualnego i zespoło-

nierzy służby zasadniczej tych wojsk.

Właściwy poziom przygotowania do działania i realizacji zadań łączności^{5/} na polu walki zapewnia się w wojskach łączności poprzez odpowiednio przygotowane i skutecznie realizowane szkolenie kadry i pododdziałów łączności.

Za programową działalność i uzyskane efekty szkoleniowe ponoszą odpowiedzialność dowódcy/szefowie/ - stosownie do zakresu określonych im kompetencji, a pod względem bojowo-specjalistycznym również właściwi szefowie rodzajów wojsk i służb.

Przygotowanie bezpośrednio podległych dowódców do dowodzenia pododdziałami/oddziałami, związkami taktycznymi/ łączności, kadry do organizowania systemów łączności i wykonywania obowiązków w ramach służby operacyjno-technicznej oraz doskonalenie i zgrywanie dowództw /sztabów, wydziałów itp./ realizuje się podczas szkolenia w postaci^{6/}:

wego prowadzenia działań bojowych w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych, rozwiązywania na polu walki i w trakcie ćwiczeń taktycznych skomplikowanych zadań bojowych oraz dowodzenia pododdziałami szczebla taktycznego (13)s.433.

- 4/ Szkolenie taktyczno-specjalne, szkolenie objęte programem szkolenia pododdziałów wojsk łączności(26) dokonujące dalszego doskonalenia umiejętności i nawyków wykształconych u żołnierzy podczas nauki z przedmiotów specjalistycznych/użytkowanie sprzętu, szkolenie inżynieryjno-saperskie, szkolenie przeciwchemiczne, powszechna obrona przeciwlotnicza, szkolenie z gotowości bojowej, szkolenie sanitarne, terenoznastwo/, przedmiotów z działu szkolenie techniczne /budowa i eksploatacja sprzętu, bezpieczeństwo ruchu drogowego, dni techniki/ oraz działów: szkolenie ogólnowojskowe, szkolenie wychowawcze i informacje bieżące. Celem szkolenia taktyczno-specjalnego jest umożliwienie żołnierzom nabycia wiedzy taktycznej oraz ukształtowanie praktycznych umiejętności indywidualnego i zespołowego wykonywania zadań łączności w ramach swoich specjalności w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych, rozwiązywania na polu walki i w trakcie ćwiczeń skomplikowanych zadań technicznych oraz dowodzenia pododdziałami łączności szczebla taktycznego i operacyjnego (autor).
- 5/ Do podstawowych zadań stawianych łączności należą: zapewnienie dowódcy i sztabowi dowodzenia wojskami oraz kierowania środkami walki; zapewnienie współdziałania pomiędzy związkami operacyjnymi i taktycznymi/oddziałami, pododdziałami/ organicznymi, przydzielonymi i wspierającymi oraz sąsiadami; zapewnienie kierowania zabezpieczeniem bojowym, technicznym i tyłowym wojsk; zapewnienie przekazywania sygnałów powiadamiania, ostrzegania i alarmowania(32).
- 6/ Zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego WP nr pf 12/skol.oper. z dnia 22.10.1988 r. w sprawie szkolenia kadry oraz (26) s.11 p.3.2 i 3.4.

- wewnętrznego szkolenia doskonalącego;
- ćwiczeń taktycznych/operacyjnych/;
- konferencji szkoleniowo-metodycznych, porad i kursów.

Wewnętrzne szkolenie doskonalące jest formą teoretycznego przygotowania kadry zawodowej wojsk łączności do należytego wykonywania zadań zarówno w czasie pokoju, jak i przewidywanych na okres wojny.

Struktura organizacyjna, metody i ilość godzin wewnętrznego szkolenia doskonalącego określają szefowie IC MON i dowódcy OW/RSZ/ w stosunku do podległych im dowódców związków taktycznych i jednostek wojskowych, dostosowując ją do ich potrzeb i możliwości z uwzględnieniem ustaleń ministra i zastępcy ministra obrony narodowej. Działy wewnętrznego szkolenia doskonalącego kadry przedstawiono w załączniku nr 2.

Ćwiczenia taktyczne/operacyjne/ ^{7/} w wojskach łączności rozumiane są przez autora jako forma organizacyjna szkolenia praktycznego kadry dowództw i sztabów jednostek łączności oraz wydziałów czy szefostw wojsk łączności w pomieszczeniach lub terenie, w ramach którego ćwiczący powinni działać zgodnie z ujętymi w regulaminach i instrukcjach łączności zasadami, zakładając istnienie warunków zbliżonych do tych na rzeczywistym/prognozowanym/ polu walki.

W szkoleniu wojskowym w zależności od stopnia zbliżenia ćwiczebnych działań do rzeczywistych rozróżnia się następujące główne rodzaje ćwiczeń:

- 1/ ćwiczenia grupowe;
- 2/ treningi sztabowe;
- 3/ ćwiczenia dowódczo-sztabowe/gry wojenne, ćwiczenia szkieletowe/;
- 4/ ćwiczenia z wojskami;
- 5/ ćwiczenia z wojskami połączone ze strzelaniem amunicją bojową^{8/}.

7/ "... przez ćwiczenie taktyczne rozumie się formę/rodzaj/ organizacyjną praktycznego szkolenia oficerów, sztabów i wojsk w tere-

Uwzględniając powyższe w praktycznym szkoleniu operacyjno-taktycznym i taktyczno-specjalnym kadry wojsk łączności autor wyróżnia następujące główne formy organizacyjne:

- 1/ ćwiczenia taktyczne - organizowane w sztabach jednostek łączności oraz komórkach łączności sztabów ogólnowojskowych/rodzajów wojsk/ ^{9/};
- 2/ udział w treningach sztabowych, ćwiczeniach dowódczo-sztabowych i ćwiczeniach z wojskami;
- 3/ udział w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności ^{10/}.

Ćwiczenia taktyczne prowadzone przez dowódców/szefów/ określonych struktur organizacyjnych wojsk łączności powinny w całości kształcić szkolenia bojowego tych wojsk spełniać różnorodne funkcje. Do podstawowych zaliczamy funkcję kształcącą, funkcję poznawczą, funkcję kontrolną i funkcję wychowawczą.

Funkcja kształcąca polega na uczeniu, zgrywaniu i doskonaleniu kadry dowództw, sztabów, wydziałów, oddziałów szefostw i szefostw wojsk łączności w praktycznym działaniu oraz wykonywaniu obowiązków określonych osób funkcyjnych łączności. Kadra dowódcza doskonali swe umiejętności w dowodzeniu pododdziałami i wykonywaniu obowiązków funkcyjnych łączności natomiast sztaby, wydziały, szefostwa zdobywają umiejętności działania zespołowego.

Funkcja poznawcza polega na poznaniu i sprawdzeniu w praktyce korelacji zasad taktyki/sztuki operacyjnej/ z zasadami i sposobami

nie lub pomieszczeniach, w którego ramach ćwiczący powinni działać zgodnie z zasadami taktycznymi/operacyjnymi/ zakładającymi istnienie warunków zbliżonych do warunków rzeczywistego pola walki."(17)s.10.

- 8/ Pełen układ rodzajów ćwiczeń i ich podział według różnych kryteriów przedstawiono w załączniku nr 3.
- 9/ Używając określenia "ćwiczenia taktyczne" autor uwzględnia w nim także ćwiczenia operacyjne.
- 10/ Przez ćwiczenie taktyczno-specjalne autor rozumie taką formę organizacyjną praktycznego szkolenia, w której określone siły i środki

organizacji łączności w różnych warunkach współczesnego pola walki. Poprzez organizowanie ćwiczeń metodycznych i pokazowych uczy się kierowniczą kadrę różnych szczebli dowodzenia wojsk łączności organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych dla podległych jednostek organizacyjnych.

Funkcja kontrolna polega na praktycznym sprawdzeniu stopnia osiągniętej przez sztaby, szefostwa itp. gotowości bojowej i mobilizacyjno-uzupełnieniowej, stopnia opanowania praktycznych nawyków działania w konkretnych warunkach bojowych.

Funkcja wychowawcza ćwiczeń polega na wyrabianiu u kadry odporności fizycznej i psychicznej oraz kształtowania tych cech, które są niezbędne w działaniu zespołowym podczas wykonywania zadań w warunkach współczesnego pola walki. Zgrywanie dowództw i sztabów jednostek łączności oraz kadry wydziałów łączności sztabów związków taktycznych lub całych szefostw wojsk łączności sztabów związków operacyjnych tworzy zgodne zespoły dobrze wzajemnie się rozumiejące związane wspólnotą idei i celów.

Cele realizowane w ćwiczeniach taktycznych wojsk łączności powinny sprowadzać się przede wszystkim do:

- 1/ ujednoczenia poglądów kadry wojsk łączności w zakresie organizacji, zabezpieczenia i wykorzystania sił i środków łączności w różnych rodzajach działań bojowych;
- 2/ zapewnienia ciągłości w utrzymaniu wysokiego poziomu przygotowania dowództw, sztabów oraz innych ogniw dowodzenia i kierowania do planowania, organizowania i eksploataowania systemów łączności w działaniach bojowych;
- 3/ sprawdzenia stopnia gotowości sztabów, wydziałów i szefostw do

łączności lub całe pododdziały/oddziały/ łączności mogą samodzielnie, tj. bez udziału sztabów ogólnowojskowych, sztabów rodzajów wojsk i służb oraz wojsk, działać w terenie zgodnie z ujętymi w regulaminach i instrukcjach łączności zasadami, trenować wykonywanie zadań łączności w różnych warunkach współczesnego pola walki.

wykonywania zadań we wszystkich rodzajach działań bojowych w różnych warunkach radioelektronicznych;

4/gromadzenia i sprawdzania norm czasowych i operacyjno-taktycznych w zakresie użycia sił i środków łączności w warunkach pola walki.

Wyszkolenie bojowe związku taktycznego, oddziału i pododdziału łączności przygotowujące do wykonywania zadań łączności na współczesnym polu walki osiąga się w wyniku realizacji szkolenia programowego, przeprowadzania ćwiczeń oraz innych przedsięwzięć organizacyjno-szkoleniowych. Cała problematyka szkolenia żołnierzy służby zasadniczej pododdziałów łączności - szkolenie bojowe - podzielona jest na cztery działy: szkolenie wychowawcze, szkolenie specjalistyczno-bojowe, szkolenie techniczne i szkolenie ogólnowojskowe, przy tym każda z nich - za wyjątkiem szkolenia wychowawczego - obejmuje stosowne do działu przedmioty szkolenia. Działy i przedmioty szkolenia w pełnym zakresie przedstawiono w załączniku nr 4.

W celu zapewnienia sprawnego osiagania przez pododdziały/oddziały, związki taktyczne/ łączności wymaganego stopnia zdolności i gotowości bojowej, działalność szkoleniowa powinna ściśle wiązać szkolenie żołnierzy zasadniczej służby wojskowej ze szkoleniem żołnierzy zawodowych. Wymóg ten może i powinien być realizowany w ramach działu szkolenie specjalistyczno-bojowe gdzie głównym przedmiotem jest szkolenie taktyczno-specjalne integrujące pozostałe przedmioty.

Szkolenie taktyczno-specjalne stanowi podstawę przygotowania wojsk łączności do kompleksowego wykorzystania wiedzy i umiejętności w wykonywaniu zadań łączności w różnych warunkach współczesnego pola walki.

Podstawę merytoryczną szkolenia taktyczno-specjalnego stanowią instrukcje i regulaminy walki poszczególnych szczebli dowodzenia, natomiast jego zakres określa " Program szkolenia pododdziałów wojsk łączności." łącz.892/86, a sposoby realizacji - ustalenia organizacyj-

no-metodyczne do tego przedmiotu.

Podstawowymi formami szkolenia taktyczno-specjalnego żołnierzy zasadniczej służby wojskowej w wojskach łączności są:

- 1/ programowe zajęcia i ćwiczenia taktyczno-specjalne;
- 2/ dalekosiężne treningi łączności;
- 3/ udział pododdziałów łączności w ćwiczeniach wojsk i sztabów.

Cel główny szkolenia taktyczno-specjalnego sprowadza się do ukształtowania wysokich umiejętności działania w terenie i nieprzerwanej /ciągłej/ gotowości bojowej pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności do wykonywania zadań łączności w różnorodnych i złożonych warunkach współczesnego pola walki zarówno z użyciem, jak i bez użycia broni masowego rażenia.

Cel ten może być osiągnięty tylko wówczas gdy wcześniej tj. przed walką zostaną przetrenowane w sposób skoordynowany działania pododdziałów, załóg, drużyn i pojedynczych specjalistów łączności w zakresie rozwijania, eksploatacji, zwijania i przemieszczania węzłów łączności stanowisk dowodzenia, pomocniczych węzłów łączności, stacji i linii łączności tworzących system łączności na tle założonych ćwiczebnych działań bojowych.

Działania te w wojskach łączności mogą być trenowane najpierw przez żołnierzy zawodowych w formie ćwiczeń taktycznych a żołnierzy zasadniczej służby wojskowej w formie zajęć taktyczno-specjalnych. Następnie skoordynowane i zorganizowane w formie ćwiczeń taktyczno-specjalnych.

W tym kontekście treścią ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności powinno być:

- 1/ zrywanie w celu wspólnej pracy załóg, drużyn, pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych łączności różnych specjalności;
- 2/ doskonalenie praktycznych umiejętności oficerów w zakresie: wypracowania wszechstronnie uzasadnionych decyzji organizacji

łączności lub bojowego użycia pododdziału/oddziału, związku taktycznego/ łączności, organizacji służby operacyjno-technicznej, stawiania zadań podwładnym i dowodzenia nimi:

- 3/ doskonalenie chorążych i podoficerów w dowodzeniu plutonami, drużynami, załogami oraz w wykonywaniu zadań z zakresu służby operacyjno-technicznej;
- 4/ doskonalenie żołnierzy zasadniczej służby wojskowej w wykonywaniu zadań wynikających z pełnionej funkcji i swojej specjalności oraz drugiej specjalności w zakresie nawiązywania i utrzymania ciągłej łączności.

Główny wymóg stawiany w taktyczno-specjalnym przygotowaniu wojsk łączności to maksymalne przybliżenie warunków szkolenia do warunków bojowych. Dlatego całe szkolenie taktyczno-specjalne a szczególnie ta forma jaka są ćwiczenia, powinno być tak organizowane, aby stan osobowy pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności, wydziałów i szefostw wojsk łączności uczył się tego co potrzebne i niezbędne mu będzie w warunkach ewentualnych przyszłych działań bojowych. W tym też celu podczas szkolenia taktyczno-specjalnego kadrze zawodowej i żołnierzom służby zasadniczej wojsk łączności powinno się zaszczepiać i utrwalać nawyki sprawnego działania w warunkach zagrożenia oraz zapewniania łączności podczas: celowych zakłóceń radiowych nieprzyjaciela; użycia broni precyzyjnych i masowego rażenia; dużych odległości niektórych korespondentów; dużych strat w siłach i środkach łączności; zmiany stanowisk dowodzenia; autonomicznej pracy niektórych aparatowni/stacji/ węzła łączności; pracy w strefach skażeń; udzielanie pomocy porażonym pododdziałom łączności itp. Bardzo ważne jest także to, aby stanowi osobowemu pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności na trwałe wpoić umiejętność przekazywania, przyjmowania i komutacji kanałów łączności, sposoby ich utajniania oraz zapewniania bezpieczeństwa łączności bez względu na zaistniałe

warunki pola walki. Dlatego też ćwiczenia jako jedyna w swoim rodzaju forma praktycznego działania w realiach pola walki umożliwiają kadrze zawodowej i żołnierzom służby zasadniczej wojsk łączności zweryfikowanie poprawności i przydatności obowiązujących lub zakładanych norm/założeń/. Pozwalają na zgranie wszystkich elementów organizowanych systemów łączności w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych, przy uwzględnianiu szeregu czynników mogących oddziaływać na ten system w toku działań bojowych. Stwarzają warunki do sprawdzenia wartości przyjętych struktur organizacyjnych, stopnia uzyskanej efektywności systemu łączności oraz jego zabezpieczenia bojowego, tyłowego i technicznego.

Reasumując można przyjąć, że szkolenie bojowe wojsk łączności obejmuje przygotowanie teoretyczne i praktyczne zarówno żołnierzy zawodowych jak i żołnierzy służby zasadniczej.

Główną rolę w przygotowaniu praktycznym spełniają ćwiczenia, które stanowią integralną część szkolenia żołnierzy zawodowych i żołnierzy służby zasadniczej wojsk łączności. Stanowią one pewnego rodzaju ukoronowanie szkolenia teoretycznego żołnierzy zawodowych i szkolenia programowego żołnierzy służby zasadniczej wojsk łączności z działów: szkolenie specjalistyczno-bojowe, szkolenie techniczne i szkolenie ogólnowojskowe. Systematyzują całokształt nabytych przez kadrę i żołnierzy służby zasadniczej wiadomości i praktycznych umiejętności.

Ćwiczenia te możemy podzielić na:

- 1/ ćwiczenia prowadzone tylko z samą kadrą zawodową wojsk łączności^{11/};
- 2/ ćwiczenia taktyczne/operacyjne/ innych rodzajów wojsk i służb, w których biorą udział także żołnierze wojsk łączności;
- 3/ ćwiczenia taktyczno-specjalne prowadzone z żołnierzami zawodowymi i służby zasadniczej samych wojsk łączności.

11/ Dalej określane jako "ćwiczenia taktyczne wojsk łączności,"

Pełny wykaz ćwiczeń organizowanych i prowadzonych dla potrzeb wojsk łączności przedstawiono w tabeli 1.

Ćwiczenia powinny dać odpowiedź na ile kadra i żołnierze potrafią wykorzystać swoją wiedzę i umiejętności do prawidłowego wykonania zadań łączności z jakimi stykać się mogą w czasie działań bojowych.

Spełnienie przez ćwiczenia tej i innych wymienionych już wcześniej funkcji zależy jednak od odpowiedniego ich metodycznego i merytorycznego przygotowania a później od właściwego ich przeprowadzenia.

2.2. Podstawowe problemy metodyczne w badanych ćwiczeniach taktycznych i taktyczno-specjalnych.

Znaczenie podstawowe w szkoleniu żołnierzy służby zasadniczej ma metodyka szkolenia bojowego, która określa cel, treści, formy i metody szkolenia właściwe dla całej grupy przedmiotów szkolenia wojskowego ^{12/}.

W szkoleniu oficerów, sztabów i wojsk główną rolę odgrywa metodyka szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno-specjalnego, określa ona treści, formy i metody tego szkolenia, wywierając decydujący wpływ na przygotowanie oficerów, a przede wszystkim dowódców/szefów/, sztabów i pododdziałów do działań na polu walki. Istotnym elementem metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno-specjalnego jest metodyka ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych. Metodyka ta ma charakter dyscypliny stosowanej, koncentrującej swoje wysiłki

12/ Szkolenie wojskowe, całokształt planowanej działalności dydaktyczno-wychowawczej w wojsku, prowadzonej w celu przygotowania kadr specjalistów wojskowych, kształtowania wysokich walorów moralnych i bojowych żołnierzy, przygotowania ich do działań oraz utrzymania wysokiej gotowości bojowej wojsk i sztabów. Sz.w. organizowane jest w poszczególnych rodzajach sił zbrojnych, wojsk i służb, w szkolnictwie wojskowym. Rozróżnia się m.in. wojskowe: szkolenie wychowawcze; szkolenie operacyjne; szkolenie taktyczne; szkolenie bojowe; szkolenie techniczne i specjalistyczne. Dla żołnierzy służby zasadniczej proces sz.w. rozpoczyna się od szkolenia podstawowego, prowadzonego według jednolitych podstawowych przepisów służby wojskowej oraz zasad działania na polu walki. Dalsze szkolenie odbywa się według

Tabela 1.

ĆWICZENIA ORGANIZOWANE I PROWADZONE W WOJSKACH ŁĄCZNOŚCI

Rodzaje ćwiczeń	Szefostwa wojsk łączności		Wydziały łączności sztabów ZT / równorzędności		Dowództwa i sztaby jednostek łączności i pododdziałów łączności / równorzędności				Jednostki i pododdziały łączności / równorzędności						
	MON	Ow	BŁ	BLL	pł	BLL	pł	BLL	pł	BLL	pł	BLL	pł	BLL	pł
Ćwiczenia taktyczne wojsk łączności															
Ćwiczenie grupowe	x	x			x										
Trening sztabowy	x	x			x										
Gra wojenna / ćwiczenie dowódczo-sztabowe	x	x			x										
Ćwiczenie taktyczno-specjalne															
Inne															

Legenda: x - ćwiczą, o - mogą ćwiczyć.

na dość wąskim odcinku praktycznej działalności szkoleniowej. Określa ona treści, formy i metody szkolenia oraz sposoby postępowania przełożonych - przyszłych kierowników ćwiczeń i zespołów autorskich/autorów/ ćwiczeń w toku ich organizowania/opracowania i przygotowania/ oraz prowadzenia, a których uwzględnianie zapewnia uzyskanie wysokiej skuteczności szkoleniowej tych ćwiczeń.

Przeprowadzone badania literatury przedmiotu(6,14,15,17,18,19,25) wskazują, że każdy rodzaj ćwiczenia wymaga, aby w określonych jego fazach organizacyjnych były wykonane pewne podstawowe czynności, które mają zasadniczy wpływ na jego efekt końcowy. Czynności te zestawiono w tabeli 2.

Tabela 2.

CZYNNOŚCI PODSTAWOWE		Rodzaje ćwiczeń			
WYKONYWANE W PROCESIE ORGANIZOWANIA I PROWADZENIA ĆWICZEŃ		Taktyczne wojsk łączności			
Rodzaj czynności	Treść czynności	Grupowe	Treningi sztabowe	Gry wojenne	Taktyczno-specjalne
1	2	3	4	5	6
Ustalić:	temat ćwiczenia	x	x	x	x
	cel ćwiczenia	x	x	x	x
	rodzaj ćwiczenia	x	x	x	x
	rejon/miejsce/ przeprowadzenia ćwiczenia	x	x	x	x
	koncepcję metodyczno-taktyczną i organizacyjną	x	x	x	x

oddzielnych programów. Zasadnicze znaczenie w szkoleniu żołnierzy służby zasadniczej ma szkolenie bojowe; wojskowe szkolenie kadry ma charakter ciągły - obejmuje ono kształcenie, podwyższanie kwalifikacji, przekwalifikowywanie, doskonalenie zawodowe (13)s.433.

1	2	3	4	5	6
Opracować:	podstawowe dokumenty dla potrzeb kierownictwa	x	x	x	x
	podstawowe dokumenty dla potrzeb ćwiczących	x	x	x	x
	rozkaz/zarządzenie/ w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwicz.	x	x	x	x
Urządzić:	rejon/pomieszczenia/ przeznaczone do przepro- wadzenia ćwiczenia	x	x	x	x
Przygotować:	kierownictwo ćwiczenia pod względem metodyczno- organizacyjnym	x	x	x	x
	ćwiczących	x	x	x	x
Zorganizować:	łączność kierownictwa				x
	zabezpieczenie tyłowe i techniczne		x	x	x
	regulację ruchu				x
Sprawdzić:	stopień przygotowania ćwiczących do udziału w ćwiczeniu				x
Kierować:	przebiegiem ćwiczenia	x	x	x	x
Przeprowadzić:	omówienie ćwiczenia	x	x	x	x

Podczas realizowania przedstawionych w tabeli 2 czynności, tak organizatorzy jak i uczestnicy powinni przestrzegać określonych zasad.

Pierwsza niezwykle ważną czynnością w procesie planowania szkolenia poligonowego jest sprecyzowanie t e m a t ó w ć w i c z e n i ą.

Tematyka ćwiczeń taktycznych wojsk łączności musi przede wszystkim wynikać z głównego celu szkolenia całych sił zbrojnych oraz zadań przewidzianych dla poszczególnych ich rodzajów, rodzajów wojsk oraz okręgów wojskowych i związków taktycznych na dany rok szkoleniowy. Poza tym przy jej ustalaniu należy uwzględnić tematy

i rodzaj ćwiczeń prowadzonych przez przełożonych, określone ich lecenia w tym względzie oraz ciąg tematyczny, wynikający między innymi z cykliczności szkolenia. Przy ustalaniu tematyki ćwiczeń taktycznych wojsk łączności powinno się również brać w maksymalnym stopniu pod uwagę wyniki analizy szkolenia / w tym głównie ćwiczeń/ w minionym roku szkoleniowym.

Tematyka ćwiczeń taktyczno-specjalnych powinna być kontynuacją tematów ćwiczeń taktycznych wojsk łączności i poprzedzać tematy przyszłych ćwiczeń dowódczo-sztabowych i ćwiczeń z wojskami.

Z analizy tematów wszystkich badanych ćwiczeń taktycznych wojsk łączności i ćwiczeń taktyczno-specjalnych wynika, że żołnierzy zawodowych tych wojsk szkolono przede wszystkim w planowaniu i organizowaniu łączności dowodzenia, współdziałania i tyłów oraz w zakresie treści i kolejności pracy poszczególnych funkcyjnych łączności^{13/}. Uwzględniano także problematykę doskonalenia ich umiejętności w kierowaniu systemami łączności/elementami systemu łączności/ i dowodzeniu pododdziałami, oddziałami i związkami taktycznymi łączności. Natomiast żołnierzy służby zasadniczej szkolono przede wszystkim w wykonywaniu zadań wynikających z pełnionej funkcji i swojej specjalności w zakresie nawiązywania łączności, utrzymania jej ciągłości oraz zdolności osiagania gotowości alarmowej i wyższych stanów gotowości bojowej w składzie pododdziałów/oddziałów / łączności.

Do pozytywnych stron etapu wyboru tematów ćwiczeń należy zaliczyć to, że maksimum uwagi poświęcano przygotowaniu żołnierzy zawodowych w celu wdrożenia ich do procesu sprawnego planowania i organizowania łączności oraz dowodzenia pododdziałami łączności w różnych sytuacjach pola walki. Doskonalono funkcyjnych łączności wszystkich

13/ Wykaz badanych ćwiczeń taktycznych wojsk łączności i ćwiczeń taktyczno-specjalnych przedstawiono w załączniku nr 5.

szczegli w sprawnym wykonywaniu obowiązków ciężących na służbie operacyjno-technicznej polowych węzłów i linii łączności, a żołnierzy służby zasadniczej w mistrzowskim władaniu bronią i bojowym sprzętem łączności oraz jego wzorowej obsłudze i eksploatacji.

Mankamentem w procesie doboru tematów ćwiczeń taktycznych wojsk łączności, jak i ćwiczeń taktyczno-specjalnych jest ich zbyt schematyczne planowanie, przeważnie tylko w oparciu o dokumenty wydane przez wyższych przełożonych nie adaptując twórczo ich ustaleń do konkretnych potrzeb, warunków i możliwości jednostki/dowództwa, pododdziału/ łączności. Zapomina się zbyt często o tym, że dokumenty te tylko ramowo określają problematykę i czas trwania ćwiczenia, stąd tematy ćwiczeń cechuje duża ogólnikowość i obszerność treści.

Kolejną istotną czynnością po ustaleniu tematu jest określenie ogólnych c e l ó w ć w i c z e n i a.

Praktyka wykazuje, że ustalenie ogólnych celów ćwiczenia następuje już częściowo w toku planowania szkolenia na następny rok szkoleniowy i znajduje odbicie w wytycznych do szkolenia. Bardziej szczegółowo cele te są precyzowane w rocznych planach zamierzeń szkoleniowych dowództw okręgów wojskowych/równorzędnych/ i związków taktycznych. Dokładnego sprecyzowania celów ćwiczenia dokonuje się jednakże z reguły dopiero po przystąpieniu do jego opracowania. Określenie celów ma miejsce w początkowej wstępnej fazie pracy dowódcy/szefa/ - przyszłego kierownika ćwiczenia oraz zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia i jest wynikiem ich inwencji i ustaleń.

W ćwiczeniach taktycznych wojsk łączności i ćwiczeniach taktyczno-specjalnych określone są zazwyczaj cele: szkoleniowe; doświadczalnie-eksperymentalne; metodyczne; z zakresu sprawdzania założeń taktyczno-technicznych; z zakresu kształtowania kolektywów dowódczych, sztabowych, funkcjonalnych itp.

Cele szkoleniowe przewidują: uczenie; doskonalenie; trenowanie; przygotowanie żołnierzy zawodowych i żołnierzy służby zasadniczej do wykonywania określonych zadań; sprawdzenia stopnia przygotowania, wyszkolenia i zgrania dowództw, wydziałów, szefostw i pododdziałów łączności.

Do doświadczalno-eksperymentalnych zalicza się z kolei takie cele, jak: praktyczne sprawdzenie słuszności teoretycznych założeń w toku organizacji łączności oraz ich przydatności w szkoleniu; sprawdzenie istniejącej, zakładanej lub nowo wprowadzonej organizacji sztabów lub pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności; określenie przydatności nowych rodzajów sprzętu łączności; zbadanie odporności psychicznej i fizycznej stanu osobowego oraz wytrzymałości sprzętu łączności w skomplikowanych i o dużym rozmachu działaniach bojowych.

Cele metodyczne występują wtedy, gdy chodzi o rozwijanie umiejętności i opanowanie doskonalszych sposobów organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych wojsk łączności oraz ćwiczeń taktyczno-specjalnych. Cele te mają z reguły charakter uboczny - stawia się je obok innych celów szkoleniowych.

Sprawdzenie założeń taktyczno-technicznych dokonywane jest podczas ważniejszych ćwiczeń w sposób ukryty. Stąd cel ten nie jest eksponowany i znany jest tylko ściśle określonej grupie osób funkcyjnych.

Kształtowanie kolektywów realizowane jest w toku działań zespołowych, a zwłaszcza ćwiczeń taktyczno-specjalnych oraz podczas udziału kadry i żołnierzy służby zasadniczej wojsk łączności w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych i ćwiczeniach z wojskami. Praktycznie każde ćwiczenie z udziałem sztabu, wydziału, szefostwa czy pododdziału/oddziału, związku taktycznego/ łączności - obojętnie czy cel ten jest świadomie formułowany, czy też nie - jemu

właśnie służy.

Różnorodne cele szkoleniowe najczęściej występują w poszczególnych ćwiczeniach obok siebie. Są jednak i takie ćwiczenia, przed którymi stawia się jedynie cele jednorodne lub w których jeden rodzaj celów zdecydowanie dominuje.

W praktyce szkoleniowej wojsk łączności, co potwierdzają przeprowadzone badania, podstawowe cele realizowane w ćwiczeniach taktycznych tych wojsk sprowadza się przede wszystkim do:

- 1/ ujednoczenia poglądów kadry w zakresie organizacji, zabezpieczenia i wykorzystania sił i środków łączności w różnych rodzajach działań bojowych;
- 2/ zapewnienia ciągłości w utrzymaniu wysokiego poziomu przygotowania dowództw i sztabów jednostek łączności oraz innych ogniw kierowania łącznością do planowania, organizowania i eksploatacji systemów łączności w różnych rodzajach działań bojowych;
- 3/ sprawdzenia stopnia gotowości sztabów/wydziałów, szefostw/ i podległych im sił do wykonywania zadań łączności w różnych warunkach radioelektronicznych i we wszystkich rodzajach działań bojowych;
- 4/ gromadzenia i sprawdzania norm operacyjno-taktycznego wykorzystania sił i środków łączności w działaniach bojowych.

Natomiast w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych - które w wojskach łączności prowadzi się w celu doprowadzenia do perfekcji praktycznych umiejętności stanu osobowego w warunkach poligonowych, a także w celu przygotowania określonych pododdziałów łączności do wykonywania swoich zadań łączności podczas ćwiczeń dowódczo-sztabowych i ćwiczeń z wojskami, które są dla nich w czasie pokoju sprawdzianem gotowości do wykonywania zadań łączności na ewentualnym polu walki - cele te sprowadza się do:

- 1/ doskonalenia szkolenia poligonowego i bojowego zgrania pododdziałów łączności różnych specjalności w zapewnianiu trwałej łączności w złożonych sytuacjach współczesnego pola walki;
- 2/ trenowania pododdziałów w rozwijaniu i eksploatacji węzłów łączności/dla pododdziałów węzłowych/, budowie i eksploatacji linii łączności/dla pododdziałów liniowych/, nawiązywaniu łączności w ograniczonym czasie, w terminowym przekazie wiadomości i właściwym zabezpieczeniem rozmów dowódcom i oficerom sztabów;
- 3/ organizacji współdziałania pomiędzy pododdziałami/oddziałami, związkami taktycznymi/ węzłowymi i liniowymi podczas wspólnego zabezpieczania łączności;
- 4/ doskonalenia nawyków kadry w zakresie dowodzenia swoimi pododdziałami łączności i w wykonywaniu obowiązków ciężących na osobach funkcyjnych łączności;
- 5/ wykonywania przedsięwzięć w zakresie obrony sił i środków łączności przed bronią masowego rażenia, środkami zapalającymi, i innymi środkami rażenia;
- 6/ wyszkolenia pododdziałów łączności w zakresie organizacji zabezpieczenia bojowego, tyłowego i technicznego;
- 7/ opanowania nowej techniki łączności w warunkach poligonowych.

Stroną pozytywną przy określaniu ogólnych celów w badanych ćwiczeniach było utrzymanie kierunków określonych w dokumentach normatywnych. Natomiast do cech ujemnych trzeba zaliczyć ograniczanie się organizatorów tylko do formułowania celów z grupy celów szkoleniowych mimo, że warunki ćwiczenia umożliwiały niejednokrotnie osiąganie i innych celów. Również stopień uszczegółowienia celów w zależności od szczebla dowodzenia i rodzaju specjalności ćwiczących nie był uwzględniany.

Treści ćwiczeń taktycznych wojsk łączności prowadzonych z kadrami

tych wojsk powinny korespondować z tematyką przyszłych ćwiczeń dowódczo-sztabowych, ćwiczeń z wojskami i ćwiczeń taktyczno-specjalnych. Natomiast treści ćwiczeń taktyczno-specjalnych powinny być kontynuacją ćwiczeń taktycznych wojsk łączności i ściśle wiązać się z tematyką przyszłych ćwiczeń dowódczo-sztabowych lub ćwiczeń z wojskami. Każde ćwiczenie powinno obejmować określony wachlarz zagadnień szkoleniowych w zależności od tematu, celów i rozmachu ćwiczenia. Przy ustalaniu zagadnień szkoleniowych należy za punkt wyjścia brać dotychczasowy stan wyszkolenia ćwiczących oraz cele ćwiczenia uwzględniając jednocześnie specyfikę jednostki czy też określonych specjalności łączności.

Poszczególne zagadnienia szkoleniowe powinny określać pracę komórek i pododdziałów łączności w określonych warunkach działania wojsk własnych i nieprzyjaciela oraz w różnych warunkach pracy środków łączności. Przy ich ustalaniu należy zachować ciągłość pracy ćwiczących dowództw, sztabów, wydziałów, szefostw czy też pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności odpowiednio do zamierzonego rozwoju dynamiki działań bojowych w toku ćwiczenia.

Zawsze należy ustalać taką ilość zagadnień szkoleniowych, aby można je było przerobić w czasie zaplanowanym na ćwiczenie. W badanych ćwiczeniach planowano do przerobienia następujące zagadnienia szkoleniowe:

A. W ćwiczeniach taktycznych wojsk łączności:

- 1/ zbieranie i analiza danych niezbędnych do powzięcia decyzji do organizacji systemu łączności;
- 2/ kalkulacje czasowo-przestrzenne rozwinięcia systemu łączności i bojowego użycia pododdziałów łączności;
- 3/ opracowanie dokumentów łączności/dokumentów dowodzenia wojskami i kierowania łącznością, sprawozdawczo-informacyjnych, eksploatacyjnych i pomocniczych/;

- 4/ organizowanie i dostosowywanie funkcjonowania poszczególnych elementów składowych systemu łączności do zmieniających się potrzeb dowodzenia, współdziałania i kierowania środkami łączności;
 - 5/ organizacja współdziałania pomiędzy węzłami łączności oraz ich elementami składowymi struktury organizacyjno-technicznej w zakresie sprawnego obiegu wiadomości;
 - 6/ organizacja przemieszczania rozwijania i zwijania węzłów łączności stanowisk dowodzenia;
 - 7/ organizacja służby operacyjno-technicznej węzłów i linii łączności;
 - 8/ organizacja łączności ograniczonymi siłami i środkami;
 - 9/ reorganizacja systemu łączności w ograniczonym czasie.
- B. W ćwiczeniach taktyczno-specjalnych:
- a/ pododdziały w złoże:
 - 1/ wyjście z MSD alarmem i wykonanie marszu w rejon ćwiczenia;
 - 2/ rozwijanie węzłów łączności w nakazanych rejonach;
 - 3/ zapewnienie łączności podczas wyprowadzania oddziałów związku taktycznego/związku operacyjnego/ z MSD do rejonów alarmowych;
 - 4/ wykorzystanie międzygarnizonowego systemu łączności dla zabezpieczenia dowodzenia wojskami;
 - 5/ utrzymanie łączności w czasie przegrupowania wojsk;
 - 6/ rozwijanie węzłów łączności stanowisk dowodzenia i nawiązanie łączności z podległymi wojskami w ograniczonym czasie;
 - 7/ przyjęcie kanałów łączności, utajnienie i oddanie ich do eksploatacji;
 - 8/ utrzymanie łączności podczas częstej zmiany stanowisk dowodzenia i pracy środków radiowych w ruchu;
 - 9/ utrzymanie łączności po uderzeniach bronią masowego rażenia;

- 10/ obrona i ochrona sił i środków łączności przed bronią masowego rażenia;
- 11/ pokonanie stref skażeń środkami promieniotwórczymi i trującymi podczas zmian węzłów łączności stanowisk dowodzenia;
- 12/ maskowanie, ochrona i obrona węzłów łączności;
- 13/ zabezpieczenie tyłowe i techniczne;
- 14/ prowadzenie pracy wychowawczej.

b/ pododdziały liniowe:

- 1/ wyjście pododdziału z LSD alarmem i marsz do rejonu wykonywania zadania;
- 2/ budowa/rozwijanie/ linii łączności;
- 3/ strojenie, regulacja linii i kanałów oraz przekazanie ich na węzeł łączności;
- 4/ wydzielanie kanałów;
- 5/ pokonywanie w czasie budowy linii łączności odcinków terenu skażonego;
- 6/ ustalenie uszkodzenia w linii kablowej i wykonanie naprawy lub wstawki w linii;
- 7/ eksploatacja linii i obrona załóg, obsługa samodzielnych stacji i punktów kontrolno-telefonicznych/PKT/ przed bronią masowego rażenia;
- 8/ maskowanie stacji, linii itp.;
- 9/ prowadzenie pracy wychowawczej.

Dobór nowszych zaradnień szkoleniowych pozwalał wdrożyć kadrę do procesów sprawnego planowania i organizowania łączności dla potrzeb określonego szczebla dowodzenia w różnych etapach działań bojowych i w warunkach stałego zagrożenia użycia broni jądrowej oraz innych broni masowego rażenia. Spowodował doskonalenie jej umiejętności w opracowywaniu dokumentów bojowych łączności i sprawniejsze wykonywanie obowiązków ciążących na funkcyjnych służby ope-

racyjno-technicznej węzłów i linii łączności. Natomiast przedstawiony dobór zagadnień w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych pozwolił na doprowadzenie do sprawnego i terminowego wykonania zadań w zakresie szybkiego nawiązywania łączności, utrzymania jej ciągłości, zapewnienia łączności podczas ruchu oraz w strefach skażeń.

Oprócz niewątpliwych pozytywów w procesie doboru zagadnień szkoleniowych do ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych występowały również pewne cechy ujemne. Autor zalicza do nich: zbyt dużą ilość zagadnień w stosunku do czasu w jakim miały być przerabiane; rozbieżności pomiędzy rozgrywaną sytuacją taktyczną a przerabianym zagadnieniem szkoleniowym; nieuwzględnianie w treściach zagadnień szkoleniowych celowych zakłóceń radiowych nieprzyjaciela oraz zdalnego sterowania radiostacjami średniej mocy poprzez wykorzystanie radiolinii wozów dowodzenia/dotyczy szczebla taktycznego/. Do strony negatywnej ćwiczeń wojsk łączności autor zalicza także niewydziałanie odwodów łączności oraz nie podejmowanie praktycznych prób utrzymania łączności w wypadku zniszczenia stanowiska dowodzenia /w tym i jego węzła łączności/ i przejęcia dowodzenia przez inny punkt dowodzenia.

Określanie s t r u k t u r y ć w i c z e ń prowadzonych w wojskach łączności zależy przede wszystkim od rozmachu ćwiczenia, liczebności uczestniczących komórek/ pododdziałów/ łączności oraz od zamierzonych do przerobienia zadań szkoleniowych ^{14/} i planowanych do osiągnięcia celów w ćwiczeniu.

Struktura organizacyjna w badanych ćwiczeniach przyjmowana była dość dowolnie i nosiła duże znamię nieplanowej różnorodności. Dotyczy to szczególnie ćwiczeń taktyczno-specjalnych. W poszczególnych okręgach wojskowych i związkach taktycznych a nawet oddziałach

14/ Zadania szkoleniowe to ustalony zakres prac do wykonania przez żołnierzy/ załogi, obsługi, wydziały, sztaby/ w określonej kolejności i określonym czasie.

stosuje się w tym względzie pewne od lat istniejące wzorce będące wynikiem wieloletnich doświadczeń i rutyny organizatorów ćwiczeń. Nie mniej jednak badania wykazały dążność autorów ćwiczeń i dowódców/szefów/ odpowiedzialnych w wojskach łączności za organizowanie ćwiczeń do wprowadzania innowacji i twórczej interpretacji na bazie "Instrukcji o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych(6)^{15/}.

Struktury organizacyjne tworzone w poszczególnych badanych ćwiczeniach mogły zapewnić w wysokim stopniu ich sprawne przeprowadzenie, przerobienie planowanych zagadnień i osiągnięcie zamierzonych celów pod jednym warunkiem, że poszczególnym grupom struktury organizacyjnej określonyby precyzyjnie zakres zadań i uprawnień, zabezpieczono niezbędną i poprawną metodycznie i merytorycznie dokumentację, wyposażono w niezbędne do wykonania postawionych zadań środki materiałowe i techniczne, przeprowadzono szkolenie /instruktaż/ a ćwiczącym sprawdzian stopnia przygotowania do udziału w ćwiczeniu.

Warunek ten w praktyce badanych ćwiczeń był dość różnie spełniany, a co zdaniem autora negatywnie rzutowało na końcowy efekt szkoleniowy tych ćwiczeń.

Ćwiczenia przygotowuje się i prowadzi według określonych d o k u m e n t ó w ujmujących wszystkie zagadnienia związane z działalnością zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia, aparatu kierowniczo-kontrolnego, ćwiczących, grup pozorujących/imitujących/ i podgrywających zgodnie z przyjętymi warunkami prowadzenia działań bojowych.

Zgodnie z instrukcją (6) ćwiczenie z wojskami prowadzi osobiście dowódca o jeden szczebel wyżej od dowódcy szczebla ćwiczącego, występując jako kierownik ćwiczenia. Do opracowania, przygotowania

15/ Obrazuje to treść załącznika nr 6.

i prowadzenia ćwiczenia wykorzystuje sztab, swoich zastępców oraz szefów rodzajów wojsk i służb.

Zasada ta utrzymywano także w wojskach łączności dokonując odpowiedniego zapisu w "Programie szkolenia pododdziałów wojsk łączności"(26).

W praktyce szkoleniowej wojsk łączności dokumentację ćwiczenia opracowuje przeważnie jeden z podległych oficerów przyszłego kierownika ćwiczenia. Kierownik ćwiczenia natomiast nadzoruje zazwyczaj czynności przygotowawcze do ćwiczenia. Ilość, rodzaj i jakość opracowywanych dokumentów w celu przeprowadzenia ćwiczenia w zależności od tematu, rodzaju ćwiczenia i jednostki/institucji/ była w badanych ćwiczeniach bardzo różna 16/.

Strona pozytywna procesu opracowywania dokumentacji ćwiczeń taktycznych wojsk łączności i ćwiczeń taktyczno-specjalnych jest przestrzeganie pewnej kolejności w ich wykonaniu przez autorów tych ćwiczeń a przez to zachowanie pewnej ich spójności i ciągłości treści. Natomiast ujemną cechą jest zbyt często występujące niedopracowanie i braki w ich treści. Najczęściej pomijane są szczegółowe sytuacje łączności a przedstawiane tylko sytuacje ogólne. Zawyżany jest w dokumentowaniu szczebel dowodzenia a w obciążeniu kanałów i relacji łączności nie uwzględniana jest ich przepustowość oraz zmiany jakie powoduje w przepływie potoku informacji rodzaj prowadzonej walki, zakres i rodzaj wykonywanych przez sztaby i wojska zadań, a także etap ich realizacji. We wszystkich rodzajach ćwiczeń niedoceniana jest rola sytuacji wprowadzających i ich bezpośrednio powiązanie/sprzężenie/ z imitowanymi ćwiczebnymi sytuacjami bojowymi /SB/. W ćwiczeniach taktyczno-specjalnych nie określa się precyzyjnie zadań grupom podgrywającym oraz kon-

16/ Zestawienie dokumentów opracowywanych w wybranych badanych ćwiczeniach przedstawiono w załączniku nr 7.

troli radiowej i zakłóceń, co doprowadza zbyt często do sytuacji, w których niektóre obsługi/załogi/ w toku całego ćwiczenia nie pracują w warunkach zakłóceń i maksymalnego obciążenia relacji.

Przygotowanie ćwiczenia realizowane jest w szerszym zakresie przedsięwzięciach. W praktyce szkoleniowej wojsk łączności największą trudnością i rozbieżnością spotyka się podczas przygotowania grupy pozoracji pola walki oraz sprawdzanie stopnia przygotowania ćwiczących do ćwiczenia.

Przygotowaniem pozoracji kieruje bezpośrednio pomocnik kierownika ćwiczenia ds. pozorowania pola walki, który wcześniej powinien zostać przeszkolony w ramach przygotowania metodyczno-organizacyjnego kierownictwa ćwiczenia. Przygotowanie grupy pozorowania pola walki w badanych ćwiczeniach przeprowadzane zazwyczaj w dwóch etapach. W etapie pierwszym - przygotowanie teoretyczne całego stanu osobowego grupy w ramach którego zapoznawano ich z tematem, koncepcją taktyczną i treścią planowanych do zapozorowania sytuacji bojowych. W etapie drugim na zasadzie instruktażu w miejscu stałej dyslokacji dowódca grupy pozoracji pola walki przeważnie ustala: sposoby działania w poszczególnych sytuacjach bojowych, zakres czynności, zasady bezpieczeństwa, organizację łączności i limity środków pozoracji pola walki do zaimitowania określonych sytuacji bojowych.

Pozytywną stroną takiego sposobu przygotowania grupy pozoracji pola walki jest to, że każdy żołnierz tej grupy zna dobrze swoje obowiązki i oczekujące go do wykonania zadania. Może on wtedy ekonomicznie wykorzystywać przydzielone mu środki pozoracji pola walki w poszczególnych epizodach imitowanych sytuacji bojowych. Natomiast przeprowadzanie instruktażu w miejscu stałej dyslokacji bez szczegółowego rekonesansu rejonów planowanych do rozegrania określonych sytuacji bojowych powoduje bardzo często zaistnienie takich

sytuacji, kiedy imitowanie zaplanowanych sytuacji bojowych w konfrontacji z rzeczywistymi warunkami terenowymi nie miało żadnej racji bytu ze względu na nierealność tworzonej scenerii pola walki.

Sprawdzian teoretycznego i praktycznego przygotowania pododdziału /oddziału, związku taktycznego/ łączności czy komórki łączności sztabu ogólnowojskowego/rodzaju wojsk/ do udziału w ćwiczeniu powinien być "przepustką do ćwiczenia" oraz wykładnikiem zdolności bojowej do wykonania zadań na ćwiczebnym polu walki. Sprawdzian ten jest jednym z czynników mających wpływ na końcowy efekt szkoleniowy ćwiczenia, jednak jeszcze zbyt często niedocenianym przez organizatorów ćwiczeń w wojskach łączności.

W celu przeprowadzenia sprawdzianu stopnia przygotowania ćwiczących do udziału w ćwiczeniu taktyczno-specjalnym należy powołać rozkazem/zarządzeniem/ właściwego dowódcy /szefa/ nietatowe grupy kontrolne i ustalić zakres i formę sprawdzianu (26). Do składu grup kontrolnych powinno się wyznaczać najlepszych fachowców poszczególnych specjalności łączności oraz oficerów posiadających największe doświadczenie, zwłaszcza w zakresie organizacji i metodyki szkolenia taktyczno-specjalnego.

Do pozytywów należy zaliczyć coraz większe docenianie przez organizatorów ćwiczeń rozbudzającej roli sprawdzianu i roli poziomu wyszkolenia na końcowy efekt szkoleniowy ćwiczenia oraz roli prawidłowego ustalenia działań priorytetowych sprawdzianu w zależności od stopnia wyszkolenia stanu osobowego i poziomu utrzymania sprzętu.

Negatywnym zjawiskiem w praktyce szkoleniowej wojsk łączności jest powoływanie do składu grup kontrolnych żołnierzy bez uwzględniania ich specjalności i doświadczenia. Wyznacza się przeważnie "tych wolnych" i w ostatniej chwili. Zdarza się również, że sprawdzian prowadzony jest bardziej dla celów ewidencyjnych niż dla sprawdzenia poziomu szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno-specjalnego oraz

stanu przygotowania do ćwiczenia przyszłych jego uczestników.

P r o w a d z e n i e ć w i c z e ń taktycznych wojsk łączności i ćwiczeń taktyczno-specjalnych składa się z całego szeregu czynności wykonywanych przez poszczególne osoby i grupy funkcyjne struktury organizacyjnej tych ćwiczeń.

Za właściwe prowadzenie ćwiczenia odpowiedzialny jest bezpośrednio kierownik ćwiczenia. Do prowadzenia ćwiczenia kierownik ćwiczenia wykorzystuje wyznaczone osoby i zespoły/grupy/ funkcyjne ćwiczenia, których ilość każdorazowo zależy od rodzaju i celów ćwiczenia. Sposób prowadzenia ćwiczenia zależy od rodzaju ćwiczenia, jego rozmachu oraz celów jakie przed ćwiczeniem postawiono. W prowadzeniu ćwiczeń można wyodrębnić dwa okresy: okres przygotowawczy i okres efektywnych działań ćwiczących.

W okresie przygotowawczym doprowadza się mające ćwiczyć dowództwa, wydziały, szefostwa czy pododdziały/oddziały, związki taktyczne/ łączności do stanu gotowości do ćwiczenia. Zajmują one również w tym okresie położenie określone w planach przeprowadzenia ćwiczenia jako "położenie wyjściowe stron". Funkcje, charakter zadań i obowiązki aparatu kierowniczo-kontrolnego oraz ćwiczących są w tym okresie analogiczne do funkcji, zadań i obowiązków okresu działań efektywnych. Dodatkowym natomiast obowiązkiem, wpływającym ze specyfiki warunków i zadań okresu pokoju, obciążeni są jedynie organizatorzy danego ćwiczenia.

Uwzględnianie tego okresu w procesie prowadzenia ćwiczeń ma tą pozytywną stronę, że w sposób zorganizowany eliminujemy charakterystyczne dla okresu pokojowego duże często rozproszenie dyslokacyjne ćwiczących oraz różnorodność zadań i treści szkoleniowych realizowanych w poszczególnych ogniwach organizacyjnych przed rozpoczęciem właściwego ćwiczenia.

Do ujemnych stron tego okresu należy zaliczyć dość częste uproszcze-

nia działań i stosowanie wobec ćwiczących zbyt "ulgowej taryfy".

Okres efektywnych działań stwarza szereg okazji do praktycznej weryfikacji merytorycznego i organizacyjnego wysiłku zespołu autor-
skiego/autora/ ćwiczenia oraz osób i zespołów/grup/ funkcyjnych
ćwiczenia włożonego w opracowanie i przygotowanie tego ćwiczenia.
Osiągane bowiem efekty szkoleniowe ćwiczących są potwierdzeniem
lub zaprzeczeniem celowości tego wysiłku. Okres ten jest najtrud-
niejszy w całokształcie pracy aparatu kierowniczo-kontrolnego. Rea-
lizacja jego zadań wymaga od osób i zespołów/grup/ funkcyjnych tego
aparatu przejawiania inwencji, osobistego zaangażowania, wytrzyma-
łości i odporności psychofizycznej oraz stałego nadzorowania ćwiczą-
cych w połączeniu z dużym poczuciem odpowiedzialności za realizację
planu przeprowadzenia ćwiczenia i w pewnym stopniu za wyniki osią-
gane przez ćwiczących.

W okresie efektywnych działań ćwiczących kierownictwo i sztab kie-
rownictwa ćwiczenia powinny przyjąć taki styl pracy, który zapewnił-
by wszechstronny wgląd w przebieg i treść działań ćwiczących oraz
mobilizował ich do intensyfikacji wysiłku. Dewizą w postępowaniu
kierownictwa i sztabu kierownictwa ćwiczenia powinno być niedopusz-
czenie do przerw i zastoju w działaniu ćwiczących a nade wszystko
stwarzanie im warunków zbliżonych do tych na rzeczywistym/prognozo-
wanym/ polu walki.

Do najistotniejszych pozytywów w pracy kierownictwa i sztabu ćwi-
czenia w toku prowadzenia badanych ćwiczeń taktycznych wojsk łącz-
ności i ćwiczeń taktyczno-specjalnych można zaliczyć: stałe wpływa-
nie na przebieg ćwiczenia i pracę osób funkcyjnych z poszczególnych
grup struktury organizacyjnej ćwiczenia oraz ćwiczących; ocenianie
pod względem merytorycznym zamiarów, decyzji, rozkazów, zarządzeń
i tym podobnych dokumentów bojowych łączności wykonywanych przez
ćwiczących; opracowanie dokumentów dowodzenia i kierowania odpo-

wiednio do potrzeb prowadzenia ćwiczenia w zależności od zmian wynikłych w toku jego przebiegu.

Do ujemnych stron procesu prowadzenia ćwiczeń taktycznych wojsk łączności i taktyczno-specjalnych w świetle prowadzonych badań należy zaliczyć: nie udzielanie osobom i zespołom funkcyjnym ćwiczenia a szczególnie tym z grup kontrolnych i podgrywających długofalowych i doraźnych instruktaży/informacji/ traktujących o trybie i metodach rozgrywania poszczególnych sytuacji/etapów/ ćwiczenia w wypadku odstępstwa od planu przeprowadzenia ćwiczenia; niedoprowadzanie do ćwiczących tzw. sytuacji wprowadzających po zaimitowaniu na ćwiczebnym polu walki planowanych i nieplanowanych dynamicznych sytuacji bojowych /SB/, które określałyby ćwiczącym zaistniałą na ich tle szczegółową sytuację łączności i wyuszały na nich oczekiwane przez kierownictwo działania; źle ukierunkowaną inwencję i aktywność członków grup kontrolnych, którzy często starają się wyręczać ćwiczących w rozwiązywaniu zadań i niejednokrotnie przejmują dowodzenie ćwiczącymi.

Obok pracy kierownictwa, sztabu ćwiczenia i grupy kontroli/kontrolno-badawczej/ ważną rolę w procesie prowadzenia ćwiczenia spełniają grupy podgrywające za niećwiczących. Stanowią one istotny element kontrolny w ręku kierownictwa ćwiczenia szczególnie zaś w zakresie problematyki dowodzenia i kierowania. Grupy te pracują głównie w oparciu o otrzymane harmonogramy i zadania. Przyjmują od ćwiczących zadania, zarządzenia, wytyczne do współdziałania i zabezpieczenia łączności, są one także zobowiązane do informowania ćwiczących o działaniu "podgrywanych" odpowiednio do rozgrywanych sytuacji taktycznych i łączności lub otrzymywanych od ćwiczących albo kierownictwa zadań, wytycznych itp. Działanie to ma na celu utrzymanie ciągłości dowodzenia i kierowania oraz urealnianie toku ćwiczenia.

W badanych ćwiczeniach ten element pracy /działania/ grup podgrywa-

jacych był najczęściej pomijany co w połączeniu z innymi negatywnymi czynnikami występującymi w procesie prowadzenia szczególnie ćwiczeń taktyczno-specjalnych powoduje obniżanie efektu szkoleniowego tych ćwiczeń.

Reasumując wyniki przeprowadzonej analizy strony metodycznej w badanych ćwiczeniach można powiedzieć, że metodyka ćwiczeń taktycznych wojsk łączności i ćwiczeń taktyczno-specjalnych jako element metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno-specjalnego, która określa formy, treści i metody szkolenia oraz sposoby postępowania przełożonych/dowódców, szefów/ jako kierowników ćwiczeń i zespołów autorskich/autorów/ tych ćwiczeń w procesie ich organizowania i prowadzenia stanowi ważny element, który ma wpływ na końcowe rezultaty /skuteczność szkoleniowa/ ćwiczeń prowadzonych z kadrą zawodową i pododdziałami/oddziałami, związkami taktycznymi/ wojsk łączności.

Niezależnie od potrzeby indywidualnego traktowania konstrukcji każdego ćwiczenia zespół autorski/autor/ powinien zawsze przestrzegać ogólnie przyjętych zasad jego opracowania i przygotowania, a w treściach opracowywanych dokumentów uwzględniać zmiany zachodzące w sposobach dowodzenia i kierowania oraz zmiany organizacyjno-techniczne samych wojsk łączności.

W celu zachowania dotychczasowego dorobku w zakresie doboru struktur organizacyjnych ćwiczeń taktyczno-specjalnych należy większą uwagę skupić na wyposażaniu tych struktur w dobrze opracowaną dokumentację, której forma i treści muszą uwzględniać specyfikę realizowanych przez ćwiczących zadań i odpowiadać wymogom współczesnego pola walki.

Dla ułatwienia początkującym kierownikom i autorom ćwiczeń poprawnego realizowania niezbędnych przedsięwzięć w procesie ich organizowania i prowadzenia należałoby opracować modelowy zakres czynności kierownika i zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia. Uporządkować nazwy, formę i treści podstawowych dokumentów ćwiczeń taktycznych

i taktyczno-specjalnych wojsk łączności uwzględniając wymogi dokumentów normatywnych (6, 26) i potrzeby szkoleniowe wojsk łączności.

2.3. Wybrane problemy operacyjno-taktyczne w badanych ćwiczeniach taktycznych i taktyczno-specjalnych.

Przyjęcie przez autora tezy, że na wyniki ćwiczeń w zasadniczy sposób wpływa stopień ich realizmu, to jest maksymalne zbliżenie do warunków rzeczywistego/prognozowanego/ pola walki, jako potwierdzonej praktyką i oczywistą spowodowało, że badania ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności w zakresie problematyki operacyjno-taktycznej prowadzono pod kątem ustalenia czynników mających bezpośredni wpływ na stopień realizmu ćwiczeń, a tym samym decydujących o ich efektywności. Ustalenie tych czynników pozwoli wykryć tkwiące w tej dziedzinie rezerwy i wskazać drogi ich doskonalenia.

Istotne rezerwy doskonalenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności niewątpliwie znajdują się we właściwym doborze ich treści operacyjno-taktycznych. Problematyka ćwiczebnych treści operacyjno-taktycznych nie może być jednak dobierana dowolnie. Powinna ona wynikać z głębokiej znajomości obowiązujących założeń doktrynalnych, założeń operacyjno-taktycznych i ustaleń regulaminowych, zasad organizacji łączności, obowiązujących normatywów oraz danych taktyczno-technicznych sprzętu wojskowego, odpowiadać możliwościom i potrzebom wojsk łączności.

Z miejsca i roli jakie zajmują ćwiczenia taktyczne i taktyczno-specjalne w szkoleniu bojowym kadry i żołnierzy służby zasadniczej wojsk łączności wynika wniosek, że wszystkie charakterystyczne cechy współczesnego pola walki powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w tych ćwiczeniach i że powinny być uwzględniane w treści koncepcji metodyczno-taktycznej tych ćwiczeń.

Podjętując badania autor dążył więc do znalezienia odpowiedzi na pytanie: jakie cechy charakterystyczne współczesnego pola walki powinny znaleźć odzwierciedlenie w tematyce i koncepcji taktycznej ćwiczeń prowadzonych w wojskach łączności?

Nawet powierzchowna analiza wskazuje na to, że współczesne, a cóż dopiero prognozowane pole walki jest nadzwyczaj skomplikowane. Dlatego też jego odtwarzanie w warunkach poligonowych i w czasie pokoju wymaga od organizatorów oraz i samych ćwiczących, dużej inwencji, rozwiniętej wyobraźni i dobrej znajomości mechanizmów współczesnej walki.

Ewentualna przyszła wojna będzie się charakteryzowała zastosowaniem całego arsenału nowoczesnych środków walki a szczególnie walki radioelektronicznej i broni precyzyjnego rażenia opartej na najnowszym zdobyczach techniki i elektroniki.

Dlatego też należy liczyć się nie tylko z dużymi stratami ale również z błyskawicznym i manewrowym charakterem działań bojowych oraz z szybkimi i gwałtownymi zmianami sytuacji bojowej. Wiąże się to ściśle z obfitością sytuacji krytycznych, pełnych napięcia momentów i szybkich decyzji, przy dążności stron do uzyskania inicjatywy i wygrania na czasie. Powyższe cechy powinny znaleźć wyraźniejsze niż to było dotychczas odbicie w inscenizacji ćwiczebnego pola walki podczas ćwiczeń taktycznych wojsk łączności i ćwiczeń taktyczno-specjalnych ze względu na ich duży wpływ na ciągłość łączności dowodzenia i współdziałania.

Olbrzymia siła niszcząca i precyzja użycia współczesnych środków walki w połączeniu z dużą ilością ciężkiego sprzętu bojowego, stosowanego przez walczące wojska, w bardzo poważnym stopniu wpływa ujemnie na przekraczalność terenu, szczególnie na stan dróg, mostów, przepraw itp. Jednocześnie charakter współczesnych działań bojowych wymaga dużej ruchliwości wojsk i elastycznego manewru w tym i samo-

dzielnych technicznych środków dowodzenia oraz środków łączności. Właściwości te w zasadniczy sposób wpływają na warunki zapewnienia ciągłej łączności i bojowego użycia pododdziałów łączności różnych specjalności.

Wysoce manewrowy charakter walki, prowadzenie jej na kierunkach, różny wciąż zmieniający się stopień naporu nieprzyjaciela, szerokie stosowanie przez niego desantów - wszystko to będzie doprowadzało do nierównomiernego rozwoju działań bojowych, a tym samym zmieniało uwarunkowania pracy elementów systemu łączności. Konieczność uwzględniania tych cech w ćwiczeniach jest nieodzowne dla zapewnienia realizmu ćwiczebnego pola walki. Natomiast w badanych ćwiczeniach taktycznych wojsk łączności i ćwiczeniach taktyczno-specjalnych problem ten jest mocno spłypany i w większości ćwiczeń pomijany.

Dla współczesnego pola walki charakterystyczną cechą jest dążenie obydwóch stron do wykorzystania nieobsadzonych luk i odstępów między poszczególnymi związkami/oddziałami, pododdziałami/, a także wyłomów dokonanych w ugrupowaniu bojowym nieprzyjaciela uderzeniami broni masowego rażenia. Doprowadza to do możliwości wzajemnego głębokiego wnikania w ugrupowanie bojowe walczących stron. W tych warunkach, działania mogą mieć charakter jednostkowych odizolowanych walk poszczególnych oddziałów a nawet pododdziałów. Spowoduje to występowanie izolowanych od siebie ognisk walki, połączonych jednak wspólnym zamiarem bitwy/operacji/. Czyste będą wówczas działania w warunkach odsłoniętych skrzydeł, a nawet w sytuacji działania nieprzyjaciela na własnych tyłach.

W tych warunkach dużego znaczenia nabiera samodzielność działania poszczególnych pododdziałów łączności oraz funkcyjnych poszczególnych elementów składowych systemu łączności. Równoległe z tym wzrasta ranga inicjatywy dowódców wszystkich samodzielnych aparatowni, radiolinii i stacji łączności a także znaczenie problemu wszech-

stronnego zabezpieczenia węzłów, linii i samodzielnych stacji łączności oraz kursów pocztowych. Jednocześnie warunki te wymagają niezwykle śmiałych działań i szerokiego stosowania manewru siłami i środkami łączności w celu zapewnienia łączności dowodzenia i współdziałania na różnych szczeblach dowodzenia. Te właściwości współczesnego pola walki powinny znaleźć pełne odbicie w treści ćwiczeń wojsk łączności a które w dotychczasowej praktyce szkoleniowej uwzględniane są jedynie epizodycznie.

Współczesne działania obronne, jak i zaczepne będą obejmowały jednocześnie duży obszar w szerz i w głąb. W związku z tym przewiduje się działania w szerokich pasach i na duże głębokości. Łączy się to ściśle z rozśrodkowaniem wojsk. Rozśrodkowania tego nie należy jednak sprowadzać do mechanicznego, jak to robiono dotychczas, zwiększania odstępów między oddziałami i pododdziałami. Rozśrodkowanie ma bowiem przede wszystkim na celu stworzenie dobrze wyszkolonym oddziałom i pododdziałom warunków do prowadzenia działań samodzielnych w szybko zmieniającej się sytuacji pola walki. Pierwszorzędnego znaczenia w tych warunkach nabiera szybkość powzięcia decyzji i doprowadzenia zadań do wojsk. Aby jednak było można to zrealizować, musi być zapewniona łączność. Zapewnienie łączności w zasadniczych relacjach dowodzenia będzie się w tych warunkach osiągać drogą szybkiego ześrodkowania sił i środków łączności a przede wszystkim wykonaniem manewru z jednych relacji do drugich. Treść i organizacja ćwiczeń uwzględniająca możliwość zastosowania przez ćwiczących zmasowanego wysiłku łączności w określonych relacjach dowodzenia zapewni doskonalenie dowódców pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności i szefów łączności różnych szczebli dowodzenia w kształtowaniu inicjatywy i zdecydowania oraz w szybkim powzięciu decyzji i doprowadzaniu jej do wykonawców.

W ćwiczeniach taktycznych wojsk łączności, jak i w ćwiczeniach tak-

tyczno-specjalnych swoje odzwierciedlenie powinna znaleźć także ta cecha współczesnej walki, która polega na ścisłym współdziałaniu wszystkich rodzajów wojsk i służb. Dlatego też w tych ćwiczeniach wszystkie komórki i pododdziały łączności należy uczyć nie tylko samodzielnego działania, co cechuje prawie wszystkie badane ćwiczenia ale także wykonywania wspólnych zadań w ścisłym współdziałaniu pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ węzłowych i liniowych z siłami i środkami łączności pododdziałów dowodzenia rodzajów wojsk. W tym celu ćwiczenia taktyczne wojsk łączności powinny być organizowane z udziałem oficerów łączności rodzajów wojsk występujących w ramach związku taktycznego czy związku operacyjnego, a ćwiczenia taktyczno-specjalne, szczególnie te zgrywające system łączności określonego szczebla dowodzenia, z udziałem sił i środków łączności pododdziałów dowodzenia rodzajów wojsk oraz pododdziałów łączności tyłów.

Aby skutecznie przyszkolić wojska łączności do działań na współczesnym polu walki należy przede wszystkim uwzględnić w ich szkoleniu problematykę z zakresu walki radioelektronicznej i kompatybilności elektromagnetycznej środków i urządzeń łączności.

Nasycenie pola walki środkami radioelektronicznymi spowodowało, że charakteryzuje się ono "czwartym wymiarem radioelektronicznym"^{17/}.

Analizując treść walki radioelektronicznej, według poglądów armii NATO można stwierdzić, że nasz system łączności będzie obiektem oddziaływania dwóch jej elementów a mianowicie: r o z p o z n a n i a r a d i o w e g o oraz o b e z w ł a d n i a n i a r a d i o e l e k t r o n i c z n e g o s y s t e m ó w ł ą c z n o ś c i /zwanego zakłóceniami radiowymi/, będących w istocie podsystemami systemu walki radioelektronicznej.

17/ Z. Broniarek - Źródła spirali zbrojeń. MON 1985 r.

W zależności od rodzaju walki system łączności określonego szczebla dowodzenia będzie obiektem oddziaływania określonej części potencjału walki radioelektronicznej nieprzyjaciela, np.: system łączności dywizji w obronie może być obiektem jednoczesnego oddziaływania:

- 1/ około 40 posterunków rozpoznania umożliwiających równoczesne rozpoznanie 180 - 230 linii łączności, w tym 80 - 105 linii w zakresie KF, 5 - 110 linii w zakresie UKF oraz około 15 linii łączności radioliniowej;
- 2/ 43 nadajników zakłóceń umożliwiających równoczesne zakłócanie 43 bezprzewodowych linii łączności. W tej liczbie znajduje się: 9 naziemnych nadajników zakłócających łączność radiową KF, 27 naziemnych nadajników zakłócających łączność radiową UKF, 5 nadajników zakłócających łączność radiową KF/UKF montowanych na śmigłowcach i 2 nadajniki zakłócające łączność radioliniową ^{18/}.

W kalkulacjach tych nie uwzględniono jeszcze potencjału nadajników zakłócających jednorazowego użytku.

W tej sytuacji przy tak dużym nasyceniu potencjalnego przeciwnika w różnego rodzaju środki walki radioelektronicznej a tym samym jego dużych możliwości destrukcyjnego oddziaływania na nasz system łączności powoduje, że problemy walki radioelektronicznej muszą być przez organizatorów szkolenia widziane a w ćwiczeniach taktycznych praktycznie rozwiązywane, natomiast w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych środki WRE praktycznie stosowane. W badanych ćwiczeniach taktycznych problematyka ta jest uwzględniana w treściach niektórych tematów a nawet zagadnień szkoleniowych. W toku ćwiczeń natomiast praktycz-

18/ Ilość środków walki radioelektronicznej/WRE/ podano za ppłk F. GRYCIUK - Rozprawa doktorska - Doskonalenie metod oceny zagrożenia radioelektronicznego i uodpornienia systemu łączności dywizji/DZ, DPanc/ z wykorzystaniem symulacji komputerowej. W-wa.

nie jest przez ćwiczących całkowicie pomijana. Natomiast w strukturze organizacyjnej ćwiczeń taktyczno-specjalnych uwzględniana jest prawie zawsze grupa zakłóceń radiowych lecz jej możliwości "propagacyjne" sprowadzają się zazwyczaj do radiostacji R-107 lub typowego wozu dowodzenia, które jak dowiodła to praktyka nie są w stanie zapewnić nawet tego minimum walki radioelektronicznej^{19/}.

Oprócz wyżej wymienionych cech, współczesne pole walki wymaga wszechstronnej działalności dowódców, sztabów i szefów łączności różnych szczebli dowodzenia w zakresie:

- prowadzenia nieustannego rozpoznania lokalnej infrastruktury łączności;
- umiejętnego wykorzystania terenu;
- prowadzenia powszechnej obrony przeciwlotniczej i przed bmr;
- przeciwdziałania oddziaływaniu środków walki radioelektronicznej;
- wszechstronnego zabezpieczenia łączności.

Podsumowując wyniki przeprowadzonej analizy wybranych elementów operacyjno-taktycznych występujących w badanych ćwiczeniach taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności można powiedzieć, że:

1. Wszystkie wymienione powyżej i jeszcze inne problemy operacyjno-taktyczne, a także wymagania które są formułowane w dyrektywie, rozkazie i wytycznych do szkolenia powinny być uwzględniane w toku opracowywania, przygotowywania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności.
2. Ćwiczenia spełniają swoją rolę wówczas, gdy prowadzi się je w warunkach uwzględniających wszystkie wymienione powyżej cechy współczesnego pola walki eliminując wszelkie w tym zakresie uproszczenia.
3. Organizując szkolenie w formie ćwiczeń należy wychodzić z zało-

^{19/} Wyjątek stanowią ćwiczenia taktyczno-specjalne 4 DZ prowadzone w 1978 - 1981 r. z przystawką zakłócającą własnej konstrukcji.

żenia, że im bardziej skomplikowana sytuacja w czasie ćwiczenia, tym więcej wymaga ona od ćwiczących przejawów inicjatywy, zdecydowania i szybkości działania.

4. Dowódcy pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności, oficerowie łączności sztabów i szefowie łączności różnych szczebli dowodzenia powinni posiadać umiejętność doskonałego organizowania i kierowania współczesnymi systemami łączności, ekonomicznego i celowego wykorzystania możliwości pododdziałów oddziałów, związków taktycznych/ łączności, właściwości techniczno-eksploatacyjnych środków i urządzeń łączności oraz możliwości pozostałego sprzętu technicznego wojsk łączności dla jak najlepszego wykonania zadań łączności.
5. Wszystkie powyższe postulaty można najlepiej, mimo dużych kosztów, realizować w czasie ćwiczeń. Właśnie podczas ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności, a później w czasie ćwiczeń z wojskami, w sytuacjach najbardziej zbliżonych do rzeczywistego /prognozowanego/ pola walki, kadra pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności posiada najlepsze warunki kształtowania i doskonalenia swoich zdolności organizatorskich i cech dowódczych a żołnierzy służby zasadniczej wojsk łączności szkoli się w skomplikowanych warunkach psychicznego i fizycznego napięcia.

2.4. Wnioski i uogólnienia z badań problemów metodycznych i operacyjno-taktycznych ćwiczeń wojsk łączności.

W procesie doskonalenia wyszkolenia dowództw, sztabów, komórek łączności sztabów ogólnowojskowych/rodzajów wojsk/ oraz pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ wojsk łączności wielkie znaczenie nadaje się dobrze przygotowanym i na wysokim poziomie metodycznym i merytorycznym prowadzonym ćwiczeniom taktycznym i takty-

czno-specjalnych tych wojsk. Problemowi temu w wojskach łączności zawsze poświęcano i poświęca się nadal wiele uwagi. Obecnie jednak mimo, że kierownictwa ćwiczeń oraz zespoły autorskie/autorzy/ tych ćwiczeń wkładają wiele wysiłku aby ćwiczenia te dobrze opracować, przygotować i przeprowadzić na wysokim poziomie metodycznym i merytorycznym, to z różnych względów w ćwiczeniach tych występują jeszcze niedociągnięcia takie, jak np.:

- przerabianie zbyt wielu zagadnień szkoleniowych w ograniczonym czasie;
- zbyt częste przerabianie takich zagadnień, które w ciągu roku były wielokrotnie już rozwiązywane;
- bardzo pobieżne traktowanie problematyki przygotowania dowództw, sztabów i pododdziałów do wykonywania zadań na ćwiczebnym polu walki;
- forma i treść podstawowych dokumentów ćwiczeń nie odpowiada zbyt często potrzebom sprawnego ich przeprowadzenia;
- mały realizm w przyjmowanej przez autorów ćwiczeń ocenie możliwości wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- schematyzm w proponowanych rozwiązaniach;
- mała złożoność i dynamiczność tworzonych sytuacji taktycznych a na ich tle sytuacji łączności;
- podczas omówienia przebiegu ćwiczenia stosowanie sformułowań ogólnikowych dotyczących oceny pracy ćwiczących.

W celu uniknięcia tych i innych uwidoczniionych w badaniach niedociągnięć występujących jeszcze w procesach opracowania, przygotowania i przeprowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności zdaniem autora należałoby:

1. Tematy i treści planowanych do przeprowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności formułować tak, aby ich objętość była adekwatna do czasu przeznaczanego na ich reali-

- zacje i uwzględniany był poziom wykształcenia ćwiczących w tym temacie.
2. Niezależnie od potrzeb indywidualnego traktowania konstrukcji każdego ćwiczenia, zespół autorski/autor/ ćwiczenia powinien zawsze kierować się ogólnie przyjętymi zasadami przy jego opracowaniu i przysotowaniu.
 3. W treściach opracowywanych do ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności podstawowych dokumentów bezwzględnie wypuklać specyfikę wykonywanych przez ćwiczących zadań łączności uwzględniać wszelkie zmiany w sposobach dowodzenia i przekazywania zadań a także zakładane straty w siłach i środkach łączności.
 4. W ćwiczeniach taktyczno-specjalnych pododdziałów łączności szczebla taktycznego położyć większy nacisk na zgrywanie elementów węzłów łączności, linii łączności czy też całego systemu łączności określonego szczebla dowodzenia a nie na zgrywanie pododdziałów, których obecne struktury organizacyjne nie odpowiadają w pełni zadaniom wykonywanym przez nie na polu walki.
 5. W związku z powtarzającymi się usterkami merytorycznymi w treściach planów przeprowadzenia ćwiczeń - zwiększyć poczucie odpowiedzialności przełożonych jako przyszłych kierowników ćwiczeń za wypracowanie wstępnego projektu metodyczno-taktycznego ćwiczenia poprzez pełniejsze pokazanie i określenie ich roli szczególnie w początkowej fazie opracowania i przygotowania ćwiczenia
 6. Ze względu na to, że istniejące wydawnictwa nie zapewniają pełnego i adekwatnego do istniejących potrzeb wojsk łączności zabezpieczenia pod względem metodycznym procesów opracowania, przygotowania i prowadzenia tych ćwiczeń a szczególnie ćwiczeń taktyczno-specjalnych - opracować modelowy zakres czynności kierownika i zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia w procesie jego organizowania i prowadzenia.

7. W celu podnoszenia jakościowych walorów ćwiczeń - tworzyć twórcze i aktywne instancje premiujące za nowatorskie i wszechstronnie uzasadnione decyzje/rozwiązania/ oraz karzące ćwiczących za popełnianie określonych błędów.
8. Zwiększyć stopień realizmu ćwiczeń wojsk łączności poprzez podniesienie roli grup podgrywających i pozorujących a je same wyposażać w dobrze przygotowaną dokumentację.
9. Pragnąc osiągnąć założone cele w poszczególnych ćwiczeniach trzeba do ich treści operacyjno- taktycznych i specjalistycznych wprowadzać większą dynamikę działań poprzez częstsze imitowanie zróżnicowanych sytuacji bojowych.
10. W każdym ćwiczeniu taktycznym i taktyczno-specjalnym wojsk łączności uwzględniać elementy walki radioelektronicznej a od ćwiczących egzekwować odpowiednich reakcji i wszechstronnie uzasadnionych rozwiązań.

3. DOSKONALENIE ORGANIZACJI ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH I TAKTYCZNO-SPE-

CJALNYCH WOJSK ŁĄCZNOŚCI;

Doskonalenie kadry i pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności w wykonywaniu zadań łączności podczas działań bojowych realizuje się w procesie szkolenia bojowego. W szkoleniu tym stosuje się różne formy i metody szkolenia. Ćwiczenia w warunkach pokoju są jedną z najlepszych form praktycznego działania i jednym z najlepszych praktycznych sprawdzianów stopnia osiągniętej przez sztaby i wojska gotowości bojowej. Aby zapewnić uzyskanie jak najwyższej skuteczności szkoleniowej ćwiczeń należy przestrzegać określonych zasad metodycznych tj. zasad postępowania zarówno przy ich opracowaniu, przysotowaniu, jak i prowadzeniu^{20/}.

Oprócz zasad metodycznych, nie mniej ważny wpływ na jakość i przebieg ćwiczenia wywiera odpowiedni dobór metod szkolenia. W poszczególnych ćwiczeniach z uwagi na ich skomplikowany charakter i bogactwo celów nie można ograniczać się do posługiwania tylko jedną, chociażby najlepszą metodą. Wartość szkoleniowa każdego ćwiczenia zależy między innymi od wszechstronności i różnorodności stosowanych w nim metod szkolenia i użytych środków dydaktycznych.

Metody i formy organizacyjne szkolenia występują w ścisłych wzajemnych związkach i zależnościach, przy czym określonej formie odpowiada określona metoda lub nawet określony kompleks metod szkolenia. W praktyce, każda forma szkolenia zakłada sama przez się najbardziej odpowiadającą metodę prowadzenia szkolenia.

Analiza procesu szkolenia kadry i pododdziałów wojsk łączności na tle innych rodzajów wojsk pozwala stwierdzić, że charakter szkolenia

20/ "Przez pojęcie "zasady metodyczne" rozumieć należy określone prawidłowości postępowania praktycznego, których uwzględnienie zapewnia uzyskanie wysokiej skuteczności szkoleniowej ćwiczeń (17) s.11.

bojowego wojsk łączności, zakres stawianych przed nim celów zmusza do stosowania maksymalnie różnorodnych a wydajnych metod szkolenia oraz doskonałej organizacji i prowadzenia ćwiczeń tych wojsk.

Proces doskonalenia metodyki ćwiczeń wojsk łączności nie może być oderwany od otaczającej rzeczywistości, musi uwzględniać powyższe uwarunkowania oraz przyjęte w programach szkolenia założenia.

Szkolenie wojsk łączności nie jest procesem wyalienowanym z szkolenia wojsk operacyjnych, dlatego w procesie doskonalenia metodyki opracowania i przygotowania ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności należy uwzględnić zasady: jednolitości, zgodności lub adekwatności i kompleksowości w stosunku do metodyk tych wojsk.

Przeprowadzone badania oraz przytoczone powyżej zasady określają drogę postępowania w procesie doskonalenia. Uwzględniając potencjał ekonomiczny państwa, budżet MON oraz możliwości zabezpieczenia technicznego i tyłowego procesu szkolenia wojsk łączności, głównych rezerw w zakresie podniesienia efektywności szkolenia w formie ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności należy przede wszystkim szukać w doskonaleniu ich strony metodycznej i merytorycznej.

Drogę postępowania w procesie doskonalenia można więc sprowadzić do dwóch etapów:

- etap pierwszy to doskonalenie procesu opracowania i przygotowania ćwiczenia przez przełożonego - przyszłego kierownika ćwiczenia oraz zespół autorski/autora/ ćwiczenia;
- etap drugi to doskonalenie czynności związanych z prowadzeniem ćwiczenia przez kierownictwo.

Udoskonalona metodyka opracowania i przygotowania ćwiczeń wojsk łączności powinna swym zasięgiem objąć wszystkie rodzaje ćwiczeń prowadzonych z kadra i pododdziałami/oddziałami, związkami taktycznymi/ tych wojsk. Powinien to być system o wysokiej jakości, umożli-

wiający przygotowanie kadry wojsk łączności do występowania w roli przyszłych kierowników bądź autorów tych ćwiczeń.

W procesie doskonalenia, jak wskazują na to wyniki badań, należy między innymi wypracować zunifikowany model postępowania przełożonego - kierownika i zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia w procesie opracowania i przygotowania ćwiczenia a poprzez to zapewnić możliwość szerszego dostępu zainteresowanych tą problematyką do materiałów metodycznych, wzorów dokumentów ćwiczeń itp.

Udoskonalony proces opracowania i przygotowania ćwiczeń wojsk łączności powinien umożliwiać współpracę oraz współgrać z metodykami innych rodzajów wojsk. Ponadto w procesie tym należy ograniczyć ilość opracowywanych dokumentów co potwierdzały także wystąpienia uczestników sympozjum naukowego^{21/}. Wyniki przeprowadzonych badań sugerują, że metodyka ćwiczeń wojsk łączności powinna charakteryzować się prostotą i uniwersalnością. Powinna być częścią składową metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego i taktyczno-specjalnego wojsk ale i uwzględniać właściwą wojskom łączności specyfikę szkolenia i działania.

Przeprowadzone badania w zakresie wybranych problemów metodyki i treści operacyjno-taktycznych ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności ukazują złożoność rozpatrywanego problemu, ale i też wnioski sformułowane na podstawie tych badań określają kierunek doskonalenia organizacji i sposobów prowadzenia tych ćwiczeń^{22/}.

3.1 Organizowanie ćwiczeń taktycznych.

Organizowanie ćwiczeń taktycznych wojsk łączności to realizowanie

21/ Sympozjum naukowe nt.: "Organizowanie i prowadzenie ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności", zorganizowane i przeprowadzone przez KTWŁ i KNS grup łączności WWL ASG WP z udziałem przedstawicieli SWŁ MON, SWŁ POW, SWŁ WOW, ZT i jednostek łączności oraz WSOwŁ Zegrze w dniu 18.10.1989r.

22/ Wnioski i uogólnienia z podrozdziału 2.4.

ogółu niezmiernie złożonych przedsięwzięć umożliwiających właściwe rozpoznanie i skuteczne prowadzenie ćwiczenia. W procesie organizowania ćwiczenia należy uwzględniać opracowanie dokumentacji ćwiczenia oraz przygotowanie ćwiczenia, które obejmuje zrealizowanie niezbędnych przedsięwzięć organizacyjnych oraz prac związanych z zabezpieczeniem technicznym i tyłowym ćwiczenia.

"Rezultaty szkoleniowe ćwiczeń taktycznych w znacznym stopniu zależą od poprawności przyjętej koncepcji metodyczno-taktycznej ćwiczenia, zakresu i jakości opracowanej dokumentacji oraz zrealizowania wszystkich zasadniczych przedsięwzięć przygotowawczych"(17).

Każde ćwiczenie taktyczne w zależności od rodzaju, skali rozmachu, tematu itp., posiada swoją specyfikę. Zawsze jednak wskazane jest przestrzeganie określonej kolejności w procesie jego opracowania i przygotowania, co jak wskazuje doświadczenie a potwierdzają badania, zapewnia zrealizowanie podstawowych celów i uwzględnienie w szczególności całej złożonej problematyki każdego ćwiczenia.

Przedstawione powyżej zasady wraz z przyjętą drogą postępowania w procesie doskonalenia organizacji ćwiczeń wojsk łączności staranno się uwzględnić w podjętej poniżej próbie doskonalenia organizacji ćwiczeń wojsk łączności.

3.1.1. Opracowanie ćwiczeń taktycznych.

Zasady opracowania ćwiczeń taktycznych prowadzonych z kadrami wojsk łączności, bez względu na ich rodzaj mają bardzo wiele cech wspólnych. Z tego też powodu rozważania będą dotyczyły doskonalenia procesu opracowania tych ćwiczeń łącznie. Nie mniej jednak tam gdzie zajdzie tego potrzeba zostanie ukazana odrębność tego procesu w stosunku do poszczególnych rodzajów ćwiczeń taktycznych wojsk łączności.

Podstawą do opracowania każdego ćwiczenia taktycznego są zazwyczaj

dane zawarte w rocznych planach zamierzeń szkoleniowych jednostki /instytucji, uczelni/, które przeważnie określają:

- temat, cel i rodzaj ćwiczenia;
- skład ćwiczących;
- ilość godzin, ogólny termin i miejsce przeprowadzenia ćwiczenia.

Dane te w praktyce szkoleniowej wojsk łączności są ujmowane w planach zamierzeń szkoleniowych, lecz nie są one jeszcze na tyle wystarczające aby w procesie opracowania ćwiczenia można było na ich podstawie ustalić cele ogólne i zagadnienia szkoleniowe oraz zapewnić właściwe przygotowanie ćwiczenia.

Dlatego też w procesie opracowania ćwiczeń taktycznych wojsk łączności powinno się w szerszym zakresie niż to robiono dotychczas uwzględniać: ustalenia zawarte w rozkazach szkoleniowych/wytycznych do szkolenia/, regulaminach walki i instrukcjach łączności; wyniki szkolenia indywidualnego i zespołowego kadry z poprzedniego okresu szkolenia; potrzeby i warunki szkolenia w jednostce /instytucji, uczelni/.

Z tego też powodu przełożony/dowódca, szef/-zazwyczaj późniejszy kierownik ćwiczenia - przed przystąpieniem do przygotowywania ćwiczenia taktycznego wojsk łączności powinien:

- dokonać analizy treści tematu oraz celu ćwiczenia w aspekcie warunków i potrzeb szkoleniowych jednostki/instytucji, uczelni/;
- ustalić wstępny projekt układu ćwiczenia;
- wyznaczyć autora ćwiczenia;
- wydać wytyczne autorowi ćwiczenia do opracowania i przygotowania ćwiczenia.

Taki tok postępowania przełożonego zapewni spełnienie wszystkich podstawowych warunków zapewniających właściwe zorganizowanie każdego ćwiczenia taktycznego wojsk łączności ponieważ przełożony jest najlepiej zorientowany w potrzebach i warunkach szkolenia jednostki

/instytucji, uczelni/.

We wszystkich rodzajach ćwiczeń taktycznych wojsk łączności dokładne zrozumienie treści tematu i głównego celu ćwiczenia pozwala na uzmysłowienie tego, co w danym ćwiczeniu jest najistotniejsze oraz co musi być rzeczywiście uczynione aby osiągnąć jego główny cel. Natomiast uwzględnienie konkretnych warunków i potrzeb szkoleniowych jednostki/instytucji, uczelni/ sprzyja ustaleniu realnych celów i zagadnień szkoleniowych ćwiczenia.

Żadne ćwiczenie taktyczne wojsk łączności ze względu na określone ramy czasowe oraz możliwości materiałowe i obecne wyposażenie techniczne pomieszczeń w których się je przeprowadza, nie może obejmować wszystkich możliwych zagadnień szkoleniowych związanych z określonym tematem. Tezę tą potwierdza praktyka szkoleniowa wojsk oraz przeprowadzone badania. Dlatego też w procesie opracowania ćwiczeń taktycznych wojsk łączności należy najpierw ustalić jakie zagadnienia szkoleniowe były już przerabiane w poprzednich ćwiczeniach i w jakim stopniu zostały opanowane przez szkolonych. Następnie należy skonkretyzować te zagadnienia, które powinno się przerobić obowiązkowo w danym ćwiczeniu, i te które można będzie przerobić w kolejnych ćwiczeniach nie koniecznie nawet samych wojsk łączności. Przy tym przełożony powinien dążyć do tego, aby zagadnienia przerabiane w ćwiczeniu stanowiły pewną ciągłość a kolejne były uzupełnieniem lub kontynuacją poprzednich.

Przełożony, który tak przeprowadza pracę myślową, ustala w ten sposób podstawy metodyczne przebiegu ćwiczenia oraz wstępne warunki działania wojsk w ćwiczeniu czyli mówiąc inaczej wypracowuje wstępny projekt układu ćwiczenia^{23/}.

Ten wypracowany przez siebie wstępny projekt ćwiczenia, przełożony

23/ W literaturze przedmiotu spotyka się również określenie "konceptcja metodyczno-taktyczna ćwiczenia".

powinien przekazać autorowi ćwiczenia w postaci wytycznych do opracowania i przygotowania ćwiczenia. Wytyczne te powinny wskazać autorowi ćwiczenia kierunek pracy, ilość i rodzaj dokumentów które należy opracować w celu zaspokojenia potrzeb kierownictwa i ćwiczących.

W wytycznych przełożony powinien określić także terminy wykonania i przedstawienia odpowiednich dokumentów do akceptacji oraz wszelkie obowiązujące w ćwiczeniu ograniczenia^{24/}.

Przełożony wyznacza autora ćwiczenia z pośród podległych mu oficerów. W praktyce wojsk łączności do opracowania ćwiczeń taktycznych wyznaczany jest zazwyczaj jeden oficer bez uwzględniania jego specjalności łączności. Taka sytuacja, jak wskazują na to badania, dopuszczalna jest tylko podczas opracowywania ćwiczeń prostych, mało specjalistycznie skomplikowanych czy też epizodycznych. Natomiast podczas opracowywania ćwiczeń ujmujących kompleksowo problematykę różnych specjalności łączności, jeden autor już nie wystarcza tak ze względu na zakres wykonywanej pracy ale przede wszystkim ze względu na potrzebę znajomości specyfiki działania różnych specjalności łączności. Dlatego do opracowania takiego ćwiczenia taktycznego wojsk łączności należy powoływać zespół autorski składający się z oficerów pionu operacyjnego, poszczególnych specjalności łączności oraz rodzajów wojsk i służb podporządkowany głównemu autorowi ćwiczenia.

Wydanie przez przełożonego wytycznych do opracowania i przygotowania ćwiczenia autorowi tego ćwiczenia zamyka jakby wstępny etap organizowania ćwiczenia taktycznego przez przełożonego^{25/}.

Po wydaniu wytycznych przez przełożonego cały ciężar opracowania ćwiczenia spada zazwyczaj na autora/zespół autorski/ ćwiczenia.

24/ Przykład wytycznych przedstawiono w załączniku nr 8

25/ Proponowany zakres czynności przełożonego w procesie opracowania ćwiczenia taktycznego wojsk łączności przedstawiono w załączniku nr 9.

Analiza literatury przedmiotu i badania materiałów źródłowych wskazują, że dotychczasowa teoria i praktyka opracowania ćwiczeń taktycznych wojsk łączności wyróżnia w tym procesie czynności wstępne autora oraz opracowanie zasadniczych dokumentów ćwiczenia. Sytuacja taka doprowadza zbyt często do nieprzestrzegania przez autorów tych ćwiczeń ogólnie przyjmowanych metodycznych zasad postępowania w procesie opracowywania ćwiczeń taktycznych wojsk łączności, a których uwzględnianie ma duży wpływ na poprawność ich opracowania, przygotowania i rezultaty szkoleniowe^{26/}.

Dlatego, uwzględniając wyniki przeprowadzonych badań, proponuje się aby w toku czynności wykonywanych przez autora w procesie opracowania ćwiczeń taktycznych wojsk łączności wyodrębnić trzy etapy: wstępny, zasadniczy i końcowy.

E t a p w s t ę p n y powinien obejmować wykonanie przez autora ćwiczenia następujących czynności:

- przeprowadzenie analizy tematu i celów ćwiczenia oraz wytycznych przełożonego;
- dobranie i przestudiowanie obowiązującej oraz dostępnej literatury przedmiotu i innych pokrewnych materiałów szkoleniowych;
- ostateczne sprecyzowanie wstępnego projektu metodyczno-taktycznego ćwiczenia;
- wybranie lub uściślenie rejonu w którym zostanie rozegrane ćwiczenie a w wypadku zajęć w terenie określenie rejonów pracy;
- dobranie map;
- sporządzenie planu pracy autora/zespołu autorskiego/ ćwiczenia^{27/}.

E t a p z a s a d n i c z y powinien obejmować wykonanie przez autora ćwiczenia następujących czynności:

- udział w rekonesansie / jeżeli planowane są zajęcia w terenie/;

26/ Wspomniane zasady metodyczne opisane są szczegółowo w pozycji (28).

27/ Dokument ten spełniałby także rolę przewidzianą dla planu przygotowania ćwiczenia (6).

- opracowanie planu przeprowadzenia ćwiczenia i przedstawienie go do akceptacji przełożonemu/ kierownikowi ćwiczenia/;
- opracowanie zasadniczych dokumentów ćwiczenia na bazie zaakceptowanego planu przeprowadzenia ćwiczenia.

E t a p k o ń c o w y powinien obejmować wykonanie przez autora ćwiczenia następujących czynności:

- opracowanie rozwiązań autorskich^{28/};
- opracowanie dokumentów pokazowych^{28/};
- dokonanie w dokumentach niezbędnych korekt w wypadku wprowadzenia zmian przez zatwierdzającego ćwiczenie;
- powielenie dokumentów ćwiczenia do niezbędnej ilości.

Przyjęcie takiego toku postępowania przez autora ćwiczenia taktycznego wojsk łączności w procesie jego opracowania pozwala na: dokładne zrozumienie treści tematu i głównego celu ćwiczenia; uzmysłowienie tego co w tym ćwiczeniu jest najistotniejsze i jakie warunki muszą być spełnione aby można było osiągnąć główny cel ćwiczenia; ustalenie realnych celów i zagadnień szkoleniowych ćwiczenia; zapewnienie właściwej organizacji ćwiczenia i opracowanie dokumentacji tego ćwiczenia.

Czynności autora ćwiczenia w etapie wstępnym i etapie końcowym procesu opracowania ćwiczenia taktycznego wojsk łączności nie odbiegają od tych jakie wykonują autorzy ćwiczeń w innych rodzajach wojsk i szeroko opisanych w literaturze(6,15,17, 18, 29). Dlatego też w pracy główną uwagę skupiono na czynnościach etapu zasadniczego w którym opracowuje się podstawowe dokumenty ćwiczenia.

Przeprowadzone badania w poszukiwaniu nowych rozwiązań wykazały, że istnieją znaczne możliwości w usprawnieniu procesu opracowywania podstawowych dokumentów ćwiczeń taktycznych wojsk łączności. Głównym

28/ Opracowuje się według potrzeb i zazwyczaj w ćwiczeniach grupowych.

warunkiem umożliwiającym dostosowanie procesu opracowywania podstawowych dokumentów ćwiczeń taktycznych wojsk łączności do poziomu współczesnych wymagań jest jego unifikacja a następnie automatyzacja.

Unifikacja procesu opracowania zasadniczych dokumentów ćwiczeń taktycznych wojsk łączności stanowi pierwszy krok do wykorzystania w tym procesie techniki mikrokomputerowej.

W celu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności opracowuje się cały szereg dokumentów z przeznaczeniem dla kierownictwa ćwiczenia i ćwiczących.

Poszczególne dokumenty ćwiczeń taktycznych występujące w praktyce szkoleniowej wojsk łączności mają bardzo różną formę, treści i przeznaczenie. Często też nie są dostosowane do struktury ćwiczenia, specyfiki działania wojsk łączności, wymagań pola walki i treści dowodzenia.

Na podstawie przeprowadzonych w toku badań analiz i porównań można stwierdzić, że dokumenty opracowywane do ćwiczeń taktycznych wojsk łączności powinny zapewnić przeprowadzenie tych ćwiczeń na wysokim poziomie merytorycznym i metodycznym, mieć określoną formę a treści ustosunkowane hierarchicznie, odpowiednio do struktury organizacyjnej ćwiczenia, wymagań pola walki oraz treści dowodzenia wojskami i kierowania łącznością. Dokumenty ćwiczenia taktycznego przeznaczone dla kierownictwa tego ćwiczenia powinny ułatwić jego przygotowanie do ćwiczenia, a w toku ćwiczenia wspierać pracę osób funkcyjnych kierownictwa. Z kolei dokumenty przeznaczone dla ćwiczących powinny wiązać w jedną funkcjonalną całość kierownictwo z ćwiczącymi tworząc z nich układ kierowania. Proponowane na podstawie uzyskanych wyników badań rodzaje dokumentów, które należałoby opracowywać do ćwiczeń taktycznych wojsk łączności zestawiono w tabeli 3.

Dokonana podczas badań analiza rodzaju i treści dokumentów ćwiczeń wskazuje, że podstawowym dokumentem każdego ćwiczenia jest p_l_a_n

Tabela 3

DOKUMENTY OPRACOWYWANE DO ĆWICZEŃ PAKTYCZNYCH
WOJSK ŁĄCZNOŚCI

Rodzaj opracowywanego dokumentu	Rodzaj ćwiczenia					
	Ćwicze- nie grupowe	Trening	sztabo- wy	Gra	wojenna	
PLAN PRZEBIEGOWADZENIA - część grafi- czna	x		x		x	
ĆWICZENIA : - część opisowa	x		x		x	
ZAŁOŻENIA x/	x		x		x	
DOKUMENTY DOWODZENIA WOJSKAMI I KIEROWANIA ŁĄCZNOŚCIĄ 29/	x		x		x	
DOKUMENTY SPRAWOZDAWCZO-INFORMACYJ- NE ŁĄCZNOŚCI x/	x		x		x	
DOKUMENTY EKSPLOATACYJNE I POMO- CNICZE ŁĄCZNOŚCI x/	x		x		x	
ROZWIĄZANIA AUTORSKIE xx/	x					
DOKUMENTY WOKAZOWE x/	x					
DOKUMENTY CZYNNEJ ŁĄCZNOŚCI xxx/			x		x	
PLAN OPÓWIENIA ĆWICZENIA	x		x		x	

x/ Ilość i rodzaj dokumentów tej grupy opracowuje się wg potrzeb;
xx/ Grupa dokumentów opracowywanych wtedy gdy zajęcia kolejne bazują na rozwiązaniach z zajęć poprzednich;
xxx/ Opracowuje się wówczas gdy wykorzystywane są techniczne środki łączności

29/ Wszystkie dokumenty, które ujmują organizację i funkcjonowanie systemu łączności, niezbędne dane do jego eksploatacji oraz problemy zabezpieczenia, wykonywane w formie graficznej lub opisowej nazwano dokumentami bojowymi łączności. W zależności od treści i przeznaczenia podzielono je na:
- dokumenty dowodzenia wojskami i kierowania łącznością/wstę-

przeprowadzenia ćwiczenia opracowywany w formie graficznej i opisowej. Jest to dokument, który wyraża koncepcję metodyczno-taktyczną ćwiczenia. Stanowi on ideę treści planowanego ćwiczenia i służy za podstawę do stwarzania skomplikowanych i pouczających sytuacji operacyjno-taktycznych, a na ich tle złożonych sytuacji łączności umożliwiających właściwe przerobienie podczas ćwiczenia wszystkich ustalonych zagadnień szkoleniowych i tym samym osiągnięcie zamierzonych celów szkoleniowych. Plan ten określa stronę organizacyjną ćwiczenia, ponadto na jego bazie opiera się opracowanie pozostałych dokumentów niezbędnych do jego przeprowadzenia.

W dotychczasowej praktyce wojsk łączności plan przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego opracowuje się w dwóch częściach tj. części graficznej na mapie i części opisowej.

Część graficzna planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności zazwyczaj zawiera:

- zamiar taktyczny/operacyjny/ stron o jeden szczebel dowodzenia wyżej niż szczebel ćwiczący^{30/};
- położenie wyjściowe stron;
- zadania bojowe szczebla ćwiczącego;
- zadania ćwiczących do czasu rozpoczęcia ćwiczenia;
- elementy decyzji obejmujące decyzje dowódcy ogólnowojskowego /rodzaju wojsk/ i decyzje szefa łączności szczebla ćwiczącego;
- organizację łączności kierownictwa ćwiczenia;

pne zarządzenia łączności, wstępne zarządzenia bojowe łączności, zarządzenia łączności sztabów, zarządzenia bojowe łączności, plany łączności, mapy robocze, plany bojowego użycia pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności;

- dokumenty sprawozdawczo-informacyjne: meldunki, sprawozdania, dzienniki działań, notatniki służbowe itp.;
- dokumenty eksploatacyjne i pomocnicze: różnego rodzaju tabele, wyciągi, zestawienia, zapotrzebowania, schematy, rozpływy kanałów, rozdzielniki itp.

30/ Przez "szczebel ćwiczący" rozumiany jest ten szczebel dowodzenia, który zabezpiecza pod względem łączności ćwiczący pododdział łączności, np.: gdy ćwiczy kompania łączności pułku to przez

- zarys dynamiki działania ćwiczących z podziałem na etapy,
a w ćwiczeniach grupowych na zajęcia.

Wszystkie te elementy części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia są scalane w dokument na jednej mapie, czasem na dwóch, gdy zamiar stron wykonywany jest oddzielnie.

Wyniki badań procesu organizowania systemów łączności oraz praktyka wojsk jednoznacznie wskazują, że opracowywanie do ćwiczeń taktycznych wojsk łączności zamiaru stron o jeden czy dwa szczeble dowodzenia wyżej niż szczebel ćwiczący jest niezasadne ponieważ cała praca analityczno-twórcza szefa łączności dowolnego szczebla dowodzenia czy też dowódcy pododdziału/oddziału, związku taktycznego/ łączności opiera się na zamiarze walki lub decyzji dowódcy ogólnowojskowego /rodzaju wojsk/ tego samego szczebla dowodzenia co i ćwiczący organ łączności lub pododdział/oddział, związek taktyczny/ wojsk łączności. Uwzględniając powyższe i fakt, że co roku do szkolenia wojsk i sztabów opracowywane jest jednolite tło operacyjno-taktyczne, proponuje się aby w ćwiczeniach taktycznych wojsk łączności zamiast wspomnianego powyżej zamiaru stron opracowywać decyzję dowódcy tego samego szczebla dowodzenia co i ćwiczący i z takim stopniem szczegółowości jaki jest niezbędny do poprawnej pracy szefa łączności tego szczebla dowodzenia^{31/}.

Inaczej przedstawia się problem z opracowywaniem zadań bojowych szczebla ćwiczącego. Proponując zamiast zamiaru stron opracowywanie decyzji musimy uwzględnić zapis w regulaminie walki, który zadania bojowe ustawia jako treść tejże decyzji. Dlatego uwzględniając powyższe oraz przemyślenia i doświadczenie autora wydaje się, że część graficzna planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności powinna zawierać następujące elementy składowe:

- opis mapy:

"szczebel ćwiczący" rozumiany jest szczebel pułku, gdy ćwiczy dywizyjny batalion łączności to przez "szczebel ćwiczący" rozumiany jest

- zadania stron do czasu rozpoczęcia ćwiczenia;
- położenie wyjściowe stron;
- elementy decyzji dowódcy ogólnowojskowego/rodzaju wojsk/ ;
- zarys sytuacji dynamicznych z podziałem na etapy /zajęcia/.

O p i s m a p y to element części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności, który powinien być wykonany zgodnie z instrukcją pracy na mapie i zasadami opracowywania dokumentów bojowych^{32/}.

Z a d a n i a s t r o n d o c z s u r o z p o c z ę - c i a ć w i c z e n i a to element części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności, który ma za zadanie wprowadzić ćwiczących w sytuację poprzedzającą rozgrywany epizod czy etap działań na początku ćwiczenia.

P o ł o ż e n i e w y j ś c i o w e s t r o n to element części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności, który obrazuje sytuację taktyczną/operacyjną/ wraz z sytuacją łączności w momencie rozpoczęcia ćwiczenia. Stanowi on podstawę do opracowania pierwszego założenia dla ćwiczących. Umieszczenie położenia wyjściowego stron zależy od przyjętych do osiągnięcia celów szkoleniowych ćwiczenia oraz założonej sytuacji taktycznej/operacyjnej/ i łączności, z której uczestnicy ćwiczenia przejdą do działań zgodnie z tematem i rozpoczną pracę w czasie operacyjnym.

Wrysowując na mapę położenie wyjściowe stron powinno się określić czas, rejony rozmieszczenia i wykonywania dotychczasowych zadań

szczebel dywizji itd.

31/ Porównywalne z mapą roboczą szefa łączności.

32/ Wariant części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności na przykładzie ćwiczenia grupowego przedstawiono w załączniku nr 10.

przez pododdziały, oddziały, związki taktyczne wojsk operacyjnych i pododdziały/oddziały, związki taktyczne/ łączności oraz stan funkcjonującego systemu łączności.

Elementy decyzji dowódcy ogólnowojskowego/rodzaju wojsk/ to fragment części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności niezbędny do poprawnego planowania i organizowania systemu łączności czy też bojowego użycia pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności. Szczegółowość i ilość wrysowywanych elementów decyzji uzależniona jest od zakresu danych niezbędnych do pracy ćwiczących adekwatnie do tematu i celów szkoleniowych ćwiczenia. Zawsze jednak należy uwzględniać takie elementy jak: rubież styczności wojsk; linie rozszerzenia; planowane rejony obrony; rubieże ataku lub kontrataku; rubieże wprowadzenia do walki drugich rzutów; odcinki /rejon/ skażeń i zakazań rzutujące na pracę systemu łączności i pododdziałów łączności; drogi marszu; wykryte środki walki radioelektronicznej wraz z granicami stref ich skutecznego oddziaływania; węzły łączności stanowisk dowodzenia przełożonego, podwładnych, sąsiadów, współdziałających i własne.

Zarys sytuacji dynamicznych z podziałem na etapy /zajęcia/ to element części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności, który wyraża koncepcję rozegrania poszczególnych sytuacji łączności na tle sytuacji taktycznych /operacyjnych/ w czasie trwania ćwiczenia oraz przedstawiający rozwój działań w czasie operacyjnym. Element ten opracowuje się wrysowując na tle decyzji dowódcy ogólnowojskowego/rodzaju wojsk/ zarys zasadniczych sytuacji taktycznych i łączności, które mają być rozegrane w ćwiczeniu opisując obok czas ich rozegrania oraz treść zagadnień szkoleniowych przewidywanych do przeobrażenia na ich kanwie.

W ćwiczeniach grupowych gdy zajęcia prowadzone są w terenie należy zaznaczyć miejsce i czas pracy w danym rejonie oraz opisać zagadnienia przewidziane tam do przerobienia.

W wyniku przeprowadzonych prób z wdrażaniem wyżej przedstawionych propozycji do praktyki opracowania ćwiczeń w 1 bł 1 WDZ i Katedrze Taktyki Wojsk Łączności WWL ASG WP można stwierdzić, że wykorzystywanie jednolitego tła operacyjno-taktycznego i wyeliminowanie wskazanych wcześniej niektórych dotychczas opracowywanych elementów części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności znacznie skróciło czas jego opracowania i zwiększyło czytelność jego treści. Natomiast wprowadzenie do treści części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności elementów określających sytuację łączności na tle wybranych sytuacji operacyjno-taktycznych spowodowało urealnienie działań ćwiczących funkcyjnych łączności adekwatnie do zakładanych sytuacji ćwiczebnego pola walki.

Podobnie jak przy części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności tak i w obecnym sposobie opracowywania części opisowej tego planu istnieje duża różnorodność w zakresie jej układu jak i treści.

Wprowadzenie do praktyki wojsk łączności zunifikowanego układu tej części planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności pozwoli na zautomatyzowanie przynajmniej niektórych procesów działalności autorów tych ćwiczeń.

W celu zapewnienia spełnienia wymagań w tym zakresie, należy doprowadzić do kompatybilności układu treści poszczególnych punktów części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia we wszystkich rodzajach ćwiczeń taktycznych wojsk łączności.

W dotychczas stosowanej konstrukcji części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego tych wojsk występują zazwyczaj nastę-

pujące elementy składowe:

- część tytułowa;
- temat, cele i zadania szkoleniowe ćwiczenia;
- rodzaj i struktura organizacyjna ćwiczenia;
- czas trwania ćwiczenia;
- skład ćwiczących;
- parametry systemu łączności;
- etapy ćwiczenia / opracowania metodyczne zajęć w ćwiczeniach grupowych/;
- organizacja dowodzenia i łączności w ćwiczeniu;
- limity.

Wszystkie te elementy powinny być uzupełnieniem treści przedstawionych w części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia oraz ujmować te dane które trudno przedstawić na mapie w formie skrótu lub w postaci znaku urownego, a które są niezbędne do opracowania pozostałych dokumentów ćwiczenia taktycznego wojsk łączności i będą później pomocne w toku prowadzenia tego ćwiczenia.

Wyniki badań materiałów źródłowych i literatury wskazują, że główne punkty układu treści części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności można ująć w dwóch grupach: wstępnej i zasadniczej^{33/}.

Treść g r u p y w s t ę p n e j zawierałaby:

- tytuł i zestawienie nomenklatur map topograficznych;
- temat ćwiczenia;
- cele ćwiczenia /szkoleniowe, metodyczne itp./;
- czas trwania ćwiczenia;
- miejsce przeprowadzenia ćwiczenia;
- rodzaj ćwiczenia;

33/ Wariant części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego na przykładzie ćwiczenia grupowego przedstawiono w załączniku nr 11.

- strukturę organizacyjną ćwiczenia;
- skład biorących udział w ćwiczeniu;
- warunki organizacji ćwiczenia.

Treść grupy zasadniczej zawierałaby:

- rozmach ćwiczenia;
- zasadnicze przedsięwzięcia realizowane w poszczególnych etapach /zajęciach grupowych/ ćwiczenia;
- organizację i zadania grup/podgrywających, kontroli itp./^{34/};
- organizację dowodzenia i łączności w ćwiczeniu^{35/}.

Opracowywanie części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego wojsk łączności w proponowanym powyżej układzie pozwoliłoby na sformalizowanie tego dokumentu zarówno w ćwiczeniach taktycznych wojsk łączności jak i w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych. Natomiast podczas jego opracowywania jak i korzystania w toku ćwiczenia pozwoliłoby wykorzystywać technikę mikrokomputerową.

Kolejnym podstawowym dokumentem opracowywanym do ćwiczeń taktycznych wojsk łączności jest z a ł o ż e n i e. Dokument ten powinno opracowywać się po zatwierdzeniu planu przeprowadzenia ćwiczenia i ma on za zadanie dostarczyć ćwiczącym niezbędnych danych wyjściowych o położeniu wojsk własnych/ w tym i wojsk łączności/ i nieprzyjaciela. Założenie powinno stanowić podstawę przygotowania się ćwiczących/szkolonych/ do ćwiczenia i pozwolić im na uzmysłowienie w jakich warunkach odbywać się będzie organizowanie i kierowanie łącznością. W niektórych wypadkach założenie może zawierać dane dotyczące zamiaru walki/decyzji/ dowódcy ogólnowojskowego/rodzaju wojsk/ oraz

34/ Ilość i rodzaj grup uzależniona jest od przyjętej struktury organizacyjnej danego ćwiczenia taktycznego. W ćwiczeniach grupowych takich grup się nie organizuje a ich funkcje spełnia prowadzący zajęcia oraz odpowiednio opracowane dokumenty wydawane szkolonym/ćwiczącym/.

35/ Punkt ten opracowuje się w zależności od potrzeb kierowania danym ćwiczeniem taktycznym wojsk łączności.

wytyczne szefa sztabu do organizacji łączności, które są niezbędne do powzięcia wszechstronnie uzasadnionej decyzji do organizacji i działania systemu łączności^{36/}.

W ćwiczeniu grupowym założenia mogą być opracowywane do poszczególnych zajęć a w grze wojennej do poszczególnych etapów.

Treść założenia do ćwiczenia zależy przede wszystkim od takich czynników jak: rodzaj ćwiczenia; temat ćwiczenia; czas wręczenia założenia ćwiczącym w stosunku do czasu postawienia zadania; składu ćwiczących itp.

Przeprowadzone badania dokumentacji ćwiczeń taktycznych wojsk łączności wykazują, że w dotychczasowej praktyce szkoleniowej tych wojsk, treść założenia do ćwiczeń taktycznych uwzględniała zwykle następujące dane:

- położenie ogólne wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- położenie szczegółowe wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- sytuacje poszczególnych rodzajów wojsk i służb;
- wiadomości dodatkowe;
- praca do wykonania przez ćwiczących.

W danych pod nazwą p o ł o ż e n i e o g ó l n e zawierany jest opis dotychczasowego przebiegu działań wojsk własnych i nieprzyjaciela oraz aktualne położenie na konkretną godzinę. Opis ten obejmuje położenie wojsk własnych i nieprzyjaciela o jeden lub dwa szczeble dowodzenia wyżej od szczebla ćwiczącego ale nie uwzględnia wojsk łączności.

Położenie ogólne powinno stanowić tło, na którym umiejscawia się ćwiczący sztab jednostki łączności czy też komórkę łączności sztabu ogólnowojskowego/rodzaju wojsk/ i na podstawie którego rozwiną się dalsze działania zgodnie z otrzymanym zadaniem. Dlatego też autor

36/ Gdy ćwiczą szefowie łączności/szefowie wydziałów łączności sztabów, szefowie wojsk łączności wraz z szefostwami/.

przyjmuje, a wyniki badań to potwierdzają, że dla potrzeb wojsk łączności "położenie ogólne" powinno zawierać opis dotychczasowego przebiegu działań wojsk własnych i nieprzyjaciela z tego samego szczebla dowodzenia co i ćwiczący.

W p o ł o ż e n i u s z c z g ó ł o w y m uwzględnia się dane zawierające dotychczasowy przebieg działań wojsk własnych i nieprzyjaciela oraz aktualne położenie z dokładnością o dwa szczeble dowodzenia niżej. W danych tych pomijany jest dotychczas przebieg działań pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności. Rezultaty doświadczeń wykazują, że podawanie przebiegu bojowego użycia pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności w "położeniu szczegółowym" jest potrzebne dla uzmysłowienia ćwiczącym szefom/dowódcom/ warunków w jakich działały dotychczas podległe im siły i środki łączności oraz pozwala pełniej określić ich zdolność i gotowość bojową.

W i a d o m o ś c i d o d a t k o w e zawierają zazwyczaj dane, których nie można było ująć w poprzednim rozdziale założenia a które mają bezpośredni wpływ na właściwą pracę ćwiczących. W praktyce ćwiczeń taktycznych wojsk łączności "wiadomości" obejmują dane niezbędne do wykonania zadania przez ćwiczących oraz różne wskazówki organizacyjne. Uwzględniając rezultaty doświadczeń prowadzonych w 1 b 1 W D Z i Katedrze Taktyki Wojsk Łączności WWL ASG WP proponuje się aby w rozdziale "wiadomości dodatkowe" wprowadzić w punkcie pierwszym dane o zadaniu i zamiar walki/decyzję/ dowódcy ogólnowojskowego/rodzaju wojsk/. W punkcie drugim podawać treść wytycznych szefa sztabu ogólnowojskowego/rodzaju wojsk/ do organizacji łączności. Natomiast w punkcie trzecim pozostałe dane i wskazówki organizacyjne. Zamiar walki/decyzję/ dowódcy i wytyczne szefa sztabu do organizacji łączności należy opracowywać tylko do tych ćwiczeń, w których ćwiczyć będą w swoich rolach szefowie łączności.

Praca do wykonania to rozdział, który zawiera zazwyczaj wskazówki odnośnie przygotowania się szkolonych do ćwiczenia. Rozdział ten jest dość szeroko rozbudowywany w założeniach do ćwiczeń grupowych. W koniecznych przypadkach podaje się także tutaj wykaz literatury do przestudiowania przed ćwiczeniem. Rozdział ten, jak wykazuje to praktyka i potwierdzają przeprowadzone badania w swej dotychczasowej formie spełnia oczekiwane od niego zadania i w związku z tym nie wymaga zmian i doskonalenia.

Reasumując powyższe można stwierdzić, że obecna forma i treści założeń do ćwiczeń taktycznych wojsk łączności nie w pełni odpowiadają potrzebom tych wojsk. Uwzględniając wyniki badań i doświadczenie zdobyte w procesie dydaktycznym autor proponuje następujący układ treści w założeniach do ćwiczeń taktycznych wojsk łączności:

Rozdział I - P o ł o ż e n i e :

1. Położenie ogólne wojsk własnych i nieprzyjaciela na szczeblu odpowiadającym ćwiczącemu szczeblowi dowodzenia wojsk łączności.
2. Położenie szczegółowe wojsk własnych i nieprzyjaciela z uwzględnieniem pododdziałów łączności wojsk własnych o dwa szczeble dowodzenia niżej z opisem przebiegu ich dotychczasowego użycia.

Rozdział II - W i a d o m o ś c i d o d a t k o w e :

1. Zadanie ogólne oddziału/związku/ i zamiar walki /decyzja/dowódcy ogólnowojskowego/rodzaju wojsk/.
2. Wytyczne szefa sztabu do organizacji łączności.
3. Inne dane i wskazówki organizacyjne.

Rozdział III - P r a c a d o w y k o n a n i a .

Załączniki/wg potrzeb/:

- sytuacja rozpoznawcza;
- sytuacja wojsk raketowych i artylerii

itd.

Uwaga: Treść załączników powinna się sprowadzać do problemów jakie są niezbędne do poprawnej pracy szefa łączności czy też dowódcy i sztabu pododdziału/oddziału, związku taktycznego/ łączności.

Wszystkie pozostałe zasadnicze dokumenty opracowywane do ćwiczeń taktycznych wojsk łączności, które pokazano w tabeli 3 za wyjątkiem planu omówienia ćwiczenia, wykonuje się w zależności od potrzeb wynikających z tematu ćwiczenia, założonych w nim do osiągnięcia celów oraz składu biorących udział w ćwiczeniu, mając na uwadze zawsze sprawne przeprowadzenie ćwiczenia.

Dokumenty bojowe łączności, zgodnie z wynikami badań potwierdzonymi przez praktykę, należy opracowywać zgodnie z obowiązującymi w tym czasie wzorami, wymogami regulaminów oraz instrukcji łączności. Mają one wraz z założeniem do ćwiczenia służyć za podstawę pracy szkolonych i stanowią najczęściej formę postawienia zadań ćwiczącym. Obecna forma i treść tych dokumentów budzi szereg wątpliwości a praktyka procesu szkolenia dostarcza wielu spostrzeżeń i rozwiązań. Jednak ze względu na obszerność i dużą złożoność tej problematyki i wykraczanie poza ramy tematu pracy nie jest ona dalej rozpatrywana.

Opracowaniem wszystkich podstawowych dokumentów ćwiczenia taktycznego wojsk łączności autor/zespół autorski/ ćwiczenia zamyka zasadniczy etap swojej pracy w procesie opracowania ćwiczenia. Etap końcowy pracy autora/zespołu autorskiego/ ćwiczenia jest w literaturze szeroko naświetlony i jak wskazują badania w pełni odpowiada potrzebom wojsk łączności i w pracy nie będzie już rozwijany^{37/}.

Przedstawiony powyżej tok postępowania autora/zespołu autorskiego/ ćwiczenia taktycznego wojsk łączności w procesie jego opracowa-

37/ Modelowy zakres czynności autora/zespołu autorskiego/ ćwiczenia taktycznego wojsk łączności przedstawiono w załączniku nr 12.

nia oraz forma i treści dokumentów w nim wykonywanych nie stanowią zdaniem autora jeszcze modelu całkowicie zamkniętego. Przeciwnie, każdy autor/zespół autorski/ ćwiczenia taktycznego wojsk łączności ma możliwość jego twórczego rozwijania zgodnie ze swoim doświadczeniem oraz przygotowaniem merytorycznym i metodycznym. Przy czym należy każdorazowo uwzględniać konkretne warunki i potrzeby szkoleniowe jednostki /instytucji, uczelni/ i do nich dostosowywać ilość i treść dokumentów ćwiczenia taktycznego wojsk łączności.

3.1.2. Przygotowanie ćwiczeń taktycznych.

Przeprowadzone badania potwierdzają tezę, że przygotowanie ćwiczeń taktycznych wojsk łączności jest procesem skomplikowanym i wymaga dużego nakładu pracy dowództw /szefostw/ i wielu komórek organizacyjnych im podległych. Etap przygotowania ćwiczenia stanowi realizację ogółu złożonych przedsięwzięć umożliwiających właściwe rozpoczęcie i prowadzenie każdego ćwiczenia.

Za przygotowanie ćwiczenia taktycznego wojsk łączności odpowiada dowódca /szef/ czyli inaczej przełożony, który później kieruje prowadzeniem ćwiczenia. Do realizacji niektórych przedsięwzięć w procesie przygotowania ćwiczenia przełożony może wykorzystywać autora /zespół autorski/ ćwiczenia oraz swoich etatowych zastępców.

Przedsięwzięcia realizowane w etapie przygotowania ćwiczenia taktycznego wojsk łączności mają na celu umożliwienie właściwego i terminowego rozpoczęcia oraz prowadzenia ćwiczenia zgodnie z opracowaną dokumentacją. Przeprowadzone badania wykazują, że zakres przedsięwzięć i pracy organizatorów ćwiczeń taktycznych wojsk łączności będzie każdorazowo zależał od rodzaju ćwiczenia, tematu, szczebla dowodzenia, rozmachu ćwiczenia, celów szkoleniowych ćwiczenia, możliwości lokalowych oraz szeregu różnych innych czynników.

Wyniki z przeprowadzonych badań wskazują, że w literaturze przedmiotu traktującej o przygotowaniu ćwiczeń, jak dotychczas nie określono dostatecznie jasno jakie przedsięwzięcia obejmuje proces przygotowania ćwiczenia taktycznego wojsk łączności. Dlatego też wykorzystując rezultaty badań przyjęto, że proces przygotowania ćwiczeń taktycznych wojsk łączności powinien obejmować:

- wydanie rozkazu /zarządzenia/ dowódcy /szefa/ w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia;
- ustalenie składu kierownictwa ćwiczenia;
- przygotowanie kierownictwa ćwiczenia pod względem organizacyjno-metodycznym;
- zorganizowanie łączności kierownictwa ćwiczenia^{38/};
- przygotowanie pomieszczeń /rejonu/;
- przygotowanie ćwiczących;
- zorganizowanie zabezpieczenia tyłowego ćwiczenia.

Praktyka wykazuje, że kolejność realizowania wymienionych przedsięwzięć etapu przygotowania ćwiczenia taktycznego wojsk łączności nie stanowi reguły i zależy od konkretnych warunków, w których przygotowywane będzie ćwiczenie. Możliwe jest tu równoległe wykonywanie niektórych przedsięwzięć.

Badania literatury przedmiotu oraz praktycznej działalności sztabów jednostek łączności i wydziałów łączności/szefostw wojsk łączności/ sztabów ogólnowojсковych i rodzajów wojsk wykazują, że

rozkaz dowódcy w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia

wydaje się z reguły po opracowaniu planu przeprowadzenia ćwiczenia w celu uprawomocnienia wszystkich przedsięwzięć związanych z organizowaniem i prowadzeniem ćwiczenia. W takiej sytuacji treść rozka-

38/ Według potrzeb ćwiczenia.

zu /zarządzenia/ zależy od tego, jakie sprawy związane z przygotowaniem ćwiczenia zostały załatwione do czasu jego wydania.

Rozkaz /zarządzenie/, jak dowodzi tego praktyka, może być także wydany wcześniej tj. po rozstrzygnięciu podstawowych problemów z zakresu obracowania ćwiczenia oraz spraw organizacyjnych. Wtedy jego treść będzie bardziej ogólna i może zobowiązywać poszczególnych wykonawców do wydania dodatkowych zarządzeń.

Z praktycznego punktu widzenia, rozwiązanie problemu treści rozkazu/zarządzenia/ uzależnione więc będzie od szczegółowości rozpracowanych przez autora /zespół autorski/ ćwiczenia problemów.

Przeprowadzone badania potwierdzają tezę autora, że aby rozkaz /zarządzenie/ spełniał stawiane przed nim wymagania powinien określać:

- temat ćwiczenia;
- cel ćwiczenia;
- czas przeprowadzenia ćwiczenia;
- miejsce przeprowadzenia ćwiczenia;
- skład kierownictwa ćwiczenia;
- skład biorących udział w ćwiczeniu;
- umowne nazwy ćwiczących stron;
- ubiór ćwiczących;
- kolejność i zakres przygotowania kierownictwa i szkolonych do ćwiczenia;
- przedsięwzięcia dotyczące tajnego dowodzenia i łączności;
- przedsięwzięcia zabezpieczenia tyłowego ćwiczenia;
- czas osiągnięcia gotowości do ćwiczenia.

Ponadto w rozkazie /zarządzeniu/ powinno się podawać wszystkie osoby odpowiedzialne za wykonanie poszczególnych przedsięwzięć w nim wymienionych. Rozkaz /zarządzenie/ powinien być dostarczany wszystkim wykonującym przedsięwzięcia i biorącym udział w ćwiczeniu

tak, aby mieli możliwość wykonania nakazanych przedsięwzięć w terminie.

Organem kierowania ćwiczeniem jest k i e r o w n i c t w o
ć w i c z e n i a. Na jego czele stoi kierownik, który jest bezpośrednim przełożonym wszystkich żołnierzy kierownictwa.

Analizując skład osobowy kierownictwa można stwierdzić, że ustala się go w zależności od rozmachu ćwiczenia, jego rodzaju oraz ćwiczącego szczebla dowodzenia.

Sterowanie przebiegiem ćwiczenia wymaga kierowania podstawowymi a zarazem złożonymi elementami jego struktury organizacyjnej tj. ćwiczącymi, grupami/podgrywającymi, kontrolnymi, zabezpieczającymi itp./. Stan osobowy kierownictwa ćwiczenia taktycznego wojsk łączności powinien być taki, aby zapewnił sprawne zorganizowanie i przeprowadzenie ćwiczenia oraz zabezpieczył osiągnięcie założonych celów w ćwiczeniu.

Zakresy zadań i obowiązków członków kierownictwa ćwiczeń taktycznych wojsk łączności, powinny być dostosowane do działalności w toku ćwiczenia a szczególnie dopasowane do potrzeb zapewnienia realizmu ćwiczonego pola walki. Powinny one pozostawać ponadto w ścisłym związku do potrzeb kierowania ćwiczeniem.

Wychodząc z powyższych przesłanek, przy określaniu składu i struktury organizacyjnej kierownictwa ćwiczeń taktycznych wojsk łączności należy uwzględnić:

- dostosowanie pełnionej funkcji, tj. zakresu zadań i obowiązków do struktury organizacyjnej ćwiczenia;
- skalę złożoności podstawowych elementów struktury organizacyjnej ćwiczenia;
- ograniczanie do niezbędnego minimum składu osobowego kierownictwa ćwiczenia przy zachowaniu równomierności obciążenia umożliwiające realizowanie zadań w możliwie jednolitych przedziałach

czasowych.

Uwzględniając powyższe w skład kierownictwa ćwiczeń taktycznych wojsk łączności powinni wchodzić:

- kierownik ćwiczenia;
- zastępca kierownika ćwiczenia^{39/};
- sztab kierownictwa ćwiczenia a w ćwiczeniach grupowych prowadzący zajęcia grupowe.

Kierownikiem ćwiczenia powinien być przełożony /dowódca, szef/ organizujący ćwiczenie.

Zastępca kierownika ćwiczenia powinien być jeden z etatowych zastępców przełożonego - przyszłego kierownika ćwiczenia.

W składzie sztabu kierownictwa ćwiczenia powinno się uwzględnić:

- 1/szefa sztabu kierownictwa - zastępca kierownika ćwiczenia^{40/};
- 2/żołnierzy zawodowych wyznaczonych spośród kadry podległej kierownikowi ćwiczenia i zorganizowanych w następujących strukturach:

- grupie koordynacyjnej/zazwyczaj skład zespołu autorskiego/^{40/};
- grupie kontroli/pomocnicy kierownika ćwiczenia/^{41/};
- grupie podtrzymującej^{40/};
- grupie oświetlenia^{40/};
- grupie zabezpieczenia^{40/}.

Badania literatury przedmiotu oraz praktycznej działalności organów kierowania ćwiczeniem wykazują, że sztab kierownictwa ćwiczenia jest głównym organem wykonawczym kierownika ćwiczenia w procesie przygotowania i prowadzenia ćwiczenia i do jego podstawowych obowiązków należy zaliczyć:

- 1/ opracowanie zasadniczych dokumentów z zakresu organizowania

39/ W wypadku ćwiczeń bardziej rozbudowanych.

40/ W ćwiczeniach grupowych nie organizuje się, natomiast występują prowadzący zajęcia grupowe.

41/ W ćwiczeniach grupowych o większej liczbie grup szkoleniowych.

- i prowadzenia ćwiczenia;
- 2/ zorganizowanie i przeprowadzenie szkolenia z kierownictwem ćwiczenia;
- 3/ zorganizowanie miejsc pracy dla ćwiczących i zabezpieczenie ich pod względem łączności;
- 4/ zorganizowanie zabezpieczenia tyłowego ćwiczenia;
- 5/ współdziałanie w kierowaniu ćwiczeniem i przedstawianie kierownikowi propozycji dotyczących sposobu rozegrania poszczególnych etapów / przeprowadzenia zajęć grupowych/ ćwiczenia;
- 6/ prowadzenie kontroli i badań oraz opracowanie wniosków i propozycji dotyczących dalszego szkolenia ćwiczących;
- 7/ kontrola sposobu wykonywania przez ćwiczących postawionych im zadań;
- 8/ przygotowanie i zorganizowanie omówienia ćwiczenia;
- 9/ opracowanie sprawozdania o przebiegu ćwiczenia i jego rezultatach szkoleniowych.

Tak określonym i nowym jakościowo funkcjom żołnierzy wchodzących w skład sztabu kierownictwa ćwiczenia taktycznego wojsk łączności powinien odpowiadać właściwy zakres zadań umożliwiający ich realizację w zbliżonych przedziałach czasowych oraz określający także jednoznacznie zakres odpowiedzialności w procesie organizowania i prowadzenia ćwiczenia.

Grupa koordynacyjna składa się zazwyczaj z członków zespołu autorskiego opracowującego podstawowe dokumenty ćwiczenia i jej podstawowe zadania w etapie opracowania ćwiczenia zostały przedstawione w podrozdziale 3.1.1. natomiast pozostałe zadania i obowiązki omówione zostaną w kolejnym rozdziale dotyczącym prowadzenia ćwiczenia.

Grupa kontrolna / pomocnicy kierownika ćwiczenia/ wyznaczana powinna być spośród żołnierzy zawodowych o różnych specjalnościach łączności. Powoływana jest ona w celu prowadzenia kontroli ćwiczą-

cych i realizacji wybranych problemów badawczych. Członkowie grupy powinni być nie tylko rejestratorami faktów i ocenodawcami lecz także stwarzać odpowiednie sytuacje i uczyć szkolonych poprawnego wypracowywania różnorodnych decyzji i właściwego działania^{42/}.

Grupa podgrywająca stanowi jeden z ważniejszych elementów składowych sztabu kierownictwa ćwiczenia podczas prowadzenia treningów sztabowych i gier wojennych. Do jej składu powinni wchodzić przygotowani pod względem fachowym oficerowie znający doskonale organizację i planowany przebieg ćwiczenia. Dobre przygotowanie grupy podgrywającej zapewnia w dużym stopniu realizację założonych celów ćwiczenia. Praca tej grupy powinna przebiegać zgodnie z harmonogramem podawania wiadomości a nieodzownym elementem poprawnej pracy umożliwiającym dokładną kontrolę działań ćwiczących powinna być prowadzona ściśle ewidencja otrzymanych rozkazów, zarządzeń, wytycznych itp.

Duże znaczenie dla poprawnej pracy grupy podgrywającej ma odpowiednie jej rozmieszczenie w stosunku do ćwiczących. Rozmieszczenie powinno wykluczać możliwość wzajemnego kontaktowania się. W sporadycznych wypadkach członkowie grupy podgrywającej mogą być wzywani przez ćwiczących, jednak czas ich przybycia powinien odpowiadać realnym odległościom dzielącym miejsca pracy zainteresowanych.

Grupa omówienia ćwiczenia powinna się składać z żołnierzy zawodowych o dużym doświadczeniu, wysokich kwalifikacjach fachowych i umiejętnościach pisemnego ujęcia i przedstawiania swoich spostrzeżeń i wniosków.

Grupa omówienia powinna rozpoczynać prace wstępne z chwilą usta-

42/ W ćwiczeniach taktycznych wojsk łączności nie ma potrzeby organizowania oddzielnych i samodzielnych zespołów czy grup kontrolno-badawczych oraz pomocników kierownika ćwiczenia. Natomiast przypisywane jednym i drugim zadania wykonują pomocnicy kierownika ćwiczenia.

lenia celów, problematyki i koncepcji rozegrania ćwiczenia. W okresie przygotowawczym wysiłek grupy omówienia powinien skupiać się na wnikliwym i selektywnym zbieraniu materiałów teoretycznych oraz powiązaniu ich z projektem metodyczno-taktycznym ćwiczenia. Natomiast w toku ćwiczenia wysiłek ten powinien być skupiony przede wszystkim na śledzeniu praktycznej działalności ćwiczących.

Grupa zabezpieczenia wymaga zaangażowania żołnierzy z różnych służb. Działaniem jej powinno być objęcie przygotowanie sprzętu kwaterunkowego, środków materiałowych, pomieszczeń, środków medycznych itp. W skład tej grupy powinni wchodzić żołnierze z etatowych pododdziałów zabezpieczenia.

Przeprowadzone w toku badań analizy i wywiady wskazują, że istnieje potrzeba doskonalenia procesu przygotowania kierownictwa ćwiczeń pod względem organizacyjno-metodycznym.

Wyniki badań literatury przedmiotu i praktycznej działalności kierownictw ćwiczeń taktycznych wojsk łączności wykazują, że aby kierownictwa dobrze wykonywały ciążące na nich obowiązki to w etapie przygotowania ćwiczenia powinny one: przyjąć jednolitą interpretację celów ćwiczenia i sposobów realizacji zadań oraz jednakowe kryteria ocen; pogłębić znajomość zasad prowadzenia działań bojowych i organizacji łączności; przypomnieć miejsce, rolę, obowiązki i prawa oraz sposoby i metody pracy podczas wykonywania zadań wynikających z pełnionej funkcji. Ponadto proces przygotowania bezpośredniego członków kierownictwa powinien być poprzedzony:

- określeniem: obowiązków, praw i sposobów pracy wszystkich osób funkcyjnych w ćwiczeniu; kryteriów przyznawania "powodzenia" ćwiczącym^{43/}; zasad współpracy między członkami kierownictwa,
- ustaleniem sposobów pozorowania oddziaływania nieprzyjaciela

na siły i środki łączności.

Natomiast bezpośrednie przygotowanie kierownictwa ćwiczenia taktycznego wojsk łączności powinno być prowadzone w postaci dwóch form tj. przygotowania w formie instruktażu i przygotowania w formie samokształcenia.

Przeprowadzone badania sugerują, że aby instruktaż spełnił swoją rolę to powinien zawierać:

- 1/ wystąpienie głównego autora/autora/ ćwiczenia, w którym przedstawia: temat, cele i zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia; tło taktyczne, na którym oparto konstrukcję metodyczno-taktyczną ćwiczenia; etapy lub ilość zajęć grupowych oraz problemy merytoryczne przewidziane w nich do rozwiązania przez ćwiczących; warunki organizacji ćwiczenia; rozwiązania autorskie trudniejszych problemów itp.;
- 2/ pytania do głównego autora /autora/ ćwiczenia;
- 3/ orówienie ogólnych zasad teoretycznych dotyczących problemów rozwiązywanych w ćwiczeniu;
- 4/ wytyczne kierownika ćwiczenia dotyczące: sposobu sprawdzenia przygotowania się szkolonych do ćwiczenia; sposobu przerabiania zasadniczych zagadnień szkoleniowych; stopnia wymagalności; sposobu rozwiązywania problemów taktyczno-specjalnych; sposobu pracy osób funkcyjnych kierownictwa, zakresu ich obowiązków itp.; systemu dowodzenia, łączności oraz dokumentów kodowych i przestrzegania tajemnicy wojskowej.

W końcowej części instruktażu powinno nakazać się jego uczestnikom pobranie dokumentów niezbędnych do pracy w celu dokładnego za-

-
- 43/ Przez pojęcie "przyznanie powodzenia" autor rozumie sposób działania osób kierownictwa, który sankcjonuje takie działanie ćwiczących prowadzące do porządanych zmian, zamierzonych jako cel tego działania.

poznania się z ich treścią.

W ćwiczeniach grupowych ważnym przedsięwzięciem w przygotowaniu prowadzących zajęcia grupowe jest instruktaż do zajęć prowadzonych w terenie. Celem tego instruktażu jest dokładne zaznajomienie się z rejonami pracy, dojazdem do nich oraz koncepcja rozegrania poszczególnych sytuacji łączności na tle dynamicznych sytuacji taktycznych i możliwymi wariantami rozwiązań ćwiczących, a także z proponowanym rozwiązaniem autorskim. Instruktaż w terenie powinien rozpoczynać się pełną orientacją topograficzną i taktyczno-specjalną.

Przygotowanie osobiste w procesie samokształcenia członków kierownictwa ćwiczenia powinno rozpocząć się jeszcze przed instruktażem poprzez samodzielne zapoznanie się z planem przeprowadzenia ćwiczenia zwłaszcza od strony merytorycznej.

Po instruktażu, gdzie członkowie kierownictwa ćwiczenia otrzymują podstawowe informacje o ćwiczeniu, powinni oni przystąpić do studiowania stosownej literatury, przeanalizowania obiektywnych czynników wpływających na metodykę prowadzenia ćwiczenia tj.: przedmiotu, celu i tematu nauczania, wieku i stanowisk służbowych ćwiczących oraz metod i warunków szkolenia.

Dokonana podczas badań analiza form przygotowania kierownictwa do ćwiczeń taktycznych wojsk łączności wykazuje, że tak przeprowadzone przygotowanie kierownictwa pod względem organizacyjno-metodycznym i merytorycznym pozwala później w toku prowadzenia ćwiczenia ustrzec się podstawowych błędów, które utrudniałyby w zasadniczy sposób zrealizowanie założonych celów w ćwiczeniu.

Z o r g a n i z o w a n i e ł ą c z n o ś c i k i e r o w -
n i c t w a ć w i c z e n i a jak wykazuje to praktyka spoczywa na szefie łączności jednostki /instytucji, uczelni/ organizującej to ćwiczenie. Organizuje się ją według zapotrzebowania zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia. Powinna ona zapewnić sprawne kierowanie

ćwiczącymi, podgrywającymi, kontrolującymi i zabezpieczającymi. Łączność ta powinna być zorganizowana i sprawdzona jeszcze przed rozpoczęciem ćwiczenia. Do ćwiczeń taktycznych wojsk łączności należy wykorzystywać istniejący system automatycznej łączności telefonicznej, którego aparaty abonenckie znajdują się w pomieszczeniach przewidzianych do wykorzystania w ćwiczeniu. Doraźnie, w miarę potrzeb, można rozbudować abonencką sieć telefoniczną. Szef łączności zobowiązany jest opracować odpowiedni spis telefonów wraz z tabelą sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych ćwiczenia z przeznaczeniem tak dla kierownictwa jak i ćwiczących.

Przygotowanie pomieszczeń w celu przeprowadzenia w nich ćwiczenia taktycznego wojsk łączności powinno, jak wykazują to wyniki badań praktycznej działalności organizatorów takich ćwiczeń oraz doświadczenia własne autora, objąć następujące działania:

- dobranie wielkości pomieszczeń do ilości ćwiczących;
- dobranie ilości pomieszczeń odpowiednio do struktury organizacyjnej ćwiczenia;
- urządzenie w poszczególnych pomieszczeniach odpowiedniej ilości miejsc pracy dla ćwiczących i zorganizowanie łączności;
- ukończenie pomieszczeń w potrzebne techniczne środki dydaktyczne;
- dostarczenie odpowiednich pomocy dydaktycznych;
- ocenę stanu sprawności wyposażenia technicznego i kwatermistrzowskiego;
- rozpoznanie stanu sanitarnego itp.

Odpowiedzialność za urządzenie i przygotowanie pomieszczeń ponosi organizujący ćwiczenie, który do ich przygotowania powinien wykorzystać wyspecjalizowane służby zabezpieczenia.

Praktyka wskazuje, że oprócz przygotowania pomieszczeń i środków

technicznych w ramach tych przygotowań powinno zabezpieczyć się jeszcze:

- mapy;
- dokumenty kodowe / kod map, kod terenu, tabele rozmównicze itp/;
- opisy geograficzne / terenu działań, występujących urządzeń radio- i telekomunikacji, zakładów przemysłu elektronicznego/;
- dostęp do wydawnictw fachowych.

Przygotowanie ćwiczących do udziału w ćwiczeniach taktycznych wojsk łączności odbywa się przez cały czas prowadzenia wewnętrznego szkolenia doskonalącego w danym roku szkoleniowym. W większości wypadków sztaby jednostek łączności oraz komórki łączności sztabów ogólnowojskowych /rodzajów wojsk/ są w posiadaniu danych o terminie i tematyce ćwiczeń organizowanych przez sztab przełożony. Dlatego odpowiedni dowódca /szef/ do czasu ich rozpoczęcia powinien spowodować, aby w toku wewnętrznego szkolenia doskonalącego zwracano większą uwagę na problematykę wynikającą z tematów planowanych ćwiczeń.

Wyniki badania literatury i praktycznej działalności szkoleniowej w jednostkach łączności wykazują, że przygotowanie kadry zawodowej wojsk łączności do ćwiczeń tych wojsk nie powinno zakłócać toku szkolenia i prowadzić do przeładowania bieżących zadań szkoleniowych zagadnieniami związanymi z tematem planowanego ćwiczenia. Należy jednak zapewnić wszystkim uczestnikom planowanego ćwiczenia przypomnienie zasad zachowania tajemnicy wojskowej, tajnego dowodzenia i porządku wojskowego.

Przygotowanie szkolonych do ćwiczeń grupowych powinno mieć trochę inny charakter. Po osobistym przygotowaniu się przez prowadzącego zajęcia w ramach ćwiczenia grupowego, powinien on udzielić instruktażu ćwiczącym. Sposób prowadzenia instruktażu do zajęć grupowych w badanych ćwiczeniach wojsk łączności zależał głównie od poziomu

posiadanej przez prowadzącego wiedzy i doświadczenia, składu ćwiczących, stopnia trudności problemów, które mieli rozwiązywać ćwiczący oraz czasu przeznaczanego na jego przeprowadzenie.

Przeprowadzona analiza literatury przedmiotu i materiałów źródłowych dotyczących przygotowania ćwiczeń grupowych wskazuje, że instruktaż dla szkolonych przed ćwiczeniami grupowym wojsk łączności powinien zawierać:

1/ w części organizacyjnej:

- podanie tematu, czasu i miejsca zajęcia grupowego;
- określenie materiałów i pomocy, które mają pobrać z kancelarii ćwiczący;
- postawienie zadań, które do czasu rozpoczęcia ćwiczenia grupowego muszą wykonać ćwiczący;
- podanie wykazu literatury obowiązkowej i zalecanej do przedstawiania.

2/ w części metodycznej:

- określenie zarysów przebiegu ćwiczenia i ról w jakich występują ćwiczący w poszczególnych zajęciach grupowych;
- przedstawienie głównych problemów taktycznych i specjalistycznych występujących w ćwiczeniu i wskazówki ich rozwiązania;
- odpowiedzi na pytania itp.

Za przygotowanie kadry sztabów i dowództw jednostek łączności odpowiadają ich dowódcy a za kadre wydziałów i szefostw wojsk łączności sztabów związków taktycznych i związków operacyjnych szefowie tych komórek.

O r g a n i z o w a n i e z a b e z p i e c z e n i a t y -
ł o w e g o ć w i c z e n i a t a k t y c z n e g o w o j s k ł ą c z n o ś c i jest czynnością dość złożoną i na pewno pracochłonną. Wymaga zaangażowania ludzi różnych specjalności do wykonania różnych prac oraz ich właściwej organizacji. Za organizowanie tego zabezpieczenia oprócz

dowódcy /szefa/ organizującego ćwiczenie odpowiada także kwatermistrz i zastępca dowódcy ds. technicznych, którzy wydają dla swoich pionów odpowiednie zarządzenia. Organizowanie zabezpieczenia tyłowego ćwiczeń taktycznych wojsk łączności, co potwierdzają także przeprowadzone badania, obejmuje przede wszystkim przygotowanie sprzętu kwaterunkowego, sprzętu technicznego, odpowiednich środków materiałowych, żywnościowych i medycznych niezbędnych do zabezpieczenia działalności kierownictwa ćwiczenia i ćwiczących.

Powyżej przedstawiony projekt czynności i przedsięwzięć wykonywanych w etapie przygotowania ćwiczenia taktycznego wojsk łączności to rezultat przemyśleń, uzyskanych potwierdzeń w wyniku badań materiałów źródłowych i praktycznej działalności organizatorów ćwiczeń taktycznych wojsk łączności oraz innych rodzajów wojsk. Autor uważa, że powinien podkreślić, iż przedstawione propozycje w zakresie procesu przygotowania ćwiczeń taktycznych wojsk łączności należy traktować jako drogowskaz w pracy kierownika i zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia a w realiach szkolenia zawsze uwzględniać konkretne warunki i potrzeby jednostki/ instytucji, uczelni/ i do nich dostosowywać ilość, formę i treści proponowanych przedsięwzięć etapu przygotowania określonego rodzaju ćwiczenia taktycznego wojsk łączności.

3.2. Organizowanie ćwiczeń taktyczno-specjalnych.

Rozwiązanie problemu doskonalenia organizowania ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności stanowi podstawę do teoretycznego przygotowania osób funkcyjnych wojsk łączności oraz ich praktycznej działalności związanej z opracowaniem, przygotowaniem i zapewnieniem sprawnego funkcjonowania struktur organizacyjnych ćwiczenia w toku jego prowadzenia.

Udoskonalone zasady organizowania ćwiczeń taktyczno-specjalnych

wojsk łączności powinny, jak wykazują to przeprowadzone badania, odpowiedzieć na pytanie: co i jak oraz za pomocą jakich środków powinny czynić organa odpowiedzialne za zorganizowanie ćwiczenia taktyczno-specjalnego, aby jego opracowanie i przygotowanie spełniało stawiane mu wymagania?

Przeprowadzone badania literatury, materiałów źródłowych oraz praktycznej działalności organizatorów ćwiczeń taktyczno-specjalnych wykazują, że organizowanie tych ćwiczeń to realizowanie ogółu niezmiernie złożonych przedsięwzięć umożliwiających właściwe rozpoczęcie i prowadzenie ćwiczenia. Wymagają one dużego nakładu pracy dowództw jednostek łączności, komórek łączności sztabów ogólnowojskowych i rodzajów wojsk.

Niezbędną do przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego dokumentację opracowuje zazwyczaj zespół autorski ćwiczenia, natomiast niezbędne przedsięwzięcia organizacyjne najczęściej wykonuje dowództwo/szefostwo/, które później kieruje przebiegiem ćwiczenia.

Realizowane w etapie przygotowania przedsięwzięcia mają na celu umożliwić terminowe rozpoczęcie a następnie sprawne przeprowadzenie ćwiczenia zgodnie z opracowaną do niego dokumentacją.

Zakres przedsięwzięć i pracy organizatorów ćwiczeń taktyczno-specjalnych w każdym wypadku zależy od rodzaju ćwiczenia, szczebla dowodzenia ćwiczących, rozmachu ćwiczenia, założonych celów szkoleniowych, możliwości materiałowych i sprzętowych oraz szeregu innych często bardzo złożonych czynników.

Największy zakres prac przygotowawczych występuje w trakcie organizowania ćwiczeń taktyczno-specjalnych zgrywających określony system łączności co podyktowane jest koniecznością wykonania obszernej i mocno zróżnicowanej treściowo dokumentacji oraz prac adaptacyjnych terenu w rejonie ćwiczenia.

Organizowanie ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinno odbywać się

pod takim kątem, aby opracowywana dokumentacja, wykonywane przedsięwzięcia przygotowawcze, przygotowanie kierownictwa i szkolonych całkowicie zapewniały osiągnięcie wysokich efektów szkoleniowych oraz przeprowadzenie ćwiczenia w warunkach zbliżonych do współczesnego /prognozowanego/ pola walki.

3.2.1. Opracowanie ćwiczeń taktyczno-specjalnych.

=====

Ćwiczenie taktyczno-specjalne wojsk łączności to forma organizacyjna praktycznego szkolenia, w której określone siły i środki łączności lub całe pododdziały/oddziały, związki taktyczne/ łączności mogą samodzielnie tj. bez udziału sztabów ogólnowojskowych, sztabów rodzajów wojsk i służb oraz wojsk, działać w terenie zgodnie z ujętymi w regulaminach walki i instrukcjach łączności zasadami, trenować wykonywanie zadań łączności w różnych warunkach współczesnego pola walki^{44/}.

Istota ćwiczenia taktyczno-specjalnego polega na tym, że pododdziały łączności różnych specjalności rozwijające węzeł, linię czy też system łączności określonego szczebla dowodzenia są szkolone równocześnie niezależnie od skali ćwiczenia według wspólnego tematu oraz jednolitej koncepcji metodyczno-taktycznej i organizacyjnej.

W odróżnieniu od zajęć taktyczno-specjalnych podczas ćwiczeń taktyczno-specjalnych sytuacja taktyczna/operacyjna/ i sytuacja łączności powinna być przedstawiana w sposób pełny a nie w oddzielnych fragmentach oraz rozwijana zgodnie charakterem działań bojowych.

Natomiast zorganizowany system łączności powinien być obciążony obiegiem wiadomości zgodnie z rozwojem sytuacji taktycznej a na jej tle sytuacji łączności. W tej sytuacji pracę niećwiczących dowódców i sztabów imituje się poprzez nadawanie i odbieranie wcześniej

^{44/} Definicja sformułowana przez autora.

opracowanych telegramów i sygnałów ćwiczebnych oraz prowadzenie rozrów służbowych.

Ćwiczenia taktyczno-specjalne wojsk łączności, podobnie jak ćwiczenia z wojskami, prowadzi się w celu doprowadzenia do perfekcji praktycznych umiejętności stanu osobowego pododdziałów łączności w warunkach pozorowanego pola walki a także w celu przygotowania całych pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności do wykonywania swoich specjalistycznych zadań podczas oczekującego ich udziału w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych i ćwiczeń z wojskami, które będą dla nich sprawdzianem do wykonywania zadań łączności w warunkach pola walki, ponieważ wtedy obsługują/zabezpieczają/ one ćwiczące sztaby lub sztaby i wojska będące faktycznymi użytkownikami rozwiniętego systemu łączności.

Zgodnie z "Programem szkolenia pododdziałów wojsk łączności" ćwiczenia taktyczno-specjalne z pododdziałami łączności mające na celu zgranie systemu łączności określonego szczebla dowodzenia organizuje się corocznie i przeprowadza na kanwie ćwiczenia ogólnowojskowego/ćwiczenia dowódczo-sztabowe, ćwiczenia z wojskami/ lub szkolenia taktyczno-specjalnego (26).

Analiza ogólnych zasad metodyki ćwiczeń oraz praktycznej działalności szkoleniowej dowództw jednostek i samodzielnych pododdziałów łączności wykazuje, że właściwe zorganizowanie /opracowanie, przygotowanie/ oraz przeprowadzenie ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności podobnie jak ćwiczenia z wojskami innych rodzajów wojsk, wymaga znajomości zasad i metod szkolenia wojsk, znajomości taktyki łączności i specyfiki działania pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności różnych specjalności oraz warunków i właściwości terenu w rejonie planowanego ćwiczenia.

Praca nad zorganizowaniem ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności powinna rozpoczynać się już w momencie opracowywania pla-

nu zamierzeń szkoleniowych na dany rok. Uwzględnia się tam główny temat ćwiczenia, przybliżony termin jego przeprowadzenia oraz siły i środki, które będą w nim brały udział. Fakt, że ćwiczenia taktyczno-specjalne wymagają dużego wysiłku szkoleniowego wojsk i zużycia różnego rodzaju środków materiałowych powoduje, że proces jego opracowania powinien być dobrze zorganizowany a uczestniczący w nim czuli i rozumieli ciążące na nich obowiązki oraz ciężar odpowiedzialności za końcowy efekt szkoleniowy ćwiczenia.

Podstawą do opracowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego są dane zawarte w rocznych planach szkolenia jednostki i które zazwyczaj sprowadzają się do określenia:

- tematu, celu i rodzaju ćwiczenia;
- składu biorących udział w ćwiczeniu;
- miejsca przeprowadzenia ćwiczenia;
- terminu przeprowadzenia ćwiczenia.

Na proces opracowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinny mieć także wpływ ustalenia zawarte w rozkazach szkoleniowych, regulaminach i instrukcjach oraz wyniki szkolenia indywidualnego i zespołowego z poprzedniego okresu szkolenia. Nie mniejsze znaczenie ma również uwzględnianie potrzeb i warunków szkolenia w jednostce oraz poziom przygotowania kierownika i zespołu autorskiego ćwiczenia zarówno pod względem merytorycznym jak i metodycznym.

Pragnąc odpowiedzieć na pytanie: co i jak oraz za pomocą jakich środków powinny czynić organa odpowiedzialne za zorganizowanie ćwiczenia, aby jego opracowanie i przygotowanie spełniło stawiane mu wymagania, musimy uściślić co rozumiemy pod pojęciem "organa odpowiedzialne" i określić jakie ciążą na nich obowiązki związane z opracowaniem ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności.

Za opracowanie ćwiczenia taktyczno-specjalnego zgodnie z kompetencyjnym zakresem odpowiedzialności szkoleniowej odpowiada osobiście

dowódca/szef/ o jeden szczebel wyżej od dowódcy ćwiczącego, występując jako przyszły kierownik ćwiczenia. Do opracowania ćwiczenia wykorzystuje podległych mu oficerów (26). Możemy więc powiedzieć, że pod pojęciem "organa odpowiedzialne" kryje się przełożony, który zobowiązany jest zorganizować i przeprowadzić ćwiczenie wykorzystując do tego podległą mu kadrę zawodową.

Przeprowadzone badania wskazują, że w procesie opracowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego aktywnie uczestniczyć powinien przełożony - przyszły kierownik ćwiczenia poprzez wykonywanie całego szeregu czynności do których jest predysponowany z tytułu zajmowanego stanowiska i wynikającego z tego faktu wniosku, że powinien on być najlepiej zorientowany w warunkach i potrzebach szkoleniowych jednostki/oddziału, związku taktycznego/ łączności.

Analiza literatury przedmiotu (9, 17, 18, 25), materiałów źródłowych oraz doświadczenia z praktyki szkolenia wojsk sugerują, że modelowy zakres obowiązków ciążących na przyszłym kierowniku ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinien wyróżniać w jego działaniu trzy fazy: wstępna, przygotowania ćwiczenia i prowadzenia ćwiczenia^{45/}.

W fazie wstępnej odpowiadającej etapowi opracowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego przyszły kierownik ćwiczenia zobligowany byłby do:

- analizy tematu, rodzaju i celu ćwiczenia;
- analizy warunków i potrzeb szkoleniowych jednostki/pododdziału, oddziału, związku taktycznego/ łączności;
- określenia warunków koniecznych do osiągnięcia głównego celu ćwiczenia;
- określenia wstępnego projektu organizacyjnego i metodyczno-taktycznego ćwiczenia;

45/ Modelowy zakres czynności kierownika ćwiczenia taktyczno-specjalnego przedstawiono w załączniku nr 13.

- wyznaczenia z podległej mu kadry zespołu autorskiego i głównego autora ćwiczenia;
- wydanie wytycznych słownemu autorowi ćwiczenia do opracowania i przygotowania ćwiczenia;
- przeprowadzenia rekonesansu i skonkretyzowania w terenie wstępnego projektu układu ćwiczenia.

Dokładne przeanalizowanie treści tematu i głównego celu ćwiczenia taktyczno-specjalnego pozwoli przyszłemu kierownikowi ćwiczenia uzmysłowić to, co w tym ćwiczeniu jest najistotniejsze oraz jakie warunki muszą być spełnione, aby można było osiągnąć jego główny cel. Analiza realnych potrzeb i warunków jednostki/pododdziału, oddziału, związku taktycznego/ łączności sprzyjać będzie ustaleniu realnych ogólnych celów i zagadnień szkoleniowych oraz umożliwi właściwą organizację ćwiczenia taktyczno-specjalnego.

Kierownik ćwiczenia musi pamiętać także o tym, że żadne ćwiczenie taktyczno-specjalne, nawet to zgrawające system łączności, nie może uwzględniać wszystkich możliwych w tym temacie zagadnień szkoleniowych. Z tego też powodu powinien najpierw ustalić jakie zagadnienia szkoleniowe były już przerobione we wcześniejszych ćwiczeniach zarówno wojsk łączności jak i innych oraz w jakim stopniu zostały one opanowane przez kadre wojsk łączności. Następnie powinien ustalić te zagadnienia, które powinny być przerobione z udziałem realnych sił i środków łączności a dalej te zagadnienia, które będą mogły być przerobione w ćwiczeniach taktycznych wojsk łączności lub innych ćwiczeniach z udziałem kadry i pododdziałów łączności. W tym procesie kierownik ćwiczenia powinien dążyć do tego, aby zagadnienia ustalone do przerobienia w ćwiczeniu taktyczno-specjalnym stanowiły pewną kontynuację z ćwiczeń poprzednich i były uzupełnieniem lub wyprzedzeniem do tych, które będą realizowane w przyszłych ćwiczeniach dowódczo-sztabowych i ćwiczeniach z wojskami.

Wynikiem tak przeprowadzonej pracy mylowej przez kierownika ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinien być wstępny projekt układu ćwiczenia pod względem metodyczno-taktycznym i organizacyjnym, który będzie stanowić metodyczne podstawy przebiegu ćwiczenia oraz ogólny zarys planu i warunków działania wojsk własnych i nieprzyjaciela^{46/}.

Do wypracowania wstępnego projektu układu ćwiczenia kierownik powinien wyznaczyć zespół autorski i głównego autora ćwiczenia taktyczno-specjalnego.

Przeprowadzone badania oraz wnioski z sympozjum^{47/} wskazują, że w celu opracowania ćwicze, taktyczno-specjalnych z pododdziałami łączności do szczebla kompanii łączności pułku ogólnowojskowego /równorzędnej/ wystarczy wyznaczyć tylko autora ćwiczenia. Natomiast do opracowania ćwiczeń taktyczno-specjalnych od batalionu łączności /równorzędnego/ wzwyż, należy wyznaczać głównego autora ćwiczenia i podporządkowany mu zespół autorski. Zespół autorski ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinien się składać z przedstawicieli zasadniczych komórek sztabu organizującego ćwiczenie.

Przełożony - przyszły kierownik ćwiczenia taktyczno-specjalnego - przeprowadzić powinien z zespołem autorskim/autorem/ ćwiczenia odprawę i wydać wytyczne do opracowania i przygotowania tego ćwiczenia. Wytyczne powinny wskazać zespołowi autorskiemu/autorowi/ ćwiczenia ogólny kierunek pracy. Treść wytycznych to nic innego, jak wypracowany wcześniej przez kierownika ćwiczenia wstępny projekt układu ćwiczenia^{48/}.

46/ Przykład wstępnego projektu metodyczno-taktycznego ćwiczenia taktyczno-specjalnego przedstawiono w załączniku nr 14.

47/ Sympozjum nt.: "Organizowanie i prowadzenie ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności" zorganizowane i przeprowadzone przez KTWŁ i KNS z udziałem przedstawicieli SWŁ MON, SWŁ POW, SWŁ WOW, ZT i jednostek łączności oraz WSOWŁ w dniu 18.10.1989 r.

48/ Przykład wytycznych kierownika ćwiczenia taktyczno-specjalnego dla zespołu autorskiego tego ćwiczenia przedstawiono w zał.nr 15.

Kolejną czynnością jaką po odprawie i wydaniu wytycznych powinien wykonać przyszły kierownik ćwiczenia taktyczno-specjalnego jest przeprowadzenie rekonesansu rejonu ćwiczenia. Przeprowadzone wywiady i uzyskane opinie wskazują, że jest to jeden z ważniejszych elementów pracy kierownika ćwiczenia w procesie organizowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego. Rekonesans rejonu ćwiczenia taktyczno-specjalnego prowadzony być powinien przede wszystkim pod kątem wykorzystania właściwości terenu oraz znajdujących się w nim obiektów do rozmieszczenia ćwiczących i kierownictwa ćwiczenia oraz dla rozegrania określonych sytuacji bojowych, a na ich tle sytuacji łączności. Efektem rekonesansu powinno być skonkretyzowanie wstępnego projektu układu ćwiczenia, który wzbogacony ustaleniami rekonesansu tworzy koncepcję metodyczno-taktyczną ćwiczenia zmaterializowaną przez zespół autorski ćwiczenia w postaci planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego^{49/}.

Po przeprowadzeniu rekonesansu rejonu ćwiczenia przyszły kierownik ćwiczenia osobiście lub poprzez swoich etatowych zastępców powinien nadzorować opracowywanie podstawowych dokumentów ćwiczenia.

Tak więc w świetle przeprowadzonych badań wyglądałaby odpowiedź na pytanie co i jak oraz za pomocą jakich środków powinien czynić przełożony - przyszły kierownik ćwiczenia taktyczno-specjalnego w procesie jego opracowania, aby ćwiczenie spełniło stawiane przed nim wymagania.

Drugim członem "organu odpowiedzialnego" za opracowanie ćwiczenia taktyczno-specjalnego, jak to wykazano już wcześniej, jest zespół autorski /autor/ ćwiczenia.

Badania literatury (17, 18, 19, 25) oraz praktycznej działalności organizatorów ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności potwier-

49/ Treść pracy kierownictwa ćwiczenia podczas rekonesansu rejonu ćwiczenia taktyczno-specjalnego przedstawiono w załączniku nr 16.

dzają tezę, że zespół autorski/autor/ ćwiczenia taktyczno-specjalnego w wojskach łączności w swojej pracy przy opracowaniu ćwiczenia oprócz wytycznych kierownika ćwiczenia powinien oprzeć się także na obowiązujących dyrektywach, rozkazach i wytycznych do szkolenia, programach i planach szkolenia oraz regulaminach, instrukcjach i innych obowiązujących w tym zakresie wydawnictwach wojskowych. Powinien on także uwzględniać możliwości jednostki w zakresie przygotowania i przeprowadzenia ćwiczenia.

Przeprowadzone badania w zakresie stanu teorii i praktyki opracowania ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności przez zespół autorski/autora/ ćwiczenia wskazują, że dotychczasowa praca tych zespołów opierała się przede wszystkim na doświadczeniu ich członków oraz teorii z innych rodzajów wojsk, która w przeważającej części nie uwzględnia specyficznych potrzeb wojsk łączności. Fakt ten bardzo często stanowi główną przyczyną niskiego stopnia poprawności metodycznej i merytorycznej opracowywanej dokumentacji ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności.

Uwzględniając ogólnie przyjmowane metodyczne zasady postępowania w procesie opracowania ćwiczeń^{50/} oraz wyniki badań i wnioski z wspomnianego wcześniej sympozjum naukowego, należy cały zakres pracy przypadający zespołowi autorskiemu/autorowi/ ćwiczenia taktyczno-specjalnego w procesie jego opracowania podzielić na trzy odrębne etapy: wstępny, zasadniczy i końcowy^{51/}.

Etap wstępny uwzględniałby czynności związane z działalnością analityczno-organizatorską przygotowującą do etapu zasadniczego i obejmowałby wykonanie następujących czynności:

- analizę tematu, celu ćwiczenia i wytycznych przełożonego do

50/ Wymienione zasady metodyczne opisane są szczegółowo w pozycji (29).

51/ Pełny zakres proponowanych czynności zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia taktyczno-specjalnego w wojskach łączności wykonywanych w procesie jego opracowania przedstawiono w załączniku nr 17.

opracowania i przygotowania ćwiczenia;

- dobranie i przestudiowanie obowiązującej oraz dostępnej literatury i innych materiałów szkoleniowych;
- ostateczne sformułowanie celów, zagadnień szkoleniowych i podział ćwiczenia na etapy;
- uściślenie, na podstawie analizy mapy, rejonu przeprowadzenia ćwiczenia i wybranie rejonów rozgrywania sytuacji dynamicznych oraz imitowania sytuacji bojowych /SB/;
- dobór map i ewentualny rekonesans rejonu;
- sporządzenie planu pracy zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia^{52/}.

Uwzględniając wyniki badań literatury(14,15,17,21) i materiałów źródłowych(6,26) wydaje się, że w zakończeniu tego etapu zespół autorski/autor/ powinien już:

- w pełni zrozumieć treści tematu, rodzaj ćwiczenia i jego cele;
- mieć ustalone z kim ćwiczenie ma być przeprowadzone;
- rozstrzygnąć problemy wskazane przez przełożonego w wytycznych;
- mieć wybrane przykłady z literatury możliwe do wykorzystania w tym temacie;
- sprecyzować cele, zagadnienia szkoleniowe, rejon przeprowadzenia ćwiczenia i rejon, w których będą imitowane dynamiczne sytuacje bojowe z użyciem ćwiczebnych i bojowych środków minersko-zaporowych;
- określić kto, co i kiedy realizuje oraz za co odpowiada.

Etap zasadniczy to realizacja czynności ściśle związanych z opracowaniem podstawowych dokumentów ćwiczenia i w świetle wyników z przeprowadzonych badań powinien obejmować:

- opracowanie planu przeprowadzenia ćwiczenia w formie graficznej i opisowej;
- opracowanie założeń do ćwiczenia^{53/};

52/ Spełniałby także funkcję planu przygotowania ćwiczenia.

- opracowanie dokumentów bojowych łączności;
- opracowanie planu łączności kierownictwa ćwiczenia wraz z dokumentami eksploatacyjnymi;
- opracowanie planu pozorowania pola walki i imitowania sytuacji bojowych z wykorzystaniem ćwiczebnych i bojowych środków minersko-zaporowych;
- opracowanie planu regulacji ruchu;
- opracowanie planu omówienia ćwiczenia;
- opracowanie innych niezbędnych dokumentów, których potrzeba wynika z celu ćwiczenia i realizowanych w nim zadań szkoleniowych^{54/};
- udział w rekonesansie prowadzonym przez kierownika ćwiczenia.

Uzyskane w toku przeprowadzonych badań wyniki wskazują, że zakres, forma i treści opracowywanej dokumentacji do ćwiczeń taktyczno-specjalnych zależą od rozmachu tych ćwiczeń, liczby ćwiczących szczebli dowodzenia, wymagań i właściwości procesu szkolenia charakterystycznego dla poszczególnych specjalności pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności oraz zdolności organizatorskich i stylu pracy organizatorów tych ćwiczeń. Natomiast rozwinięcie koncepcji metodyczno-taktycznej ćwiczenia i szczegółowe jej opracowanie w postaci wyżej wymienionych dokumentów stanowi najważniejszy i najbardziej odpowiedzialny etap pracy zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności^{55/}.

Podstawowym dokumentem metodyczno-organizacyjnym ćwiczenia taktyczno-specjalnego, jak wykazuje to praktyka i potwierdzają przeprowadzone badania, jest p l a n p r z e p r o w a d z e n i a ć w i c z e n i a, który stanowi podstawę do opracowania pozostałych doku-

53/ Opracowuje się w zależności od potrzeb i założonych do osiągnięcia w ćwiczeniu celów.

54/ Do ćwiczeń taktyczno-specjalnych prowadzonych do szczebla oddziału ogólnowojskowego włącznie zamiast tych wszystkich dokumentów proponuje się opracowywanie planu przeprowadzenia ćwiczenia w formie planu-konspektu na mapie - patrz załącznik nr 19.

mentów ćwiczenia. Plan ten powinno opracowywać się w formie graficznej na mapie oraz uzupełniać częścią opisową zawierającą przede wszystkim te elementy, których nie można przedstawić na mapie w postaci umówionych skrótów i znaków taktycznych.

Plan przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego w dotychczasowej praktyce szkoleniowej wojsk łączności opracowuje się jako dokument dość mocno zróżnicowany tak w formie jak i w treści. Zawsze jednak wyróżniana jest w nim część graficzna i część opisowa.

Część graficzna planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego bardzo często wykonywana jest na dwóch mapach. Na jednej przedstawiany jest zazwyczaj "zamiar operacyjno-taktyczny stron" o dwa szczeble dowodzenia wyżej niż ćwiczący szczebel łączności, a na drugiej "Zarys dynamiki działania ćwiczących" czyli faktyczne działanie ćwiczących w terenie. Cała problematyka części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego jest przeważnie sprowadzana do: zamiaru operacyjno-taktycznego występujących w ćwiczeniu stron, położenia wyjściowego stron, zadania ogólnego ćwiczącego szczebla dowodzenia, zadania wykonywanego przez ćwiczący szczebel dowodzenia do czasu rozpoczęcia ćwiczenia, wybranych elementów decyzji dowódcy ze szczegółowością stosowaną przy prowadzeniu map roboczych szefów łączności danego szczebla dowodzenia, organizacji łączności dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia, dynamiki działania ćwiczących.

Praktyka wykazuje, że w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych najczęściej ćwiczą dowództwa pododdziałów łączności, natomiast prawie nigdy nie ćwiczą komórki łączności sztabów ogólnowojskowych/rodzajów wojsk/ ani dowództwa i sztaby oddziałów i związków taktycznych łączności. Są one jednak wykorzystywane w ramach kierownictw tych ćwiczeń.

55/ Obrazują to zestawienia dokonane w załącznikach nr 7 i 18.

Sytuacja taka dopuszczalna jest jeszcze w ćwiczeniach jednoszczeblowych, natomiast w ćwiczeniach zgrywających system łączności, ćwiczeniach kompleksowych i wieloszczeblowych komórki łączności sztabów ogólnowojskowych/rodzajów wojsk/ i sztabów oddziałów/związków taktycznych/ łączności powinny wchodzić w skład ćwiczących. Jeżeli więc będą one ćwiczyły to muszą być dla nich stworzone podstawy pracy.

Praktyka i teoria organizacji łączności dowodzi, że podstawę pracy szefa łączności/szefa wydziału łączności sztabu, szefa wojsk łączności/ w procesie planowania stanowią:

- zadanie bojowe związku operacyjnego/związku taktycznego, oddziału, pododdziału/ i decyzja/zamiar/ dowódcy;
- zarządzenie/wytyczne/ łączności sztabu przełożonego;
- wytyczne szefa sztabu/dowódcy/ do organizacji łączności;
- aktualnie funkcjonujący system łączności oraz ilość i stan posiadanych sił i środków łączności^{56/}.

"Decyzja/zamiar dowódcy jest zasadniczym elementem stanowiącym podstawę pracy szefa łączności, ponieważ zawarte są w niej zagadnienia, bez których znajomości szef łączności nie może przystąpić do planowania"^{57/}.

Uwzględniając powyższe i fakt, że do szkolenia wojsk na każdy rok opracowywany jest jeden wspólny zamiar operacyjno-taktyczny stron można przyjąć, że do ćwiczeń taktyczno-specjalnych w których jednym z ćwiczących jest szef/lub szefowie/ łączności, koniecznym jest opracowywanie decyzji/zamiaru walki/ dowódcy będącej zasadniczym elementem podstawy jego pracy planistycznej.

Podstawę do planowania bojowego użycia pododdziału/oddziału, związku taktycznego/ łączności przez ćwiczących dowódców i sztaby tych

56/ (23) s.46 pkt.97.

57/ Tamże pkt.98.

jednostek jest przede wszystkim:

- decyzja/zamiar/ szefa łączności/szefa wydziału łączności sztabu dywizji, szefa wojsk łączności/ do organizacji systemu łączności i wykorzystania środków automatyzacji dowodzenia^{58/};
- poziom wyszkolenia stanów osobowych;
- stan jakościowy i ilościowy środków i urządzeń łączności.

Decyzja/zamiar/ szefa łączności/szefa wydziału łączności sztabu, szefa wojsk łączności/ przekazywana jest dowódcy pododdziału/oddziału, związku taktycznego/ łączności w formie zarządzenia bojowego /wstępnego zarządzenia bojowego/ łączności wraz z niezbędnymi dokumentami eksploatacyjnymi i pomocniczymi łączności. Na podstawie przedstawionych powyżej uwarunkowań pracy ćwiczących dowódców i sztabów pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych / łączności należy stwierdzić, że do ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności oprócz decyzji/zamiaru walki/ dowódcy ogólnowojskowego niezbędne jest także opracowywanie decyzji/zamiaru/ szefa łączności do organizacji systemu łączności i wykorzystania środków automatyzacji dowodzenia będącej zasadniczym elementem podstawy pracy planistycznej dowódcy i sztabu ćwiczącego pododdziału/oddziału, związku taktycznego/ łączności.

Reasumując powyższe należy stwierdzić, że problematyka ujmowana w części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności powinna być ograniczana do przedstawiania:

- położenia wyjściowego stron;
- zadania stron do czasu rozpoczęcia ćwiczenia;
- wybranych elementów decyzji dowódcy ogólnowojskowego/rodzaju wojsk/;

58/ Decyzja w części dotyczącej wykorzystania środków automatyzacji dowodzenia występować będzie tylko tam gdzie wprowadzono PZSDW.

- decyzji szefa łączności/szefa wydziału łączności sztabu, szefa wojsk łączności/ do organizacji systemu łączności i wykorzystania środków automatyzacji dowodzenia;
- zarysów dynamicznych sytuacji taktycznych i łączności z podziałem na etapy ćwiczenia;
- rejonów rozgrywania sytuacji łączności na tle imitowanych sytuacji bojowych pola walki;
- organizacji łączności kierownictwa ćwiczenia.

Wszystkie te elementy części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności, jak wykazuje doświadczenie a potwierdzają badania i praktyka, powinny być opracowywane na jednej mapie o skali większej niż jest to przypisywane temu szczeblowi dowodzenia. Przykład części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego przedstawiono w załączniku nr 20.

Część opisowa planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinna być, jak wskazują na to wyniki przeprowadzonych badań, tylko uzupełnieniem/legendą/ jego części graficznej i opracowywana w postaci oddzielnego maszynopisu a w ćwiczeniach o mniejszym rozmachu jako opis bezpośrednio na mapie.

Przeprowadzone badania dokumentacji ćwiczeń taktyczno-specjalnych objętych badaniami^{59/} wskazują, że w dotychczasowej praktyce opracowania tych ćwiczeń, część opisowa planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego sprowadzana jest do określenia: tematu i celów szkoleniowych ćwiczenia; głównych zagadnień szkoleniowych; rodzaju ćwiczenia i jego struktury organizacyjnej; czasu trwania ćwiczenia; składu biorących udział w ćwiczeniu; parametrów systemu łączności; etapów ćwiczenia wraz z opisem czasu ich trwania, zagad-

59/ Zestawienia badanych ćwiczeń dokonano w załączniku nr 5.

nień szkoleniowych przewidzianych do przerobienia i wyszczególnieniem przedsięwzięć realizowanych przez kierownictwo ćwiczenia, ćwiczących i pozorację; organizacji dowodzenia i łączności w ćwiczeniu oraz wszelkich limitów.

Krytyczna analiza literatury, materiałów źródłowych oraz wzorów dokumentów ćwiczeń innych rodzajów wojsk wskazuje, że podobnie jak w ćwiczeniach taktycznych wojsk łączności tak i w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych główne punkty treści części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia można zestawić w dwóch grupach: wstępnej i zasadniczej.

Grupa wstępna części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności zawierałaby:

- tytuł i zestawienie nomenklatur wykorzystywanych map;
- temat ćwiczenia;
- cele ćwiczenia / szkoleniowe, metodyczne itp./;
- czas trwania ćwiczenia;
- rodzaj ćwiczenia /wg celów szkoleniowych/;
- strukturę organizacyjną ćwiczenia;
- skład biorących udział w ćwiczeniu;
- warunki organizacji ćwiczenia.

Grupa zasadnicza części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności zawierałaby:

- rozmach ćwiczenia;
- podział ćwiczenia na etapy z określeniem zasadniczych zagadnień szkoleniowych i przedsięwzięć realizowanych przez kierownictwo ćwiczenia oraz pozorację pola walki;
- organizację, zadania i harmonogramy działania poszczególnych grup struktury organizacyjnej ćwiczenia/np.: grup podgrywają-

cych, grup kontroli, grup zakłóceń radiowych itp./;

- organizację dowodzenia i łączności w ćwiczeniu.

Z analizy obowiązujących zasad, ustaleń dyrektywnych (6,26,34) i treści literatury przedmiotu (17,18,19,25) normujących formę i treści podstawowych dokumentów opracowywanych do ćwiczeń z wojskami wynika, że takie ustawienie treści części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia z proponowaną wcześniej treścią części graficznej tego planu pozwala w sposób komunikatywny i przejrzysty oraz organizacyjnie jednoznaczny ująć całą problematykę metodyczno-taktyczną i specjalistyczną ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności. Przykład części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności przedstawiono w załączniku nr 21.

Przeprowadzone badania i próby wdrożenia ich wyników do praktyki szkoleniowej w Katedrze Taktyki Wojsk Łączności pozwoliły ustalić wyżej przedstawioną realną strukturę treści planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności. Umożliwiły także sformułowanie dość zasadniczego wniosku dotyczącego treści i przedsięwzięć realizowanych w poszczególnych etapach ćwiczenia. Wniosek ten sprowadza się do tego, że element opisu działania stron, kierownictwa ćwiczenia, ćwiczących czy też pozoracji pola walki należy konstruować bardzo elastycznie. Nie można w nim bowiem przewidywać w szczególach, jak to robiono dotychczas, decyzji i działania ćwiczących tym bardziej, że opis ten wykonywany jest przed ćwiczeniem a zatem jego treść może zawierać jedynie ogólne dane i przewidywania co do położenia i działania w toku planowanego ćwiczenia. Nie może on w żadnym wypadku zawierać propozycji decyzji ćwiczących ani też przewidywanego działania w wyniku tych decyzji.

Opracowany przez zespół autorski /autora/ ćwiczenia plan przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinien być zaakceptowany

przez przyszłego kierownika ćwiczenia. Po zaakceptowaniu przez kierownika ćwiczenia zaproponowanej formy i treści planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego zespół autorski/autor/ ćwiczenia przystępuje do opracowania pozostałych niezbędnych dokumentów ćwiczenia, których forma i treść, jak wykazały to przeprowadzone badania, na obecnym etapie jest mocno zróżnicowana^{60/}.

Jednym z tych dokumentów jest z a ł o ż e n i e do ćwiczenia. Założenie ma na celu dostarczenie ćwiczącym niezbędnych danych wyjściowych o położeniu wojsk własnych i nieprzyjaciela oraz funkcjonowaniu łączności^{61/}.

Badania literatury i praktycznej działalności funkcyjnych łączności w dziedzinie planowania łączności oraz dowodzenia pododdziałami wojsk łączności i kierowania systemami łączności w toku działań bojowych wskazują, że te niezbędne dane wyjściowe do działalności analityczno-twórczej szefa łączności/szefa wydziału łączności sztabu, szefa wojsk łączności/ uzyskiwane są:

- po pierwsze, z informowania prowadzonego przez szefa sztabu związku/oddziału/ w oparciu o nadesłane przez przełożonego zarządzenie bojowe/rozkaz bojowy/, w którym określa się zadanie związku/oddziału/;
- po drugie, z zarządzenia łączności sztabu przełożonego;
- po trzecie, z meldunków o stanie łączności/meldunków bojowych/;
- po czwarte, z zamiaru, a następnie decyzji dowódcy związku /oddziału/;
- po piąte, z wytycznych szefa sztabu związku/oddziału/ do organizacji łączności.

Natomiast dane do działalności analityczno-twórczej dowódcy pododdzia-

60/ Zestawienie badanych dokumentów ćwiczeń taktyczno-specjalnych przedstawiono w załączniku nr 7.

61/ Skrypt - Przygotowanie ćwiczeń taktycznych w wojskach łączności, ASG WF 1965 r. s.35.

związku/oddziału, związku taktycznego/ łączności uzyskiwane są z zarządzenia bojowego łączności szefa łączności/szefa wydziału łączności sztabu, szefa wojsk łączności/. Dane do działalności twórczej dowódcy pododdziału łączności w ramach samodzielnego pododdziału łączności/batalion łączności - równorzędny/ uzyskiwane są z rozkazu bojowego dowódcy batalionu łączności/równorzędnego/.

W tej sytuacji, pragnąc zapewnić przestrzeganie metodycznej zasady realizmu ćwiczenia należy w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych stworzyć takie lub przynajmniej zbliżone warunki uzyskiwania niezbędnych danych wyjściowych, jakie zaistniałyby w realiach współczesnego pola walki. Dlatego podawanie tych wszystkich danych w dotychczasowej formie tj. w postaci założenia jest w tym aspekcie niewskazane.

Przeprowadzone badania wskazują, że najcelowiej byłoby wprowadzić do praktyki ćwiczeń taktyczno-specjalnych dwa źródła uzyskiwania wszelkich danych tj. założenia wprowadzające i dokumenty bojowe łączności.

Założenie wprowadzające^{62/} miałoby na celu dostarczenie tych danych dla ćwiczących szefów łączności/szefów wydziałów łączności sztabów, szefów wojsk łączności/, których nie ujmują dokumenty bojowe łączności. Do danych tych należy zaliczyć:

- treści uzyskiwane w czasie informowania o otrzymanym przez związek/oddział/ zadaniu;
- zamiar walki dowódcy związku/oddziału/;
- wytyczne do organizacji łączności szefa sztabu związku/oddziału/;
- decyzja dowódcy związku/oddziału/;
- sytuacje rodzajów wojsk i służb.

Dla ćwiczeń taktyczno-specjalnych, w których nie ćwiczą szefowie

62/ Przykład założenia wprowadzającego przedstawiono w załączniku nr 22.

łączności/szefowie wydziałów łączności sztabów, szefowie wojsk łączności/ nie opracowywanoby założeń wprowadzających, a źródłem wszelkich danych dla ćwiczących dowódców pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności byłyby różnego rodzaju dokumenty bojowe łączności przekazywane różnymi środkami łączności zarówno od przełożonego jak i od podwładnych^{63/}.

Zespół autorski ćwiczenia taktyczno-specjalnego opracowuje dokumenty bojowe łączności zgodnie z potrzebami przeprowadzenia ćwiczenia oraz obowiązującymi aktualnie wzorami. Pozostałe dokumenty zestawione w tabeli 4 opracowywane są według dotychczasowych wzorów i jak wykazują przeprowadzone badania spełniają one swoje podstawowe funkcje w toku prowadzenia ćwiczeń^{64/}.

Przeprowadzone badania dokumentacji ćwiczeń taktyczno-specjalnych wykazały, że dotychczas w praktyce wojsk łączności nie wykonywano planu kosztów przeprowadzenia ćwiczenia. Jak wykazują badania i potwierdza to praktyka innych rodzajów wojsk i służb plan kosztów przeprowadzenia ćwiczenia stanowi swego rodzaju ekonomiczne wytyczne do działania w procesie przygotowania i prowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego, a po jego zakończeniu - podstawę do oceny ćwiczeń pod względem ekonomicznym.

Uwzględniając wyniki badań literatury oraz materiałów szkoleniowych innych rodzajów wojsk i służb można stwierdzić, że plan kosztów przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności powinien ujmować:

63/ Rodzaje dokumentów bojowych łączności określono w odnośniku 32, natomiast formę i treści dokumentów bojowych łączności z grupy dokumentów dowodzenia wojskami i kierowania łącznością autor przedstawił w podręczniku - Metody, kolejność i treść pracy szefa wydziału łączności i dowódcy batalionu łączności podczas podejmowania decyzji i planowania systemu łączności w działaniach bojowych dywizji. Wyd. ASG WP, W-wa 1986 r.

64/ Przykłady tych dokumentów przedstawiono w załącznikach nr 23-26.

- koszty okresu przygotowania ćwiczenia;
- koszty realizacji od momentu rozpoczęcia do oficjalnego zakończenia ćwiczenia;
- koszty rozwiązania zgrupowania ćwiczebnego tj. koszty likwidacji wykonanej rozbudowy inżynieryjnej, koszty zużytych środków obrony przeciwchemicznej i ćwiczebnych oraz bojowych środków minersko-zaporowych, koszty powrotu do garnizonów, koszty z tytułu odszkodowania na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej i osób prywatnych za zniszczenia spowodowane w terenie przez ćwiczących itp.

Jak wykazują przeprowadzone badania plan kosztów ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinien być dokumentem zbiorczym i składać się z planów kosztów opracowywanych w układzie tabelarycznym w przekroju poszczególnych służb, a w ich ramach - według grup rodzajowych kosztów. W ramach każdej grupy rodzajowej należy uwzględniać układ nomenklaturowy przyjęty w normowaniu zużycia przez daną służbę. Układy te powinny być skorelowane z podziałem kosztów na stałe i dodatkowe.

Przeprowadzone badania wskazują, że w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych wojsk łączności planowane koszty przeprowadzenia ćwiczenia opracowywać powinno się dla:

- kierownictwa ćwiczenia;
- ćwiczących w przekroju jednostek i związków.

Plan kosztów przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinien być sporządzany w fazie opracowania ćwiczenia. W planie powinno się brać pod uwagę rzeczywiste stany osobowe i stany sprzętu wojskowego, które wezmą udział w ćwiczeniu.

Wszystkie jednostki wojskowe, których pododdziały łączności biorą udział w ćwiczeniu taktyczno-specjalnym, niezależnie od szczebla ich podporządkowania, powinny znać dotyczące ich plany kosztów już

przed rozpoczęciem ćwiczenia. Ze względu na to, że wykonanie planu kosztów stanowi jedno z kryteriów oceny po zakończeniu ćwiczenia, szef łączności jednostki powinien sprawdzić, czy w dotyczącym go planie kosztów uwzględniono:

- wszystkie egzemplarze sprzętu, które będą użyte w ćwiczeniu;
- pełne resursy pracy sprzętu, zgodnie z założeniami operacyjno-taktycznymi ćwiczenia;
- wszystkie materiały, przedmioty nietrwałe i narzędzia;
- wszystkie usługi obce tj. transport kolejowy, usługi łączności poza resortowej itp.;
- wszystkie stałe i dodatkowe należności stanów osobowych.

Plan kosztów przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego, jak wskazują na to wyniki badań, powinien mieć znormalizowaną formę graficzną i wykonywany być w postaci formularza^{65/}. Na formularzu należy jednolicie wpisywać wszystkie informacje powtarzające się w jednostkach, np.: nazwy służb, nazwy klasyfikacyjne grup rodzajowych środków, nazwy sprzętu zasadniczego uwzględnianego w etacie jednostki, nazwy wyposażenia ujętego w tabelach należności, nazwy należności stanów osobowych objęte normami rzeczowymi lub wartościowymi, wskaźniki jednostkowych kosztów użytkowania sprzętu/odpowiednio przy każdym typie sprzętu/, ceny jednostkowe materiałów bojowych itd.

Technika zestawiania tych danych jest prosta. Informacje dotyczące poszczególnych służb stanowią podstawę wypełnienia zestawienia zbiorczego jednostki/samodzielnego pododdziału, oddziału/. Zestawienia jednostek/za pododdziały łączności biorące udział w ćwiczeniu/wchodzących w skład związku taktycznego stanowią podstawę sporządze-

65/ Znormalizowane formularze planu kosztów przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego przedstawiono w załączniku nr 27 i 28. Autor wykorzystał propozycje płk dr Stanisława GLINKOWSKIEGO - Myśl Wojskowa nr 4 i 8 z 1979 r. dostosowując je do potrzeb ćwiczeń wojsk łączności.

nia zestawienia zbiorczego kosztów ćwiczenia taktyczno-specjalnego zgrywającego system łączności tego związku itd.

Etap końcowy pracy zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności to wykonanie zazwyczaj następujących czynności:

- dokonanie w zasadniczych dokumentach ćwiczenia niezbędnych korekt w wypadku wprowadzenia zmian przez zatwierdzającego ćwiczenie;
- opracowanie rozwiązań autorskich trudniejszych problemów taktyczno-specjalnych występujących w ćwiczeniu;
- opracowanie wybranych dokumentów pokazowych do omówienia ćwiczenia;
- powielenie dokumentów ćwiczenia do niezbędnej ilości.

Przeprowadzone badania wykazują, że czynności zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia w końcowym etapie jego pracy nad opracowaniem ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności nie odbiegają od tych jakie wykonują autorzy pozostałych ćwiczeń i w pełni odpowiadają potrzebom tego procesu w związku z tym nie ma potrzeby ich doskonalenia na tym etapie rozwoju metodyki opracowania ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności.

Przedstawion, w tym podrozdziale proces doskonalenia etapu opracowywania ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności wskazuje, że opracowując takie ćwiczenie należy każdorazowo uwzględniać konkretne potrzeby kierownictwa ćwiczenia i ćwiczących a także warunki bezpieczeństwa w czasie ćwiczenia i do nich dostosowywać treść i ilość dokumentów pamiętając wszak o tym, aby przy rezygnowaniu z przedstawionego przez autora modelu czynności przełożonego - przyszłego kierownika ćwiczenia i zespołu autorskiego/ autora/ ćwiczenia oraz proponowanej formy i treści opracowywanych dokumentów nie zatracić istoty ćwiczenia i celu jaki zamierzaliśmy osiągnąć.

3.2.2. Przygotowanie ćwiczeń taktyczno-specjalnych.

=====

Przygotowanie ćwiczeń taktyczno-specjalnych wymaga dużego nakładu pracy dowództw/szefostw/, komórek sztabów jednostek łączności oraz stanów osobowych pododdziałów łączności różnych specjalności. Dokumentację niezbędną do przeprowadzenia takiego ćwiczenia opracowuje, jak już to przedstawiono w podrozdziale 3.2.1., zespół autor-ski/autor/ ćwiczenia. Natomiast niezbędne przedsięwzięcia organizacyjne wykonuje i kieruje nimi dowództwo czy też szefostwo, które później kieruje przebiegiem ćwiczenia taktyczno-specjalnego.

Badania literatury (15,17,18,19,25) i praktycznej działalności organizatorów ćwiczeń taktyczno-specjalnych wykazują, że przedsięwzięcia realizowane w etapie przygotowania ćwiczenia mają na celu umożliwić właściwe rozpoczęcie a następnie prowadzenie ćwiczenia zgodnie z opracowaną w tym celu dokumentacją. Natomiast zakres tych przedsięwzięć będzie w każdym wypadku zależał od ćwiczącego szczebla dowodzenia, rozmachu i celów ćwiczenia, możliwości materiałowych itp.

Przeprowadzone badania literatury(2,6,8,9,17,21), praktycznej działalności organizatorów ćwiczeń taktyczno-specjalnych i wyniki wywiadów wskazują, że do zasadniczych przedsięwzięć wchodzących w zakres przygotowania ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności należy zaliczyć:

- wydanie rozkazu dowódcy /zarządzenia szefa/ w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego;
- urządzenie rejonu ćwiczenia;
- zabezpieczenie tyłowe i techniczne;
- przygotowanie kierownictwa ćwiczenia;
- zorganizowanie łączności kierownictwa ćwiczenia;
- przygotowanie pododdziału pozoracji pola walki;

- przygotowanie pododdziału zakłóceń radiowych;
- przygotowanie pododdziału podgrywającego za niećwiczące elementy systemu łączności;
- przygotowanie ćwiczących;
- przeprowadzenie sprawdzianu stopnia przygotowania pododdziałów i sztabów do udziału w ćwiczeniu taktyczno-specjalnym.

Kolejność realizowania wymienionych przedsięwzięć w praktyce wojsk łączności jest dość dowolna. Przeprowadzone badania wykazują, że nie jest to bez wpływu na jakość przygotowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego. Rozpatrzmy to na przykładzie kolejnych przedsięwzięć wymienionych powyżej.

Rozkaz dowódcy w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia wydaje się z reguły po opracowaniu planu przeprowadzenia ćwiczenia w celu uprawomocnienia wszystkich poczynań związanych z organizowaniem i prowadzeniem ćwiczenia.

Rozkaz czy też zarządzenie, który opracowywany jest po sporządzeniu planu przeprowadzenia ćwiczenia i rozstrzygnięciu podstawowych lub nawet wszystkich problemów organizacyjnych powinien zawierać szczegółowe wytyczne i zadania dla wykonawców. Natomiast, gdy rozkaz/zarządzenie/ ukazuje się po rozstrzygnięciu tylko podstawowych problemów organizacyjnych to wówczas jego treść będzie ogólniejsza i powinna zobowiązywać poszczególnych wykonawców do wydania dodatkowych zarządzeń. Takie rozstrzelenie wytycznych i zadań, jak wykazuje to praktyka, doprowadza często do zatracenia pierwotnej koncepcji organizacyjnej ćwiczenia taktyczno-specjalnego.

Uwzględniając wymogi instrukcji(6) i potrzeby wojsk łączności oraz opierając się na wynikach przeprowadzonych badań autor uważa, że rozkaz/zarządzenie/ w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinno się wydawać po rozstrzyg-

nięciu wszystkich zasadniczych problemów metodyczno-organizacyjnych ćwiczenia i po przyjęciu planu przeprowadzenia ćwiczenia przez przełożonego - przyszłego kierownika ćwiczenia. Wówczas rozkaz/zarządzenie/ powinno określać:

- skład kierownictwa i wszystkie osoby funkcyjne ćwiczenia;
- dokładny rejon przeprowadzenia ćwiczenia;
- skład ćwiczących;
- przedsięwzięcia, których zrealizowanie ma na celu zapewnienie utrzymania gotowości bojowej;
- kolejność i zakres przygotowania ćwiczących oraz termin i zakres sprawdzianu stopnia przygotowania do ćwiczenia;
- limity zużycia kilometrów, motogodzin, resursów pracy urzędów i środków łączności, środków pozoracji pola walki itp.;
- przedsięwzięcia z zakresu zabezpieczenia tyłowego, technicznego i komunikacyjnego;
- przedsięwzięcia dotyczące tajnego dowodzenia i bezpieczeństwa łączności;
- sposoby zapobiegania stratom i szkodom oraz przestrzeganie zasad bezpieczeństwa w czasie ćwiczenia;
- przedsięwzięcia mające na celu zapewnienie przygotowania kierownictwa ćwiczenia;
- skład, czas i miejsce przybycia środków łączności na uzupełnienie ćwiczenia;
- czas osiągnięcia gotowości do ćwiczenia.

Należy również podać osoby odpowiedzialne za wykonanie poszczególnych czynności przygotowawczych.

Kolejnym przedsięwzięciem realizowanym w rocesie przygotowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego jest u r z ą d z a n i e r e j o n u ć w i c z e n i a. Zgodnie z dokumentami normatywnymi (6,26) odpowiedzialnym za urządzenie rejonu ćwiczenia jest przeło-

żony - przyszły kierownik ćwiczenia a bezpośrednim organizatorem jeden z podległych mu oficerów, który oprócz kierowania pracami odpowiedzialny jest także za dokonanie uzgodnień z władzami terenowymi i komendą poligonu o zakresie wykonania prac przygotowawczych.

Rejon, w którym ma być prowadzone ćwiczenie taktyczno-specjalne, powinien zapewnić takie warunki, które pozwolą na rozegranie planowanych sytuacji łączności na tle dynamicznych sytuacji taktycznych, w scenerii maksymalnie zbliżonej do realiów współczesnego pola walki. Urządzać go może pododdział przewidziany do pozoracji w danym ćwiczeniu lub inny pododdział w trakcie prowadzenia zajęć programowych i ćwiczeń z wojskami. Wszelkie prace należy wykonywać tylko wówczas, gdy jest to niezbędne dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia i przerobienia określonych zagadnień szkoleniowych. Na podstawie przeprowadzonych badań i doświadczenia autor uważa, że urządzenie rejonu ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności powinno obejmować:

- wybór i przygotowanie miejsc do realizacji głównych zagadnień szkoleniowych;
- przygotowanie niezbędnych materiałów do zabezpieczenia przejazdów przez tory kolejowe i drogi asfaltowe, przygotowanie i ustawienie kierunkowskazów;
- rozbudowę inżynieryjną terenu, a w tym także ustawienie planowanych zapór i przeszkód;
- zaporowanie śladów walki/ uderzeń lotnictwa, artylerii itp./;
- przeprowadzenie rozpoznania sanitarno-epidemiologicznego i wykonanie niezbędnych przedsięwzięć sanitarno-higienicznych;
- wybór lub rozbudowa punktu dowodzenia kierownictwa i zorganizowanie łączności;
- uściślenie i przygotowanie rejonów przewidzianych do imitowania kolejnych sytuacji bojowych oraz ustalenie i oznakowanie w nich

stref bezpieczeństwa w stosunku do pozorujących jak i ćwiczących;

- uzgodnienie zaopatrzenia w żywność, wodę, zabezpieczenie ogrzewania podczas ćwiczeń zimą lub w okresie chłódów.

Wszystkie te prace należy wykonać w ramach granic poligonu i placów ćwiczeń po uzyskaniu zezwolenia od komendy poligonu. W razie prowadzenia ćwiczenia poza terenem poligonów lub placów ćwiczeń, wszelkie prace przygotowawcze należy uzgodnić z władzami terenowymi.

Wychodząc z zasady realizmu ćwiczenia, prace przewidziane do wykonania przez ćwiczących w trakcie ćwiczenia, nie mogą być wykonane w okresie urządzania rejonu ćwiczenia. Chcąc zapewnić realność szkolenia prowadzonego w terenie z kierownictwem ćwiczenia, dowódcami grup podgrywających oraz grupą pozorowania pola walki, urządzenie rejonu ćwiczenia powinno być zakończone przed rozpoczęciem tego szkolenia/przygotowania/.

Z a b e z p i e c z e n i e t y ł o w e i t e c h n i c z n e ć w i c z e n i a to kolejne przedsięwzięcie w procesie przygotowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności. Za zorganizowanie tego zabezpieczenia oprócz przełożonego- przyszłego kierownika ćwiczenia odpowiadają jego zastępcy i szefowie służb(26).

Przeprowadzone badania oraz praktyka wskazują, że organizowanie zabezpieczenia tyłowego i technicznego ćwiczenia taktyczno-specjalnego należy rozpatrywać w dwóch aspektach. Z jednej strony obejmuje ono przygotowanie niezbędnych materiałów i środków dla zabezpieczenia potrzeb ćwiczących. Z drugiej strony polega na przygotowaniu sprzętu, środków materiałowych i medycznych dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia taktyczno-specjalnego. W procesie zabezpieczenia tyłowego i technicznego niedopuszczalne jest wykorzystywanie dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia, sił i środków z ćwiczących pododdziałów łączności, w sposób odmienny niż przewidziane jest to na polu

walki.

Przygotowanie kierownictwa ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności to kolejne przedsięwzięcie w procesie przygotowania tego ćwiczenia. Powinno ono, jak wykazują przeprowadzone badania, zapewnić jednolitą interpretację celów ćwiczenia, sposobów realizacji zadań, przyjęcie jednakowych kryteriów oceniania, pogłębienie znajomości zasad prowadzenia działań bojowych, zasad bojowego użycia pododdziałów łączności i organizacji systemów łączności, dokładne poznanie rejonu przyszłego ćwiczenia oraz przypomnienia miejsca, roli, obowiązków, praw i sposobów pracy podczas wypełniania wyznaczonej funkcji.

Zgodnie z instrukcją (6) organem kierowania ćwiczeniem jest kierownictwo ćwiczenia. Na jego czele stoi kierownik ćwiczenia, któremu podlegają wszystkie elementy struktury organizacyjnej ćwiczenia, jest on także bezpośrednim przełożonym wszystkich żołnierzy wchodzących w skład kierownictwa ćwiczenia.

Analizując składy kierownictw w badanych ćwiczeniach taktyczno-specjalnych wojsk łączności i porównując je ze składami kierownictw w porównywalnych ćwiczeniach z wojskami w innych rodzajach wojsk^{66/} można stwierdzić, że są one zbliżone. Zbliżone są również zadania, które mają te kierownictwa realizować. W związku z tym można postawić wniosek, że i proces przygotowania kierownictw ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności powinien być zbliżony do tych stosowanych w innych rodzajach wojsk.

Przeprowadzone badania wykazują, że proces przygotowania kierownictwa ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności powinien być realizowany w dwóch etapach. Etap pierwszy to przygotowanie teoretyczne stanu osobowego kierownictwa w ramach, którego następuje za-

66/ Wykorzystano materiały zawarte w pozycjach (21,27).

poznanie z tematem, celami szkoleniowymi, koncepcją metodyczno-taktyczną i teorią związaną z treścią ćwiczenia oraz organizacją ćwiczących komórek, sztabów i pododdziałów łączności. Etap drugi to instruktaż w terenie, podczas którego przełożony - przyszły kierownik ćwiczenia taktyczno-specjalnego ustala:

- sposoby postępowania w toku ćwiczenia;
- zakres obowiązków i praw osób funkcyjnych ćwiczenia;
- zasady współpracy poszczególnych elementów struktury organizacyjnej ćwiczenia;
- kryteria "przyznawania powodzenia" ćwiczącym^{67/};
- kryteria i sposoby zadawania strat w ludziach i sprzęcie łączności;
- sposoby wywoływania działania pozoracji pola walki i sygnały jej natychmiastowego przerwania w poszczególnych sytuacjach bojowych;
- zasady zachowania warunków bezpieczeństwa w toku ćwiczenia;
- inne dane niezbędne do skutecznego kierowania ćwiczeniem w tym i zasady tajnego dowodzenia oraz działania łączności kierownictwa ćwiczenia.

Celem takiego instruktażu powinno być dokładne zapoznanie członków kierownictwa z planem przeprowadzenia ćwiczenia, rejonem jego przeprowadzenia oraz koncepcją przerobienia zagadnień szkoleniowych w poszczególnych etapach ćwiczenia.

Przeprowadzone badania oraz praktyczne próby wdrożenia takiego modelu przygotowania kierownictwa do praktyki szkoleniowej wojsk wskazują, że w wyniku tak przeprowadzonego procesu przygotowania

67/ Przez pojęcie "przyznanie powodzenia" autor rozumie sposób działania osób kierownictwa, który sankcjonuje te działania/czynności/ ćwiczących, które w efekcie mają doprowadzić do zmian pożądaných jako zamierzony cel tego działania.

kierownictwa ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności, każdy jego członek powinien być dobrze przygotowany do skutecznego i samodzielnego rozwiązywania stojących przed nim zadań.

Kolejne przedsięwzięcie w procesie przygotowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego jakim jest zorganizowanie łączności kierownictwa ćwiczenia powinno w końcowym efekcie zapewnić kierownikowi, jego zastępcom i sztabowi kierownictwa ćwiczenia możliwość kierowania pracą funkcyjnych tego ćwiczenia oraz ćwiczących i zapewnić łączność z miejscem stałej dyslokacji/MSD/. Jak wykazuje praktyka łączność ta powinna być zaplanowana i rozwinięta przed rozpoczęciem ćwiczenia. Organizatorem łączności kierownictwa w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych wojsk łączności powinny być te komórki i oficerowie łączności z tego szczebla dowodzenia, który jest organizatorem ćwiczenia.

Spełnienie przez łączność oczekiwań jej przyszłych użytkowników, wymaga aby była ona zorganizowana zgodnie z przyjętą przez nich koncepcją dowodzenia i kierowania. Koncepcję taką w działaniach bojowych zobligowany jest przekazać szefowi łączności dowódca lub szef sztabu w formie wytycznych do organizacji łączności w określonych działaniach bojowych. Natomiast w dotychczasowej praktyce ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności ten element pracy sztabowej jest niedoceniany i najczęściej pomijany.

Przeprowadzone badania literatury (9,17,18,19,25,32), doświadczenie organizatorów tych ćwiczeń i uzyskane opinie ekspertów sugerują, że kierownik lub szef sztabu kierownictwa ćwiczenia taktyczno-specjalnego wykorzystując plan przeprowadzenia tego ćwiczenia w części dotyczącej organizacji dowodzenia i łączności powinien dać wyznaczonemu szefowi łączności kierownictwa wytyczne w zakresie zorganizowania łączności. Wytyczne te, jak wskazują na to przeprowadzone badania, powinny zawierać:

- dane o rozmieszczeniu stanowisk dowodzenia, z którymi należy zapewnić łączność kierownictwu ćwiczenia;
- sposób utrzymania łączności z członkami grupy kontrolno-badawczej/lub pomocnikami kierownika ćwiczenia/ i dowódcą grupy pozoracji pola walki;
- sposoby zapewnienia łączności z poszczególnymi grupami struktury organizacyjnej ćwiczenia;
- sposób zorganizowania i utrzymywania łączności pomiędzy sztabem kierownictwa ćwiczenia a służbą dyżurną/operacyjną/ w MSD;
- dane o rejonach, w których ze względu na zachowanie środków bezpieczeństwa nie wolno rozmieszczać środków łączności;
- termin i sposób przegrupowania sił i środków łączności kierownictwa ćwiczenia do rejonu oraz czas gotowości łączności;
- organizację utajniania w ćwiczeniu.

Powyższe wytyczne i dane uzyskane podczas udziału w rekonesansie rejonu ćwiczenia oraz wydzielone w tym celu siły i środki łączności powinny pozwolić szefowi łączności kierownictwa jednoznacznie ustalić: organizację łączności przy użyciu tych sił i środków łączności, dane eksploatacyjne dla sieci i kierunków łączności; kryptonimy i adresy radiowe węzłów łączności oraz sygnały rozpoznawcze osób funkcyjnych; dokumenty kodowe i kluczowe.

Siły i środki łączności niezbędne do zapewnienia łączności kierownictwa ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinny być wydzielane, jak wskazują na to uzyskane wyniki badań, przez szczebel organizujący ćwiczenie, a przed wyprowadzeniem w pole przeglądnięte i sprawdzone, natomiast z dowódcami stacji, aparatowni, wozów dowodzenia itp., przeprowadzić się powinno szczegółowy instruktaż.

Przygotowanie pododdziału pozoracji pola walki do ćwiczenia taktyczno-specjalnego, jak wykazano to już w podrozdziale 2.2. to istotne przedsięwzięcie

w procesie przygotowania tego ćwiczenia.

Analiza literatury przedmiotu (11,17,18,19) wykazuje, że pozorowanie i imitacja w ćwiczeniach z wojskami, a więc i w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych wojsk łączności, powinna dostarczyć ćwiczącym szeregu przeżyć i odczuć charakterystycznych dla działań w warunkach rzeczywistego pola walki.

Jak wykazuje praktyka i doświadczenie, zakres i sposób pozorowania oraz imitacji w głównej mierze zależą od szczebla dowodzenia ćwiczących, a także rodzaju i limitu przydzielonych środków pozoracji pola walki.

Pozorowanie dotyczy przede wszystkim fizycznej działalności nieprzyjaciela tj.: oddziaływania ogniowego i radioelektronicznego, działań dywersyjno-rozpoznawczych itp. Natomiast imitacja pola walki dotyczy głównie odgłosów ognia artylerii, oddziaływania propagandy, powstawania pożarów, zawał leśnych, pól minowych, rejonów skażeń itp.

Uzyskane w toku badań opinie i wnioski z praktyki szkoleniowej wskazują, że praktyczną realizację zadań pozorowania i imitacji pola walki w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych wojsk łączności można zapewnić w stopniu wystarczającym dla tych wojsk poprzez wykonywanie:

- ognia z broni piechoty, pozorowanego ognia artylerii, lotnictwa i dymów;
- pozorowanych uderzeń/ataków/ grup dywersyjnych, kontrataków, itp.;
- zakłóceń radioelektronicznych i działań propagandowo-dezinformacyjnych;
- zapór inżynierskich, odcinków terenu skażonego, zawał leśnych, itp.;
- pozorowanego obrazu pola walki tworzonego przez rozmieszczanie

w rejonie ćwiczenia wraków rozbitych lub palących się czołgów, samochodów i innego sprzętu bojowego.

Praktyka ćwiczeń oraz wnioski z badań wykazują, że dla zapewnienia sprawnego i ciągłego pozorowania oraz imitacji pola walki należy pododdział przeznaczony do wykonania tych zadań dzielić na nieduże samodzielne grupy operujące w poszczególnych rejonach rozgrywania sytuacji bojowych. Do tych grup należy przydzielać dobrze wyszkolonych żołnierzy różnych specjalności wojskowych i wyposażać je w niezawodne środki łączności.

Zgodnie z instrukcją(6) całością sił i środków wydzielonych do pozorowania i imitowania kieruje pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw pozoracji pola walki. Odpowiada on także za przygotowanie tych sił do realizacji zadań w tym zakresie.

Przeprowadzona w podrozdziale 2.2. ocena dotychczasowego procesu przygotowywania pododdziału pozoracji pola walki wykazała, że nie jest on wolny od niedociągnięć i braków. Dotyczy to przede wszystkim drugiego etapu przygotowania prowadzonego zazwyczaj w formie instruktażu lecz nie w rejonie przeprowadzania ćwiczenia ale w MSD.

Wyniki przeprowadzonych badań literatury i uzyskane opinie praktyków wskazują, że dla odpowiedniego przygotowania stanu osobowego pododdziału wyznaczonego do pozorowania pola walki pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw pozoracji powinien przeprowadzić rekonesans w terenie, a następnie zorganizować specjalne szkolenie praktyczne w rejonie przeprowadzenia ćwiczenia. Podstawę do przeprowadzenia rekonesansu i szkolenia powinny stanowić wytyczne kierownika ćwiczenia, udział w rekonesansie ogólnym oraz treść opracowanych w części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia zadań i harmonogram działania grupy pozoracji pola walki.

Celem przeprowadzanego przez pomocnika kierownika do spraw pozoracji pola walki rekonesansu, jak wykazują to przeprowadzone bada-

nia, powinno być zapoznanie się z rzeczywistymi warunkami terenowymi w miejscach zaplanowanych do urządzenia pól ogniowych pozorujących ogień artylerii i uderzenia lotnictwa, ćwiczebnych pól minowych, zaminowanych zawał leśnych, grup min itp. Podczas rekonesansu powinny być uszczegółowione wszystkie elementy w zakresie pozorowania kolejnych sytuacji bojowych. Ponadto powinny być uściślane granice pasów bezpieczeństwa, punkty kierowania, szczególne środki ostrożności, umówione sygnały, organizację łączności oraz sposób przechodzenia pozoracji na kolejne rubieże pozorowania. Po przeprowadzonym rekonesansie pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw pozoracji powinien opracować plan pozorowania pola walki i imitowania sytuacji bojowych z użyciem ćwiczebnych i bojowych środków minersko zaporowych oraz zorganizować szkolenie całego stanu osobowego pododdziału pozoracji.

Szkolenie to, jak wykazują wyniki z przeprowadzonych badań powinno być przeprowadzone w dwóch etapach. Etap pierwszy powinien obejmować przygotowanie teoretyczne, w ramach którego stan osobowy pododdziału pozoracji zapoznawany byłby z tematem, koncepcją taktyczną i treścią planowanych do zapozorowania sytuacji bojowych. Etap drugi to forma instruktażu prowadzonego w miejscach przewidzianych do pozorowania, w którym dowódca pododdziału pozoracji powinien ustalić: sposoby działania w poszczególnych sytuacjach bojowych, zakres czynności każdego żołnierza biorącego udział w tych pozorowanych działaniach, zasady bezpieczeństwa, sposoby komunikowania się oraz limity środków pozoracji pola walki przeznaczonych do zaimitowania określonych sytuacji bojowych. Następnie powinien on stosując metodę musztry bojowej przerobić kolejno wszystkie zasadnicze czynności związane z pozorowaniem określonych sytuacji bojowych.

P r z y g o t o w a n i e p o d o d d z i a ł u z a k ł ó -
c e Ń r a d i o w y c h j e s t j e d n y m z w a ż n i e j s z y c h p r z e d s i ę w z i ę ć

w procesie przygotowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności. Walka w tzw. czwartym wymiarze jest dla wojsk łączności istotnym elementem taktyki łączności i nieuwzględnianie jej w toku szkolenia byłoby zdecydowanym odejściem od realiów współczesnego pola walki. Element pozorowania celowych zakłóceń radiowych nieprzyjaciela, ma istotny wpływ na intensyfikację procesu szkolenia pododdziałów łączności co potwierdzają także wyniki z przeprowadzonych badań^{68/}.

Uwzględniając doświadczenia z praktyki szkoleniowej i wnioski z przeprowadzonej analizy literatury przedmiotu autor uważa, że przygotowanie pododdziału zakłóceń radiowych powinno przeprowadzać się przed ćwiczeniem na podstawie zadań i harmonogramu prowadzenia zakłóceń ujmowanych w części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego oraz materiału pt.: "Wytyczne w sprawie przygotowania i realizacji przedsięwzięć walki radioelektronicznej w ćwiczeniach/treningach/ sztabów i wojsk"^{69/}.

Przeprowadzone badania wykazują, że w przygotowaniu pododdziału zakłóceń radiowych w stosunku do stanu obecnego bezwzględnie należy uwzględnić:

- problematykę ścisłego przestrzegania częstotliwości/zakresu fal/ oraz obiektów i środków radioelektronicznych/RE/, które mogą być zakłócone/ powinno się sporządzać wykaz takich częstotliwości lub zakresów fal oraz obiektów i środków RE ze wskazaniem za-

68/ Wyniki wywiadów zestawione w załączniku nr 29 - patrz pytanie 7.

69/ Wytyczne w sprawie przygotowania i realizacji przedsięwzięć walki radioelektronicznej w ćwiczeniach /treningach/ sztabów i wojsk, wyd. GZSB WP, Warszawa 1988r. szkol.wewn.74/88. Wytyczne te uściślają tryb planowania, organizowania i realizacji przedsięwzięć walki radioelektronicznej /WRE/ oraz użycia sił i środków WRE OW i RSZ, a także wymogi bezpieczeństwa podczas stosowania zakłóceń radioelektronicznych w ćwiczeniach /treningach/ szczebla operacyjnego i taktycznego.

sadniczych cech identyfikacyjnych/;

- stosowanie ograniczeń eliminujących powstanie niezamierzonych wzajemnych zakłóceń środków RE wojskowych i resortów cywilnych oraz zapobiegające niezamierzonemu porażeniu środków RE i zapewniające bezpieczeństwo ćwiczącym;
- problematykę przestrzegania jednolitych sygnałów rozpoczęcia /wznowienia/ i przerwania zakłóceń oraz zasady ich stosowania^{70/};
- problematykę prowadzenia zakłóceń według zasad obowiązujących w armiach państw NATO.

Przygotowanie pododdziału podgrywającego za niećwiczące elementy systemu /węzła/ łączności, jak wykazują to przeprowadzone badania, powinno odbywać się w oparciu o zadania i harmonogramy pracy sprecyzowane przez zespół autorski ćwiczenia w części opisowej planu, przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego. Praktyka ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności wykazuje, że wielkość grup podgrywających wchodzących w skład pododdziału przeznaczonego do podgrywania za niećwiczące elementy łączności, ich skład, struktura organizacyjna, wyposażenie w środki i urządzenia łączności zależą przede wszystkim od rozmachu ćwiczenia i przetwarzanych w nim zagadnień szkoleniowych.

Analiza struktur pododdziałów podgrywających w dotychczas prowadzonych i badanych ćwiczeniach taktyczno-specjalnych wykazuje, że ich skład zazwyczaj obejmuje: środki łączności radiowej; pojedyncze stacje radioliniowe; centrale telefoniczne i telegraficzne; końcowe urządzenia przetwórcze oraz inne środki i urządzenia łączności. Cały pododdział podgrywający przeważnie jest dzielony na samodzielne grupy według specyfiki wykonywanych zadań. Całością kieruje zaś pomoc-

70/ Jednolite sygnały rozpoczęcia i przerwania zakłóceń oraz zasady ich stosowania przedstawiono w załączniku nr 30.

nik kierownika ćwiczenia do spraw łączności. Badania wskazują także, że sprawność i skuteczność działania podgrywających w dużej mierze uzależniona jest od takich czynników jak: nieprzerwana łączność z kierownictwem ćwiczenia, wyposażenie podgrywających w odpowiednie środki i urządzenia łączności, sprawność techniczna posiadanego sprzętu, odpowiedni dobór terenu, poziom wyszkolenia stanu osobowego pododdziału podgrywającego oraz właściwa koordynacja działań podgrywających sił i środków łączności z działaniami ćwiczących.

Widzimy więc, że poziom przygotowania pododdziału podgrywającego ma istotny wpływ na skuteczność jego działania, a więc i na końcowy efekt szkoleniowy ćwiczenia. Na podstawie przeprowadzonych badań autor uważa, że dla odpowiedniego przygotowania stanu osobowego pododdziału podgrywającego za niećwiczące elementy systemu /węzła/ łączności dowódca tego pododdziału na podstawie planu przeprowadzenia ćwiczenia i wytycznych pomocnika kierownika ćwiczenia do spraw łączności, powinien przeprowadzić rekonesans terenu, w którym rozwijane będą poszczególne grupy podgrywające, a następnie przeprowadzić instruktaż z wszystkimi dowódcami wozów dowodzenia, radiostacji, stacji radioliniowych, aparatowni itp. wchodzących w skład pododdziału podgrywającego.

Celem takiego instruktażu powinno być zapoznanie uczestników z warunkami przeprowadzenia ćwiczenia, przebiegiem poszczególnych etapów i rozgrywanych w nich sytuacji taktycznych a na ich tle sytuacji łączności, rolą i zadaniami poszczególnych elementów podgrywających w określonych etapach działań ćwiczących.

Doświadczenie wskazuje, że kolejnym etapem przygotowania podgrywających powinien być trening z udziałem obsługi/ załóg/, aby pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw łączności mógł upewnić się o zrozumieniu zadań przez wykonawców oraz praktycznie rozegrać niektóre

zasadnicze fragmenty pracy podgrywających mające wpływ na sprawne przeprowadzenie ćwiczenia.

Przygotowanie ćwiczących to przedsięwzięcie realizowane w zajęciach programowych żołnierzy służby zasadniczej i wewnętrznym szkoleniu doskonalącym kadry oraz różnego rodzaju ćwiczeniach taktycznych wojsk łączności. Za przygotowanie szkolenych do ćwiczenia taktyczno-specjalnego odpowiada dowódca pododdziału/oddziału, związku taktycznego/ łączności, z którym ma być przeprowadzone ćwiczenie (6,26).

Przeprowadzone badania w 1 bł i 9 pł wykazały, że w praktyce szkoleniowej przygotowanie ćwiczących do ćwiczenia przeprowadza się z pewnym wyprzedzeniem czasowym często powodując zakłócenia w normalnym toku szkolenia a bieżące zajęcia przeladowuje się zagadnieniami związanymi z tematem planowanego ćwiczenia.

Prowadzone badania literatury (2,4,8,9,17,18) wskazują, że przygotowanie ćwiczących do ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinno być wplecione w tok zajęć programowych. Natomiast przed samym ćwiczeniem z pewnym niedużym wyprzedzeniem czasowym powinno wykonać się kilka niezbędnych według autora przedsięwzięć:

- przeprowadzić szkolenie z żołnierzami zawodowymi z zakresu obowiązków osób funkcyjnych łączności, zagadnień specjalistycznych, organizacyjnych, działania w warunkach stałego zagrożenia bronią masowego rażenia i broni precyzyjnych;
- usunąć niedociągnięcia w przygotowaniu załóg, drużyn, obsług i pododdziałów;
- przygotować niezbędne środki materiałowe, transport, dokumentację, teksty telegramów ćwiczebnych itp.;
- przeprowadzić pracę ukierunkowaną na zmobilizowanie całego stanu osobowego w celu sprawnego przeprowadzenia ćwiczenia;
- dokonać przeglądu stanu technicznego sprzętu i wyposażenia

osobistego żołnierzy.

Przeprowadzenie sprawdzianu stopnia przygotowania pododdziałów i sztabów do udziału w ćwiczeniu taktyczno-specjalnym jest przedsięwzięciem, które przeprowadza się po zrealizowaniu wszystkich zaplanowanych programowych czynności organizacyjno-szkoleniowych. Wyniki sprawdzianu stanowią podstawę decyzji przełożonego o dopuszczeniu do ćwiczenia taktyczno-specjalnego (6).

O doborze form, metod, treści i zakresu sprawdzianu decyduje przełożony - kierownik ćwiczenia. W celu określenia stopnia przygotowania pododdziału do udziału w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych oraz jego zdolności bojowej do wykonania zadań na współczesnym polu walki powołuje się nieetatowe grupy kontrolne^{71/}. Przeprowadzona w podrozdziale 2.2 ocena składu tych grup wykazuje, że powinno się do nich wyznaczać najlepszych specjalistów danego rodzaju wojsk i służb oraz oficerów posiadających największe doświadczenie, zwłaszcza w dziedzinie organizacji i metodyki szkolenia.

Za merytoryczne przygotowanie nieetatowych grup kontrolnych odpowiada dowódca, który je wyznaczył.

Sprawdzianem powinny być objęte dowództwa i sztaby oraz pododdziały zaplanowane do odbycia ćwiczenia taktyczno-specjalnego, jak również siły i środki wyznaczone do działania jako pozorujące i podgrywające. Na podstawie przeprowadzonych badań uwidacznia się potrzeba określania celu prowadzonego sprawdzianu.

Uwzględniając wyniki badań i sformułowania dokumentów normatywnych (6,26) cel sprawdzianu należy sprowadzić do:

- ustalenia stopnia gotowości bojowej pododdziału/oddziału, związku taktycznego, dowództwa, wydziału itp./ łączności;

71/ Skład i tryb powoływania nieetatowych grup kontrolnych przedstawiony jest szeroko w pozycji(26) s.15.

- sprawdzenia poziomu przygotowania dowództw i sztabów oraz wydziałów i szefostw do sprawnego dowodzenia wojskami i kierowania łącznością;
- sprawdzenia wybranych zagadnień szkoleniowych i stopnia przygotowania do wykonania zadań łączności;
- sprawdzenia dowództw i funkcyjnych łączności z poziomu wiedzy taktycznej i specjalistycznej związanej z tematem ćwiczenia;
- ujawnienia braków i niedociągnięć oraz przyczyn ich powstania, a także udzielenia wszechstronnej pomocy w eliminowaniu stwierdzonych niedociągnięć;
- zbadania wybranych zagadnień mających istotny wpływ na stopień gotowości ćwiczących do rozpoczęcia ćwiczenia;
- sprawdzenia dowództw ćwiczących pododdziałów/oddziałów, związków taktycznych/ łączności z znajomości warunków bezpieczeństwa jakie obowiązują podczas ćwiczeń taktyczno-specjalnych;
- poszukiwania i analizowania nowatorskich rozwiązań w procesie przygotowania do ćwiczeń oraz wnioskowania co do sposobu ich popularyzacji i wdrażania.

Podstawę do określenia zagadnień, które należy sprawdzić przed ćwiczeniami taktyczno-specjalnymi stanowi plan przeprowadzenia danego ćwiczenia. Przełożony zarządzający przeprowadzenie sprawdzianu przy określaniu zagadnień powinien uwzględnić:

- cel sprawdzianu;
- zakres przeprowadzanego sprawdzianu;
- wyniki i zalecenia ostatniego sprawdzianu lub kontroli.

Wyniki sprawdzianu ogłasza się w rozkazie dziennym przełożonego prowadzącego sprawdzian na podstawie przedstawionych ustnie przez przewodniczącego nieetatowej grupy kontrolnej rezultatów działalności grupy (26).

Przygotowanie ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności,

które jak widzimy, stanowi realizację ogółu złożonych przedsięwzięć umożliwiających właściwe rozpoczęcie a później prowadzenie ćwiczenia, stanowi istotny element w pracy przełożonego- przyszłego kierownika ćwiczenia oraz podległych mu żołnierzy. Doskonalenie tego procesu stanowiło zamknięcie pierwszego etapu na przyjętej przez autora drodze postępowania w procesie doskonalenia organizacji tych ćwiczeń.

Wnioski:

1. Rezultaty szkoleniowe ćwiczeń w znacznym stopniu zależą od poprawności przyjętej koncepcji metodyczno-taktycznej ćwiczenia, zakresu i jakości opracowanej do niego dokumentacji oraz zrealizowania wszystkich zasadniczych przedsięwzięć przygotowawczych.
2. Podwyższenie skuteczności działania kierownictw i zespołów autorskich /autorów/ ćwiczeń wojsk łączności wymaga opracowania i wdrożenia do praktyki szkoleniowej metodyki opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych tych wojsk.
3. Opracowywane aktualnie do ćwiczeń wojsk łączności rodzaje dokumentów, ich forma i układ treści nie zawsze odpowiadają potrzebom kierownictw i ćwiczących powodując nieraz zatracenie podstawowej zasady ćwiczeń jaką jest realizm działań. Stwarza to konieczność podwyższenia umiejętności zespołów autorskich/autorów/ tych ćwiczeń w zakresie opracowywania zasadniczych dokumentów ćwiczenia. To natomiast wymaga opracowania i wdrożenia do praktyki szkolenia wzorów tych dokumentów.
4. Dobrze opracowane dokumenty stwarzają kierownictwu ćwiczenia możliwość przeprowadzenia wszystkich ważniejszych zagadnień szkoleniowych w realiach rzeczywistego pola walki. Dlatego główny wysiłek podczas opracowywania dokumentacji każdego ćwiczenia należy w pierwszej fazie zwrócić na wypracowanie przez przełożonego - przyszłego kierownika ćwiczenia wstępnego projektu metodyczno-taktycznego ćwiczenia, który po wzbogaceniu go przez zespół autorski/autora/ ćwiczenia przyjmowany jest jako koncepcja metodyczno-taktyczna i materializowana

w postaci planu przeprowadzenia ćwiczenia.

5. Od momentu opracowania planu przeprowadzenia ćwiczenia, główny wysiłek zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia należy zwrócić na takie opracowanie pozostałych dokumentów ćwiczenia, które zapewniałyby jak największe przybliżenie warunków szkolenia do realiów współczesnego/prognozowanego/ pola walki.

6. Przedsięwzięcia okresu przygotowania ćwiczenia powinny być realizowane w sposób skoordynowany, ciągły i w takim zakresie, aby zapewnić sprawne przeprowadzenie ćwiczenia. Przedsięwzięcia organizacyjne należy planować i realizować w sposób scentralizowany na poszczególnych szczeblach dowodzenia. Natomiast przedsięwzięcia techniczne i tyłowe powinny być prowadzone w odpowiedniej kolejności i przez wszystkie wyspecjalizowane ku temu służby zabezpieczenia.

7. Skuteczność szkolenia poligonowego uzależniona jest w znacznym stopniu od skutecznej działalności szkoleniowej podczas teoretycznego i praktycznego szkolenia programowego czyli od poziomu wiedzy i umiejętności szkolonych przed ćwiczeniem. Dlatego między innymi bardzo ważnym zadaniem organizatorów ćwiczeń jest sprawdzanie poziomu przygotowania szkolonych do ćwiczenia.

4. DOSKONALENIE PROWADZENIA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH I TAKTYCZ-
NO-SPECJALNYCH WOJSK ŁĄCZNOŚCI.

Doskonalenie prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych w wojskach łączności to drugi etap na przyjętej przez autora drodze postępowania w procesie doskonalenia organizacji i prowadzenia tych ćwiczeń.

Uzyskane w toku prowadzonych badań wyniki wskazują, że proces prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności można i należy doskonalić. Powstaje więc pytanie: w jakim zakresie i jak należy doskonalić proces prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych? Na tak postawione pytanie można udzielić w miarę wyczerpującej odpowiedzi po przeprowadzeniu analizy całego procesu prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności i porównaniu go z procesami przedstawionymi w literaturze przedmiotu oraz w metodykach innych rodzajów wojsk.

Przeprowadzona w podrozdziale 2.2 analiza i krytyczna ocena wybranych problemów metodyki prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności wskazuje, że doskonalenie procesu prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych jest konieczne i powinno zmierzać w kierunku zbudowania przejrzystego modelu postępowania kierownictwa ćwiczenia w toku jego prowadzenia.

Praktyka szkolenia specjalistyczno-bojowego wojsk łączności wykazuje, że po zakończeniu wszystkich czynności organizacyjnych i osiągnięciu przez wszystkich biorących udział w ćwiczeniu gotowości do ćwiczenia - kierownictwo ćwiczenia w określonym terminie przystępuje do prowadzenia ćwiczenia. Skład kierownictwa ćwiczenia jest ustalony w procesie przygotowania ćwiczenia i podawany do wiadomości w rozkazie/ zarządzeniu/ w sprawie zorganizowania i prze-

prowadzenia ćwiczenia^{72/}. Powinien on być adekwatny do rodzaju ćwiczenia, jego rozmachu, warunków przeprowadzenia i szczebla dowodzenia, który reprezentują ćwiczący.

Przeprowadzone badania literatury i praktycznej działalności kierownictw ćwiczeń wskazują, że do najistotniejszych elementów pracy kierownictw ćwiczeń wojsk łączności podczas ich prowadzenia powinno się zaliczyć:

- 1/ stałe wpływanie na przebieg ćwiczenia, pracę poszczególnych grup strukturalnych i ćwiczących;
- 2/ ocenianie pod względem merytorycznym wyników pracy ćwiczących;
- 3/ opracowywanie dokumentów dodatkowych /sytuacje, meldunki, zadania itp./ odpowiednio do zaistniałych zmian w toku przebiegu ćwiczenia;
- 4/ udzielanie doraźnych instruktaży pomocnikom kierownika ćwiczenia oraz dowódcom grup pozorujących i podgrywających w sytuacjach zaistnienia odstępstwa od planu przeprowadzenia ćwiczenia a mających wpływ na zmianę ustalonego wcześniej trybu i metod rozgrywania poszczególnych sytuacji w ćwiczeniu;
- 5/ udzielanie na bieżąco wytycznych dla prowadzących poszczególne zajęcia grupowe, grupie kontrolno-badawczej, grupie omówienia itp. oraz kontrolowanie i analizowanie efektów ich działania.

Proces, tryb i efekty kierowania ćwiczeniem tak taktycznym jak i taktyczno-specjalnym zależne są głównie od poziomu wiedzy merytorycznej, umiejętności metodycznych, inwencji i zaangażowania kierownictwa ćwiczenia a w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych dodatkowo od pracy grupy kontrolno-badawczej, podgrywającej, pozoracji pola walki, obciążenia itp.

W praktyce ćwiczeń taktyczno-specjalnych niezależnie od stopnia

72/ Skład kierownictwa w ćwiczeniach wojsk łączności omówiono w podrozdziale 3.1.2.

aktywności organa te nie są jednak w stanie uchwycić wszystkich zależności i uwarunkowań oraz wnikać w każdy szczegół działań ćwiczących. Stąd też rola kierownika i sztabu kierownictwa ćwiczenia sprowadza się zazwyczaj do roli ośrodka dyspozycyjno-koordynującego działania poszczególnych grup strukturalnych ćwiczenia i ingerującego w razie potrzeby w działania ćwiczących szczególnie w momentach przełomowych dla przebiegu ćwiczenia.

Doświadczenie wskazuje a przeprowadzone badania to potwierdzają, że osoby funkcyjne sztabu kierownictwa ćwiczenia z uwagi na stały kontakt z ćwiczącymi mogą sprawować bezpośredni nadzór z ramienia kierownictwa nad ciągłością i terminowością obiegu informacji stanowiących podstawę pracy ćwiczących. Osoby te w zależności od zaistniałych okoliczności czy wytworzonej sytuacji powinny w sposób twórczy uzupełniać i wzbogacać o nowe treści poszczególne fragmenty ćwiczenia. Wszystkie jednak dane przekazywane dodatkowo ćwiczącym powinny być przekonsultowane z kierownikiem lub szefem sztabu kierownictwa ćwiczenia tak, aby w końcowym efekcie nie naruszyć generalnej koncepcji co do sposobu i metod przerabiania poszczególnych zagadnień szkoleniowych w kolejnych etapach ćwiczenia. Osoby funkcyjne sztabu kierownictwa ćwiczenia powinny ponadto posiadać i wykazywać zdolność inspiracji w celu takiego stawiania wymagań i egzekwowania powinności, aby stworzona w ćwiczeniu wizja współczesnego pola walki miała swoje praktyczne odzwierciedlenie w rozgrywanych epizodach ćwiczenia. Nie powinny one dopuszczać także do przerw w napływie informacji dla ćwiczących i podgrywających oraz zatracić ostrości widzenia i reagowania na błędy występujące w działaniu ćwiczących(10).

Fraktyka szkolenia poligonowego wojsk łączności wykazuje, że kierownictwa ćwiczeń często ograniczają swoje czynności tylko do formalnych ustaleń organizacyjnych i treści merytorycznych wynikających z przyjętej koncepcji przebiegu ćwiczenia. Natomiast przeprowadzone

badania sugerują, że kierownictwa te powinny w sposób twórczy i aktywny uczestniczyć w podnoszeniu walorów jakościowych treści ćwiczenia, stanowiąc instancję nauczającą i karzącą za popełnianie określonych błędów tak tych co powzięli błędne i nieuzasadnione decyzje, jak i tych wykonawców, którzy popełniają błędy w toku ich realizacji.

Kierownictwo ćwiczenia powinno nade wszystko troszczyć się o to, aby treść, częstotliwość, sposób i forma informacji dostarczanych ćwiczącym zmuszała ich do wnikliwej i systematycznej analizy oraz oceny sytuacji i precyzowania wniosków a także powzięcia na tej podstawie określonych decyzji. We wszystkich jednak okolicznościach informacje uzupełniające przekazywane ćwiczącym przez członków kierownictwa z własnej inwencji powinny wynikać z zaistniałej w tym czasie sytuacji taktycznej i łączności. Powinny one także stwarzać u ćwiczących wizję złożonych i zmieniających się realiów pola walki oraz mobilizować ich do powzięcia szybkich i śmiałych decyzji. Inwencja i aktywność kierownictwa nie może być pod żadnym pozorem nastawiona na wyręczanie ćwiczących w rozwiązywaniu poszczególnych zadań i przejmowania bezpośredniego dowodzenia ćwiczącymi. Ten ostatni przypadek /przejęcie dowodzenia/ może nastąpić tylko wtedy, gdy istnieje zagrożenie bezpieczeństwa ćwiczących lub innych osób.

Uwzględniając wyniki powyższej analizy oraz badania literatury przedmiotu (6, 14, 15, 17, 18, 19) można przyjąć, że istota pracy osób funkcyjnych kierownictwa każdego ćwiczenia wojsk łączności powinna polegać na:

- pobudzaniu twórczej aktywności ćwiczących oraz rejestrowaniu obiegu informacji wewnątrz i między zespołami ćwiczącymi, między ćwiczącymi a ich przełożonym i podwładnymi;
- badaniu jakości wykonywanych przez ćwiczących czynności i dokumentacji oraz sposobu i dróg doprowadzania ich treści do wykonawców;
- kompleksowej i wnikliwej ocenie działalności ćwiczących;

- terminowym dostarczaniu kierownikowi i sztabowi kierownictwa ćwiczenia danych niezbędnych do decydowania o właściwym przebiegu ćwiczenia.

Wszelkie informacje dotyczące wyższego szczebla dowodzenia i ewentualnie sasiadów, ćwiczący powinni otrzymywać od sztabu kierownictwa lub grupy podgrywającej ten element.

W treningach sztabowych, grach wojennych a szczególnie w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych obok pracy ścisłego kierownictwa niezmiernie ważną funkcję w procesie urealniania ćwiczenia spełniają grupy podgrywające, które są zobligowane do przyjmowania od ćwiczących zadań, zarządzeń, wytycznych itp., kierowanych do podgrywanych, jak i do informowania ćwiczących o działaniu sił i środków łączności, które podgrywają odpowiednio do otrzymywanych dla nich od ćwiczących zadań, wytycznych itp.

Nieodzownym elementem poprawnej pracy grupy podgrywającej umożliwiającą dokładną kontrolę działań ćwiczących powinna być ściśle prowadzona ewidencja otrzymywanych zadań, zarządzeń i wszelkich innych informacji i dokumentów.

Duże znaczenie dla poprawnej pracy grupy podgrywającej ma także jej odpowiednie rozmieszczenie w stosunku do ćwiczących. Rozmieszczenie powinno wykluczać możliwość wzajemnego kontaktowania się w ćwiczeniach taktycznych, natomiast w ćwiczeniach taktyczno-specjalnych zapewnić warunki utrzymania łączności adekwatnie do rozgrywanej sytuacji taktycznej. W sporadycznych przypadkach członkowie grupy podgrywającej mogą być wzywani przez ćwiczących, jednak z zachowaniem wszelkich realiów a czas ich przybycia powinien odpowiadać czasowi koniecznemu na przebycie podobnych odległości^{73/}.

Praca kierownictwa powinna być tak zorganizowana aby sztaby/dowództwa/ łączności występujące w ćwiczeniu miały zapewnioną pełną swobodę w wyborze metod, stylu i zakresu pracy oraz mogły wykonywać posz-

73/ Podobne wnioski spotkano w literaturze(17,18,19).

czególne czynności wyłącznie według własnego planu, uwzględniając w jego treści sytuacje i terminy ustalone przez sztab/szefostwo/wyższego szczebla dowodzenia.

Przeprowadzone badania i praktyka dowodzi, że pozwalanie, aby składanie meldunków, wypracowywanie decyzji, opracowywanie dokumentów oraz przekazywanie ich treści do wykonawców zajmowało większą ilość czasu niż ta, którą określają ramy konkretnej sytuacji, nie tylko wypacza wizję pola walki ale wręcz przekreśla osiągnięcie założonych celów ćwiczenia oraz wysiłek włożony w jego opracowanie i przygotowanie.

Bardzo ważnym elementem pracy kierownika ćwiczeń taktyczno-specjalnych jest zwracanie uwagi również na to, aby zaopatrywanie ćwiczących w środki materiałowe, organizacja zabezpieczenia technicznego i medycznego realizowana była zgodnie z zasadami obowiązującymi w czasie działań bojowych. W tym celu, jak wskazują na to wyniki badań, kierownictwo ćwiczenia powinno zwrócić uwagę między innymi na planowanie przez ćwiczących przedsięwzięć w zakresie:

- terminowego składania zapotrzebowań na środki zaopatrzenia i materiały łączności;
- planowanie dowozu środków zaopatrzenia;
- dowozu środków zaopatrzenia do ćwiczących;
- organizowania zabezpieczenia technicznego;
- organizowanie przeglądów technicznych sprzętu.

Wydawanie amunicji ćwiczebnej, środków pozoracji pola walki, materiałów wybuchowych i środków zapalających powinno odbywać się zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami.

Finalnym etapem prowadzenia ćwiczenia a zarazem podsumowaniem dorobku szkoleniowego biorących udział w ćwiczeniu zgodnie z uzyskanymi wynikami badań powinno być omówienie ćwiczenia.

Z uwagi na rangę tego przedsięwzięcia tak kierownictwo jak i oso-

by wyznaczone do jego przygotowania powinny przejawiać maksimum wysiłku w celu dokonania wszechstronnej oceny działalności ćwiczących, sprawności i skuteczności funkcjonowania grup: kontrolno-badawczej; podgrywających; zabezpieczenia itp.

Tryb i organizacja zbierania materiałów do omówienia powinna zależać od ustaleń kierownika ćwiczenia, wewnętrznego podziału zadań w grupie /jeżeli taka występuje/ oraz wcześniej opracowanego planu omówienia.

Przeprowadzone badania i praktyka ćwiczeń innych rodzajów wojsk wykazują, że najlepsze rezultaty w zbieraniu materiałów do omówienia osiąga się w wyniku bezpośredniego kontaktu z ćwiczącymi i obserwowaniu ich działania.

Materiał opracowany do omówienia powinien w sposób analityczny, obiektywny i udokumentowany wykazywać osiągnięcia i niedociągnięcia w działaniu ćwiczących oraz przyczyny ich powstania. Materiał ten powinien ściśle nawiązywać do ocen z poprzednich ćwiczeń, wskazać w oparciu o dokonane porównania - stopień podniesienia lub obniżenia poziomu osiąganych efektów szkoleniowych oraz zawierać wytyczne co do sposobu realizacji przedsięwzięć zmierzających do usunięcia niedociągnięć oraz wykorzystania osiągnięć.

Ćwiczenie powinno uważać się za zakończone wówczas, kiedy ćwiczący powrócą do wykonywania swoich stałych czynności a w przypadku ćwiczeń taktyczno-specjalnych, kiedy powrócą do MSD, obsłużą i zakonserwują sprzęt, zlikwidują ewentualne szkody i złożą meldunek przełożonemu o osiągnięciu stałej gotowości bojowej.

Przeprowadzona w podrozdziale 2.2 ocena wybranych problemów metodyki prowadzenia ćwiczeń, zaczerpniętych bezpośrednio z praktyki szkoleniowej wojsk łączności oraz analiza hipotetycznych modeli pracy kierownictw ćwiczeń przedstawionych w literaturze(4,8,9,14,29) i materiałach źródłowych(6,17,18,19) pozwoliła na wypracowanie hipo-

tetycznych modeli postępowania kierownictwa w toku prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności. Modele hipotetyczne autor w pracy tworzy poprzez dokonywanie zmian w modelach rzeczywistych funkcjonujących w wojskach łączności oraz modelach hipotetycznych innych rodzajów wojsk. Dokonując tych zmian kierowano się zasadą realizmu tj. możliwością ich wprowadzenia w aktualnych modelach postępowania kierownictwa ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności funkcjonujących w poszczególnych okręgach wojskowych a nawet związkach taktycznych i oddziałach.

Analiza wyników tych eksperymentów pozwoliła na wypracowanie modeli postępowania kierownictwa w toku prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności a które opisano w kolejnych podrozdziałach^{74/}.

4.1. Prowadzenie ćwiczeń taktycznych.

Kierownictwo ćwiczenia taktycznego wojsk łączności po zakończeniu wszelkich prac organizacyjnych obejmujących proces opracowania i przygotowania ćwiczenia, uwzględniając wcześniej przyjęty termin, przystępuje do przeprowadzenia ćwiczenia. Prowadzenie ćwiczeń grupowych odbiega dość znacznie od modelu prowadzenia treningów sztabowych i gier wojennych. Dlatego prowadzenie ćwiczeń taktycznych zostanie przedstawione w postaci opisu dwóch modeli. Modelu postępowania kierownictwa ćwiczenia w procesie prowadzenia ćwiczenia grupowego z żołnierzami zawodowymi oraz modelu postępowania kierownictwa ćwiczenia w procesie prowadzenia treningu sztabowego i gry wojennej.

4.1.1. Ćwiczenia grupowe.

=====

Przeprowadzone badania, doświadczenie oraz praktyka szkolenia

74/ Modele postępowania kierownika i zespołu autorskiego/autora/ ćwiczeń wojsk łączności przedstawiono w załącznikach nr 9, 12, 13 i 17.

potwierdza, że prowadzenie ćwiczeń grupowych w wojskach łączności podobnie jak i w innych rodzajach wojsk w odróżnieniu od pozostałych ćwiczeń taktycznych charakteryzuje się specyficznymi właściwościami wynikającymi z przyjmowanej struktury ćwiczenia, jego celów oraz różnorodności samych zajęć grupowych.

Ćwiczenie grupowe prowadzone z kadrami zawodową wojsk łączności może składać się z jednego lub kilku różnych tematycznie zajęć. Sposoby prowadzenia tych zajęć będą zależały przede wszystkim od kwalifikacji merytorycznych i metodycznych prowadzących te zajęcia, wyjściowego poziomu wiedzy ćwiczących oraz potrzeb szkoleniowych jednostki, sztabu, szefostwa, itp.

Przeprowadzone badania wykazują, że prowadzący zajęcia/zajęcia/ w ćwiczeniu grupowym wojsk łączności po osobistym przygotowaniu się do ćwiczenia^{75/} przeprowadza z ćwiczącymi instruktą, a w razie potrzeby udziela także konsultacji na określony temat. Natomiast ćwiczący po instruktą pobierają założenie do ćwiczenia grupowego, w którym określa się im pracę do wykonania przed każdym kolejnym zajęciem grupowym oraz wyznacza funkcję, do wystąpienia w której mają się oni przygotować^{76/}.

Poszczególne zajęcia ćwiczenia grupowego przeprowadza się w terminach określonych w planie przeprowadzenia ćwiczenia. Podczas pierwszego zajęcia podaje się temat i cele ćwiczenia oraz ilość zajęć w ćwiczeniu, ich tematy i ogólne zagadnienia szkoleniowe.

Wnikliwe analizy materiałów teoretycznych i doświadczenia dydaktyczne autora wskazują, że w tym procesie nie ma potrzeby wprowadzania poważniejszych zmian. Natomiast badania wykazały, że same zajęcia grupowe nie są zbyt "metodycznie" budowane. Najczęściej zatracona jest rola części wstępnej, a prawie zawsze umyka sprawa

75/ Omówiono w podrozdziale 3.1.2.

76/ Treść założenia omówiono w podrozdziale 3.1.1.

podsumowania poszczególnych zagadnień oraz całego zajęcia.

Uwzględniając dorobek Instytutu Dydaktyki Wojskowej ASG WP, własne doświadczenie jako nauczyciela akademickiego i uzyskane wyniki badań literatury przedmiotu autor uważa, że zajęcia w ćwiczeniu grupowym powinno się składać z trzech części: wstępnej, głównej i końcowej.

W części wstępnej zajęcia prowadzący po przybyciu do pomieszczenia/ przyjeździe do rejonu/ powinien przyjąć meldunek o stanie i gotowości ćwiczących oraz zlustrować ich wygląd zewnętrzny. Następnie powinien podać temat zajęcia, jego cel oraz układ i sposób przeprowadzenia. Po wykonaniu tych czynności powinien dokonać sprawdzenia stopnia teoretycznego i praktycznego przygotowania się ćwiczących do zajęcia. Podczas sprawdzania przygotowania ćwiczących prowadzący powinien skontrolować sposób i dokładność wykonania nakazanych prac, znajomość teorii w zakresie rozwiązywanego problemu oraz danych z założenia do ćwiczenia.

Przedstawione czynności wstępne nie powinny trwać dłużej niż 10 - 15 minut.

Nieco inaczej powinna wyglądać część wstępna zajęcia w terenie. Oprócz wyżej wymienionych czynności prowadzący zajęcia po przybyciu do rejonu powinien wydzielić dla ćwiczących około 10 minut na indywidualne dokonanie orientacji w terenie pod względem topograficznym, taktycznym i łączności.

Część główna zajęcia, jak wykazują badania, powinna stanowić etap zasadniczy, w którym przerabiane są zagadnienia szkoleniowe. Kolejność realizacji zagadnień szkoleniowych oraz podział czasu określany jest w opracowaniu metodycznym zajęcia, a ostatecznie ustalany w toku instruktażu dla prowadzącego. Doświadczenie wskazuje, że nie należy traktować tego zbyt sztywno. Prowadzący zajęcia może odstąpić od ustalonego podziału czasu, stosownie

do zaistniałej sytuacji dydaktycznej i nie powinien przejść do kolejnego zagadnienia, jeżeli poprzednie nie zostało w pełni zrealizowane.

Przerabianie zagadnienia szkoleniowego powinno rozpoczynać się od podania czasu operacyjnego i roli /funkcji/ w jakiej ćwiczący mają wystąpić. Następnie powinno ustalić się z nimi miejsce pobytu funkcyjnego i przebywających z nim innych funkcyjnych, określić czynności, które powinny być wykonane oraz ustalić przedział czasu operacyjnego wydzielony na przygotowanie tego zagadnienia. W każdym zagadnieniu prowadzący zajęcia powinien sformułować główny problem który zawiera w sobie szereg szczegółowych problemów do rozwiązania^{77/}.

Problemy te powinny być zapisane na tablicy lub wyświetlone z wcześniej przygotowanego foliogramu.

Po upływie wcześniej określonego czasu operacyjnego prowadzący zajęcia powinien polecić jednemu z ćwiczących przedstawić swoje rozwiązanie problemu. Po wystąpieniu ćwiczącego w określonej roli prowadzący powinien zainicjować wymianę poglądów wśród ćwiczących. Podsumowując dyskusję prowadzący powinien wyjaśnić ćwiczącym na czym polegały ewentualne błędy oraz pozytywne strony prezentowanego rozwiązania problemu. Następnie, w zależności od posiadanego czasu, może wyznaczyć kolejnego ćwiczącego. W przypadku prezentowania przez ćwiczących rażąco błędnych rozwiązań, prowadzący zajęcia powinien występując w odpowiedniej roli poprzez pytania naprowadzić ich na właściwy tok rozumowania, żądając uzasadnienia przyjętych rozwiązań lub użytych sformułowań.

77/ Dla szefa wydziału łączności sztabu związku taktycznego głównym problemem może być, w jaki sposób wykonać zadania łączności, by spełnić oczekiwania dowódcy i szefa łączności ZŁ. Problem ten powinien on rozwiązać w okresie przygotowania walki. Zawiera on w sobie szereg szczegółowych problemów takich jak: w którym etapie działań skupić główny wysiłek łączności; jakimi siłami i środkami to wykonać?; w jakim czasie rozpocząć rozbudowę systemu łącz-

Po wyjaśnieniu wszelkich wątpliwości dotyczących rozpatrywanego problemu prowadzący powinien przedstawić ćwiczącym wzorowe rozwiązanie autorskie, które należy traktować jako jedno z możliwych w danym ćwiczeniu. Niedopuszczalne jest mechaniczne narzucanie ćwiczącym rozwiązania zawartego w opracowaniu metodycznym.

Przeprowadzane badania oraz praktyka szkolenia wykazują, że jest to tylko jeden z możliwych wariantów rozwiązania sposobu przeprowadzenia części zasadniczej zajęcia grupowego. W zależności od tematu zajęcia, założonych do osiągnięcia celów szkoleniowych i metodycznych może być wiele sposobów przeprowadzenia określonego zagadnienia. Problem może być rozwiązywany częściami lub całościowo. W sytuacji gdy zajmujemy się np.: treścią meldunku decyzji wskazane jest przerabianie zagadnienia w całości. Warunkiem stosowania takiego czy innego sposobu przeprowadzenia części zasadniczej zajęcia grupowego powinny być założone do osiągnięcia w nim cele szkoleniowe i metodyczne.

W zakończeniu każdego zagadnienia szkoleniowego prowadzący zajęcia grupowe powinien podkreślić problemy najistotniejsze, po czym przejść do kolejnego zagadnienia, które przerabia zgodnie z tym co przedstawiono powyżej.

W c z ę ś c i k o ń c o w e j zajęcia grupowego po zrealizowaniu planowanych zagadnień szkoleniowych prowadzący to zajęcia powinien dokonać jego podsumowania. Podsumowanie to powinno polegać na ocenie stopnia realizacji celów oraz pracy ćwiczących. Prowadzący biorąc pod uwagę przygotowanie ćwiczących a zwłaszcza ich aktywność, samodzielność i sprawność myślenia podczas rozwiązywania problemów, powinien wystawić każdemu z ćwiczących indywidualną ocenę,

cd. ności i kiedy zrealizować poszczególne zadania łączności; w jaki sposób wykorzystać posiadane siły i środki łączności.

podając zasadnicze błędy, które popełnili oraz ewentualny sposób i termin ich usunięcia. W tej części zajęcia prowadzący powinien także podać ćwiczącym pouczające przykłady z wojen lokalnych, ćwiczeń itp. tematycznie związane z treścią zajęcia. Następnie powinien dokonać wpisu w dzienniku, w którym prowadzona jest ewidencja szkolenia i podać komendę do zakończenia zajęcia. W przypadku, gdy w ćwiczeniu są jeszcze kolejne zajęcia to przed zakończeniem tego zajęcia prowadzący powinien podać ćwiczącym temat następnego zajęcia. W sytuacji kiedy ćwiczenie grupowe składa się z kilku zajęć grupowych i gdy prowadził je ten sam oficer w zakończeniu ostatniego zajęcia powinien on dokonać omówienia całego ćwiczenia. Natomiast gdy zajęcia prowadziło kilku oficerów, zadanie to powinien zrealizować kierownik ćwiczenia grupowego w czasie specjalnie wydzielonym w tym celu.

Omówienie ćwiczenia grupowego powinno się składać z dwóch etapów^{78/}. W etapie pierwszym prowadzący omówienie ćwiczenia powinien podać temat ćwiczenia, jego cele, główne zagadnienia szkoleniowe oraz przedstawić koncepcję taktyczną i łączności stanowiącą tło dla przeprowadzenia ćwiczenia. W drugim etapie prowadzący powinien dokonać analizy przebiegu ćwiczenia oraz ogólnej oceny ćwiczących w poszczególnych zajęciach. Powinien on także dokonać podsumowania uzyskanych doświadczeń i wniosków. Praktyka wskazuje, że można też poruszać zagadnienia teoretyczne dotyczące problemów taktycznych, technicznych i organizacji łączności mających wpływ na poziom wyszkolenia a łączące się z tematem ćwiczenia.

Na zakończenie omówienia powinno się określić stopień osiągnięcia założonych celów, ocenić pracę ćwiczących, ich wyszkolenie i działania oraz postawić zadania w celu usunięcia stwierdzonych niedociąg-

78/ Autor wykorzystał dorobek Instytutu Dydaktyki Wojskowej ASG WP oraz literaturę (17,18,19).

nięć. Podczas omawiania stwierdzonych w toku ćwiczenia niedociągnięć powinno się podać jak należało ich uniknąć oraz jak należało problem rozwiązać aby osiągnąć sukces. Omówienie powinno pokazać wszystkim tym, którzy byli autorami osiągnięcia sukcesu, jak i tym, którzy byli sprawcami powstania niedociągnięć, które z przyjętych przez nich rozwiązań spowodowały taki a nie inny efekt końcowy.

4.1.2. Treningi sztabowe i gry wojenne.

Doświadczenia z praktyki szkolenia wojsk i sztabów/instytucji, uczelni/ dowodzą, że trening sztabowy i gra wojenna w jednostkach łączności lub komórkach łączności sztabów ogólnowojskowych/rodzajów wojsk/ może być rozpoczęty od ogłoszenia alarmu. Jednak początek każdego z tych ćwiczeń liczy się od chwili postawienia zadania lub od wręczenia założenia i ogłoszenia czasu operacyjnego, co może nastąpić w momencie ogłoszenia alarmu lub po zajęciu przez ćwiczących przydzielonym im miejsc pracy. Od tego momentu wszystkie działania ćwiczących powinny odbywać się zgodnie z wytworzoną sytuacją.

Przeprowadzone badania wykazały, że moment rozpoczęcia takich rodzajów ćwiczeń taktycznych wojsk łączności jakimi są treningi sztabowe i gry wojenne przysparza kadrze kierowniczej i autorom tych ćwiczeń szeregu różnorodnych trudności. Można je sprowadzić do podstawowego problemu: jak rozpocząć ćwiczenie?, co i kiedy w tym okresie kontrolować? oraz w jakiej formie postawić szkolonym zadanie? W tej sytuacji autor po uwzględnieniu wyników badań literatury, dorobku w tym temacie innych rodzajów wojsk oraz własnych przemyśleń i prób uważa, że przedstawiciele kierownictwa ćwiczenia taktycznego wojsk łączności powinni przybyć do szkolonych bezpośrednio przed ogłoszeniem alarmu lub po zajęciu przez nich miejsc pracy przewidzianych na czas ćwiczenia/treningu sztabowego lub gry wojennej/. Jeżeli został ogłoszony alarm, to kierownik ćwiczenia powinien kontrolować

przebieg alarmu i sposób zajęcia przez ćwiczących miejsc pracy, stan wyposażenia indywidualnego, znajomość sytuacji taktycznej /operacyjnej/ i łączności oraz warunki zapewnienia tajemnicy służbowej i państwowej. W toku kontroli powinien ustalić stopień przygotowania sztabu /komórki łączności/ do ćwiczenia, stan jego gotowości bojowej oraz gotowości do pracy. Analogiczne zagadnienia powinny być przedmiotem kontroli również wówczas, kiedy ćwiczenie nie rozpoczyna się od ogłoszenia alarmu.

Sposób rozpoczęcia treningu sztabowego czy też gry wojennej jest zawsze uzależniony od tematu i celów tych ćwiczeń. Zadania ćwiczącym powinno się stawiać ustnie lub pisemnie w formie dokumentów dowodzenia wojskami i kierowania łącznością. W obydwu wypadkach ćwiczącym należy podawać dokładny termin przedstawiania swoich rozwiązań /propozycji/ oraz przedsięwzięcia kierownictwa w których mają oni uczestniczyć, a także czas osiągnięcia gotowości do działań. Sztab kierownictwa ćwiczenia powinien także określić czas przedstawienia przez ćwiczących wszelkich sprawozdań i meldunków biorąc tym samym na siebie jakby rolę sztabu ogólnowojskowego /rodzaju wojsk/ oraz powinien podawać wszelkie dane uzupełniające, które ćwiczący normalnie uzyskiwaliby z tego właśnie sztabu.

Ćwiczący otrzymawszy zadanie powinni przystąpić do organizowania działań pododdziałów /sztabów, komórek/ łączności. W okresie realizowania przez ćwiczących najważniejszych przedsięwzięć to kierownik ćwiczenia wraz z swoim zastępcą i pomocnikami /grupą kontrolno-badawczą/ powinien obserwować je osobiście. W trakcie tych czynności powinien on ustalić jakie jest faktyczne wyszkolenie dowódców i oficerów /funkcyjnych/ łączności szczególnie w zakresie działania w zespołach oraz zorientować się w możliwościach dobrego pełnienia przez nich swoich obowiązków i wykonywania stawianych przed nimi zadań.

Uwzględniając wyniki badań omówione w podrozdziale 2.3., które

wskazują, że należy bardziej dynamizować sytuacje taktyczne i łączności w związku z czym autor uważa, że należałoby od samego początku ćwiczenia tak silnie dynamizować sytuację taktyczną a na jej tle sytuację łączności aby zmuszać ćwiczących do ustawicznej czujności i nieprzerwanej pracy związanej z planowaniem, dowodzeniem i kierowaniem łącznością a także jej wszechstronnym zabezpieczeniem. Podstawę do tworzenia takich sytuacji powinny w większości stanowić decyzje samych ćwiczących oraz treści przekazywanych przez nich zadań.

W każdym ćwiczeniu mogą zaistnieć takie sytuacje, że ćwiczący dowódca /szef łączności/ wypracuje taką decyzję, która nie zapewni przeobrażenie niektórych planowanych zagadnień szkoleniowych. W takiej sytuacji powinno się do tych decyzji wnieść niezbędne poprawki. Można i powinno się to zrobić różnymi sposobami. Autor uważa, że przede wszystkim powinno się podać ćwiczącym dodatkowe dane o sytuacji łączności oraz o sposobach wykorzystania sił i środków łączności wyższego szczebla powodując tym wymuszenie ponownej i bardziej wnikliwej oceny sytuacji. Można także w ostateczności wystąpić w roli przełożonego i postawić ćwiczącym dodatkowe zadanie lub przy zatwierdzaniu decyzji w formie planu łączności czy też planu bojowego użycia pododdziału /oddziału, związku taktycznego/ łączności wnieść do niej niezbędne w tej sytuacji poprawki. Niemniej jednak, zanim wnieś się poprawki powinno się wcześniej ustalić motywy, którymi kierował się ćwiczący precyzując taką a nie inną decyzję.

Treść i kolejność rozgrywania poszczególnych sytuacji dynamicznych określona jest w planie przeprowadzenia ćwiczenia^{79/}. W sytuacjach odejścia od tych ustaleń, kierownik ćwiczenia powinien określić ich nowy kształt z takim wyprzedzeniem, aby przed przystąpieniem do realizacji każdej nowej sytuacji dynamicznej cały skład kierownictwa

79/ Sytuacje dynamiczne imitowane rozgrywaniem kolejnych sytuacji bojowych /SB/ szczegółowo rozpracowywane są w planie pozorowania pola walki i imitowania sytuacji bojowych - załącznik nr 26.

można było zapoznać z ich treścią i kolejnością narastania poszczególnych sytuacji łączności. Z tego też powodu dużego znaczenia nabiera fakt terminowego napływu do sztabu kierownictwa ćwiczenia wszelkich decyzji, dokumentów itp. wydawanych przez ćwiczących, a także uzyskiwanie danych istotnych i charakterystycznych dla powstałych w wyniku działania ćwiczących sytuacji łączności. Stan taki osiąga się wówczas kiedy kierownik ćwiczenia i jego pomocnicy osobiście przysłuchiwać się będą meldowanym decyzjom oraz treściom stawianych podwładnym zadań. Dużą rolę powinna tutaj odgrywać praca grupy podgrywającej, która zdaniem autora realizując zadania stawiane przez ćwiczących dla podgrywanych przez nią elementów może doprowadzać do zaistnienia złożonych i charakterystycznych dla tego rodzaju działań bojowych sytuacji łączności a w nich do konieczności zastosowania przez ćwiczących oczekiwanych rozwiązań techniczno-eksploatacyjnych.

Analiza dokumentów prowadzonych przez grupy podgrywające w ćwiczeniach objętych badaniami wykazuje, że grupy te pracowały najczęściej według wcześniej opracowanych harmonogramów i przekazywały dużo niczym nie uzasadnionych danych rozmiągających się z rozgrywaną sytuacją bojową oraz takich, do których w rzeczywistych warunkach pola walki łącznościowcy nie mieliby dostępu. Autor uważa, że na podstawie przeprowadzonych badań może stwierdzić iż grupa podgrywająca powinna w swoich meldunkach przekazywać tylko te dane, które w tej sytuacji mogliby mieć w posiadaniu dowódca podgrywanych elementów.^{80/}

Podczas przekazywania danych o rozwoju sytuacji taktycznej i łączności członkowie kierownictwa ćwiczenia powinni występować w roli określonych funkcyjnych. W celu stworzenia warunków zbliżonych do bojowych, dane te powinny być podawane ćwiczącym w różnym czasie i w różnych formach markujących źródła pochodzenia tych wiadomości.

80/ W tym celu grupy podgrywające powinny mieć ściśle określone zadania i harmonogramy działania z synchronizowane z harmonogramami pozostałych grup strukturalnych ćwiczenia a ich dowódcy przygotowani do samodzielnego działania w celu realizowania celów ćwiczenia.

W treningu sztabowym jak i w grze wojennej rezultaty pracy ćwiczących ocenia się głównie na podstawie umiejętności wykonania ciążących na nich zadań.

Jeżeli decyzja powzięta przez ćwiczącego dowódcę /szefa/ odpowiada sytuacji taktycznej i sytuacji łączności, gdy zadania są postawione dokładnie i na czas a ich realizacja jest zabezpieczona, to kierownictwo powinno przyznać ćwiczącym "powodzenie". W przypadku popełniania przez ćwiczących rażących błędów należy im wtedy, w miarę możliwości, wykazać do jakich ujemnych skutków może doprowadzić ich nieudolność.

Wydawane w toku ćwiczenia rozkazy/zarządzenia/, itp. powinny uwzględniać działanie grupy podgrywającej. Jeżeli np.: ćwiczący dowódca pułku łączności postawi zadanie dowódcy batalionu dowodzenia, to podgrywający w roli tego dowódcy batalionu powinien powziąć decyzję i w wyznaczonym czasie zameldować ją dowódcy pułku łączności.

W toku ćwiczenia celowym jest wprowadzanie takich sytuacji, które zmuszałyby ćwiczących do zamieniania się funkcjami lub przejmowania dowodzenia wojskami i kierowania łącznością przez jeden organ dowodzenia /kierowania/ drugiemu.

Przeprowadzone badania literatury, materiałów źródłowych oraz praktyka szkolenia bojowo-specjalistycznego wojsk łączności wskazuje, że kierownik ćwiczenia taktycznego wojsk łączności osobiście lub poprzez sztab kierownictwa ćwiczenia powinien w czasie jego trwania ustalić poziom wyszkolenia ćwiczących oraz zgranie sztabu/komórki łączności sztabu/ w zakresie umiejętnego dowodzenia wojskami i kierowania łącznością.

Pomocnicy kierownika ćwiczenia powinni ustalić umiejętności ćwiczących w zakresie aplikacyjnego wykorzystania odpowiednich służb oraz kierowania ich działaniem.

Sztab kierownictwa ćwiczenia powinien zbierać, uogólniać i meldo-

wać kierownikowi dane o decyzjach i działaniu ćwiczących oraz na czas przedstawiać propozycje rozegrania kolejnych sytuacji podczas ćwiczenia. Powinien także studiować i oceniać dokumenty wykonywane przez ćwiczących oraz przygotowywać materiały do omówienia ćwiczenia.

W trakcie trwania ćwiczenia wszyscy członkowie kierownictwa ćwiczenia powinni zbierać i uogólniać uwagi, propozycje swoje oraz ćwiczących a następnie przekazywać je w formie wniosków sztabowi kierownictwa ćwiczenia. Sprawozdania członków kierownictwa powinny być opracowywane według zawczasu przygotowanego schematu, w którym kierownik ćwiczenia ustala, na jakie zagadnienia szczególnie należy zwrócić uwagę oraz co powinno stanowić treść ich sprawozdań^{81/}.

Przerobienie, zgodnie z planem przeprowadzenia ćwiczenia, wszystkich zagadnień szkoleniowych powinno zakończyć się omówieniem ćwiczenia przez kierownictwo. Omówienie powinno przebiegać podobnie jak opisano to w podrozdziale 4.1.1. wykorzystując w tym celu zebrane materiały i demonstrując wybrane dokumenty opracowane przez ćwiczących w celu wyraźniejszego wykazania błędów popełnionych przez szkolonych na tle znanej teraz sytuacji taktycznej i sytuacji łączności^{82/}.

4.2. Prowadzenie ćwiczeń taktyczno-specjalnych.

Ćwiczenie taktyczno-specjalne wojsk łączności prowadzi się w celu dalszego doskonalenia umiejętności działania w terenie i osiągnięcia określonych celów szkoleniowych. Dlatego też, jak wykazała to przeprowadzona ocena w podrozdziale 2.2., cała działalność kierow-

81/ Będzie on zazwyczaj odpowiadał układowi planu omówienia ćwiczenia.

82/ Problematyka omówienia treningów sztabowych i ćwiczeń dowódczo-sztabowych przedstawiona jest w pozycji (10) rozdz. VII s. 38-40 i może być przeniesiona na grunt wojsk łączności.

nika ćwiczenia taktyczno-specjalnego, jego pomocników i grupy kontrolno-badawczej powinna być w czasie ćwiczenia ukierunkowana nie tylko na wyłapywanie niedociągnięć ćwiczących ale także na umiejętne ich usuwanie. Przy tym nie należy zastępować w działaniu ćwiczących ani narzucać im swoich decyzji i ograniczać ich inicjatywę. Jeżeli w działaniu ćwiczących pojawią się te lub inne błędy, to kierownik ćwiczenia, jego pomocnicy i grupa kontrolno-badawcza nie powinni pokazywać tych błędów wprost, ale podpowiadać różnymi metodami drogi ich usunięcia.

Jeżeli w toku ćwiczenia zaistnieją już takie błędy, to należy przy pomocy odpowiednich sytuacji wprowadzających^{83/} stworzyć takie warunki, w których ćwiczący sami doszliby do przekonania, że ich działanie jest błędne, a wytworzona sytuacja wręcz wymuszała powzięcie nowej wszechstronnie uzasadnionej decyzji.

Dane o położeniu i sytuacji wprowadzające w ćwiczeniu taktyczno-specjalnym nie mogą wpływać od osób z kierownictwa ćwiczenia jak to zdarzało się często dotychczas, ale powinny, jak to wykazują badania, doprowadzane być do ćwiczących w formie rozkazów, zarządzeń, meldunków podwładnych, informacji od sztabów współdziałających oraz meldunków o rzeczywistych niesprawnościach techniki lub oznakowaniu uczestników skażeń itp.

Tylko w pojedynczych przypadkach gdy działanie ćwiczących jest całkowicie niezgodne z rozgrywaną sytuacją i może w zdecydowany sposób zakłócić ogólny przebieg ćwiczenia taktyczno-specjalnego,

83/ Przez "sytuacje wprowadzające" autor rozumie proces kompleksowego oddziaływania na wyobraźnię ćwiczących przy pomocy różnych danych doprowadzanych w postaci zadań cząstkowych, meldunków, sygnałów alarmowych itp. potęgowanych pozorowaniem sytuacji pola walki poprzez imitowanie określonych sytuacji bojowych w celu ukierunkowania decyzji i działania ćwiczących zgodnie z oczekiwaniami kierownictwa prowadzącego ćwiczenie.

kierownik ćwiczenia jest zobowiązany interweniować i tak skorygować jego przebieg, aby ćwiczenie mogło dalej rozwijać się zgodnie z opracowanym wcześniej planem przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego.

W toku ćwiczenia taktyczno-specjalnego kierownik ćwiczenia powinien przebywać w takim miejscu, z którego ma zabezpieczoną możliwość kierowania przerobieniem najbardziej złożonych zagadnień szkoleniowych (6). Takim miejscem co potwierdza praktyka i doświadczenie, może być węzeł łączności stanowiska dowodzenia lub wysuniętego stanowiska dowodzenia /na szczeblu operacyjnym zapasowego stanowiska dowodzenia/. Natomiast członkowie grupy kontrolno-badawczej powinni przebywać przy ćwiczących dowódcach lub szefach łączności/szefach węzłów łączności/.

Kierownik ćwiczenia taktyczno-specjalnego na co wskazują wyniki przeprowadzonych badań, powinien także posiadać niezawodną łączność ze swoimi pomocnikami, dowódcami grup podgrywających i grupy pozoracji pola walki oraz członkami grupy kontrolno-badawczej. W tym celu powinien wykorzystywać wszystkie środki łączności biorące udział w ćwiczeniu oraz powinien mieć wydzielone oddzielne kanały służbowe kierownictwa w eksploatowanych liniach radiowych i przewodowych, a także specjalnie zorganizowane sieci i kierunki radiowe/radiotelefoniczne/.

W świetle przeprowadzonych badań literatury, materiałów źródłowych i praktycznej działalności szkoleniowej wojsk łączności ćwiczenia taktyczno-specjalne mogą rozpoczynać się między innymi:

- wprowadzeniem w związkach taktycznych, oddziałach i pododdziałach łączności wyższych stanów gotowości bojowej /WSGB/ i wyprowadzeniem ich do wcześniej wyznaczonych rejonów alarmowych /RA/ oraz postawieniem zadań;
- wprowadzeniem w związkach taktycznych, oddziałach i pododdziałach

łączności WSGB i postawieniem zadań w MSD.

Proces osiągania wyższych stanów gotowości bojowej /OWSGB/ powinien być ważnym przedsięwzięciem w toku szkolenia bojowego wojsk łączności (26). Dlatego też do sprawdzenia oraz dalszego doskonalenia jego poszczególnych elementów powinno się za zgodą i na podstawie zarządzenia szefa sztabu odpowiedniego szczebla dowodzenia wydzielić z pozostałych rodzajów wojsk i służb oficerów różnych specjalności.

Po wykonaniu czynności wynikających z treści sygnału alarmowego i przybyciu w rejon zbiórki lub do rejonu alarmowego przez ćwiczący związek taktyczny, oddział lub pododdział łączności, kierownik ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinien zorganizować przeprowadzenie sprawdzenia obecności i gotowości stanu osobowego, środków łączności, transportu samochodowego, pododdziałów gospodarczych i remontowych angażując do tego swoich pomocników, oficerów grupy kontrolno-badawczej oraz wyznaczonych przez szefa sztabu oficerów z pozostałych rodzajów wojsk i służb. Stwierdzone niedociągnięcia powinny być bezwzględnie usunięte w rejonie zbiórki.

Przeprowadzone badania wskazują, że po dokonaniu sprawdzenia gotowości ćwiczących do wykonywania zadań łączności na polu walki, kierownik ćwiczenia powinien osobiście lub poprzez swoich pomocników zapoznać ćwiczącego dowódcę z przyjętą sytuacją operacyjną /taktyczną/^{84/} i łączności oraz postawić zadanie wykonania marszu do rejonu ćwiczenia.

W czasie marszu pomocnicy kierownika ćwiczenia i grupa kontrolno-badawcza powinni przebywać przy z góry określonych pododdziałach

84/ Zapoznanie z sytuacją może być dokonane poprzez wydanie założeń, szczególnie wtedy kiedy stan osobowy kierownictwa jest stosunkowo szczupły.

i obserwować organizację marszu w poszczególnych kolumnach oraz powodować przekazywanie w razie potrzeby niezbędnych sytuacji wprowadzających na tle imitowanych sytuacji bojowych/SB/.

Głównymi problemami rozwiązywanymi podczas marszu przez ćwiczących powinny być: terminowe przegrupowanie pododdziałów, planowe przekraczanie linii wyrównania; przestrzeganie dyscypliny marszu; zachowanie się stanu osobowego podczas napadu grup nieprzyjacielskich na kolumnę marszową; pokonywanie odcinków terenu skażonego na drodze marszu; pokonywanie w bród niedużych przeszkód wodnych w przypadku zniszczenia mostów; powiadamianie, ostrzeganie i alarmowanie pododdziałów; zapewnienie łączności z elementami ubezpieczenia marszowego; zapewnianie łączności w kolumnie itp.

Problematykę tą powinno przerabiać się poprzez odpowiednie podawanie sytuacji wprowadzających, których kolejność i sposób doprowadzania do ćwiczących określany jest w planie przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego, a uszczegółowiany w planach członków kierownictwa ćwiczenia. Sytuacja wprowadzająca o ataku lotnictwa nieprzyjaciela na kolumnę marszową ćwiczących może być przekazana bezpośrednio przez kierownika ćwiczenia. Natomiast sytuację wprowadzającą o napotkaniu skażonego odcinka terenu powinna odegrać grupa pozorowania pola walki lub też oficer z grupy kontrolnej znajdujący się w czołówce ubezpieczenia marszowego poprzez oznakowanie odcinka terenu odpowiednimi znakami i tablicami^{85/}. Po osiągnięciu rejonu ćwiczenia pododdziały łączności, które pokonywały odcinki terenu skażonego i przeprowadziły już częściowe zabiegi specjalne, powinny przeprowadzić całkowite zabiegi specjalne stanu osobowego, techniki łączności, uzbrojenia i środków transportu. Pozostałe pododdziały łączności po osiągnięciu rejonu ćwiczenia powinny rozlokowywać się

85/ Wzory znaków i tablic określono w instrukcji (6).

zgodnie z decyzją ćwiczącego dowódcy. Sztab ćwiczący powinien zorganizować maskowanie, ochronę i obronę oraz przeprowadzenie kontroli stanu gotowości środków łączności i środków transportu do wykonywania przewidywanego zadania bojowego. W tym czasie kierownictwo ćwiczenia kontrolować powinno działanie ćwiczących i zbierać uwagi. Następnie kierownik ćwiczenia, jak sugerują przeprowadzone badania, powinien postawić lub sprecyzować zadanie ćwiczącemu dowódcy w celu rozwinięcia środków łączności i zapewnienia łączności w określonym systemie dowodzenia. Powinien przekazać mu również niezbędne dokumenty bojowe łączności /jeżeli nie przekazano ich wcześniej wraz z pierwszym zadaniem po podanym sygnale alarmowym/.

Po powzięciu decyzji do bojowego użycia pododdziału/oddziału, związku taktycznego/ łączności przez ćwiczącego dowódcę, ćwiczący sztab powinien zorganizować doprowadzenie niezbędnych danych eksploatacyjnych do podwładnych na podstawie decyzji i otrzymanych dokumentów łączności.

Ćwiczący dowódca po otrzymaniu zadania od kierownika ćwiczenia powinien przeprowadzić jego analizę oraz ocenę sytuacji i powziąć decyzję. Następnie postawić zadania podległym dowódcom pododdziałów /węzłowych - do rozwinięcia węzłów łączności, liniowych - do budowy lub rozwinięcia linii łączności/.

Zadania te powinny być postawione zwięźle i bez dodatkowych wyjaśnień, tak aby nie zawierały w swojej treści gotowych decyzji a wymuszały od podległych oficerów/chorążych, podoficerów/ przejawiania własnej twórczej inicjatywy. Postawienie zadań dowódcom pododdziałów przez ćwiczącego dowódcę/szefa/ powinno odbywać się w obecności kierownika ćwiczenia i oficerów grupy kontrolno-badawczej.

Po rozwinięciu węzłów i nawiązaniu łączności zgodnie z otrzymanym zadaniem ćwiczący zapewniają prawidłową ich eksploatację, a grupa obciążenia eksploatacyjnego systemu łączności powinna zapewnić odpo-

wiednie obciążenie kanałów łączności obiegiem wiadomości zgodnie z rozwojem rozgrywanych sytuacji taktycznych i łączności.

W świetle przeprowadzonych badań celowym wydaje się, aby w toku eksploatacji węzłów i linii łączności kierownik ćwiczenia wraz z swoimi pomocnikami i grupa kontrolno-badawczą główną uwagę skupił na sprawdzeniu: terminowości przepływu wiadomości w kanałach łączności; szybkości zestawiania zamawianych łączy; jakości obsługi eksploatacyjno-stacyjnej na węzłach i obsługi eksploatacyjnej linii łączności; wykorzystania urządzeń specjalnych; pracy aparatuwni kontroli częstotliwości /AKCz/; przestrzegania dyscypliny łączności; pracy punktu kontroli radiowej itp.

Szybkość przekazywania wiadomości i ich wierność powinno się sprawdzać poprzez przekazywanie do nadania telegramów /kodotelegramów, szyfrotelegramów/ kontrolnych.

Po przerobieniu planowanych w danym etapie ćwiczenia zagadnień szkoleniowych kierownik ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinien ćwiczącemu dowódcy związku taktycznego/oddziału, pododdziału/ łączności przekazać nowe dane z decyzji dowódcy ogólnowojskowego/rodzaju wojsk/ i postawić kolejne zadanie w celu zabezpieczenia łączności w oczekiwanych działaniach bojowych/ drogą wręczenia kolejnego dokumentu dowodzenia wojskami i kierowania łącznością lub ustnie wraz z przekazaniem odpowiednich dokumentów eksploatacyjnych i pomocniczych/.

Podstawowym zadaniem kierownictwa ćwiczenia taktyczno-specjalnego w czasie jego prowadzenia, jak wykazują badania, powinna być przede wszystkim nieprzerwana kontrola stanu łączności podczas zmian węzłów łączności stanowisk dowodzenia wchodzących w skład systemu łączności określonego szczebla dowodzenia, prawidłowa organizacja przesunięć węzłów łączności, terminowa budowa/rozwiniecie/ osi i linii łączności, rozwijanie i eksploatacja pomocniczych węzłów łączności/PWŁ/,

stacji pośrednich, komutacji kanałów, wykonania przedsięwzięć z zakresu obrony przed celowymi zakłóceniami radiowymi nieprzyjaciela i obrony przed bronią masowego rażenia.

W toku prowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego kierownik ćwiczenia, jego pomocnicy i grupa kontrolno-badawcza powinni prowadzić stałą kontrolę działania stanu osobowego, terminowo przekazywać ćwiczącym sytuacje wprowadzające, sprawdzać ciągłość łączności we wszystkich relacjach dowodzenia oraz zapewnić dopływ telegramów kontrolnych.

Wszelkie sytuacje wprowadzające o działaniu stanu osobowego na skutek przekazania sygnałów powiadamiania, ostrzegania i alarmowania powinno przekazywać kierownictwo ćwiczenia w dowolnym czasie i w każdym położeniu węzła czy też linii łączności. W tym celu powinno wykorzystywać głośno mówiącą łączność służbową, inne kanały łączności służbowej lub nawet w ostateczności powiadamianie głosem.

Przeprowadzone badania oraz doświadczenie wskazuje, że jednym z ważniejszych zagadnień szkoleniowych w poligonowym szkoleniu pododdziałów łączności powinno być zapewnienie nieprzerwanej /ciągłej/ łączności podczas niespodziewanego wyprowadzania węzłów łączności stanowisk dowodzenia z rejonów zagrożonych pożarem, nadciągającym obłokiem radioaktywnym itp.

Ograniczony czas dla nagłego przesunięcia węzła łączności w rejon zapasowy lub nieplanowy obliguje ćwiczących do wykonywania szeregu przedsięwzięć mających zapewnić szybkie zwinięcie środków łączności i wyprowadzenie ich z zagrożonego rejonu. Do takich przedsięwzięć, które w dotychczasowej praktyce ćwiczeń wojsk łączności nie są zazwyczaj uwzględniane a powinny być ponadto kontrolowane przez kierownictwo każdego ćwiczenia, autor zalicza:

- zaplanowanie i rozpoznanie zapasowych rejonów rozmieszczenia węzłów łączności i dróg dojazdu;

- doprowadzenie do wiadomości całego stanu osobowego sygnału oznaczającego szybkie/alarmowe/ opuszczenie zagrożonego rejonu;
- prawidłowe rozmieszczanie aparatowni i stacji w rejonie węzła;
- określenie kolejności działania stanu osobowego odpowiednio do treści sygnału;
- posiadanie odwodu sił i środków łączności;
- organizację natychmiastowego przekazania wysiłku łączności na węzły łączności pozostałych stanowisk dowodzenia na czasokres przejścia w rejon zapasowy;
- posiadanie zapasowych kompletów urządzeń antenowych dla radiostacji i radiolinii oraz odpowiedniej ilości kabli łącznikowych.

Praca kierownictwa ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinna przebiegać w takt rozgrywanych sytuacji dynamicznych w poszczególnych etapach ćwiczenia i rozpracowanych w planie przeprowadzenia ćwiczenia oraz nie odbiegać sposobami realizacji od ram przedstawionych przez autora powyżej.

Po przerobieniu planowanych zagadnień szkoleniowych w ćwiczeniu i zrealizowaniu jego podstawowych celów, kierownik ćwiczenia taktyczno-specjalnego powinien zgodnie z planem przeprowadzenia tego ćwiczenia określić czas jego zakończenia. Na zarządzenie kierownika ćwiczenia sztab kierownictwa ćwiczenia powinien przekazać ćwiczącym ogólny sygnał " o d b ó j " ^{86/} i wydać zarządzenia w zakresie:

- gdzie i w jakim czasie ześrodkować oddziały/pododdziały/ ćwiczące;
- doprowadzenia do porządku rejonu ćwiczenia;
- zebrania danych o pracy łączności;
- utrzymania łączności służbowej.

Dowódcy ćwiczący po otrzymaniu sygnału "odbój" powinni, jak to wykazują przeprowadzone badania, przeprowadzić przegląd stanu oso-

86/ Jednolity sygnał dla ćwiczeń z udziałem pododdziałów określa instrukcja (8).

bowego, stanu uzbrojenia, techniki łączności, środków transportu, środków i sił zabezpieczających, wszelkiego innego mienia wojskowego oraz złożyć o tym meldunek kierownikowi ćwiczenia.

Doświadczenie, praktyka szkolenia i przeprowadzone badania wykazują, że ważną czynnością kierownictwa ćwiczenia, która zamyka cały proces opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego jest jego omówienie. Podczas omówienia ćwiczący powinni poznać ocenę swoich działań, zapoznać się z ich pozytywną i negatywną stroną oraz otrzymać zadania do dalszego doskonalenia swojego mistrzostwa.

Zbieranie i przygotowywanie materiałów do przeprowadzenia omówienia powinno zaczynać się wraz z chwilą rozpoczęcia ćwiczenia (17). W toku ćwiczenia taktyczno-specjalnego kierownik ćwiczenia zbiera faktyczne dane o działaniu ćwiczących. Materiał ten powinien otrzymywać w drodze licznych osobistych obserwacji, jak i od swoich pomocników oraz przede wszystkim od grupy kontrolno-badawczej /grupy kontroli/. Zgromadzony materiał powinien być przez kierownika ćwiczenia przestudiowany i uogólniony dla potrzeb omówienia. Natomiast sztab kierownictwa ćwiczenia powinien przygotować niezbędne dla wzbogacenia omówienia schematy, zestawienia i tablice obrazujące wyniki pracy ćwiczących w poszczególnych etapach ćwiczenia.

Omówienie ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności ze względu na jego miejsce w procesie szkolenia powinien prowadzić osobiście kierownik ćwiczenia. Do omówienia powinien być zebrany zasadniczy trzon kadry oficerskiej. Powinno być ono przeprowadzone bezpośrednio w rejonie ćwiczenia a dopiero w ostateczności po powrocie do rejonów zakwaterowania.

W dotychczasowej praktyce szkoleniowej zdarzało się, że treści omówień prowadzonych po zakończeniu ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności były często zbyt ogólne i różnie odbierane przez

uczestników tych omówień. Dlatego, aby zaczęły spełniać stawiane przed nimi funkcje, autor na podstawie przeprowadzonych badań sugeruje, że w toku prowadzenia omówienia każdego ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności powinien być podany jego temat, cele szkoleniowe, przyjęta koncepcja taktyczno-specjalistyczna, a następnie przeprowadzona analiza i ocena działania ćwiczących w poszczególnych etapach ćwiczenia.

Analizując przebieg ćwiczenia i działanie ćwiczących, kierownik ćwiczenia powinien obowiązkowo ocenić:

- decyzje ćwiczących, ich celowość i zasadność, przedsięwzięcia podjęte w celu zapewnienia szybkiego wykonania tych decyzji;
- praktyczne wykonywanie przez ćwiczące pododdziały/załogi, drużyny, obsługi/ łączności przedsięwzięcia z zakresu obrony, ochrony i bezpieczeństwa łączności;
- najbardziej charakterystyczne i pouczające przykłady działania pododdziałów, załóg, drużyn, obsług, pojedynczych oficerów, chorążych, podoficerów i żołnierzy służby zasadniczej;
- przebieg pracy wychowawczej, jej treści, formy i metody.

Podczas omówienia ćwiczenia kierownik powinien poruszyć także i inne tutaj nie wymienione problemy, a które uzna za istotne i potrzebne^{87/}.

W zakończeniu omówienia kierownik ćwiczenia powinien określić w jakim stopniu zostały osiągnięte założone cele, ocenić pracę poszczególnych dowódców pododdziałów, zgranie i poziom wyszkolenia poszczególnych składników systemu/węzła/ łączności, postawić zadanie do usunięcia stwierdzonych niedociągnięć, a także podać kolejność i czas doprowadzenia do porządku /sprawności/ techniki bojowej.

Po zakończeniu omówienia z kadrami oficerską kierownik ćwiczenia powinien wydać wytyczne dowódcom do przeprowadzenia omówień cząstko-

87/ Szerzej tą problematykę porusza gen.bryg. Stanisław KOŁCZ w pozycji (10).

wych z chorążymi, podoficerami i żołnierzami.

Uwzględniając zapisy w dokumentach normatywnych (6,26) ćwiczenie taktyczno-specjalne wojsk łączności powinno uważać się za całkowicie zakończone wtedy, gdy kierownik ćwiczenia przyjmie meldunki od wszystkich ćwiczących dowództw oddziałów i samodzielnych pododdziałów łączności o powrocie do rejonów zakwaterowania i doprowadzeniu całej techniki do stanu stałej gotowości bojowej.

Wnioski:

Jednym z ważniejszych elementów metodyki ćwiczeń jest ich prowadzenie. Wojska łączności mają w tej dziedzinie duże doświadczenie i praktykę, nie mniej i tutaj występują pewne zjawiska, które negatywnie wpływają na przebieg i efekt końcowy ćwiczeń tych wojsk. W związku z tym doskonalenie procesu prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności powinno zmierzać w kierunku:

1. Odpowiedniego do rodzaju ćwiczenia, jego rozmachu i szczebla dowodzenia doboru składu kierownictwa ćwiczenia.
2. Twórczego i aktywnego uczestnictwa całego składu kierownictwa w podnoszeniu walorów jakościowych treści ćwiczenia.
3. Wszelkie informacje podstawowe i uzupełniające przekazywane ćwiczącym z różnych źródeł i we wszystkich okolicznościach, powinny wynikać z zaistniałej w tym czasie sytuacji taktycznej i łączności. Powinny one także stwarzać u ćwiczących wizję złożonych i zmieniających się realiów pola walki.
4. Pracę kierownictwa ćwiczenia organizować i prowadzić tak, aby ćwiczący mieli zapewnioną pełną swobodę w wyborze metod, stylu i zakresu pracy oraz mogli wykonywać poszczególne czynności według własnych planów, uwzględniając tylko sytuacje i terminy ustalone przez wyższy szczebel dowodzenia.
5. Pracę grup podgrywających mających duże znaczenie w procesie urealniania ćwiczenia organizować według zsynchronizowanych har-

monogramów działania wszystkich grup strukturalnych ćwiczenia.

6. Materiały opracowywane do omówienia ćwiczenia powinny w sposób analityczny, obiektywny i udokumentowany wykazywać osiągnięcia i niedociągnięcia oraz przyczyny ich powstania w toku działań ćwiczących.

ZAKOŃCZENIE

Każdy system szkolenia to złożona całość obejmująca elementy strukturalne i funkcjonalne wzajemnie powiązane ze sobą. Elementami tymi są: osoby / szkolący i szkoleni/, procesy / nauczania i uczenia się/ oraz współczynniki / cele, treści, zasady, metody, organizacja, środki i materiały dydaktyczne oraz warunki materialne/.

Doskonać system szkolenia, to przede wszystkim zmieniać jego współczynniki, co w konsekwencji powoduje zmianę warunków przebiegu całego procesu.

Poczesne miejsce wśród tych zmian zajmuje metodyka opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczeń. Stałe i konsekwentne jej wdrażanie i wykorzystanie w praktyce szkoleniowej, to jedno z podstawowych zadań stawianych kierowniczej kadrze wojsk łączności.

Szybki rozwój walki zbrojnej, wyjątkowa dynamiczność i intensywność oraz zmiany w sposobach dowodzenia wymagają wprowadzenia zmian w sposobach osiągania zdolności do wykonywania zadań łączności, co wiąże się z potrzebą przygotowania znacznych zasobów odpowiednio wyszkolonych i metodycznie przygotowanych kadr wojsk łączności.

W niniejszej pracy autor przedstawił pewien względnie zamknięty pogląd na problem doskonalenia organizowania i prowadzenia szkolenia wojsk łączności w formie ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych, przyjmując jako punkt wyjściowy do rozważań aktualnie działający system i stosowane w nim zasady i formy szkolenia w postaci ćwiczeń samych wojsk łączności.

Konstrukcja pracy przyporządkowana jest pewnej ogólnej idei. W części wstępnej sformułowano problem, dokonano ogólnej oceny istniejącego stanu szkolenia w postaci ćwiczeń, następnie omówiono kierunki usprawnienia organizacji i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności. Wreszcie w części końcowej przedstawiono propozycje dotyczące modelu pracy kierownika i zespołu autor-

skiego /autora/ ćwiczenia w toku jego opracowania, przygotowania i przeprowadzenia oraz formy i układ treści podstawowych dokumentów opracowywanych do ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.

Szczególnie mocno wyeksponowano w rozprawie kolejność i treść pracy przełożonego jako przyszłego kierownika ćwiczenia oraz zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia w procesie jego opracowania, przygotowania i prowadzenia. Podkreślono przy tym, że w organizacji i prowadzeniu szkolenia w formie ćwiczeń należy unikać zbytnich szablonów i uproszczeń zarówno w etapie organizacji, jak i w czasie prowadzenia. Każdą sytuacją taktyczną i łączności należy zbliżać do rzeczywistych warunków pola walki, wyrabiać u szkolonych śmiałość, stanowczość, pomysłowość, inicjatywę oraz zdolność i umiejętność zachowania się w każdej sytuacji bojowej.

Z przeprowadzonych przez autora badań wynika jednoznacznie, że doskonalenie organizacji i prowadzenia ćwiczeń samych wojsk łączności jest możliwe w aktualnych warunkach jednostek wojskowych i nie wymaga kosztownych zabiegów.

Wyniki badań potwierdziły słuszność tez sformułowanych w hipotezie oraz to, że istnieją realne możliwości zwiększenia efektywności szkoleniowej ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności. Może być to możliwe dzięki wykorzystaniu rezerw tkwiących w metodyce organizowania i prowadzenia ćwiczeń oraz maksymalnemu zbliżeniu sytuacji szkoleniowej do warunków rzeczywistego /prognozowanego/ pola walki.

Autor uważa, że przedstawione w rozprawie propozycje dotyczące doskonalenia procesów organizacji i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności dopomogą zainteresowanym w rozwiązywaniu problematyki będącej przedmiotem rozważań niniejszej rozprawy. Jest on świadomy faktu, że niektóre dotychczas stosowane

sposoby organizacji i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności, wypracowane długoletnią praktyką i sprawdzone w poszczególnych okręgach wojskowych /RSZ/ są i będą nadal przydatne w procesie szkolenia bojowego wojsk łączności. Jednocześnie autor zdaje sobie sprawę, że problematyka zawarta w pracy nie wyczerpuje całkowicie rozpatrywanego problemu, a niektóre z zagadnień zostały jedynie zasygnalizowane lub przedstawione bez jednoznacznie brzmiącego uzasadnienia ze względu na bardzo dużą obszerność tematu. Żywi jednak nadzieję, że pobudzi ona zainteresowanych tematem do krytycznych refleksji, stanie się bodźcem do dalszych przemyśleń i twórczych poszukiwań szczególnie w zakresie wykorzystania w tym problemie techniki komputerowej oraz że będzie przyczynkiem do stworzenia i wdrożenia do praktyki szkolenia wojsk łączności sprawnie i efektywnie działającego podsystemu szkolenia w formie ćwiczeń tych wojsk adekwatnego do wymagań perspektywicznego pola walki.

WYKAZ LITERATURY

1. Analiza szkolenia taktyczno-operacyjnego Połączonych SZ NATO. Wyd.Szt.Gen.WP Zarząd II, Warszawa 1984 r.
2. Bietiechtin A.W. - Szkolenie w warunkach polowych podstawą gotowości bojowej. PWL nr 9 Warszawa 1985 r.
3. Bończorowski M.- Trening specjalistyczny. PWL nr 10, Warszawa 1985 r.
4. Bryk Z.- Stawiany na realizm w szkoleniu. ŻW z 20.08.1986 r.
5. Gryciuk P.- Doskonalenie metod oceny zagrożenia radioelektronicznego i uodpornienia systemu łączności dywizji /DZ,DPanc/ z wykorzystaniem symulacji komputerowej. Rozprawa doktorska, ASG WP 1987 r.
6. Instrukcja o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych.MON, Warszawa 1976 r.
7. Jędrys Cz.- Aby szkolenie było skuteczne. PWL nr 10, Warszawa 1985 r.
8. Karpiński B.- Ćwiczenie taktyczno-specjalne pododdziału radioliniowego. PWL nr 6, Warszawa 1985 r.
9. Karpiński B.- Ćwiczenia taktyczno-specjalne z pododdziałami łączności. PWL nr 6, Warszawa 1988 r.
10. Kołcz S.- Kierunki doskonalenia planowania, organizacji i prowadzenia szkolenia w SZ PRL. MW Warszawa 1987 r.
11. Kryzstof J.- Pozorowanie czy inscenizacja pola walki. PWL nr 8, Warszawa 1985 r.
12. Leksykon naukowo-techniczny. Wyd.MT, Warszawa 1984 r.
13. Leksykon wiedzy wojskowej. Wyd.MON, Warszawa 1979 r.
14. Łazarek J.- Doskonalenie metodyki prowadzenia ćwiczeń grupowych z taktyki ogólnej ze słuchaczami I kursu ASG WP. Rozprawa doktorska, ASG WP 1985 r.
15. Łazarek J.- Opracowanie, przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń gru-

- powych. Skrypt ASG WF 1987 r.
16. Metodologia pomiaru skuteczności przedsięwzięć szkoleniowych szczebla operacyjnego i taktycznego. Praca naukowa, ASG WF 1980 r.
 17. Metodyka ćwiczeń taktycznych /opracowanie, organizowanie i prowadzenie/. Podręcznik, ASG WF 1981 r.
 18. Metodyka ćwiczeń taktycznych w wojskach inżynieryjnych. Podręcznik, ASG WF 1986 r.
 19. Metodyka szkolenia taktycznego w wojskach lotniczych. DWL Poznań 1982 r.
 20. Metodyka wojskowych badań naukowych. Podręcznik, ASG WF 1983 r.
 21. Michalak J.- Metodyka organizacji i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych w wojskach obrony powietrznej kraju. Rozprawa doktorska, ASG WF 1984 r.
 22. Organizacja i planowanie szkolenia na szczeblu pododdziału. Dodatek do FWL nr 2, Warszawa 1978 r.
 23. Organizacja łączności na szczeblach taktycznych. SWŁ MON, Warszawa 1986 r.
 24. Piekart - Szkolenie taktyczne w systemie kształcenia średniego personelu technicznego służby inżynieryjno-lotniczej. Rozprawa doktorska, ASG WF 1983 r.
 25. Posobieje po metodikie taktiko-specjalnoj podgotowki czastiej i podrazdielenij wojsk swjazi suchoputnych wojsk. Instrukcja, MO CCCP Moskwa 1968 r.
 26. Program szkolenia pododdziałów wojsk łączności. SWŁ MON, Warszawa 1986 r.
 27. Sielecki R.- Problematyka treści i metodyki ćwiczeń taktycznych z wojskami z punktu widzenia wymagań współczesnego pola walki. Rozprawa doktorska, ASG WF 1976 r.
 28. Stępień A.- Ćwiczenie grupowe. FWL nr 2, Warszawa 1986 r.
 29. Szulc B.- Przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń taktycznych w od-

- działach i związkach taktycznych. Skrypt, ASG WP 1984 r.
30. Tokarczyk J.- Organizacja szkolenia radiotelegrafistów na poligonie. IWL nr 12, Warszawa 1985 r.
 31. Uryniuk - Doskonalenie systemu szkolenia rezerw osobowych dla potrzeb skadrowanej dywizji zmechanizowanej. Rozprawa doktorska, ASG WI 1989 r.
 32. Vademecum łączności szczebla taktycznego cz.I ASG WP 1988 r.
 33. Zbiór norm szkoleniowych dla pododdziałów wojsk łączności. SWŁ MON, Warszawa 1986 r.
 34. Zbiór materiałów z dorocznej odprawy szkoleniowej kierowniczej kadry wojsk łączności. Wyd.ASG WP 1984 r.

WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW

1. Algorytm badań.
2. Struktura wewnętrznego szkolenia doskonalącego żołnierzy zawodowych.
3. Rodzaje ćwiczeń i ich podział.
4. Działy i przedmioty szkolenia pododdziałów łączności.
5. Wykaz badanych ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.
6. Zestawienie elementów struktur organizacyjnych i ich nazw z niektórych badanych ćwiczeń taktyczno-specjalnych.
7. Zestawienie rodzajów dokumentów wykonywanych przez zespół autorski/autora/ ćwiczenia w wybranych badanych ćwiczeniach taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności.
8. Wytyczne przełożonego dla autora ćwiczenia taktycznego wojsk łączności.
9. Modelowy zakres czynności przełożonego - przyszłego kierownika ćwiczenia taktycznego wojsk łączności.
10. Plan przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego - część graficzna.
11. Plan przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego - część opisowa.
12. Modelowy zakres czynności zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia taktycznego wojsk łączności.
13. Modelowy zakres czynności kierownika ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności.
14. Wstępny projekt metodyczno-taktyczny ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności.
15. Wytyczne przełożonego dla zespołu autorskiego/autora/ ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności.
16. Treść pracy kierownika ćwiczenia podczas rekonesansu rejonu ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności.

17. Modelowy zakres czynności zespołu autorskiego /autora/ ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności.
18. Zestawienie rodzajów wykonywanych dokumentów do ćwiczeń według badanej literatury przedmiotu.
19. Plan przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego w formie planu-konspektu na mapie.
20. Plan przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego - część graficzna.
21. Plan przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego - część opisowa.
22. Założenie wprowadzające do ćwiczenia taktyczno-specjalnego.
23. Plan regulacji ruchu w ćwiczeniu taktyczno-specjalnym.
24. Plan omówienia ćwiczenia taktyczno-specjalnego.
25. Plan badań w ćwiczeniu.
26. Plan pozorowania pola walki i imitowania sytuacji bojowych.
27. Plan kosztów ćwiczenia - część 1.
28. Plan kosztów ćwiczenia - część 2.
29. Zestawienie wyników wywiadów na temat stopnia wpływu czynników / określonych w pytaniach/ na stopień intensyfikacji procesu szkolenia podczas ćwiczeń.
30. Jednolite sygnały rozpoczęcia /wznowienia/ i przerwania zakłóceń oraz zasady ich stosowania w czasie ćwiczeń.
31. Ramowy plan obserwacji procesu organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych i taktyczno-specjalnych wojsk łączności. Arkusz obserwacji. Oceny ekspertów.

STRUKTURA WEWNĘTRZNEGO SZKOLENIA DOSKONALĄCEGO ŻOŁNIERZY
ZAWODOWYCH

1. Wewnętrzne szkolenie doskonalące żołnierzy zawodowych obejmuje:
 - 1/ szkolenie wychowawcze;
 - 2/ informacje bieżące;
 - 3/ szkolenie operacyjno-taktyczne i taktyczno-specjalne/techniczno-specjalne/;
 - 4/ szkolenie ogólnowojskowe /regulaminy , szkolenie strzeleckie, szkolenie fizyczne/;
 - 5/ szkolenie ogólne z zakresu problematyki: prawnej; organizacji kierowania i informatyki; ochrony tajemnicy; finansowej; gotowości bojowej i mobilizacyjno-uzupełnieniowej.
2. Struktura organizacyjną, metody i ilość godzin wewnętrznego szkolenia doskonalącego określają szefowie IC MON, dowódcy OW/RSZ/ w stosunku do podległych im dowództw związków taktycznych i jednostek wojskowych, dostosowując ją do ich potrzeb i możliwości z uwzględnieniem ustaleń ministra i zastępcy ministra obrony narodowej.
3. Zestawienie ilości godzin wewnętrznego szkolenia doskonalącego żołnierzy zawodowych

Lp	Rodzaj szkolenia	Oficerów	Chorążych	Podoficerów	Uwagi
1.	Szkolenie wychowawcze	48	72	104	
2.	Informacje bieżące	48	48	48	
3.	Szkolenie operacyjno-taktyczne i taktyczno-specjalne	X	X	X	
4.	Szkolenie ogólnowojskowe /bez SP/	X	X	X	
5.	Szkolenie fizyczne	104	104	104	
6.	Szkolenie ogólne:				
	- problematyka prawna	12	-	-	
	- problematyka OK i I	4	4	4	
	- problematyka ochrony t.	4	2	2	
	- problematyka finansowa	8	8	8	
	- problematyka got.boj.	6	6	6	WOW/RSZ/ w ramach g.boj.

DZIAŁY I PRZEDMIOTY SZKOLENIA PODODZIAŁÓW ŁĄCZNOŚCI

Działy szkolenia	Przedmioty szkolenia	Pododdziały łączności/węzłowe i liniowe/		Pododdziały remontowe	
		Liczbą godzin		Liczbą godzin	
		1 rok służby	2 rok służby	1 rok służby	2 rok służby
Szkolenie wychowawcze i informacje		216	216	216	216
Szkolenie specjalistyczno-bojowe	Szkolenie taktyczno-specjalne	79	79	10	-
	Szkolenie z gotowości bojowej	60	60	60	60
	Użytkowanie sprzętu	387	402	11	-
	Szkolenie inż.-saperskie	14	7	7	-
	Powszechna obrona przeciwlotnicza	15	10	5	-
	Szkolenie przeciwchemiczne	22	7	15	-
	Szkolenie sanitarne	12	6	6	-
	Terenoznastwo	10	6	4	-
	Budowa i eksploatacja sprzętu	97	80	30	-
	Bezpieczeństwo ruchu drogowego	6	-	6	-
Szkolenie techniczne	Miernictwo	-	-	10	-
	Prace warsztatowe	-	-	6	-
	Bezpieczeństwo i higiena pracy	-	-	10	-
	Obsługa i kontrola techniczna oraz gospodarka warsztatowa	-	-	3	-
	Dni techniki	54	60	54	60
Szkolenie ogólnowojskowe	Regulaminy	48	23	48	23
	Szkolenie strzeleckie	42	26	42	26
	Szkolenie fizyczne	100	96	68	56
	Udział w ćwiczeniu /sprawdzenie, kontroli itp./	54	54	54	54

WYKAZ BADANYCH ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH I TAKTYCZNO-SPECJALNYCH WOJSK ŁĄCZNOŚCI

1. Ćwiczenia taktyczne:

Lp.	Rodzaj ćwiczenia	Temat ćwiczenia	Skład ćwiczących
1	2	3	4
1.	Ćwiczenie grupowe	Treść i kolejność pracy szefa węzła łączności SD DZ w okresie przygotowania i prowadzenia natarcia	Oficerowie z batalionu łączności dywizji/ 4 DZ/.
2.	Ćwiczenie grupowe	Kierowanie systemem łączności DZ w okresie przejścia z natarcia do obrony	Szefowie i oficerowie wydziałów łączności sztabów dywizji FOW.
3.	Ćwiczenie grupowe	Działanie bł dywizji w natarciu w trudnych warunkach terenowych i atmosferycznych	Oficerowie batalionów DZ z ŚOW.
4.	Ćwiczenie grupowe	Organizacja łączności DZ podczas natarcia w rejonie zurbanizowanym.	Oficerowie wydziału łączności sztabu DZ i oficerowie bł/1 WDZ/
5.	Ćwiczenie grupowe	Organizacja łączności w natarciu pułku/pz,pcz/	Szefowie łączności i dcy kłączn. z oddziałów dyw.
6.	Ćwiczenie grupowe	Kolejność i treść pracy funkcyjnych łączności w obronie dywizji.	Oficerowie wydz. łączn. sztabu dyw. bł i SŁ pułków/ŚOW/
7.	Ćwiczenie grupowe	Praca SŁ pułku w zakresie planowania łączności. Meldunek SŁ. Kierowanie systemem łączn. pułku	SŁ i dcy kłączn. z pułków/pz,pcz/ 12 DZ.
8.	Ćwiczenie grupowe	Węzły łączności dywizji ich struktura organizacyjna, wyposażenie oraz zasady rozwijania i przesuwania w toku walki	Wydziały łączności sztabów dywizji i dowództwa bł ZT ŚOW.

1	2	3	4
9.	Ćwiczenie grupowe	Organizacja łączności dywizji w garnizonie, rejonie alarmowym i w czasie przegrupowania.	Wydziały łączn. i dowództwa bł dywizji WOW.
10.	Ćwiczenie grupowe	Wykorzystanie środków i urządzeń węzłów łączności armii w procesie dowodzenia wojskami.	Oficerowie SWŁ ŚOW i dowództw pł i płł ŚOW.
11.	Ćwiczenie grupowe	Organizacja łączności OW w okresie pokoju i wojny.	Słuchacze grupy łączności WWL ASG WP.
12.	Ćwiczenie grupowe	Organizacja łączności w operacji obronnej armii.	Słuchacze grupy łączności III kursu WWL ASG WP.
13.	Metodyczne ćwiczenie grupowe	Organizacja taktyczno-specjalnego ćwiczenia zgrywającego batalion łączności w świetle nowej instrukcji o organizacji i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych.	Oficerowie wydz. łączn. sztabów dywizji ŚOW /bez st.ofic.ds.zaop/
14.	Metodyczne ćwiczenie grupowe	Opracowanie ćwiczenia taktyczno-specjalnego z wojskami nt.: "Organizacja, eksploatacja i przenieszczenie WŁ SD/ZSD armii w operacji zaczepnej.	Słuchacze III kursu WWL ASG WP
15.	Metodyczne ćwiczenie grupowe	Opracowanie ćwiczenia nt. "Działanie kompanii łączności pułku w obronie."	Słuchacze I kursu grupy łączn. WWL ASG WP.
16.	Trening sztabowy	Planowanie i organizacja łączności dowodzenia, współdziałania, tyłów i powiadomienia w czasie mobilizacyjnego rozwinięcia, przegrupowania na dużą odległość do RW w warunkach silnego oddziaływania RE npla w trudnych warunkach terenowych i atmosferycznych.	Sztab bł i funkcyjni elementów WŁ SD DZ /1 W DZ/

1	2	3	4
17.	Trening sztabowy	Wykorzystanie środków radiowych w dowodzeniu pododdziałami pz w natarciu.	Słuchacze I kursu WWL ASG WP.
18.	Trening sztabowy	Planowanie i organizacja łączności dowodzenia, współdziałania, tyłów i powiadamiania w czasie wejścia dywizji do walki w składzie głównego zgrupowania uderzeniowego armii, prowadzenia natarcia z forsowaniem średniej przeszkody wodnej w warunkach silnego oddziaływania RE nieprzyjaciela.	Sztab bł i funkcjni elementów WŁ SD DZ /4 DZ/.
19.	Trening sztabowy	Planowanie i organizacja łączności dowodzenia i współdziałania w czasie likwidacji okrążonego nadmorskiego zgrupowania npla w trudnych warunkach terenowych i silnego oddziaływania RE nieprzyjaciela.	Dowództwo bł i funkcjni elementów WŁ SD DZ /12 DZ/.
20.	Trening sztabowy	Praca wydziału radioliniowo-przewodowego SWŁ armii podczas planowania łączności w operacji zaczepnej.	Oficerowie wydziału radioliniowo-przewodowego SWŁ ŚOW.
21.	Ćwiczenie dowódczo-sztabowe /gra wojenna/	Mobilizacyjne rozwinięcie, planowanie i organizacja łączności dowodzenia, współdziałania, tyłów i powiadamiania w czasie przegrupowania na dużą odległość do RW, zabezpieczenie łączności w czasie wejścia do walki dywizji w składzie GZU armii, prowadzenia natarcia z forsowaniem średniej przeszkody wodnej, likwidacja okrążonego nadmorskiego zgrupowania nieprzyjaciela i przejście do obrony wybrzeża morskiego w warunkach oddziaływania RE	Kadra batalionu łączności DZ wg. "W" /1 WDZ/.

1	2	3	4
22.	Ćwiczenie dowódczo-sztabowe /gra wojenna/	Planowanie i kierowanie łącznością DZ w marszu z przewidywaniu boju spotkaniowego.	Oficerowie wydziałów łączności sztabów ZT i dcy bł dywizji ŚOW.
23.	Ćwiczenie dowódczo-sztabowe /gra wojenna/	Organizacja łączności DZ podczas osiągnięcia WSGB.	Oficerowie wydz. łączn., bł i SŁ pułków. 1 WDZ.
24.	Ćwiczenie dowódczo-sztabowe /gra wojenna/	Kierowanie systemem łączności DZ/Dfanc w natarciu.	Szefowie wydziałów łączn., dcy bł ZT POW.
25.	Ćwiczenie dowódczo-sztabowe /gra wojenna/	Planowanie i kierowanie łącznością DZ w natarciu w terenie górzystym.	Ofic. wydz. łączn. i bł DZ. /4 DZ/.

2. Ćwiczenia taktyczno-specjalne.

1.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne	Organizacja, rozwijanie i przesuwanie WŁ stanowiska dowodzenia pułku w natarciu.	Kompania łączności pułku /1 pz/.
2.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne	Mobilizacyjne rozwinięcie, planowanie i organizacja łączności dowodzenia, współdziałania, tyłów i powiadamiania w czasie przegrupowania na dużą odległość do RW, zabezpieczenie łączności w czasie wejścia do walki dywizji w składzie GZU armii, prowadzenie natarcia z forsowaniem średniej przeszkody wodnej,	Dywizyjny batalion łączności w etatowym składzie /1 WDZ/

1	2	3	4
		likwidacji okrążonego nadmorskiego zgrupowania nieprzyjaciela i przejścia do obrony wybrzeża morskiego w warunkach silnego oddziaływania RE npla.	
3.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne	Praca elementu łączności w systemie łączności.	Dywizyjny bł w etatowym składzie /5 DPanc/
4.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne	Organizacja, rozwijanie i przesuwanie węzłów łączności stanowisk dowodzenia dywizji i pułków w natarciu.	Dywizyjny bł i kompanie łączności pułków/4DZ/
5.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne	Zapewnienie łączności DZ działającej jako OGM armii.	Batalion łączności DZ /5DPanc/.
6.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne	Działanie batalionu łączności TSD w operacji zaczepnej armii.	Batalion łączności TSD armii. /POW/.
7.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne	Wykorzystanie węzła łączności stanowiska dowodzenia w systemie łączności DZ.	Batalion łączności DZ /1 WDZ/.
8.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne	Działanie batalionu łączności dywizji w natarciu.	Batalion łączności dywizji/4 DZ/
9.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne	Działanie pułku łączności liniowej w operacji zaczepnej armii.	Pułk łączności liniowej armii. /ŚOW/.
10.	Ćwiczenie taktyczno-specjalnej	Działanie pułku łączności w operacji zaczepnej armii.	Pułk łączności armii/ ŚOW/.
11.	Ćwiczenie taktyczno-specjalne	Działanie batalionu radiolinio-wo-kablowego ze składu prlk w operacji zaczepnej armii.	brlk z prlk POW.

WYTYCZNE PRZEŁOŻONEGO DLA AUTORA ĆWICZENIA TAKTYCZNEGO WOJSK ŁĄCZNOŚCI

Zgodnie z planem: zamierzeń szkoleniowychDZ na 19...r. w dniach 1.9 - 2.9 19.. r. zostanie przeprowadzone z szefami łączności oddziałów i samodzielnych pododdziałów dywizji oraz z dowództwem batalionu łączności metodyczne ćwiczenie grupowe.

I. Temat: "OPRACOWANIE ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO nt.: Działanie kompanii łączności w toku realizacji zadań łączności podczas obrony pułku."

II. Ogólne cele ćwiczenia:

1. Nauczyć:

- opracowania ćwiczenia taktyczno-specjalnego, zgrywającego elementy węzłów łączności SD i TSD pułku organizowane siłami i środkami łączności podczas obrony pułku;
- praktycznego wykonywania obowiązków ciążących na autorze ćwiczenia taktyczno-specjalnego podczas jego opracowania.

2. Sprawdzić umiejętności szkolonych w zakresie **praktycznego** wykorzystania teoretycznych zasad organizowania i prowadzenia ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności w procesie jego opracowania.

3. Doskonalić szkolonych w zakresie wykonywania dokumentów bojowych łączności.

III. Główne zagadnienia szkoleniowe:

1. Wypracowanie wstępnego projektu metodyczno-taktycznego ćwiczenia.
2. Wydanie wytycznych dla autora ćwiczenia.
3. Opracowanie planu przeprowadzenia ćwiczenia.
4. Opracowanie dokumentów bojowych łączności.
5. Opracowanie sytuacji wprowadzających.

IV. Rejon ćwiczenia

Rozegranie ćwiczenia zaplanować na OC ORZYSZ.

V. Termin przeprowadzenia ćwiczenia - 10.9 19.. r.

VI. Skład ćwiczących:

1. Dowództwo bł w pełnym składzie.
2. Szefowie łączności oddziałów i pododdziałów dywizji.

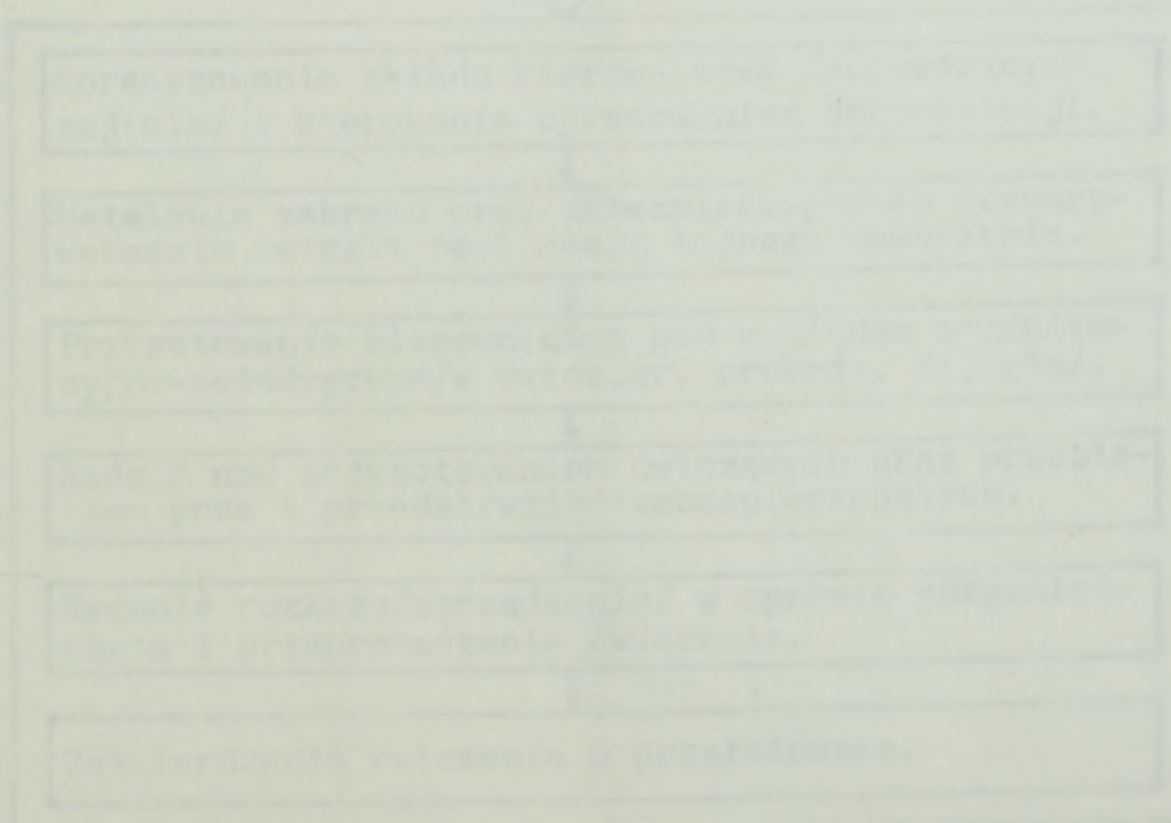
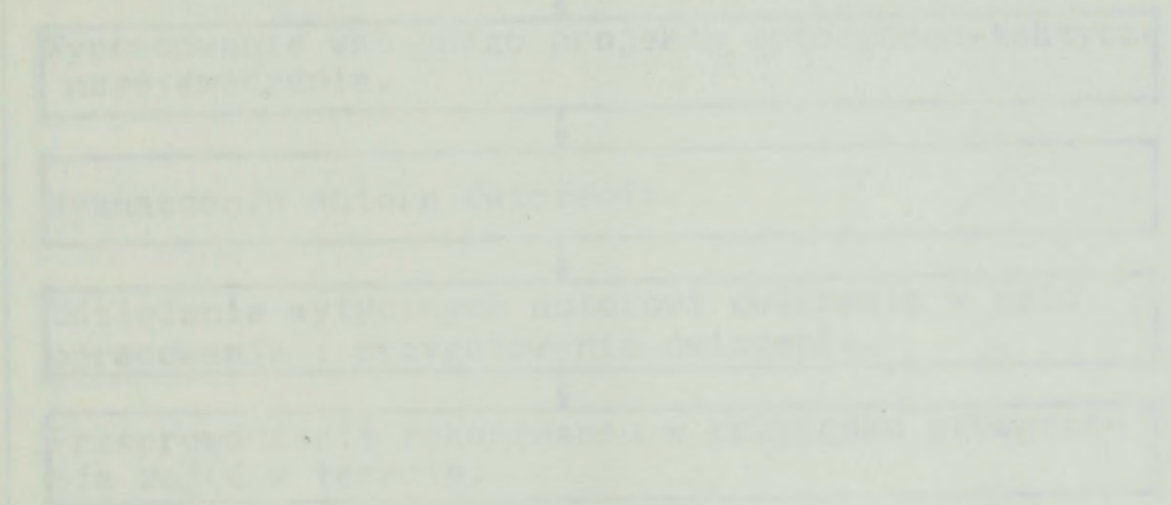
VII. Termin opracowania dokumentacji:

1. Plan przeprowadzenia ćwiczenia - 18.7 19...r.
2. Całość dokumentacji ćwiczenia - 10.8 19... r.

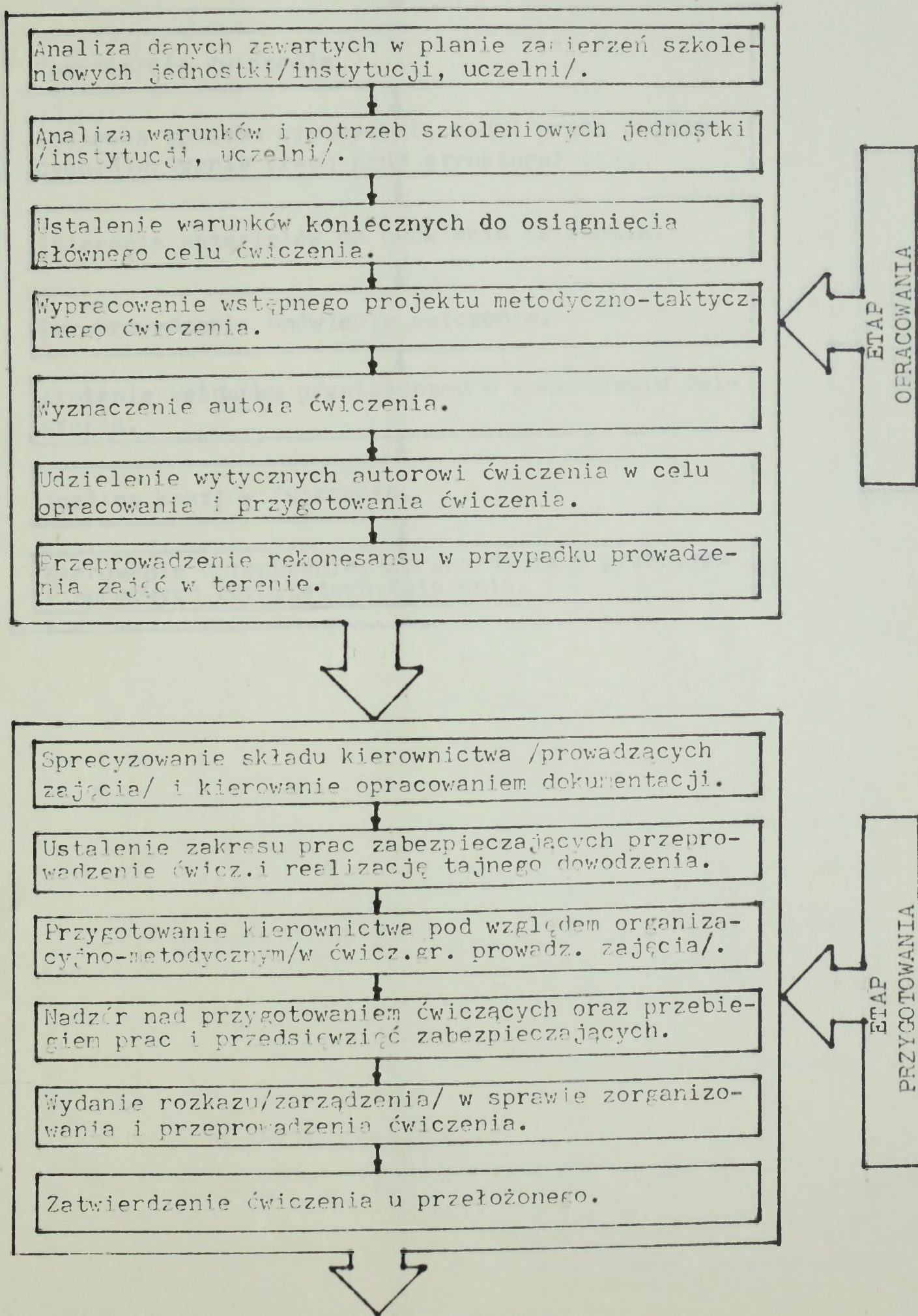
VIII. Normy zużycia materiałów przyjąć zgodnie z obowiązującymi aktualnie ustaleniami.

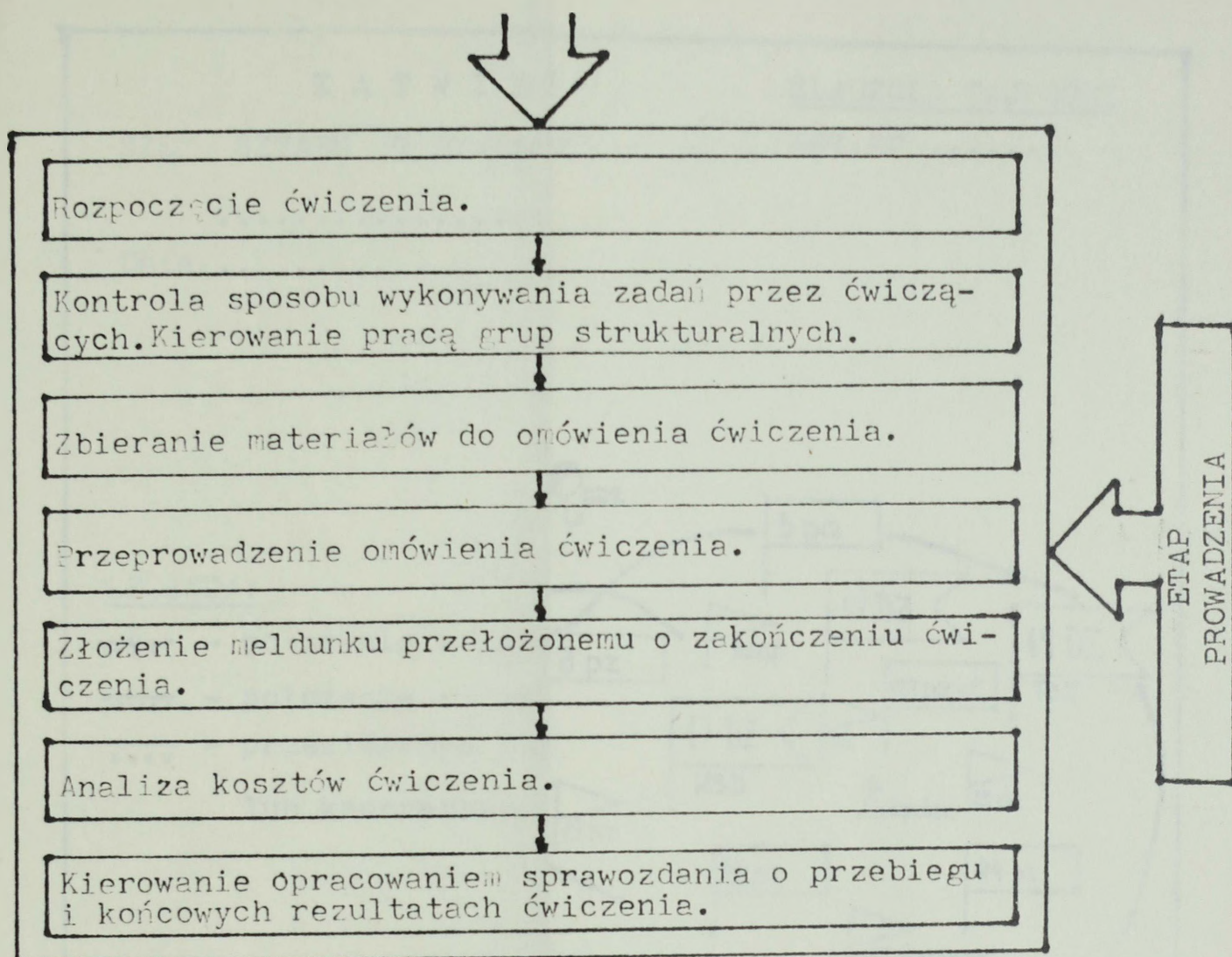
IX. Zbiórka szkoleń na terenie bł w dn.9.9 19... r.

X. Ćwiczenia kierował będę osobiście /szef wydziału łączności sztabu dywizji/. Prowadzących zajęcia grupowe wyznaczę później. Na kierownika ćwiczenia taktyczno-specjalnego przyjąć szefa łączności pułku, pozostałych członków kierownictwa i podległych mu struktur zaplanować ze składów bpnót.

MODELOWY ZAKRES CZYNNOŚCI PRZEŁOŻONEGO - PRZYSZLEGO
KIEROWNIKA ĆWICZENIA TAKTYCZNEGO WOJSK ŁĄCZNOŚCI

PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNEGO WOJSK ŁĄCZNOŚCI
/ część opisowa /

Strona tytułowa:

.....
/ Podaje się pełną nazwę komórki łączności sztabu, szefostwa, JW/

Klauzula tajności

Egz.Nr

Tylko dla kierownictwa ćwiczenia

ĆWICZENIE
/ rodzaj, numer lub kryptonim/

TEMAT:
.....

.....
/miejsowość/

.....
/miesiąc /

.....
/rok /

PLAN PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA
/rodzaj ćwiczenia taktycznego/

CZĘŚĆ OPISOWA

I. Mapy: /wyszczególnia się skalę i nomenklatury godeł/.

II. Temat:

III. Cele:

1. Szkoleniowe:

1.1.

1.2. itd.

IV. Czas trwania:

V. Miejsce przeprowadzenia:

VI. Rodzaj ćwiczenia:

VII. Skład biorących udział w :
/ rodzaj ćwiczenia /

VIII. Struktura organizacyjna :
/ rodzaj ćwiczenia /

IX. Warunki organizacji :
/ rodzaj ćwiczenia /

/ podaje się dane odnośnie: ukończenia wojsk, wykszolenia, pory roku, doby, warunków meteorologicznych itp./

X. Rozmian :
/ rodzaj ćwiczenia /

1. Taktyczny:

2. Parametry systemu dowodzenia:

3. Parametry systemu łączności:

XI. Zasadnicze przedsięwzięcia realizowane w poszczególnych etapach /zajęciach grupowych/ :
/rodzaj ćwiczenia /

ETAP I.	 / temat etapu /		
CZAS		Astronomiczny:		
		Operacyjny:		
Lp.	CZAS	ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE	PRZEDSIĘWZIĘCIA REALIZOWANE PRZEZ KIEROWNICTWO	UWAGI
1	2	3	4	5

U W A G A: W ćwiczeniach grupowych zamiast opisu poszczególnych etapów przedstawia się opracowania metodyczne poszczególnych zajęć grupowych. Układ opracowania metodycznego zajęcia grupowego przedstawiony jest wyczerpująco w pozycji (15).

XII. Organizacja i zadania grup:

1. Podgrywającej:
2. Kontrolno-badawczej:
- itd.

UWAGA: W ćwiczeniach grupowych tego punktu części opisowej planu przeprowadzenia ćwiczenia się nie opracowuje.

XIII. Organizacja dowodzenia i łączności /opracowujemy wg potrzeb/:

1. System dowodzenia i kierowania ćwiczeniem.
2. Sposoby organizacji łączności dla potrzeb kierownictwa.

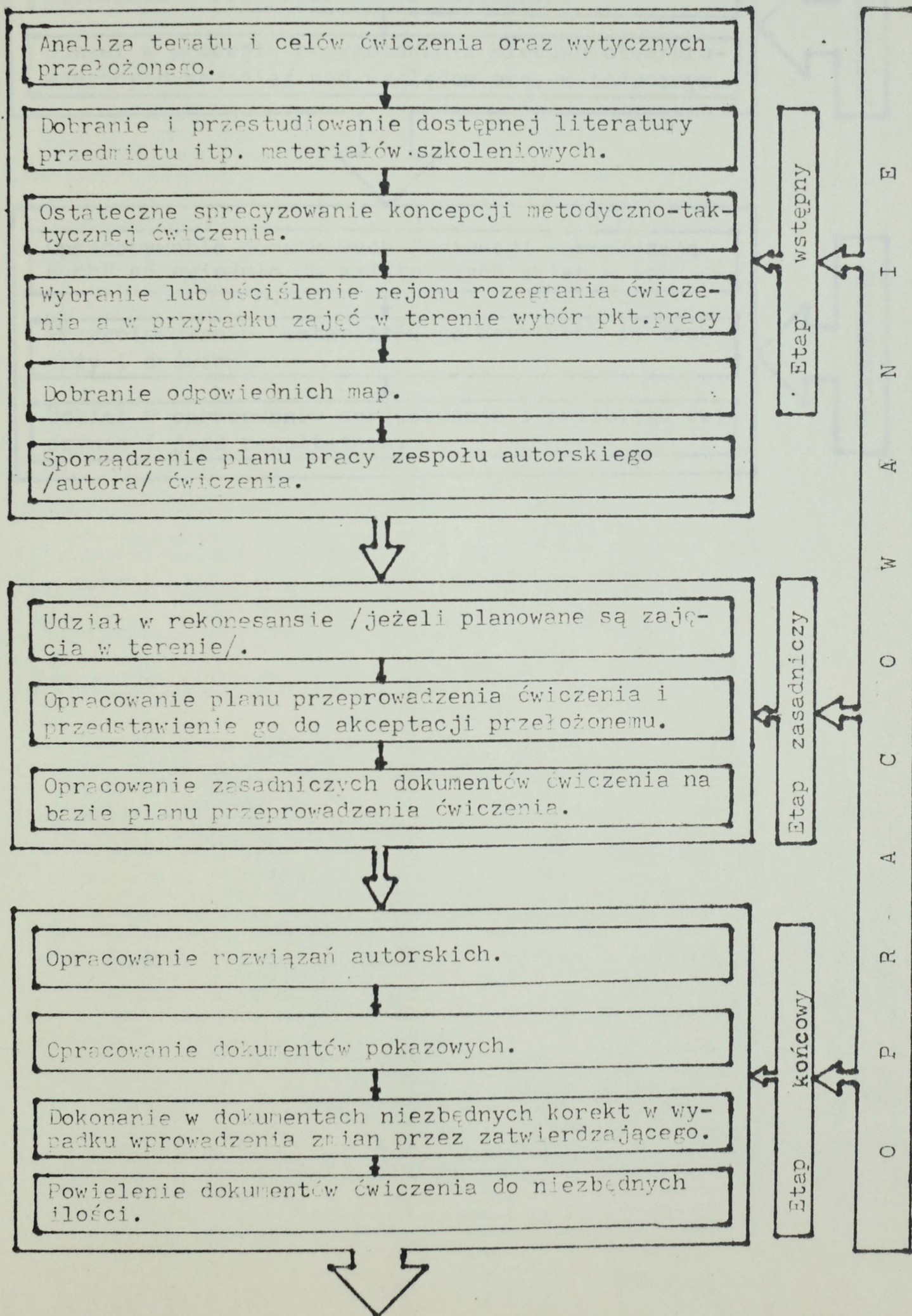
KIEROWNIK ĆWICZENIA

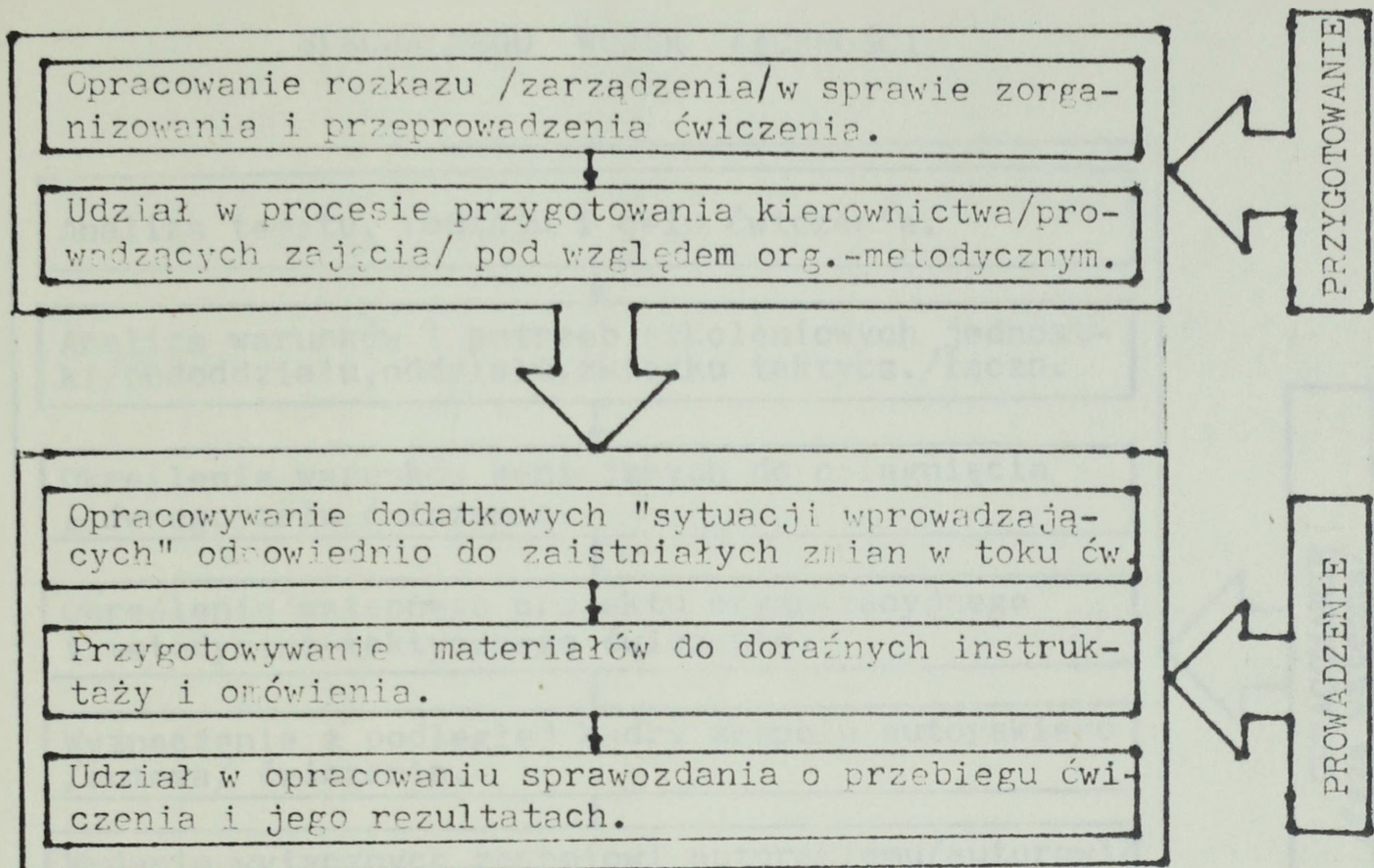
ZAŁĄCZNIKI:

.....
/stopień, imię i nazwisko/

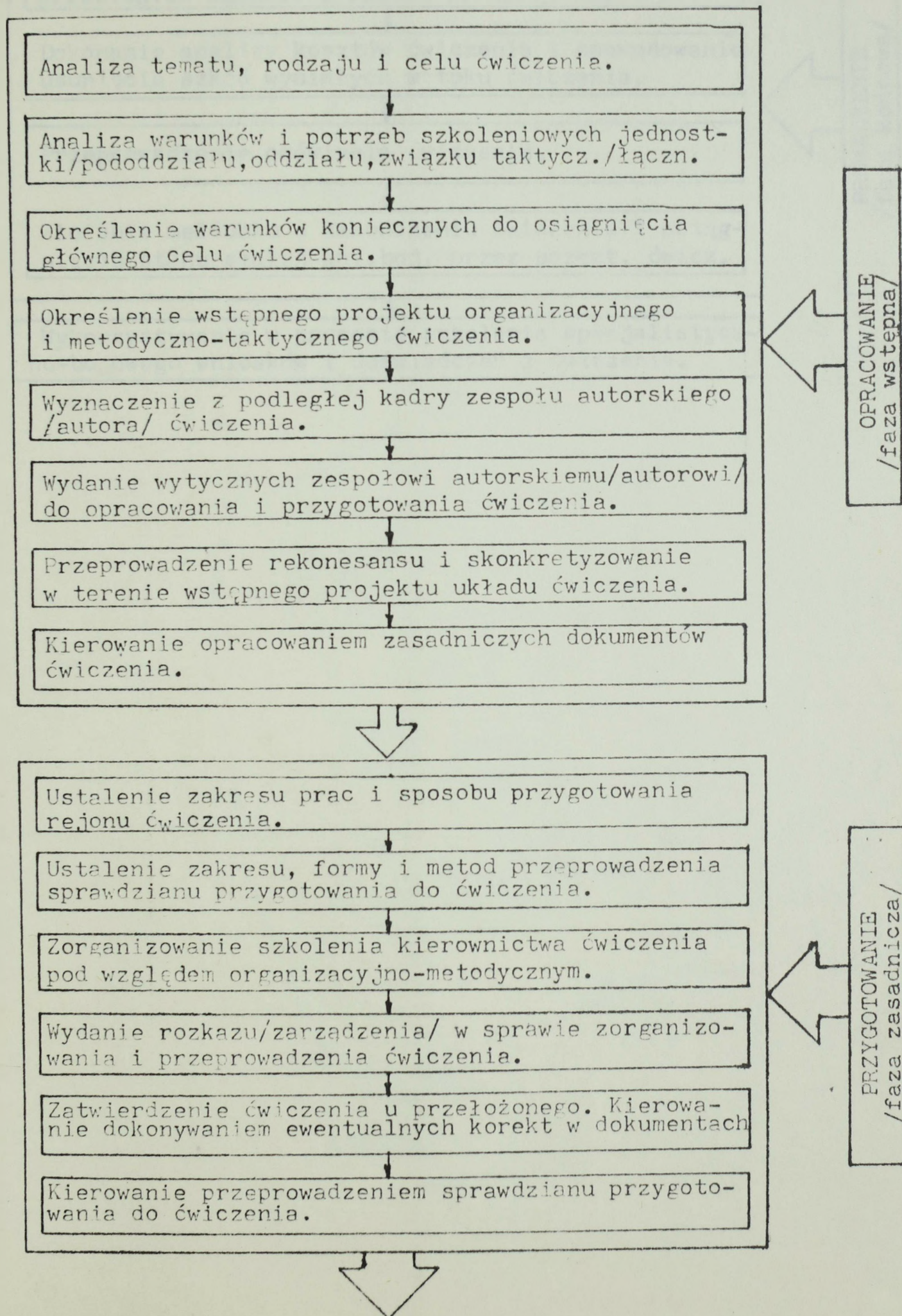
/Mogą to być: harmonogram
podawania wiadomości, plan badań,
itp./

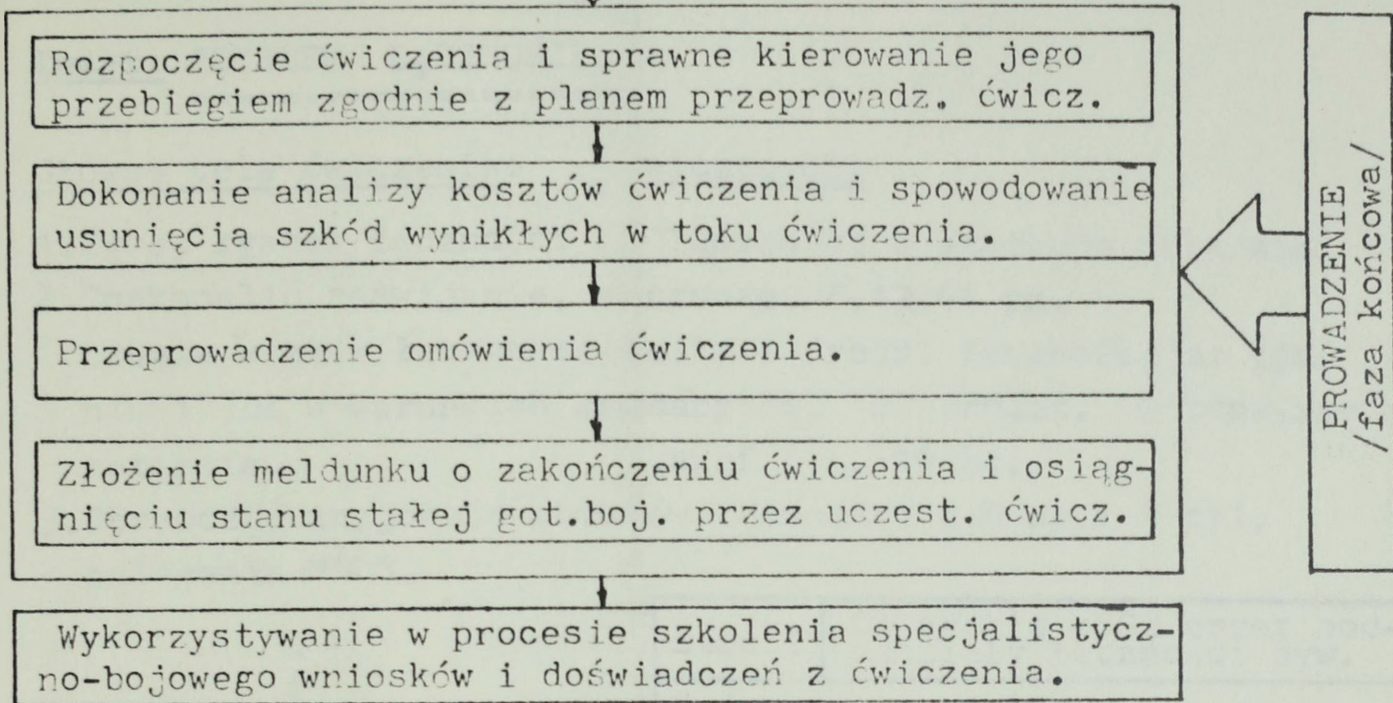
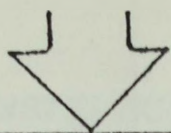
MODELOWY ZAKRES CZYNNOŚCI ZESPOŁU AUTORSKIEGO /autora/
ĆWICZENIA TAKTYCZNEGO WOJSK ŁĄCZNOŚCI.

MODELOWY ZAKRES CZYNNOŚCI KIEROWNIKA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO WOJSK ŁĄCZNOŚCI

Rozpoczęcie ćwiczenia i sprawne kierowanie jego przebiegiem zgodnie z planem przeprowadz. ćwicz.

Dokonanie analizy kosztów ćwiczenia i spowodowanie usunięcia szkód wynikłych w toku ćwiczenia.

Przeprowadzenie omówienia ćwiczenia.

Złożenie meldunku o zakończeniu ćwiczenia i osiągnięciu stanu stałej got.boj. przez uczest. ćwicz.

Wykorzystywanie w procesie szkolenia specjalistyczno-bojowego wniosków i doświadczeń z ćwiczenia.

WYTYCZNE PRZEŁOŻONEGO DLA ZESIOŁU AUTORSKIEGO /AUTORA/
ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO WOJSK ŁĄCZNOŚCI.

Zgodnie z planem zamierzeń szkoleniowych DZ na 19 ... rok, w dniach 1-3.9 19 ... r. zostanie przeprowadzone ćwiczenie taktyczno-specjalne zgrywające system łączności dywizji.

I. Temat: "Działanie batalionu łączności i kompanii łączności pułków podczas zapewnienia łączności w natarciu dywizji".

II. Rodzaj ćwiczenia: Dwuszczeblowe jednostronne ćwiczenie taktyczno-specjalne zgrywające system łączności dywizji.

III. Ogólne cele ćwiczenia:

1. Zgrać:

- wydział łączności sztabu dywizji i szefów łączności pułków oraz sztab batalionu łączności w zakresie organizacji pracy i kierowania łącznością podczas natarcia dywizji w terenie lesisto-jeziornym w warunkach stosowania broni masowego rażenia ze szczególnym uwzględnieniem forsowania i przeprawy wojsk przez przeszkodę wodną;
- pododdziały łączności w wykonywaniu zadań łączności w trudnym terenie i ciągle zmieniających się sytuacjach pola walki w dzień i w nocy.

2. Doskonalić:

- dowódcę batalionu łączności, oficerów sztabu batalionu i dowódców pododdziałów w dowodzeniu pododdziałami podczas alarmu, przesruowania i wykonywania zadań łączności w natarciu dywizji;
- oficerów sztabu batalionu łączności dywizji w zbieraniu i opracowywaniu danych niezbędnych do powzięcia wszechstronnie uzasadnionej decyzji do bojowego użycia batalionu łączności-

ci, przekazywaniu rozkazów i zarządzeń oraz opracowywaniu dokumentów bojowych łączności;

- pododdziały łączności w wykonywaniu zadań łączności w warunkach użycia broni masowego rażenia oraz zabezpieczania forsowania i przeprawy wojsk przez przeszkodę wodną;
- pracę tyłów batalionu łączności w zakresie sprawnego zaopatrywania pododdziałów i organizacji remontów sprzętu w okresie przygotowania oraz podczas prowadzenia natarcia przez dywizję.

3. Sprawdzić:

- przygotowanie batalionu łączności i kompanii łączności pułków do realizacji zadań związanych z procesem osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej;
- gotowość alarmową batalionu łączności, baterii dowodzenia szefa artylerii dywizji, kompanii dowodzenia szefa OPL dywizji;
- stopień przygotowania sztabu batalionu łączności i pododdziałów łączności do wykonywania zadań łączności w natarciu dywizji.

4. Zbadać:

- parametry czasowo-przestrzenne budowy/rozwijania/ kablowych linii łączności w natarciu dywizji przy zmiennym tempie działań;
- potrzeby szkoleniowe i sprzętowe do rozwijania linii łączności (KA / KL/ przez średnią przeszkodę wodną.

IV. Główne zagadnienia szkoleniowe:

1. Sprawdzenie gotowości bojowej i alarmowej.
2. Wypracowanie i realizowanie decyzji do bojowego użycia pododdziałów łączności.
3. Zapewnianie łączności w toku natarcia.

4. Zapewnianie łączności dowodzenia, współdziałania i kierowania przeprawami podczas forsowania i przeprawy wojsk przez średnią przeszkodę wodną.

V. Rejon ćwiczenia:

Ćwiczenie zaplanować na OC DRAWSKO POMORSKIE.

VI. Termin przeprowadzenia ćwiczenia:

1 - 3.9 19... r.

VII. Skład ćwiczących:

1. 36 batalion łączności w etatowym składzie.
2. Samodzielne pododdziały łączności dywizji i pułków.
3. Kompania rozpoznania radioelektronicznego z batalionu rozpoznania dywizji.
4. Pluton zmotoryzowany z 1 bzmot 8 pz jako pododdział pozoracji.

VIII. Termin opracowania dokumentacji ćwiczenia:

1. Plan przeprowadzenia ćwiczenia - 15.7.19... r.
2. Pozostałe zasadnicze dokumenty ćwiczenia - 10.8.19 ... r.

IX. Normy zużycia:

Zużycie amunicji ćwiczebnej, środków pozorowania pola walki i środków materiałowych oraz kilometrów i motogodzin, zgodnie z planem zamierzeń szkoleniowych na 19... rok i obowiązującymi normami z limitu przeznaczzonego na szkolenie pododdziałów łączności dywizji.

X. Wyrarsz na ćwiczeniem transportem własnym. Rejon wyjściowy do ćwiczenia zaplanować na OC OKONEK.

XI. Ćwiczeniem kierował będzie zastępca dowódcy dywizji ds liniowych. Pozostałych członków kierownictwa i podległych mu zespołów zaplanować ze składu oddziałów i sztabu dywizji oraz SWL OW w porozumieniu s szefem wojsk łączności OW.

XII. Skład zespołu autorskiego wraz z planem pracy opracujecie w po-

rozumieniu z kierownikiem ćwiczenie do

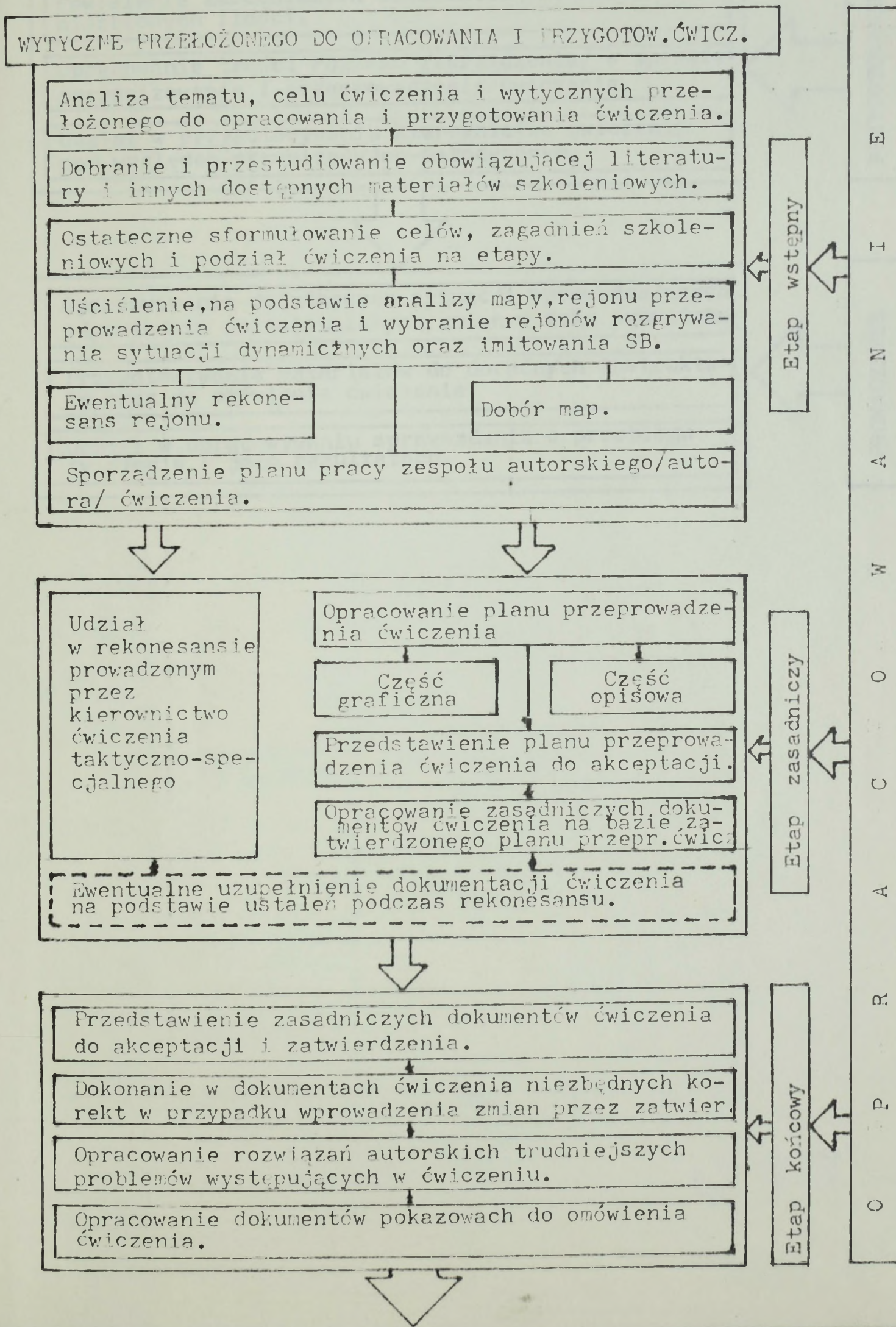
XIII. Powrót do miejsca stałej dyslokacji po zakończeniu ćwiczenia transportem kolejowym. Stacja załadowania: DRAWSKO POMORSKIE.

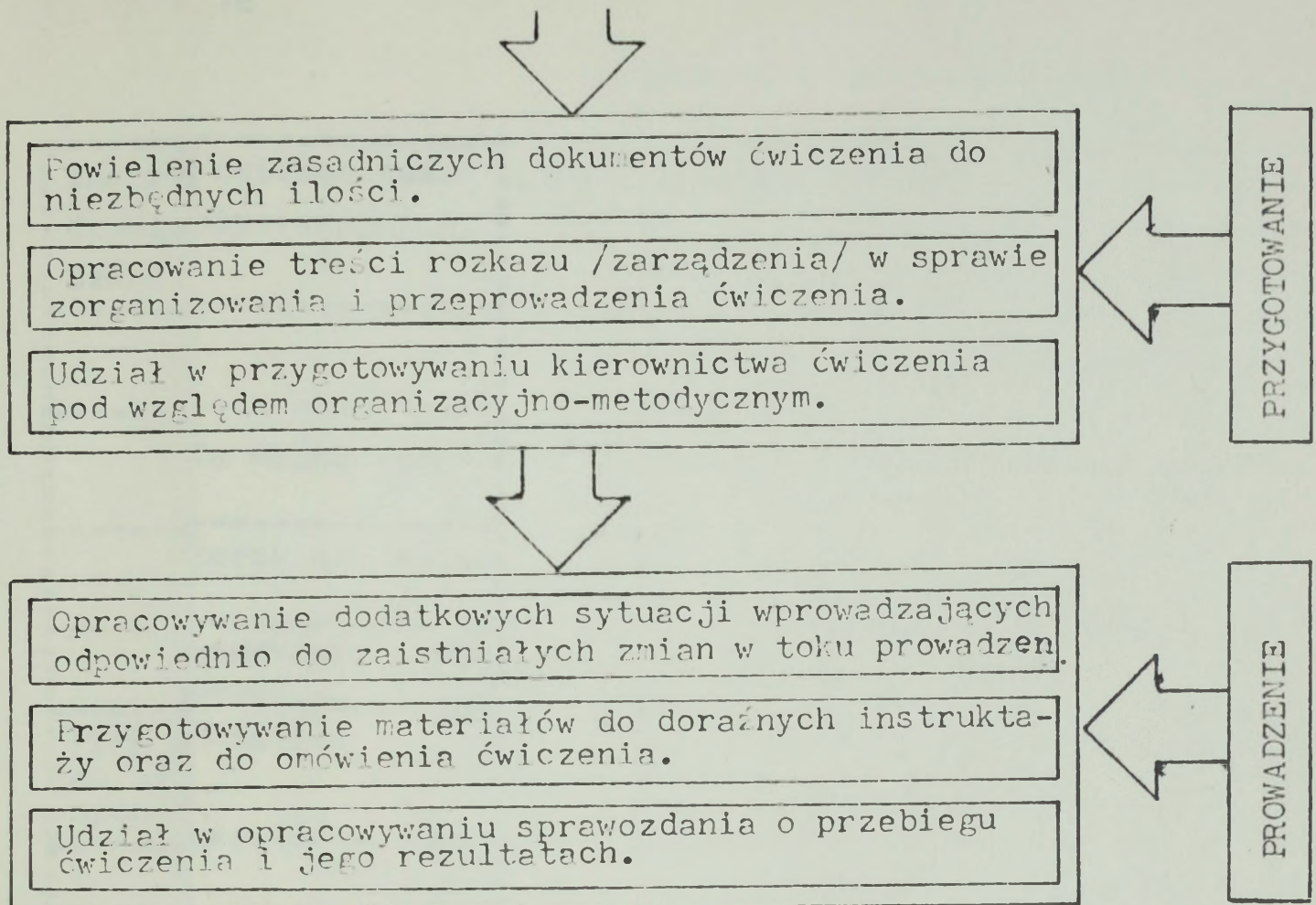
TREŚĆ PRACY KIEROWNIKA ĆWICZENIA PODCZAS REKONESANSU
REJONU ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO WOJSK ŁĄCZNOŚCI

Podczas rekonesansu kierownik ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności udokładnia i ustala:

- 1/ granice rejonu ćwiczenia;
- 2/ rejon wyjściowy do ćwiczenia;
- 3/ rejony realizacji zadań przez poszczególne pododdziały łączności;
- 4/ rejony rozegrania sytuacji bojowych i realizowanych na ich tle zadań łączności;
- 5/ sposoby rozegrania sytuacji łączności i związane z tym problemy organizacyjne;
- 6/ możliwości wykorzystania stałych linii łączności;
- 7/ trasy budowy /rozwijania/ polowych linii łączności;
- 8/ rejony pozorowania działań wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- 9/ zadania pozoracji pola walki;
- 10/ granice skażonych miejsc terenu;
- 11/ przedsięwzięcia związane z przygotowaniem rejonu ćwiczenia oraz siły i środki do ich wykonania;
- 12/ miejsce pracy kierownictwa ćwiczenia oraz organizację łączności i regulacji ruchu;
- 13/ rejony rozwinięcia grup podgrywających;
- 14/ rejon zbiórki po zakończeniu ćwiczenia;
- 15/ przedsięwzięcia mające na celu zapobiegnięcie powstaniu strat i szkód.

MODELOWY ZAKRES CZYNNOŚCI ZESPOŁU AUTORSKIEGO /autora/
ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO WOJSK ŁĄCZNOŚCI.

PLAN

PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO WOJSK ŁĄCZNOŚCI
/ część opisowa /

Strona tytułowa:

.....
/ Podaje się pełną nazwę pododdziału czy też JW/

Klauzula tajności

Egz. Nr.....

Tylko dla kierownictwa ćwiczenia

ĆWICZENIE
/ rodzaj i kryptonim /

TEMAT:

.....

.....
/miejsowość/

.....
/miesiąc/

.....
/rok/

PLAN

PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO

CZĘŚĆ O ISOWA

- I. Napy: /wyszczególnia się skale i nomenklatury godeł/.
- II. Temat:
- III. Cele:
 - 1. Szkoleniowe:
 - 1.1. Uczyć:
 - 1.2. Doskonalić:
 - itd.
 - 2. Metodyczne:
- IV. Czas trwania:
- V. Miejsce przeprowadzenia:
- VI. Rodzaj ćwiczenia:
- VII. Skład biorących udział w :
/rodzaj ćwiczenia/
- VIII. Struktura organizacyjna :
/rodzaj ćwiczenia/
- IX. Warunki organizacji :
/rodzaj ćwiczenia/
/Podaje się dane odnośnie: ukończeniowa wojsk, wyszkolenia, rodzaju działań, pory roku, doby, warunków meteorologicznych, itp./.
- X. Rozmach :
/rodzaj ćwiczenia/
 - 1. Taktyczny:
 - 2. Parametry systemu dowodzenia:
 - 3. Parametry systemu łączności:
- XI. Zasadnicze przedsięwzięcia realizowane w poszczególnych etapach ćwiczenia :
/rodzaj ćwiczenia/

ETAP I / temat etapu /			
CZAS:	Operacyjny:..... Astronomiczny:.....			
Lp.	CZAS	ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE	GŁÓWNE PRZEDSIĘWZIĘCIA REALIZOWANE PRZEZ: KIEROWNICTWO POZORACJĘ	
1	2	3	4	5

XII. Organizacja, zadania i harmonogramy pracy grup strukturalnych
 ćwiczenia :
 /rodzaj ćwiczenia/

A. Grupa pozorowania pola wali.

1. Organizacja i skład grupy:
2. Podległość w trakcie wykonywania zadań:
3. Wytyczne do pracy grupy:
4. Terminy składania meldunków:
5. Organizacja łączności:
6. Treść sytuacji bojowych /SB/:

Lp.	Oznaczenie sytuacji bojowej	Rodzaj działania	Sposób wykonania	Limit środków pozoracji
1	2	3	4	5
1.	SB - 1	Uderzenie lotnictwa npla	Wykorzystując urządzenia nagłaśniające wozu propagandowego imitują dźwięki samolotów a stosując petardy pozorują uderzenia lotnictwa.	Petardy z lontem - 6 szt. Petardy z zapal. tarciovym - 6 szt. DM-11-1.
2.	SB - 2
itd.				

7. Pozorowanie prowadzić zgodnie z "Planem pozorowania pola walki i imitowania sytuacji bojowych. /" pracy zobrazowano w treści załącznika nr 26/.

B. Grupa obciążenia systemu /węzła lub linii/ łączności.

1. Organizacja i skład grupy:
2. Podległość w trakcie wykonywania zadań:
3. Wytyczne do pracy grupy:
4. Terminy składania meldunków:
5. Obciążenie realizować zgodnie z poniższymi harmonogramami.

C. Grupa kontroli i zakłóceń radiowych.

1. Organizacja i skład grupy:
2. Podległość w trakcie wykonywania zadań:
3. Rejon /rejony/ rozwinięcia:
4. Wytyczne do pracy grupy:
5. Terminy składania meldunków:
6. Zadania realizować zgodnie z poniższym harmonogramem.

Uwaga: Harmonogram przedstawiono na kolejnej stronie /226/.

D. Grupa /grupy/ podgrywająca.

1. Organizacja i skład grupy:
2. Podległość w trakcie wykonywania zadań:
3. Rejon /rejony/ rozwinięcia:
4. Wytyczne do pracy grupy:
5. Terminy składania meldunków:
6. Zadania realizować zgodnie z "Harmonogramami obciążenia"^{x/},
decyzjami ćwiczących i dokumentami eksploatacyjnymi i pomoc-
niczymi łączności.

XIII. Organizacja dowodzenia i łączności.

1. Organizacja i skład punktu dowodzenia ćwiczeniem:
 - kierownictwo ćwiczenia;
 - siły i środki łączności;
 - siły i środki zabezpieczenia.
2. Rejon rozwinięcia punktu dowodzenia:
3. Organizacja łączności kierownictwa ćwiczenia:

KIEROWNIK
ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO

.....

x/ Harmonogramy obciążenia są identyczne jak dla grupy obciążenia systemu łączności. W pracy patrz s.222 + 224.

ZAŁOŻENIE W RÓWADZAJĄCE DO ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO

/ przykład /

Wręczyć dowódcy 36 bł
i szefom łączności
pułków oraz samodzielnych
pododdziałów łączności
o 14.00 1.9

POUFNE

Egz.Nr ...

Z A Ł O Ż E N I E

do ćwiczenia taktyczno-specjalnego z pododdziałami
łączności 9 DZ

I. POŁOŻENIE.

1. Sytuacja ogólna.

1.1. "NIEBIESCY" 1 KA /Nz/ na skutek rosnącego oporu "CZERWONYCH" całością sił przechodzi do obrony mając na prawym skrzydle 11 DZ, w centrum ugrupowania 1 i 3 DPanc, na lewym skrzydle 7 DPanc.

1.2 "CZERWONI" prowadząc działania obronne do końca 18.3 zatrzymali natarcie "NIEBIESKICH".

9 A w ramach Frontu Północnego wykonuje przeciwuderzenie i w drugim dniu do 17.00 20.3 9 i 13 DZ opanowała rubież: ŁOBEZ/4650/, CHOCIWEL/2622/, SUCHAŃ/0420/. W wyniku zaistniałej sytuacji dowódca 9 A zdecydował wprowadzić do bitwy kolejną /17 DZ/ dywizję.

2. Sytuacja szczegółowa.

2.1. "NIEBIESCY" - 11 DZ/Nz/ w wyniku przeciwuderzenia ZT 9 A o 17.00 20.3 przystąpiła do organizacji obrony z przednim skrajem na rubieży: płn.ŁOBEZ, TRZEBAWIE/3428/, DZWONOWO. Dywizja posiada w pierwszym rzucie dwie brygady i ma możliwość odtworzyć odwód w sile BPanc. W rejonie obrony 11 DZ stwierdzono kilka węzłów komutacyjnych sieci podstawowej systemu AUTOKO-NETZ.

2.2. "CZERWONI" - 17 DZ po wykonaniu marszu zajęła rejon wyjściowy: SIENNICA/1364/, PIECNIK/1282/, SUCHOWO/2054/. Do 5.00 21.3 ma osiągnąć gotowość do natarcia jako drugi rzut 9 A. Na system łączności dywizji nieprzyjaciel oddziałuje atakami lotnictwa i grup dywersyjnych. Stwierdzono aktywne działanie

rozpoznania radiowego i prowadzenie zakłóceń stacji radioliniowych środkami montowanymi na śmigłowcach. Pododdziały łączności 17 DZ wykonują zadania związane z zapewnieniem łączności w rejonie wyjściowym do natarcia. 36 bł rozwinął i eksploatuje: WŁ SD 17 DZ w m.ŁOBEZ WALECKI/1269/, WŁ TSD 17 DZ kol. KALINÓWKA/1474/ a pododdziały liniowe kompanii łączności SD rozbudowują łączność przewodowa. Pozostałe pododdziały łączności dywizji rozwinęły węzły stanowisk dowodzenia w rejonach:

- WŁ SD 8 pz - POŻRZĄDŁO WIELKIE/1458/;
- WŁ SD 21 pz- KALISZ POMORSKI/0660/;
- WŁ SD 44 pz- FŁOCICZNO/0474/;
- WŁ SD 127 paplot - wsch.ŁOBEZ WALECKI;
- WŁ SD 5 pa - KIERUNIK/1068/;
- WŁ SD 25 da - LETNICA/1074/;
- WŁ SD 102 dappanc - KRĘŻNO/1060/.

W czasie przegrupowania do rejonu wyjściowego na skutek uderzeń lotnictwa i awarii 36 bł posiada uszkodzony i niesprawny sprzęt łączności:

- w radiostacji R-11BK uszkodzony silnik pojazdu, który wymaga wymiany;
- w WD R-3M dowódcy dywizji uszkodzony maszt radiolini i zniszczona antena;
- zniszczony wóz kablowy w kł WSD.

Do 17.00 brak danych o stratach i uszkodzeniach w sprzęcie łączności pozostałych pododdziałów łączności dywizji.

II. WIADOMOŚCI DODATKOWE.

1. Zadanie i zamiar walki.

Do 5.00 21.3 17 DZ ma osiągnąć gotowość do natarcia jako drugi rzut 9 A z zadaniem:

Wykorzystując działanie pierwszorzutowych dywizji 9 A w godzinach rannych 21.3 wykonać uderzenie w kierunku: LUTKOWO, kol. ANIELINO/3414/, NOWOGARD i we współdziałaniu z 9 DZ rozbić część sił pierwszego rzutu 11 DZ i opanować rubież: wył.DOBRA, WOJTASZYCE/3612/, BAGNA/3410/. W zadaniu dnia wspólnie z 13 DZ rozbić podchodzące odwody 11DZ i opanować rubież: MASZKOWO/5212/, KARSK/5004/, OSINA/4200/. Kierunek natarcia w dniu następnym: NOWOGARD, GOLCZEWÓ/6698/, KAMIEŃ POMORSKI/8284/.

W przodzie 9 DZ broni rubieży: WIELEŃ POMORSKI/3026/, CHOCIWEL, MARIANOWO, SUCHAŃ. Dywizja posiada w odwodzie bcz. Zabezpiecza wejście do walki 17 DZ.

Linia rozgraniczenia: wyl. skrzyżowanie dróg pld CIESZYNO, DOBRA, ŻABOWO/5412/.

Na prawo 13 DZ broni rubieży: ŁOBEZ, KRAŚNIK, CIESZYNO/3230/.
Dywizja posiada w odwodzie bcz.

Linia rozgraniczenia: KĘPNO/1624/, LISOWO/2220/, OSINA.

W tej sytuacji dowódca 17 DZ zamierza główne uderzenie wykonać w kierunku: LUTKOWO, kol. ANIELINO, NOWOGARD. Ogniem artylerii obezwładnić siłę żywą i środki ogniowe nieprzyjaciela w rejonie: CHOCIWELEK/2620/, kol. KARKOWO/2418/, OSCIĘCIN.

Uderzeniem 8 i 12 pz z marszu przełamać obronę 312 bz/31 BZ/, wspólnie z 9 DZ rozbić siły główne 31 BZ i opanować rubież zadania bliższego. Wprowadzając do walki drugi rzut /44 pz/ we współdziałaniu z 13 DZ rozbić odwód 11 DZ /33 Bfanc/ i opanować rubież zadania dnia. Kontratak odwodu 11 DZ odeprzeć siłami 8 pz z miejsca.

Dywizję ugrupować w dwa rzuty:

- pierwszy rzut - 8 i 12 pz;
- drugi rzut - 44 pz.

Linie wyjściową przekroczyć o G-2.10.

Rubież rozwinięcia w kolumny batalionowe o G-0.40.

Rubież ataku osiągnąć o G-0.05.

Drogi marszu:

Nr 1 - POZRZĄDŁO WIELKIE, CIEPINIK/1836/, IŃSKO/2236/.

Nr 2 - KALISZ PONORSKI, SULIBÓRZ/1038/, KRZEMIENIŃ/1434/.

2. Wytyczne szefa sztabu 17 DZ do organizacji łączności.

W rejonie wyjściowym dokończyć rozwijanie łączności do wszystkich oddziałów i pododdziałów dywizyjnych oraz nawiązać łączność radiową, radioliniową i przewodową z 9 DZ i 14 pz. W rejonie wyjściowym całkowicie ograniczyć pracę środków radiowych i radioliniowych. Zwrócić baczniejszą uwagę na ochronę i obronę.

O 18.10 dowódca dywizji wraz z szefem artylerii, szefem wydziału rozpoznania, szefem saperów wylatuje dwoma śmigłowcami na rekonesans rubieży ataku. Na 18.20 w rejonie SD 14 pz ma na nich oczekiwać WD R-3F i R-137T zastępcy dowódcy ds liniowych z odpowiednimi dokumentami eksploatacyjnymi. Łączność z dowódcą w czasie rekonesansu zapewnić za pomocą FPD-3 i poprzez WŁ SD 14 pz.

Na rubieży wejścia do walki rozwinąć węzły łączności WSD do G-2.00 i SD w rejonie CHRONIN/5856/ do G-1.30. Osę przemieszczania SD dywizji CHRONIN, WIELGOLAS, JULIANÓW. Obsada stała WSD - zastępca dowódcy ds liniowych i po jednym oficerze z wydziału rozpoznania, wydziału ope-

racyjnego oraz rodzajów wojsk. Rozmieszczenie WŁ TSD i kierunek jego przemieszczania uzgodnić z kwatermistrem. System łączności zorganizować zgodnie z zarządzeniem sztabu 9 A i dotychczasowymi ustaleniami. W czasie przełamania dowódca dowodził będzie z WSD i należy mu zapewnić utajnioną łączność przewodową i radioliniową z pułkami I rzutu, DGA oraz 9 i 13 DZ. W toku natarcia zwrócić uwagę na utrzymanie ciągłej łączności z wchodzącym do walki pułkiem II rzutu oraz odpierającym kontratak. O konicznej zmianie rejonu WŁ SD meldować z wyprzedzeniem. Utajnianie wiadomości przekazywanych przez techniczne środki łączności zorganizować zgodnie z zarządzeniem łączności sztabu 9 A. Wstępne zarządzenie łączności i wstępne zarządzenie bojowe przekazać nie później niż do 17.30 a zarządzenia do 20.00. Plan łączności do zatwierdzenia przedstawić o 21.30.

Załączniki:

1. Sytuacja rozpoznawcza
2. Sytuacja WRE
3. itd / patrz pozycja (10) zał. 35.

KIEROWNIK
ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO

.....

PLAN OMÓWIENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO

Plan omówienia ćwiczenia taktyczno-specjalnego wojsk łączności powinien ujmować w chronologicznej kolejności porządek przeprowadzenia omówienia łącznie z rozbićciem czasu i określeniem kto referuje poszczególne zagadnienia zawarte w planie.

PLAN OMÓWIENIA ĆWICZENIA

.....
/ rodzaj ćwiczenia /

na temat:

Lp.	Zagadnienia	Czas	Odpowiedzialny	Uwagi
1.	Podanie i wyjaśnienie tematu, celów ćwiczenia oraz omówienie głównych zagadnień szkoleniowych ćwiczenia.	5'	Główny autor ćwiczenia	
2.	Zapoznanie uczestników omówienia z tłem taktyczno-specjalnym ćwiczenia.	10'	Główny autor ćwiczenia.	
3.	Przedstawienie przebiegu ćwiczenia według etapów.	15'	Główny autor ćwiczenia.	
4.	Analiza i ocena pracy ćwiczących.	20'	Kierownik ćwiczenia.	
5.	Uwagi i wnioski o wykonaniu zadań stojących przed ćwiczącymi i kierownictwem ćwiczenia.	10'	Kierownik ćwiczenia.	
6.	Zalecenia do wykonania przez uczestników ćwiczenia.	10'	Kierownik ćwiczenia.	

KIEROWNIK ĆWICZENIA

.../stopień; imię i nazwisko/

PLAN BADAŃ - tezy.

Plan badań to dokument opracowywany do ćwiczenia, w którym przewiduje się rozwiązanie czy też rozpatrzenie problemu badawczego. Podstawą do opracowania planu badań stanowią problemy i cele badawcze ujęte w planie przeprowadzenia ćwiczenia. Problemy badawcze powinny być uwzględnione w etapach ćwiczenia. Plan badań opracowuje się w formie opisowej.

Z A T W I E R D Z A N

.....
/stopień, imię i nazwisko/

dnia

PLAN BADAŃ

w ćwiczeniu

/rodzaj ćwiczenia /

na temat:

1. PROBLEMY BADAWCZE.

1.1.

1.2.

itd.

2. CEL BADAŃ.

3. METODY I TECHNIKI BADAŃ.

4. WYRUNKI PROWADZONYCH BADAŃ.

5. SKŁAD GRUPY BADANEJ.

6. SKŁAD GRUPY BADAWCZEJ.

7. ZESTAWIENIE SZRZĘTU I ŚRODKÓW ŁĄCZNOŚCI PRZEZNACZONYCH DO BADAŃ ORAZ PRZYDZIELONYCH LIMITÓW.

Lp.	Sprzęt i środki	Jm.	Ilość	Limit zużycia	Uwagi

8. HARMONOGRAM PRACY ZESPOŁU BADAWCZEGO.

Lp.	Czynności badawcze	Czas	Odpowiedzialny	Wyniki i wnioski z badań

KIEROWNIK ZESPOŁU BADAWCZEGO

.....
/stopień, imię i nazwisko /

LAN KOSZTÓW ĆWICZENIA TAKTYCZNO-SPECJALNEGO;
 / temat lub

 kryptonim /
 Z TYTUŁU UDZIAŁU W NIM
 /nazwa pododdziału łączności i JW/
 SŁUŻBA
 /nazwa służby gospodarczej/

Lp.	Układ kosztów według grup rodzajowych, a w tych ramach według nomenklatur.	Jm.	Cena, jedno- stko wy wskaz- nik kosztu	Zużycie/na- kłady/ zali- czane do kosztów.		Koszty	
				sta- łych	dotat- kowych	stałe	dotat- kowe
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Koszty użytkowania sprzętu: a/ustalone w oparciu o wskaźniki - sprzęt wojskowy wg typów i wersji b/ustalone szacunkowo -sprzęt wojskowy wg typów i wersji. razem						
2.	Koszty zużycia materiałów i inwentarza: a/materiały bojowe b/materiały ogólnego zastosowania razem						
3.	Koszty usług obcych: a/produkcyjnych - wg rodzaju b/nieprodukcyjnych - wg rodzaju razem						
4.	Koszty osobowe ^{1/} : w układzie wyodrębnionym w klasyfikacji wydatków budżetowych razem						
5.	Koszty użytkowania nieruchomości wojskowych ^{2/} razem						
	Ogółem						

1/ Planuje wyłącznie służba finansowa.

2/ Planują służby: zakwaterowania i budownictwa, inżynierijno-saperska itp. - każda w swoim zakresie.

ZESTAWIENIE

WYNIKÓW WYWIADÓW NA TEMAT STOPNIA WPŁYWU CZYNNIKÓW /określonych w pytaniach/ NA STOPIEŃ INTENSYFIKACJI PROCESU SZKOLENIA PODCZAS ĆWICZEŃ.

Badania obejmowały żołnierzy wojsk łączności z szefostw wojsk łączności okręgów wojskowych /SWŁ OW/, związków taktycznych /ZT/, pułków łączności /pł/, pułków łączności liniowej /płl/ zajmujących następujące stanowiska służbowe:

- zastępca SWŁ OW.....- 1
- szef wydziału w SWŁ OW- 2
- st.oficer w SWŁ OW /RSZ/- 4
- dowódca pł /płl/- 3
- szef sztabu pł /płl/- 2
- szef wydziału łączności sztabu ZT....- 4
- dowódca batalionu łączności/równorz./- 5
- szef sztabu bł /równorzędnoego/.....- 3
- dowódca kompanii łączności/równorz./ - 7
- dowódca plutonu łączności- 6
- dowódca stacji/aparatowni/-12
- żołnierze różnych specjalności-11

lp.	Pytanie	Ogól- na licz- ba wy- powie- dzi	Stopień wpływu				Uwagi
			duży	mały	brak	brak zdania	
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	W jakim stopniu cele szkoleniowe, treść prowadzonego ćwiczenia oraz warunki organizacji odzwierciedla ją charakter przyszłych działań bojowych	90	5	63	12	10	

1	2	3	4	5	6	7	8
2.	W jakim stopniu przyjęta struktura organizacyjna w prowadzonych ćwiczeniach, zastosowane metody pracy kierownictwa i sposoby informowania ćwiczących wpływały na prowadzenie ćwiczenia w sposób ciągły oraz w warunkach stałego napięcia i sytuacji eksperymentalnych?	90	11	35	17	27	
3.	W jakim stopniu zastosowane środki pozoracji pola walki, organizacja i metody pracy grup pozoracji w ćwiczeniu zbliżają sytuację do realiów przyszłego pola walki?	90	22	43	13	6	
4.	W jakim stopniu dokładność i metodyczna poprawność opracowanej dokumentacji miała wpływ na przebieg i wyniki szkoleniowe ćwiczenia?	61 ^x	29	20	5	7	x/ Nie wypowiedzieli się dcy plutonów, stacji i żołnierze różn.spec.
5.	Czy stworzone sytuacje bojowe i odpowiadające im sytuacje łączności wymuszają wyzwalenie u ćwiczących takich cech jak:						
	a/ inicjatywa i aktywność;	90	9	73	-	8	
	b/ stanowczość i pryncypialność;	90	11	72	2	5	
	c/ podejmowanie nieszablonowych decyzji na każdym szczeblu dowodzenia;	90	7	63	5	10	
	d/ szukanie nowych kanałów/dróg/ przekazywania oraz skracania czasu obiegu wiadomości;	90	27	63	-	-	
	e/ dokładność i szybkość opracowania dokumentów.	90	16	72	3	9	
6.	W jakim stopniu poziom wyszkolenia przed rozpoczęciem ćwiczenia						

1	2	3	4	5	6	7	8
	ma wpływ na realizację zadań szkoleniowych w ćwiczeniu?	79 ^{xx}	37	23	12	7	xx/Nie wypowiedzieli się żołn.r.spe
7.	W jakim stopniu stosowanie celowych zakłóceń radiowych wyzwała u ćwiczących poczucie udziału w działaniach bojowych?	90	57	31	-	2	

zamini:

według ustaleń kierownika ćwiczenia.

2. Zakłócenia RF przerywa się za sygnał "CIBURY" z odpowiednią intensywnością:

"CIBURY" - 40" - sygnał przerywania aktywnych i pasywnych zakłóceń wózków i pojazdów w RF;

"CIBURY" - 41" - sygnał przerywania zakłóceń we wszystkich sieciach radiowych dowodzenia lotnictwem;

"CIBURY" - 42" - sygnał przerywania zakłóceń wózków i pojazdów w RF;

"CIBURY" - 43" - sygnał przerywania zakłóceń pokładowych wózków i pojazdów w RF;

"CIBURY" - 44" - sygnał przerywania zakłóceń pasywnych;

"CIBURY" - 45" - sygnał przerywania zakłóceń w sieciach radiowych dowodzenia wojsk pancernych i zmechanizowanych oraz WRi.

W razie potrzeby przekazanie polecenia przerywania zakłóceń tylko określonych typów pokładowych i naziemnych wózków WRi, w każdym celu może być wprowadzone dodatkowe oznaczenie w postaci cyfry od 01 do 99 /np. "CIBURY-02" - przerwać zakłócenia SFR-30/.

3. Prawo użyć sygnału o przerywaniu zakłóceń mają:

JEDNOLITE SYGNAŁY ROZPOCZĘCIA /WZNOWIENIA/ I PRZERWANIA
ZAKŁÓCEŃ ORAZ ZASADY ICH STOSOWANIA W CZASIE ĆWICZEŃ.

1. Zakłócenia przerywa się natychmiast w wypadku zagrożenia bezpieczeństwa ćwiczących sztabów i wojsk/lotów i śmigłowców/, pojawienia się statków powietrznych - naruszycieli oraz zakłócenia ważniejszych środków RE podlegających obronie przed niezamierzonymi/wzajemnymi/ zakłóceniami:

- na żądanie SD ZO, ZT i jednostek/załóg/ uczestniczących w ćwiczeniu;
- według ustaleń kierownika ćwiczenia.

2. Zakłócenia RE przerywa się na sygnał "CHMURYJ" z odpowiednimi indeksami cyfrowymi:

"CHMURYJ - 40" - sygnał przerwania aktywnych i pasywnych zakłóceń wszystkich środków RE;

"CHMURYJ - 41" - sygnał przerwania zakłóceń we wszystkich sieciach radiowych dowodzenia lotnictwem;

"CHMURYJ - 42" - sygnał przerwania zakłóceń wszystkich naziemnych środków RE;

"CHMURYJ - 43" - sygnał przerwania zakłóceń pokładowych środków RE;

"CHMURYJ - 44" - sygnał przerwania zakłóceń pasywnych;

"CHMURYJ - 45" - sygnał przerwania zakłóceń w sieciach radiowych dowodzenia wojsk pancernych i zmechanizowanych oraz WRiA.

W razie potrzeby przekazania polecenia przerwania zakłóceń tylko określonych typów pokładowych i naziemnych środków WRE, w każdym ćwiczeniu mogą być wprowadzone dodatkowo indeksy dwucyfrowe od 01 do 99 /np.: "CHMURYJ-02" - przerwać zakłócenia SEN-30/.

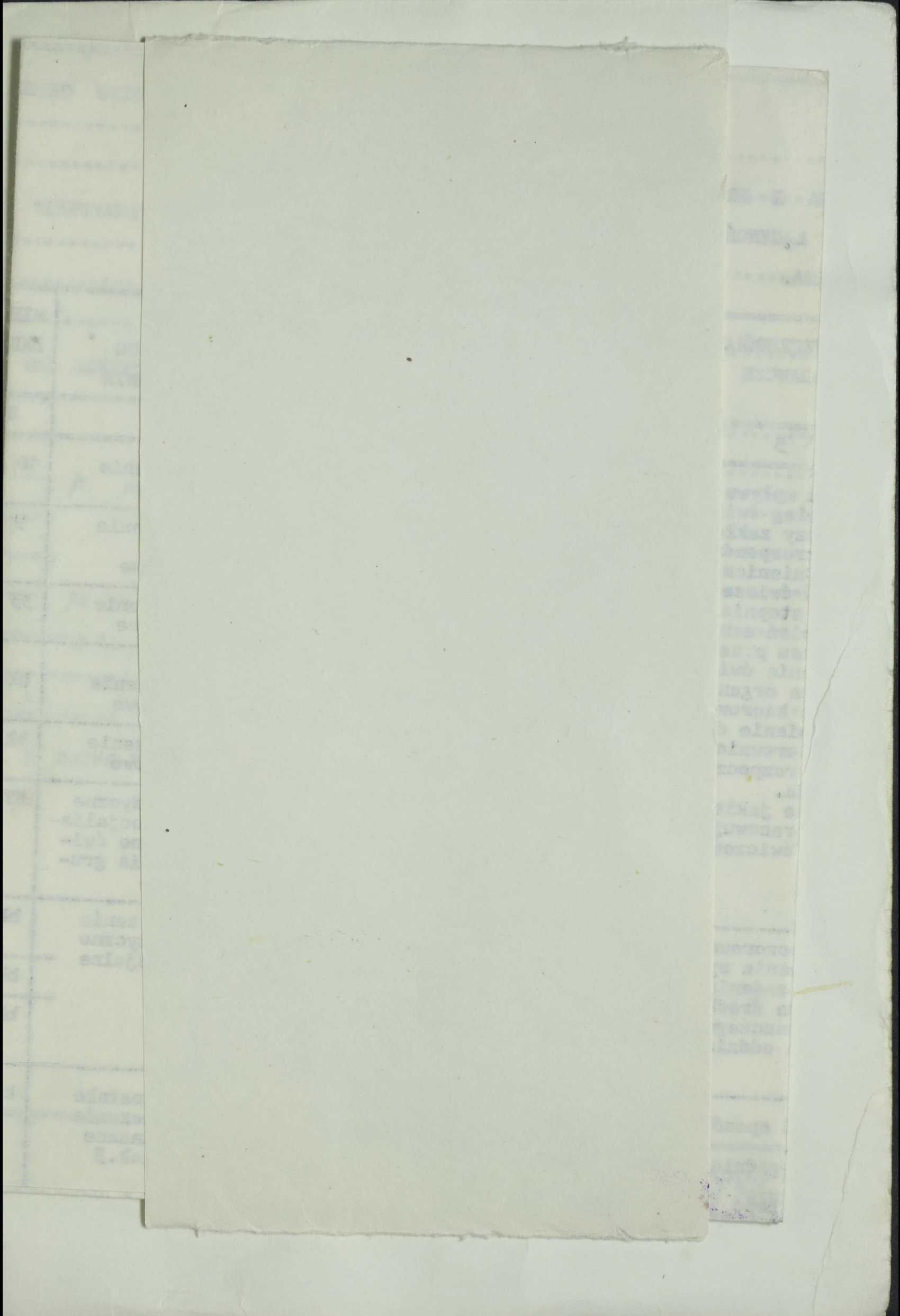
3. Prawo użycia sygnału o przerwaniu zakłóceń mają:

- załogi samolotów/śmigłowców/ i okrętów - sygnałami "CHMURYJ-41" i "CHMURYJ-43";
 - SD, z których odbywa się dowodzenie lotnictwem - sygnałem "CHMURYJ-40";
 - załogi wozów bojowych/radiostacji, aparatowni/ oraz SD ZT /oddziałów/ ogólnowojskowych i WRiA - sygnałem "CHMURYJ-45";
 - kierownik ćwiczenia - wszystkimi sygnałami.
4. Sygnał przerwania zakłóceń RE przekazuje się środkami łączności według ustaleń ujętych w zarządzeniu łączności.
- System łączności, zorganizowany dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia, powinien zapewnić dotarcie sygnału przerwania zakłóceń do właściwych SD, PD WRE i grup środków zakłóceń w możliwie najkrótszym czasie.
- W celu odbioru tych sygnałów na wszystkich SD oraz PD WRE, w każdej grupie naziemnych /okrętowych/ stacji zakłóceń, samolotów /śmigłowców/ zakłócających uczestniczących w ćwiczeniu, utrzymuje się stałe dyżury nasłuchu na wyznaczonych częstotliwościach w telefonicznym reżimie pracy.
5. Sygnały przerwania zakłóceń przekazuje się w następujący sposób:
- kryptonim SD/PD WRE/ i sygnał rozpoznawczy osoby funkcyjnej
 - 1 raz, sygnał przerwania zakłóceń RE - 2 razy;
 - kryptonim SD /PD WRE/ i sygnał rozpoznawczy osoby funkcyjnej
 - 1 raz.
6. SD, kierownicy podgrywek i PD WRE biorących udział w ćwiczeniu natychmiast meldują o przyczynach przekazania sygnału przerwania zakłóceń RE kierownikowi ćwiczenia.
7. Załogi samolotów/śmigłowców/, okrętów i obsługi naziemnych stacji zakłóceń wznowiają zakłócenia/ po ich przerwaniu/ tylko na polecenie swojego SD lub kierownika ćwiczenia /właściwego PD WRE/.
8. Sygnał rozpoczęcia /wznowienia/ zakłóceń "WESOŁYJ" przekazuje się

dodając indeks cyfrowy, jaki przewidziano dla sygnału przerwania zakłóceń "CHEURYJ".

9. Sygnał o rozpoczęciu /wznowieniu/ zakłóceń RE przekazuje się w następujący sposób:
 - kryptonim SD /PD WRE/ i sygnał rozpoznawczy osoby funkcyjnej
 - 1 raz, sygnał rozpoczęcia /wznowienia/ zakłóceń RE -2 razy, kryptonim SD /PD WRE/ i sygnał rozpoznawczy osoby funkcyjnej
 - 1 raz.
10. Sygnał o rozpoczęciu /wznowieniu/ i przerwaniu zakłóceń RE zezwala się przekazywać przez SD /PD WRE/ stosując dowolne środki łączności.
11. Sygnały o rozpoczęciu /wznowieniu/ i przerwaniu zakłóceń RE przekazując przez środki łączności przewodowej, podaje się kryptonim SD /PD WRE/ i sygnał rozpoznawczy osoby funkcyjnej, która powzięła stosowną decyzję.

Wydrukowano w 6 egz.
Egz. nr 1-6 Bibl.Nauk.DZS
Wyk. ppłk Miodniak
Druk U.S. dnia 29.03.90r.
Druk ASG WP nr pf-610/WW
Korekta autorska.

**A4 RAMOWY PLAN OBSERWACJI PROCESU ORGANIZOWANIA I PROWADZENIA ĆWICZEŃ
TAKTYCZNYCH I TAKTYCZNO - SPECJALNYCH WOJSK ŁĄCZNOŚCI PROWADZONEJ
PRZEZ PPŁK JÓZEFA MICHNIAKA.**

RODZAJ BADANEGO ĆWICZENIA	MIEJSCE BADAŃ	ORIENTACYJNY TERMIN BADAŃ	OGÓLNE I SZCZEGÓLNE CELE BADAWCZE	OGÓLNE I SZCZEGÓLNE ZADANIA BADAWCZE	METODA OBSERWACJI	UWAGI
1	2	3	4	5	6	7
Ćwiczenie grupowe	10 pł	marzec 1985	<p>I. Określić możliwości organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych oraz taktyczno-specjalnych wojsk łączności z punktu widzenia maksymalnego zbliżenia sytuacji szkoleniowej do realiów przyszłego pola walki. W ramach tego celu uzyskać odpowiedź na pytania:</p> <p>1. W jakim stopniu cele szkoleniowe, treść prowadzonych ćwiczeń oraz warunki organizacji odzwierciedlają charakter przyszłych działań bojowych?</p> <p>2. Czy przyjęta struktura organizacyjna kierownictwa ćwiczenia i ćwiczących, stosowane metody pracy i sposoby informowania zapewniają ciągły i w warunkach stałego napięcia?</p> <p>3. W jakim zakresie opracowywana do ćwiczeń dokumentacja jest przydatna do sprawnego przeprowadzenia ćwiczenia?</p> <p>XXXXXXXXXXXX</p> <p>II. Ustalić w jakim stopniu stosowane środki pozoracji pola walki, organizacja i metody pracy poszczególnych grup struktury organizacyjnej ćwiczenia zbliżają sytuację do realiów przyszłego pola walki.</p> <p>III. Określić czy przestrzeganie przez przełożonego i zespół autorski /autora/ ćwiczenia kolejności wykonywania zasadniczych czynności ma wpływ na jakość dokumentacji i tok ćwiczenia.</p>	1. Zbadanie wpływu warunków ćwiczenia na przebieg ćwiczenia	Pośrednia	
Ćwiczenie grupowe	9 pł	wrzesień 1985		2. Z badać czy zakładane cele szkoleniowe korespondują z przerabianymi zagadnieniami i zapewniają realność ćwiczebnego pola walki.	Uczestnicząca	
Ćwiczenie grupowe	33 bł	luty 1986		3. Analiza stopnia realizacji celów i zagadnień szkoleniowych w aspekcie czasu przeznaczanego na przeprowadzenie ćwiczenia.	Bierna	
Ćwiczenie grupowe	bł 1WDZ	marzec 1986		4. Struktura organizacyjna ćwiczenia i obsada kierownictwa ćwiczenia.	Uczestnicząca	
Ćwiczenie grupowe	bł 4DZ	październik 1986		5. Uwzględnianie decyzji ćwiczących przez kierownictwo ćwiczenia, sposoby rozpoczęcia i zakończenia ćwiczenia.	Bierna	
Metodyczne i specjalistyczne ćwiczenia grupowe	KTWŁ	rok akademicki 1985/86, 1986/87, 1987/88, 1989/90.		6. Ustalenie jakiego rodzaju dokumenty opracowuje się do poszczególnych ćwiczeń.	Bierna i uczestnicząca	
Ćwiczenie taktyczno-specjalne	bł 1WDZ	marzec 1987		<p>1. System pozorowania pola walki i imitowania sytuacji bojowych.</p> <p>2. Skład i zadania grup.</p> <p>3. Stosowane środki pozoracji.</p> <p>4. Praca poszczególnych grup i stopień ich oddziaływania na ćwiczących.</p>	Bierna	
	bł 5DPanc	wrzesień 1987	Bierna			
	bł 5DPanc	październik 1988	Uczestnicząca			
Pozostałe ćwiczenia wykazane w zał. 3	kancelarie i archiwa 1985 - 1989			1. Określić sposób doboru tematów ćwiczeń.	Pośrednia	
				2. Dobór zagadnień i celów szkoleniowych.		
				3. Forma, treść i ilość dokumentacji.		
				4. Czynności wykonywane w etapie opracowania, przygotowania i prowadzenia ćwiczenia.		

B. ARKUSZ OBSERWACJI

/ wzór arkusza stosowanego w badaniach/

I. NAZWA I CHARAKTERYSTYKA OBIEKTU OBSERWACJI:

.....

.....

1. Obserwacji poddano:

a/

.....

b/

.....

II. FAKTY DO USTALENIA:

.....

.....

III. USTALENIA W CZASIE OBSERWACJI:

.....

.....

IV. CZAS OBSERWACJI:

.....

V. WARUNKI OBSERWACJI:

.....

.....

.....

.....

C. OCENY EKSPERTÓW

W badaniach przeprowadzonych metodą oceny ekspertów jako eksperci udział wzięli:

- 1.płk Piotr MELLER - SWŁ POW
- 2.płk Bogdan KARPIŃSKI - dowództwo 2 BŁ
- 3.ppłk Raszard IZDEBSKI - SWŁ WOW
- 4.ppłk Mieczysław KIELAR - dowództwo 2 BŁ
- 5.ppłk Stanisław KRZYKWA - WSCWŁ
- 6.ppłk Jan LICHWAŁA - szef wydz.łączn.1 WDW
- 7.ppłk Bogumił TOMASZEWSKI - SWŁ MON
- 8.mjr Andrzej NIZIOŁEK - szef wydz.łączn. 16 DPanc
- 9.mjr Andrzej STWORA - dowództwo 9 pł
- 10.mjr Jarosław WIERCZEWSKI - SWŁ WOW.

Zestawienie ocen ekspertów:

Tabela 1

Czy w ćwiczeniach wojsk łączności występują następujące cechy:	tak	częściowo	nie	są potrzebne	
				tak	nie
Ciągłe narastanie sytuacji	1	8	1	10	-
Nagłe zmiany sytuacji	2	8	-	10	-
Napięte i krytyczne momenty w sytuacji łączności	4	5	1	10	-
Wysoka manewrowość					

Tabela 2

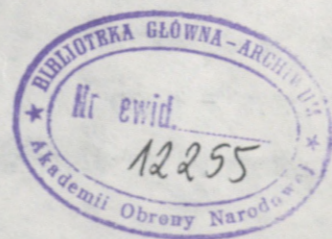
Czy istnieją możliwości usprawnienia dotychczasowego procesu organizowania i prowadzenia ćwiczeń wojsk łączności a zwłaszcza poprzez:	tak	częściowo	nie	inne propozycje
Pełniejsze wytyczne przełożonego	9	1	-	-
Lepsze przygotowanie teoretyczne kadry z zakresu metodyki ćwiczeń	10	-	-	-
Trafniejszy dobór tematów, celów i treści ćwiczeń	8	1	-	1
Zmniejszenie ilości zasadniczych dokumentów ćwiczenia	10	-	-	-
Ujednolicenie formy i układu treści zasadniczych dokumentów ćwiczenia	9	1	-	-
Wypracowanie modelu pracy kierownika i autora ćwiczenia	10	-	-	-

Tabela 3

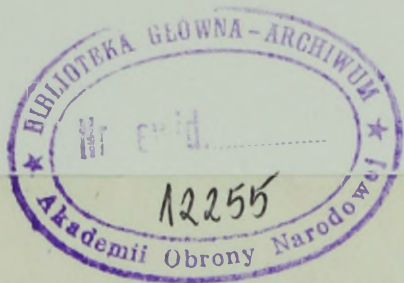
Czy te dokumenty należy opracowywać do ćwiczeń taktycznych wojsk łączności:	tak	częściowo	nie	jeszcze inne
Plan przeprowadzenia ćwiczenia	8	1	-	1
część graficzna	4	5	-	1
część opisowa				
Założenie	9	1	-	-
Dokumenty bojowe łączności	10	-	-	-
Rozwiązania autorskie	4	5	1	-
Dokumenty pokazowe	6	4	-	-
Plan omówienia ćwiczenia	7	1	2	-

Tabela 4

Czy te dokumenty należy opracowywać do ćwiczeń taktyczno-specjalnych wojsk łączności:	tak	częściowo	nie	inne
Plan przeprowadzenia ćwiczenia w dwóch częściach	10	-	-	-
Założenie wprowadzające	4	3	2	1
Dokumenty bojowe łączności	9	-	-	1
Plan pozorowania pola walki i imitowania sytuacji bojowych	7	2	1	-
Plan kosztów ćwiczenia	5	4	1	-
Plan omówienia ćwiczenia	8	-	2	-
Plan regulacji ruchu	5	3	-	2

OPIS ZAŁĄCZNIKA

Załącznik nr 31 na papierze sklejonym z trzech arkuszy A3

- A. Ramowy plan obserwacji.
- B. Arkusz obserwacji.
- C. Oceny ekspertów.

